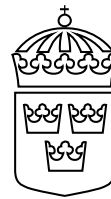

Regeringens proposition

2022/23:126

Hemliga tvångsmedel – effektiva verktyg för att förhindra och utreda allvarliga brott

Prop. 2022/23:126

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 1 juni 2023

Ebba Busch

Gunnar Strömmer
(Justitiedepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

Hemliga tvångsmedel är ofta avgörande för att bekämpa allvarlig brottslighet och på så sätt öka tryggheten i samhället. Det gäller särskilt brott som begås inom kriminella nätverk. De brottsbekämpande myndigheterna behöver kunna använda hemliga tvångsmedel i större utsträckning och på ett mer effektivt sätt för att allvarliga brott ska kunna förhindras, utredas och lagföras. Regeringen föreslår därför bland annat följande:

- Preventiva tvångsmedel ska få användas i fler fall i syfte att förhindra särskilt allvarlig brottslighet som förekommer inom kriminella nätverk.
- Under en förundersökning ska hemliga tvångsmedel få användas för att utreda flera brott vars samlade straffvärde överstiger en viss nivå.
- Brottskatalogerna ska utvidgas så att hemliga tvångsmedel kan användas för att utreda fler typer av brott.
- Tillstånd till hemlig rumsavlyssning och hemlig kameraövervakning ska få knytas till en misstänkt person i stället för en viss plats.
- Överskottsinformation som har kommit fram vid hemliga tvångsmedel ska få användas för andra ändamål.
- Rättssäkerheten för den enskilde ska stärkas, bland annat genom förbättrade möjligheter till insyn och tillsyn.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 oktober 2023.

Denna proposition bygger på en överenskommelse mellan regeringen och Sverigedemokraterna.

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	5
2	Lagtext	6
2.1	Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken	6
2.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.	32
2.3	Förslag till lag om ändring i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål	33
2.4	Förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott	35
2.5	Förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott	44
2.6	Förslag till lag om ändring i lagen (2017:1000) om en europeisk utredningsorder	49
2.7	Förslag till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning	51
3	Ärendet och dess beredning	59
4	Det behövs effektivare verktyg i brottsbekämpningen	60
5	Regleringen om hemliga tvångsmedel	62
5.1	Allmänna utgångspunkter vid användningen av hemliga tvångsmedel	62
5.2	Skyddet för den personliga integriteten	64
5.3	En avvägning mellan behov och integritetsintrång	65
6	Preventiva tvångsmedel ska få användas i fler fall	66
6.1	Ett utvidgat tillämpningsområde för preventivlagen	66
6.2	Regleringen ska tidsbegränsas	84
6.3	Tillståndsprövningen inom det utvidgade tillämpningsområdet ska koncentreras till någon eller några tingsrätter	85
7	Straffvärdeventiler för flerfaldig brottslighet	87
7.1	Nya straffvärdeventiler bör införas	87
7.2	Utformningen av straffvärdeventilerna	94
8	Utvidgade brottskataloger	104
9	Nya möjligheter att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott	117
9.1	Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och motsvarande hemlig dataavläsning	117
9.1.1	Tvångsmedlen ska få användas i ett nytt syfte	117
9.1.2	Tillämpningsområdet	123
9.1.3	Personkretsen	131

9.2	Uppgifter ska få hämtas in i realtid vid hemlig övervakning av elektronisk kommunikation.....	137
9.3	Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation som riktas mot en målsägande.....	138
10	En möjlighet att knyta beslut om hemlig rumsavlyssning och hemlig kameraövervakning till en person	143
10.1	Ett tillstånd ska kunna knytas till en person i stället för en viss plats.....	143
10.2	Det ska krävas särskilda skäl	151
10.3	Tillståndet ska alltid förenas med villkor	153
10.4	Begränsningar vid verkställigheten	155
11	Interimistiska beslut och tillträdestillstånd.....	162
11.1	Åklagare ska få besluta om hemlig rumsavlyssning i brådskande fall	162
11.2	Tillträdestillstånd för hemlig kameraövervakning.....	167
11.3	Följdändringar	169
12	Rättssäkerhetsgarantier och användning av överskottsinformation	170
12.1	Rättssäkerhetsgarantierna i regelverket om hemliga tvångsmedel.....	170
12.2	Användning av överskottsinformation	171
12.3	Dokumentation av hemliga tvångsmedel.....	180
12.4	Bevarande av upptagningar och uppteckningar från hemliga tvångsmedel under en förundersökning	182
12.5	Den misstänktes rätt till en sammanställning över sidomaterialet	185
12.6	Förordnande om postkontroll	187
13	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser.....	190
14	Konsekvenser	192
14.1	Konsekvenser för det brottsbekämpande arbetet och för enskilda.....	192
14.2	Ekonomiska konsekvenser	197
15	Författningskommentar.....	202
15.1	Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken.....	202
15.2	Förslaget till lag om ändring i lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.	226
15.3	Förslaget till lag om ändring i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål	226
15.4	Förslaget till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott	227
15.5	Förslaget till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott	235
15.6	Förslaget till lag om ändring i lagen (2017:1000) om en europeisk utredningsorder.....	238

Prop. 2022/23:126	15.7	Förslaget till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning.....	239
	Bilaga 1	Sammanfattning av betänkandet Rättssäkerhetsgarantier och hemliga tvångsmedel (SOU 2018:61)	248
	Bilaga 2	Betänkandets lagförslag	254
	Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	263
	Bilaga 4	Sammanfattning av betänkandet Utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel (SOU 2022:19)	264
	Bilaga 5	Betänkandets lagförslag	271
	Bilaga 6	Förteckning över remissinstanserna	294
	Bilaga 7	Sammanfattning av betänkandet Utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel (SOU 2022:52)	295
	Bilaga 8	Betänkandets lagförslag	299
	Bilaga 9	Förteckning över remissinstanserna	312
	Bilaga 10	Lagrådsremissens lagförslag	313
	Bilaga 11	Lagrådets yttrande	365
		Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 1 juni 2023.....	382

Regeringens förslag:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i rättegångsbalken.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål.
4. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott.
5. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott.
6. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2017:1000) om en europeisk utredningsorder.
7. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning.

Regeringen har följande förslag till lagtext.

2.1 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken¹

dels att 27 kap. 26 § ska upphöra att gälla,

dels att rubrikerna närmast före 27 kap. 26 och 31 §§ ska utgå,

dels att nuvarande 27 kap. 20 § ska betecknas 27 kap. 21 b §,

dels att 23 kap. 21 a §, 27 kap. 9, 18, 19 och 20 a–21 a §§, den nya 27 kap. 21 b § och 27 kap. 23 a, 24, 25 a, 31 och 34 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas sju nya paragrafer, 27 kap. 18 a, 18 b, 19 a, 19 b, 22 a, 26 och 35 §§, och närmast före 27 kap. 18, 19, 20 a, 20 d, 21, 21 b, 25 a, 26, 31, 34 och 35 §§ nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

23 kap.

21 a §²

Så snart åtal har beslutats har den misstänkte och försvararen rätt att på begäran få en papperskopia av protokoll eller anteckningar från förundersökningen. Om en offentlig försvarare har förordnats för den misstänkte, ska en kopia lämnas eller sändas till försvararen.

Den misstänkte och försvararen har också rätt att på begäran få en kopia av handlingar som innehåller sådant som har förekommit vid förundersökningen och som inte ingår i protokollet eller anteckningarna. En *sådan* kopia behöver inte lämnas om det finns

Den misstänkte och försvararen har också rätt att på begäran få *en sammanställning över och* en kopia av handlingar som innehåller sådant som har förekommit vid förundersökningen och som inte ingår i protokollet eller anteckningarna. En kopia behöver inte lämnas om det finns

1. risk för att sekretessbelagd uppgift obehörigen kommer att lämnas vidare, eller

2. hinder mot det med hänsyn till materialets omfattning eller karaktär.

När den misstänkte eller försvararen får ta del av ett protokoll eller en annan handling som innehåller sekretessbelagd uppgift, får ett förbehåll göras i

1. risk för att *en* sekretessbelagd uppgift obehörigen kommer att lämnas vidare, eller

När den misstänkte eller försvararen får ta del av ett protokoll eller en annan handling som innehåller *en* sekretessbelagd uppgift, får ett förbehåll göras i

¹ Senaste lydelse av 27 kap. 26 § 2014:1419 rubriken närmast före 27 kap. 26 § 2003:1146 rubriken närmast före 27 kap. 31 § 2007:981.

² Senaste lydelse 2017:176.

enlighet med 10 kap. 4 §
offentlighets- och sekretesslagen
(2009:400).

enlighet med 10 kap. 4 §
offentlighets- och sekretesslagen
(2009:400).

Prop. 2022/23:126

27 kap.

9 §³

Rätten får förordna, att försändelse som får tas i beslag och som väntas komma in till ett befordringsföretag *skall*, när försändelsen kommer in, hållas kvar till dess frågan om beslag har avgjorts. *Fråga därom* får tas upp *endast* på yrkande av undersökningsledaren eller åklagaren.

Ett förordnande *skall* meddelas att gälla viss tid, högst en månad, från den dag då förordnandet delgavs befordringsföretaget. I förordnandet *skall* det *tas in en underrättelse om att meddelande om åtgärden inte utan tillstånd av undersökningsledaren eller åklagaren får lämnas till avsändaren, mottagaren eller någon annan.*

När en försändelse på grund av ett förordnande *hållits kvar, skall* befordringsföretaget *utan dröjsmål göra anmälan hos* den som har begärt förordnandet. *Denne skall omedelbart* pröva, om beslag *skall ske.*

Lydelse enligt SFS 2023:256

Rätten får förordna att en försändelse som får tas i beslag och som väntas komma in till ett befordringsföretag *ska*, när försändelsen kommer in, hållas kvar till dess *att* frågan om beslag har avgjorts. *Frågan om att hålla kvar en försändelse* får *endast* tas upp på yrkande av undersökningsledaren eller åklagaren.

Ett förordnande *ska* meddelas att gälla *en* viss tid, högst en månad, från den dag då förordnandet delgavs befordringsföretaget. I förordnandet *ska* det *anges vilka försändelser som förordnandet omfattar och att det utan tillstånd av undersökningsledaren eller åklagaren inte får lämnas meddelande om åtgärden till avsändaren, mottagaren eller någon annan.*

När en försändelse *hållits kvar* på grund av ett förordnande, *ska* befordringsföretaget *snarast möjligt anmäla det till* den som har begärt förordnandet. *Den som har begärt förordnandet ska omedelbart* pröva om försändelsen *ska tas i beslag.*

Föreslagen lydelse

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation

18 §

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation innebär att meddelanden, som i ett elektroniskt kommunikationsnät överförs eller har överförts till eller från ett telefonnummer eller annan adress, i

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation innebär att meddelanden, som i ett elektroniskt kommunikationsnät överförs eller har överförts till eller från ett telefonnummer eller *en* annan

³ Senaste lydelse 1993:602.

Prop. 2022/23:126 hemlighet avlyssnas eller tas upp genom ett tekniskt hjälpmedel för återgivning av innehållet i meddelandet.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får användas vid en förundersökning om

1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,

2. sabotage eller grovt sabotage enligt 13 kap. 4 eller 5 § brottsbalken,

3. mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, grov allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatsabotage enligt 13 kap. 1, 2, 3, 5 a eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,

4. uppror, väpnat hot mot laglig ordning eller brott mot medborgerlig frihet enligt 18 kap. 1, 3 eller 5 § brottsbalken,

5. högförräderi, krigsanstiftan, spioneri, grovt spioneri, utlandsspioneri, grovt utlandsspioneri, obehörig befattning med hemlig uppgift, grov obehörig befattning med hemlig uppgift eller olovlig underrättelseverksamhet mot Sverige, mot främmande makt eller mot person enligt 19 kap. 1, 2, 5, 6, 6 a, 6 b, 7, 8, 10, 10 a eller 10 b § brottsbalken,

6. företagsspioneri enligt 26 § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att gärningen har begåtts på uppdrag av eller har understötts av en främmande makt eller av någon som har agerat för en främmande makts räkning,

7. terroristbrott, deltagande i en terroristorganisation, samröre med en terroristorganisation, finansiering av terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, offentlig uppmaning till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet,

adress, i hemlighet avlyssnas eller tas upp genom ett tekniskt hjälpmedel för återgivning av innehållet i meddelandet.

rekrytering till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, utbildning för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet eller resa för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet enligt 4, 4 a, 5, 6, 7, 8, 9 eller 10 § terroristbrottslagen (2022:666),

8. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1–7, om en sådan gärning är belagd med straff, eller

9. annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år.

Ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation ger också rätt att vidta åtgärder som anges i 19 §.

Nuvarande lydelse

Ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation ger även rätt att vidta sådana åtgärder som anges i 19 §.

Föreslagen lydelse

18 a §

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får användas om någon är skäligen misstänkt för brott som avses i andra stycket och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf får användas vid en förundersökning om

1. ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,

2. grovt dataintrång enligt 4 kap. 9 c § andra stycket brottsbalken,

3. grovt sexuellt övergrepp, sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering, utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling, sexuellt ofredande mot barn eller grovt sexuellt ofredande mot barn enligt 6 kap. 2 § tredje stycket, 5 §, 6 §, 8 §, 9 § eller 10 §

första eller tredje stycket brottsbalken,

4. kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte enligt 6 kap. 10 a § brottsbalken, om det kan antas att brottet inte leder till endast böter,

5. grovt bedrägeri enligt 9 kap. 3 § brottsbalken, om gärningen har begåtts med hjälp av elektronisk kommunikation,

6. utpressning enligt 9 kap. 4 § första stycket brottsbalken, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i tre månader,

7. sabotage enligt 13 kap. 4 § brottsbalken,

8. mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplats-sabotage enligt 13 kap. 1 §, 3 § första eller andra stycket, 5 a § eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,

9. mened enligt 15 kap. 1 § första stycket brottsbalken, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i tre månader,

10. grovt barnpornografibrott eller barnpornografibrott som inte är ringa enligt 16 kap. 10 a § brottsbalken,

11. övergrepp i rättssak eller skyddande av brottsling enligt 17 kap. 10 § första eller fjärde stycket eller 11 § första eller andra stycket brottsbalken, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i tre månader,

12. grovt skyddande av brottsling enligt 17 kap. 11 § tredje stycket brottsbalken,

13. brott mot medborgerlig frihet enligt 18 kap. 5 § brottsbalken,

14. spioneri, utlandsspioneri, obehörig befattning med hemlig uppgift, grov obehörig befattning med hemlig uppgift eller olovlig underrättelseverksamhet mot Sverige, mot främmande makt eller mot person enligt 19 kap. 5, 6 a, 7,

8, 10, 10 a eller 10 b § brottsbalken,

15. grovt penningtvättsbrott eller näringspenningtvätt, grovt brott, enligt 5 § eller 7 § andra stycket lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott,

16. grovt insiderbrott enligt 2 kap. 1 § tredje stycket lagen (2016:1307) om straff för marknadsmissbruk på värdepappersmarknaden,

17. företagsspioneri enligt 26 § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att gärningen har begåtts på uppdrag av eller har understötts av en främmande makt eller av någon som har agerat för en främmande makts räkning,

18. deltagande i en terroristorganisation, samröre med en terroristorganisation, finansiering av terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, offentlig uppmaning till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, rekrytering till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, utbildning för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet eller resa för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet enligt 4 a, 5, 6, 7, 8, 9 eller 10 § terroristbrottslagen (2022:666),

19. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 1–5, 7, 8, 10 eller 12–18, om en sådan gärning är belagd med straff,

20. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 6, 9 eller 11, om en sådan gärning är belagd med straff och det kan antas att gärningens straffvärde överstiger fängelse i tre månader,

21. ett annat brott, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år, eller

22. flera brott, om

a) en och samma person är skäligen misstänkt för samtliga brott,

b) det kan antas att den samlade brottslighetens straffvärde överstiger fängelse i två år,

c) det kan antas att vart och ett av brotten har utgjort ett led i en brottslighet som har utövats i organiserad form eller systematiskt, och

d) det för vart och ett av brotten är föreskrivet fängelse i ett år eller mer.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf får endast avse ett telefonnummer eller en annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som

1. under den tid som tillståndet avser innehas eller har innehafts av den misstänkte eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av den misstänkte, eller

2. det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

18 b §

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får även användas i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brott som avses i andra stycket, om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf får användas vid en förundersökning om

1. ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år,

2. grovt dataintrång enligt 4 kap. 9 c § andra stycket brottsbalken, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i ett år,

3. våldtäkt eller våldtäkt mot barn enligt 6 kap. 1 § första stycket eller 4 § första eller andra stycket brottsbalken,

4. grovt bedrägeri enligt 9 kap. 3 § brottsbalken, om gärningen har begåtts med hjälp av elektronisk kommunikation och det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i ett år,

5. utpressning enligt 9 kap. 4 § första stycket brottsbalken, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i ett år,

6. grov utpressning enligt 9 kap. 4 § andra stycket brottsbalken,

7. allmänfarlig ödeläggelse eller grovt sabotage enligt 13 kap. 3 § första stycket eller 5 § brottsbalken,

8. krigsanstiftan eller grovt utlandsspioneri enligt 19 kap. 2 eller 6 b § brottsbalken,

9. grovt narkotikabrott enligt 3 § första stycket narkotikastrafflagen (1968:64),

10. grovt vapenbrott enligt 9 kap. 1 a § första stycket vapenlagen (1996:67),

11. grov narkotikasmuggling, grov vapensmuggling eller grov smuggling av explosiv vara enligt 6 § tredje stycket, 6 a § tredje stycket eller 6 b § tredje stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

12. grovt brott enligt 29 a § första stycket lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor,

13. grovt penningtvåtsbrott eller näringspenningtvätt, grovt brott, enligt 5 § eller 7 § andra stycket lagen (2014:307) om straff för penningtvåtsbrott, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i ett år,

14. terroristbrott enligt 4 § terroristbrottslagen (2022:666),

15. ett brott som avses i 18 a § andra stycket 3, 4, 7, 8, 10, 13, 14, 17 eller 18,

16. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i

1, 3, 6–12, 14 eller 15, om en sådan gärning är belagd med straff,

17. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 2, 4, 5 eller 13, om en sådan gärning är belagd med straff och det kan antas att gärningens straffvärde överstiger fängelse i ett år,

18. ett annat brott, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i fyra år, eller

19. flera brott, om
a) det kan antas att samtliga brott har begåtts av en och samma person,

b) det kan antas att den samlade brottslighetens straffvärde överstiger fängelse i fyra år,

c) det kan antas att vart och ett av brotten har utgjort ett led i en brottslighet som har utövats i organiserad form eller systematiskt, och

d) det för vart och ett av brotten inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader eller det är fråga om försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott, om en sådan gärning är belagd med straff.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf får endast avse ett telefonnummer eller en annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som

1. det finns särskild anledning att anta att gärningsmannen eller någon annan som har medverkat till brottet eller brotten under den tid som tillståndet avser har använt eller kommer att använda, eller

2. det finns synnerlig anledning att anta att gärningsmannen eller någon annan som har medverkat till brottet eller brotten under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

19 §⁴

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation innebär att uppgifter i hemlighet hämtas in om

1. meddelanden som i ett elektroniskt kommunikationsnät överförs eller har överförts till eller från ett telefonnummer eller annan adress,

2. vilka elektroniska kommunikationsutrustningar som har funnits inom ett visst geografiskt område, eller

3. i vilket geografiskt område en viss elektronisk kommunikationsutrustning finns eller har funnits.

Genom hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får sådana meddelanden som avses i första stycket 1 även hindras från att nå fram.

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får användas vid en förundersökning om

1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader,

2. dataintrång enligt 4 kap. 9 c § brottsbalken, barnpornografibrott enligt 16 kap. 10 a § brottsbalken som inte är att anse som ringa, narkotikabrott enligt 1 § narkotikastrafflagen (1968:64), narkotikasmutgling enligt 6 § första stycket lagen (2000:1225) om straff för smugling,

3. brott som avses i 18 § andra stycket 2–7, eller

4. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1–3, om en sådan gärning är belagd med straff.

I fall som avses i 20 § andra stycket får hemlig övervakning av elektronisk kommunikation dock användas endast vid en förundersökning som avser brott som kan leda till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt 18 § andra stycket.

⁴ Senaste lydelse 2022:316.

19 a §

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får användas om någon är skäligen misstänkt för brott som avses i andra stycket och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf får användas vid en förundersökning om

1. ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader,

2. dataintrång enligt 4 kap. 9 c § första stycket brottsbalken,

3. barnpornografibrott som inte är ringa enligt 16 kap. 10 a § brottsbalken,

4. narkotikabrott enligt 1 § narkotikastrafflagen (1968:64),

5. narkotikasmuggling enligt 6 § första stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

6. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 1–5, om en sådan gärning är belagd med straff, eller

7. andra brott som kan leda till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt 18 a § andra stycket.

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf får endast avse ett telefonnummer eller en annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som

1. under den tid som tillståndet avser innehas eller har innehafts av den misstänkte eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av den misstänkte, eller

2. det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

19 b §

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får även användas i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brott som avses i andra stycket, om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf får användas vid en förundersökning om

1. ett brott som avses i 18 a § andra stycket 1–21, eller

2. flera brott, om

a) det kan antas att samtliga brott har begåtts av en och samma person,

b) det kan antas att den samlade brottslighetens straffvärde överstiger fängelse i två år,

c) det kan antas att vart och ett av brotten har utgjort ett led i en brottslighet som har utövats i organiserad form eller systematiskt, och

d) det för vart och ett av brotten är föreskrivet fängelse i ett år eller mer.

*Hemlig kameraövervakning*20 a §⁵

Hemlig kameraövervakning innebär att fjärrstyrda tv-kameror, andra optisk-elektroniska instrument eller därmed jämförbara utrustningar används för optisk personövervakning vid förundersökning i brottmål, utan att upplysning om övervakningen lämnas.

Hemlig kameraövervakning får användas vid en förundersökning om

1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,

2. brott som avses i 18 § andra stycket 2–7,

3. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1

⁵ Senaste lydelse 2022:316.

Prop. 2022/23:126 *eller 2, om en sådan gärning är belagd med straff, eller*

4. annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år.

20 b §⁶

Hemlig kameraövervakning får, utom i fall som avses i 20 c §, användas endast om någon är skäligen misstänkt för brottet och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Åtgärden får, utom i fall som avses i 20 c §, avse endast en sådan plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig.

Hemlig kameraövervakning får användas vid en förundersökning om brott som avses i 18 a § andra stycket, om någon är skäligen misstänkt för brottet eller brotten och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Ett tillstånd till hemlig kameraövervakning enligt första stycket får endast avse en sådan plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig.

Trots andra stycket får ett tillstånd till hemlig kameraövervakning enligt första stycket avse den skäligen misstänkte i stället för en viss plats, om det finns särskilda skäl för det. Beslutet får då verkställas endast genom att övervakningen riktas mot en plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig. De tekniska hjälpmedel som används får aldrig placeras på en plats som skyddas mot intrång.

20 c §⁷

Om det inte finns någon som är skäligen misstänkt för brottet, får hemlig kameraövervakning användas för att övervaka den plats där brottet har begåtts eller en nära omgivning till denna plats. Hemlig kameraövervakning enligt denna paragraf får ske endast om syftet är att fastställa vem som skäligen kan misstänkas för brottet och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Om det vid en förundersökning om brott som avses i andra stycket inte finns någon som är skäligen misstänkt för brottet eller brotten, får hemlig kameraövervakning även användas i syfte att fastställa vem som skäligen kan misstänkas för brottet eller brotten, om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

⁶ Senaste lydelse 2008:855.

⁷ Senaste lydelse 2008:855.

Hemlig kameraövervakning enligt denna paragraf får användas vid en förundersökning om

1. ett brott som avses i 18 a § andra stycket 1–21, eller

2. flera brott, om

a) det kan antas att samtliga brott har begåtts av en och samma person,

b) det kan antas att den samlade brottslighetens straffvärde överstiger fängelse i två år,

c) det kan antas att vart och ett av brotten har utgjort ett led i en brottslighet som har utövats i organiserad form eller systematiskt, och

d) det för vart och ett av brotten är föreskrivet fängelse i ett år eller mer.

Hemlig kameraövervakning enligt denna paragraf får endast användas för att övervaka en plats där brottet eller något av brotten har begåtts eller en nära omgivning till en sådan plats.

Hemlig rumsavlyssning

20 d §⁸

Med hemlig rumsavlyssning avses avlyssning eller upptagning som

1. görs i hemlighet och med ett tekniskt hjälpmedel som är avsett att återge ljud, och

2. avser tal i enrum, samtal mellan andra eller förhandlingar vid sammanträden eller andra sammankomster som allmänheten inte har tillträde till.

Hemlig rumsavlyssning får användas vid en förundersökning om

1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år, 1. ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år,

2. spioneri, utlandsspioneri eller grovt utlandsspioneri enligt 19 kap. 5, 6 a eller 6 b § brottsbalken,

3. brott som avses i 26 § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att gärningen har begåtts på uppdrag av eller har understötts av en främmande makt eller av någon 3. företagsspioneri enligt 26 § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att gärningen har begåtts på uppdrag av eller har understötts av en främmande makt eller av någon

⁸ Senaste lydelse 2022:1520.

Prop. 2022/23:126 som har agerat för en främmande makts räkning och det kan antas att brottet inte leder till endast böter,

4. annat brott om det *med hänsyn till omständigheterna* kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i fyra år *och det är fråga om*

a) människohandel enligt 4 kap. 1 a § brottsbalken,

b) grov människoexploatering enligt 4 kap. 1 b § tredje stycket brottsbalken,

c) våldtäkt enligt 6 kap. 1 § första stycket brottsbalken,

d) grovt sexuellt övergrepp enligt 6 kap. 2 § tredje stycket brottsbalken,

e) våldtäkt mot barn enligt 6 kap. 4 § första eller andra stycket brottsbalken,

f) grovt sexuellt övergrepp mot barn enligt 6 kap. 6 § tredje stycket brottsbalken,

g) grovt utnyttjande av barn för sexuell posering enligt 6 kap. 8 § tredje stycket brottsbalken,

h) grovt koppleri enligt 6 kap. 12 § tredje stycket brottsbalken,

i) grov utpressning enligt 9 kap. 4 § andra stycket brottsbalken,

j) grovt barnpornografibrott enligt 16 kap. 10 a § sjätte stycket brottsbalken,

k) grovt övergrepp i rättssak enligt 17 kap. 10 § tredje stycket brottsbalken,

l) grovt narkotikabrott enligt 3 § narkotikastrafflagen (1968:64), eller

m) grov narkotikasmuggling enligt 6 § tredje stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

som har agerat för en främmande makts räkning och det kan antas att brottet inte leder till endast böter,

4. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 1–3, om en sådan gärning är belagd med straff,

5. ett annat brott, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i fyra år, eller

6. flera brott, om

a) en och samma person är skäligen misstänkt för samtliga brott,

b) det kan antas att den samlade brottslighetens straffvärde överstiger fängelse i fyra år,

c) det kan antas att vart och ett av brotten har utgjort ett led i en brottslighet som har utövats i organiserad form eller systematiskt, och

d) det för vart och ett av brotten inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader eller det är fråga om försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott, om en sådan gärning är belagd med straff.

5. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1–3, om en sådan gärning är belagd med straff,

6. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 4, om en sådan gärning är belagd med straff och det med hänsyn till omständigheterna kan antas att gärningens straffvärde överstiger fängelse i fyra år.

20 e §⁹

Hemlig rumsavlyssning får användas *endast* om någon är skäligen misstänkt för *ett* brott som avses i 20 d § och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Åtgärden får avse *endast* en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. *Avser åtgärden* någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes, *får hemlig rumsavlyssning användas* endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där.

Hemlig rumsavlyssning får *endast* användas om någon är skäligen misstänkt för brott som avses i 20 d § *andra stycket* och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning får endast avse en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. *Tillståndet får avse* någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där.

⁹ Senaste lydelse 2014:1419.

Trots andra stycket får ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning avse den skäligen misstänkte i stället för en viss plats, om det finns särskilda skäl för det. Beslutet får då verkställas endast genom att avlyssningen riktas mot en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. Avlyssningen får riktas mot någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där. De tekniska hjälpmedel som används får aldrig placeras på en plats som skyddas mot intrång.

Hemlig rumsavlyssning får inte avse

1. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för verksamhet som tystnadsplikt gäller för enligt 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen,

2. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för verksamhet som bedrivs av advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter eller familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2001:453), eller

3. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas av präster inom trossamfund eller av dem som har motsvarande ställning inom sådana samfund, för bikt eller enskild själavård.

21 §¹⁰

Frågor om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning prövas av rätten på ansökan av åklagaren.

Frågor om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning prövas av rätten på ansökan av åklagaren. *Om en ansökan om hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning avser den skäligen misstänkte i stället för en viss plats, ska åklagaren i samband med ansökan föreslå sådana villkor som avses i sjätte stycket.*

I ett beslut att tillåta åtgärder enligt första stycket ska det anges vilken tid tillståndet avser. Tiden får inte bestämmas längre än nödvändigt. När det gäller tid som infaller efter beslutet får tiden inte överstiga en månad från dagen för beslutet.

I ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska det anges vilket telefonnummer eller annan adress, vilken elektronisk kommunikationsutrustning eller vilket geografiskt område tillståndet avser. Det ska vidare särskilt anges om åtgärden får verkställas utanför allmänt tillgängliga elektroniska kommunikationsnät.

I ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning ska det anges vilken plats tillståndet gäller. Om tillståndet är förenat med ett särskilt tillstånd enligt 25 a § att få tillträde till en plats för att installera tekniska hjälpmedel, ska det anges särskilt i beslutet.

I ett beslut att tillåta hemlig rumsavlyssning ska det också anges vem som är skäligen misstänkt för brottet.

I ett beslut att tillåta åtgärder enligt första stycket ska det, när det finns skäl till detta, också i övrigt anges villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan.

I ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning ska det anges vilken plats tillståndet gäller. *Om tillståndet avser den skäligen misstänkte, ska i stället det anges i beslutet.* Om tillståndet är förenat med ett tillträdestillstånd enligt 25 a §, ska även det anges i beslutet.

I ett beslut att tillåta hemlig rumsavlyssning ska det också anges vem som är skäligen misstänkt för brottet *eller brotten.*

I ett beslut att tillåta åtgärder enligt första stycket ska det, när det finns skäl till detta, också i övrigt anges villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan. *I ett tillstånd till hemlig kamera-*

¹⁰ Senaste lydelse 2014:1419.

övervakning eller hemlig rumsavlyssning som avser den skäligen misstänkte ska sådana villkor alltid anges.

21 a §¹¹

Om det kan befaras att det skulle medföra en fördröjning av väsentlig betydelse för utredningen att inhämta rättens tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation eller hemlig kameraövervakning, får tillstånd till åtgärden ges av åklagaren i avvaktan på rättens beslut.

Om åklagaren har gett ett sådant tillstånd, ska han eller hon utan dröjsmål skriftligt anmäla beslutet till rätten. I anmälan ska skälen för åtgärden anges. Rätten ska skyndsamt pröva ärendet. Om rätten finner att det inte finns skäl för åtgärden, ska den upphäva beslutet.

Om åklagarens beslut har verkställts innan rätten gjort en prövning som avses i andra stycket, ska rätten pröva om det funnits skäl för åtgärden. Om rätten finner att det saknats sådana skäl, får de inhämtade uppgifterna inte användas i en brottsutredning till nackdel för den som har omfattats av avlyssningen eller övervakningen, eller för någon annan som uppgifterna avser.

Om det kan befaras att det skulle medföra en fördröjning av väsentlig betydelse för utredningen att inhämta rättens tillstånd i en fråga om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning, får tillstånd till åtgärden ges av åklagaren i avvaktan på rättens beslut.

Om åklagaren har gett ett sådant tillstånd, ska han eller hon snarast möjligt skriftligt anmäla beslutet till rätten. I anmälan ska skälen för åtgärden anges. Rätten ska skyndsamt pröva ärendet. Om rätten finner att det inte finns skäl för åtgärden, ska den upphäva beslutet.

Vissa gemensamma bestämmelser

20 §

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får, om inte annat följer av andra stycket, endast ske om någon är skäligen misstänkt för brottet och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen. Åtgärden får endast avse

21 b §¹²

¹¹ Senaste lydelse 2014:1419.

¹² Senaste lydelse av tidigare 27 kap. 20 § 2012:281.

1. ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som under den tid som tillståndet avser innehas eller har innehafts av den misstänkte eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av den misstänkte, eller

2. ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får, utöver vad som anges i första stycket, ske i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet, om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen. Övervakning som innebär att uppgifter hämtas in om meddelanden får dock endast avse förfluten tid.

Avlyssning eller övervakning får inte avse meddelanden som endast överförs eller har överförts i ett elektroniskt kommunikationsnät som med hänsyn till sin begränsade omfattning och omständigheterna i övrigt får anses vara av mindre betydelse från allmän kommunikationssynpunkt.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får inte avse meddelanden som endast överförs eller har överförts i ett elektroniskt kommunikationsnät som med hänsyn till sin begränsade omfattning och omständigheterna i övrigt får anses vara av mindre betydelse från allmän kommunikationssynpunkt.

22 a §

Ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning får inte avse

1. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för verksamhet som tystnadsplikt gäller för enligt 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen,

2. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att

användas för verksamhet som bedrivs av advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter eller familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2001:453), eller

3. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas av präster inom trossamfund eller av dem som har motsvarande ställning inom sådana samfund, för bikt eller enskild själavård.

Om ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning avser den skäligen misstänkte i stället för en viss plats, får de tekniska hjälpmedel som används inte placeras på sådana platser som avses i första stycket. Övervakningen eller avlyssningen får inte heller riktas mot sådana platser.

23 a §¹³

Om det vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation eller hemlig kameraövervakning har kommit fram uppgifter om ett annat brott än det som har legat till grund för beslutet om avlyssning eller övervakning, får uppgifterna användas för att utreda brottet. Förundersökning eller motsvarande utredning om brottet får dock inledas på grund av dessa uppgifter endast om

1. det är föreskrivet fängelse i ett år eller däröver för brottet och det kan antas att brottet inte leder till endast böter, eller

2. det finns särskilda skäl.

Om det vid hemlig rumsavlyssning har kommit fram uppgifter om ett annat brott än det som har

Åklagare får besluta att uppgifter som har kommit fram vid användning av hemliga tvångsmedel enligt detta kapitel får användas för ett annat ändamål än det som har legat till grund för åtgärden.

legat till grund för beslutet om hemlig rumsavlyssning, får uppgifterna användas för att utreda brottet endast om det är fråga om

- 1. brott som anges i 20 d §, eller*
- 2. annat brott, om det är föreskrivet fängelse i tre år eller däröver för brottet.*

Om det har kommit fram uppgifter om förestående brott, får uppgifterna användas för att förhindra brott.

24 §¹⁴

En upptagning eller uppteckning som har gjorts vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning ska granskas snarast möjligt. I fråga om sådan granskning tillämpas 12 § första stycket.

Upptagningar och uppteckningar som avses i första stycket ska, i de delar de är av betydelse från brottsutredningssynpunkt, bevaras till dess förundersökningen har lagts ned eller avslutats eller, om åtal väckts, målet har avgjorts slutligt. I de delar som upptagningarna och uppteckningarna är av betydelse för att förhindra förestående brott ska de bevaras så länge det behövs för att förhindra brott. De ska därefter förstöras.

Trots andra stycket får brottsutredande myndigheter behandla uppgifter från upptagningar och uppteckningar i enlighet med vad som är särskilt föreskrivet i lag. Uppgifter från hemlig rumsavlyssning får dock behandlas endast om de rör förestående brott eller brott som avses i 23 a § andra stycket.

Upptagningar och uppteckningar som avses i första stycket ska bevaras till dess de förundersökningar där de använts har lagts ned eller avslutats eller, om åtal väckts, målet eller målen har avgjorts slutligt. I de delar som upptagningarna och uppteckningarna är av betydelse för att förhindra förestående brott ska de bevaras så länge det behövs för att förhindra brott.

När uppgifter inte längre ska bevaras enligt andra stycket ska de förstöras. Om den misstänkte medger det får de förstöras tidigare.

¹⁴ Senaste lydelse 2014:1419.

25 a §¹⁵

Vid hemlig rumsavlyssning får den verkställande myndigheten, efter särskilt tillstånd, i hemlighet skaffa sig tillträde till och installera tekniska hjälpmedel på en plats som annars skyddas mot intrång. *Ett sådant tillstånd får avse endast den plats som ska avlyssnas eller, om det finns särskilda skäl, en plats som direkt angränsar till den platsen. Ett tillstånd att skaffa sig tillträde till en sådan angränsande plats får dock inte avse någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes.*

Om en plats ska bli föremål för både hemlig rumsavlyssning och hemlig kameraövervakning, får ett särskilt tillstånd enligt första stycket meddelas även för kameraövervakningen. Detta får dock inte avse tillträde för installation av tekniska hjälpmedel i någons stadigvarande bostad.

Om ett tillstånd enligt första eller andra stycket avser ett fordon, får den verkställande myndigheten, om det behövs, tillfälligt flytta fordonet i samband med tillträdet.

Om ett tekniskt hjälpmedel har installerats med stöd av ett tillstånd enligt första eller andra stycket, ska hjälpmedlet tas bort eller göras obrukbart så snart som möjligt efter det att tiden för tillståndet har gått ut eller tillståndet har upphävts.

När ett beslut om hemlig rumsavlyssning eller hemlig kameraövervakning verkställs får olägenhet eller skada inte förorsakas

Vid hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning får den verkställande myndigheten, efter särskilt tillstånd, i hemlighet skaffa sig tillträde till och installera tekniska hjälpmedel på en plats som annars skyddas mot intrång.

Ett tillträdestillstånd enligt första stycket får endast avse den plats som ska övervakas eller avlyssnas eller, om det finns särskilda skäl, en plats som direkt angränsar till den platsen. Ett tillstånd att skaffa sig tillträde till en sådan angränsande plats får dock inte avse någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes. Ett tillstånd som avser hemlig kameraövervakning får aldrig avse tillträde för installation av tekniska hjälpmedel i någons stadigvarande bostad.

Om ett tillträdestillstånd avser ett fordon, får den verkställande myndigheten, om det behövs, tillfälligt flytta fordonet i samband med tillträdet.

Om ett tekniskt hjälpmedel har installerats med stöd av ett tillträdestillstånd, ska hjälpmedlet tas bort eller göras obrukbart så snart som möjligt efter det att tiden för tillståndet har gått ut eller tillståndet har upphävts.

När ett beslut om hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning verkställs får olägenhet

utöver vad som är absolut nödvändigt.

eller skada inte förorsakas utöver vad som är absolut nödvändigt.

Prop. 2022/23:126

Offentligt ombud

26 §

Offentliga ombud ska bevaka enskildas integritetsintressen i ärenden hos domstol om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning.

Ett offentligt ombud har rätt att ta del av det som förekommer i ärendet, yttra sig i ärendet och överklaga rättsens beslut.

Underrättelse till enskild

31 §¹⁶

Den som är eller har varit misstänkt för brott ska, om inte annat följer av 33 §, underrättas om sådan hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning som han eller hon har utsatts för.

Om avlyssning eller övervakning av elektronisk kommunikation har avsett ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som innehas av någon annan än den misstänkte, ska även innehavaren underrättas. Detta gäller dock inte om annat följer av 33 § eller inhämtning har skett med stöd av 20 § *andra stycket* och integritetsinträdet för den enskilde kan antas vara ringa.

Om kameraövervakning eller rumsavlyssning har avsett en plats som innehas av någon annan än den misstänkte och som allmänheten inte har tillträde till, ska även innehavaren av platsen underrättas om inte annat följer av 33 §.

En underrättelse ska lämnas så snart det kan ske utan men för utredningen, dock senast en månad efter det att förundersökningen avslutades.

En underrättelse behöver inte lämnas till den som enligt 23 kap. 18 §, 18 a §, 24 kap. 9 a § eller på något annat sätt redan har fått del av eller

Om avlyssning eller övervakning av elektronisk kommunikation har avsett ett telefonnummer eller en annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som innehas av någon annan än den misstänkte, ska även innehavaren underrättas. Detta gäller dock inte om annat följer av 33 § eller inhämtning har skett med stöd av 19 b § och integritetsinträdet för den enskilde kan antas vara ringa.

¹⁶ Senaste lydelse 2017:176.

Behörig domstol för prövning av
vissa frågor om hemliga
tvångsmedel

34 §¹⁷

Frågor om tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning eller kvarhållande av försändelse enligt 9 § eller 9 a § andra stycket får vid förundersökning om brott *som avses i 18 § andra stycket 2–7 eller försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott, om en sådan gärning är belagd med straff*, utöver av domstol som föreskrivs i 19 kap., prövas av Stockholms tingsrätt.

Frågor om tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning eller kvarhållande av försändelse enligt 9 § eller 9 a § andra stycket får vid *en* förundersökning om *följande* brott, utöver av domstol som föreskrivs i 19 kap., prövas av Stockholms tingsrätt:

1. sabotage eller grovt sabotage enligt 13 kap. 4 eller 5 § brottsbalken,

2. mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, grov allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatssabotage enligt 13 kap. 1, 2, 3, 5 a eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,

3. uppror, väpnat hot mot laglig ordning eller brott mot medborgerlig frihet enligt 18 kap. 1, 3 eller 5 § brottsbalken,

4. högförräderi, krigsanstiftan, spioneri, grovt spioneri, utlandsspioneri, grovt utlandsspioneri, obehörig befattning med hemlig uppgift, grov obehörig befattning med hemlig uppgift eller olovlig underrättelseverksamhet mot Sverige, mot främmande makt eller mot person enligt 19 kap. 1, 2, 5, 6,

6 a, 6 b, 7, 8, 10, 10 a eller 10 b §
brottsbalken,

5. företagsspioneri enligt 26 § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att gärningen har begåtts på uppdrag av eller har understötts av en främmande makt eller av någon som har agerat för en främmande makts räkning,

6. terroristbrott, deltagande i en terroristorganisation, samväre med en terroristorganisation, finansiering av terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, offentlig uppmaning till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, rekrytering till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, utbildning för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet eller resa för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet enligt 4, 4 a, 5, 6, 7, 8, 9 eller 10 § terroristbrottslagen (2022:666), eller

7. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 1–6, om en sådan gärning är belagd med straff.

Dokumentation

35 §

Beslut och åtgärder som rör hemliga tvångsmedel enligt detta kapitel ska dokumenteras.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2023.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för tillstånd som har beviljats före ikraftträdandet.
 3. För uppgifter från tvångsmedel som har verkställts före ikraftträdandet gäller 27 kap. 23 a och 24 §§ i den äldre lydelsen.

2.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.

Härigenom föreskrivs att 28 § lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.¹ ska upphöra att gälla vid utgången av september 2023.

¹ Senaste lydelse av 28 § 2020:63.

2.3 Förslag till lag om ändring i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 25 b och 28 a §§ lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap. 25 b §¹

Tekniskt bistånd med hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig övervakning av elektronisk kommunikation i form av omedelbar överföring av meddelanden eller uppgifter om meddelanden får lämnas i Sverige enligt denna paragraf.

Tekniskt bistånd lämnas på ansökan av en annan stat som är medlem i Europeiska unionen eller av Island eller Norge, om

1. avlyssningen eller övervakningen avser någon som befinner sig i en av dessa stater,

2. ansökan innehåller en bekräftelse på att ett beslut om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig övervakning av elektronisk kommunikation i en brottsutredning har meddelats i den ansökande staten, och

3. omedelbar överföring av meddelanden eller uppgifter om meddelanden kan ske under betryggande former till den ansökande staten.

Av ansökan ska det framgå under vilken tid åtgärden önskas. Ansökan ska vidare innehålla sådana uppgifter som behövs för att åtgärden ska kunna genomföras. Om den person som ansökan avser inte befinner sig i den ansökande staten, ska det också framgå av ansökan att ett sådant tillstånd som avses i 26 a § har lämnats av den stat där personen finns.

Ansökan ska prövas av åklagare. För beslutet om tekniskt bistånd tillämpas 27 kap. 18 § första och tredje styckena, 19 § första stycket, 20 § tredje stycket, 21 § andra och tredje styckena samt 23 § rättegångsbalken.

Ansökan ska prövas av åklagare. För beslutet om tekniskt bistånd tillämpas 27 kap. 18 §, 19 § första stycket, 21 § andra och tredje styckena, 21 b § och 23 § rättegångsbalken.

Om omedelbar överföring av meddelanden sker, får upptagning eller uppteckning inte göras i Sverige.

28 a §²

En ansökan om hemlig rumsavlyssning av någon som befinner sig i Sverige handläggs av åklagare. Åklagaren ska genast pröva om det finns förutsättningar för åtgärden och i sådant fall ansöka om rättens tillstånd.

En ansökan om hemlig rumsavlyssning av någon som befinner sig i Sverige handläggs av åklagare. Åklagaren ska genast pröva om det finns förutsättningar för åtgärden och i sådant fall ansöka om rättens tillstånd *eller, när det får ske enligt*

¹ Senaste lydelse 2012:284.

² Senaste lydelse 2014:1424.

*27 kap. 21 a § rättegångsbalken,
själv besluta om åtgärden.*

Upptagningar och uppteckningar behöver inte granskas enligt 27 kap. 24 § rättegångsbalken.

Upptagningar och uppteckningar får bevaras efter det att ärendet om rättslig hjälp har avslutats och återredovisning skett enligt 2 kap. 17 § endast om detta är tillåtet enligt 27 kap. 24 § rättegångsbalken.

Om åklagaren har fattat beslut enligt första stycket, ska återredovisning enligt 2 kap. 17 § ske först sedan rätten har fattat beslut om hemlig rumsavlyssning. Upptagningar och uppteckningar får bevaras efter det att ärendet om rättslig hjälp har avslutats och återredovisning skett enligt 2 kap. 17 § endast om detta är tillåtet enligt 27 kap. 24 § rättegångsbalken.

I fråga om underrättelse till en enskild enligt 27 kap. 31–33 §§ rättegångsbalken ska bestämmelserna i 4 kap. 25 § tredje stycket denna lag tillämpas.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2023.

2.4 Förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

Prop. 2022/23:126

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

dels att 1–6, 8, 10, 12–14, 16 och 17 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas tre nya paragrafer, 1 a, 6 b och 19 §§, av följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2023:260

Föreslagen lydelse

1 §

Tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 18 § första stycket rättegångsbalken, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 19 § *första och andra styckena* rättegångsbalken *eller* hemlig kameraövervakning enligt 27 kap. 20 a § *första stycket* rättegångsbalken får *meddelas* om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar

Ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 18 § första stycket rättegångsbalken, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 19 § rättegångsbalken, hemlig kameraövervakning enligt 27 kap. 20 a § rättegångsbalken *eller postkontroll enligt 4 §* får *beviljas* om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar

1. sabotage eller grovt sabotage enligt 13 kap. 4 eller 5 § brottsbalken,

2. mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, grov allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplats-sabotage enligt 13 kap. 1, 2, 3, 5 a eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,

3. uppror, väpnat hot mot laglig ordning eller brott mot medborgerlig frihet enligt 18 kap. 1, 3 eller 5 § brottsbalken,

4. högförräderi, krigsanstiftan, spioneri, grovt spioneri, utlandsspioneri, grovt utlandsspioneri, grov obehörig befattning med hemlig uppgift eller grov olovlig underrättelseverksamhet mot Sverige, mot främmande makt eller mot person enligt 19 kap. 1, 2, 5, 6, 6 a, 6 b eller 8 § eller 10 § andra stycket, 10 a § andra stycket eller 10 b § andra stycket brottsbalken,

5. företagsspioneri enligt 26 § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att den brottsliga verksamheten kommer att utövas på uppdrag av eller understödjas av en främmande makt eller av någon som kommer att agera för en främmande makts räkning,

6. terroristbrott, deltagande i en terroristorganisation, grovt brott, samröre med en terroristorganisation, grovt brott, finansiering av terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, offentlig uppmaning till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, rekrytering till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, eller utbildning för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, enligt 4 §, 4 a §

Prop. 2022/23:126 tredje stycket, 5 § tredje stycket, 6 § tredje stycket, 7 § tredje stycket, 8 § tredje stycket eller 9 § tredje stycket terroristbrottslagen (2022:666), eller

7. mord, *dråp*, grov misshandel, synnerligen grov misshandel, människorov eller olaga frihetsberövande enligt 3 kap. 1, 2 eller 6 § eller 4 kap. 1 § eller 2 § första stycket brottsbalken i avsikt att påverka offentliga organ eller den som yrkesmässigt bedriver nyhetsförmedling eller annan journalistik att vidta eller avstå från att vidta en åtgärd eller att hämnas en åtgärd.

Tillstånd enligt första stycket får också *meddelas* om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som avses i första stycket och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Nuvarande lydelse

7. mord, grov misshandel, synnerligen grov misshandel, människorov eller olaga frihetsberövande enligt 3 kap. 1, 2 eller 6 § eller 4 kap. 1 § eller 2 § första stycket brottsbalken i avsikt att påverka offentliga organ eller den som yrkesmässigt bedriver nyhetsförmedling eller annan journalistik att vidta eller avstå från att vidta en åtgärd eller att hämnas en åtgärd.

Ett tillstånd enligt första stycket får också *beviljas* om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som avses i första stycket och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Föreslagen lydelse

1 a §

Ett tillstånd till sådana tvångsmedel som avses i 1 § första stycket får också beviljas om

1. det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som innefattar

a) mord, människorov, allmänfarlig ödeläggelse eller grov allmänfarlig ödeläggelse enligt 3 kap. 1 §, 4 kap. 1 § första stycket eller 13 kap. 3 § första eller tredje stycket brottsbalken,

b) grovt narkotikabrott eller synnerligen grovt narkotikabrott enligt 3 § narkotikastrafflagen (1968:64),

c) grovt vapenbrott eller synnerligen grovt vapenbrott enligt 9 kap. 1 a § vapenlagen (1996:67),

d) grov narkotikasmuggling, synnerligen grov narkotikasmuggling, grov vapensmuggling, synnerligen

grov vapensmuggling, grov smuggling av explosiv vara eller synnerligen grov smuggling av explosiv vara enligt 6 § tredje eller fjärde stycket, 6 a § tredje eller fjärde stycket eller 6 b § tredje eller fjärde stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling, eller

e) grovt brott eller synnerligen grovt brott enligt 29 a § lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor, och

2. det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

2 §¹

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt 1 § får endast avse

1. *ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som under den tid tillståndet avser innehas eller har innehaft av den person som avses i 1 § eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av honom eller henne, eller*

2. *ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som det finns synnerlig anledning att anta att den person som avses i 1 § under den tid tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.*

Avlyssning eller övervakning får inte avse meddelanden som endast överförs eller har överförts i ett elektroniskt kommunikationsnät som med hänsyn till sin begränsade omfattning och omständigheterna i övrigt får anses vara av mindre betydelse från allmän kommunikationssynpunkt.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt 1 *eller 1 a §* får endast avse *ett telefonnummer eller en annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som*

1. under den tid *som* tillståndet avser innehas eller har innehaft av den person som avses i 1 *eller 1 a §* eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av honom eller henne, eller

2. det finns synnerlig anledning att anta att den person som avses i 1 *eller 1 a §* under den tid *som* tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

¹ Senaste lydelse 2014:1421.

3 §²

Hemlig kameraövervakning enligt 1 § får endast avse

1. en plats där den person som avses i 1 § kan antas komma att uppehålla sig, eller

2. en plats där den brottsliga verksamheten som avses i 1 § kan antas komma att utövas eller en nära omgivning till denna plats.

Hemlig kameraövervakning enligt 1 *eller* 1 a § får endast avse

1. en plats där den person som avses i 1 *eller* 1 a § kan antas komma att uppehålla sig, eller

2. en plats där den brottsliga verksamheten som avses i 1 *eller* 1 a § kan antas komma att utövas eller en nära omgivning till denna plats.

4 §

Under de förutsättningar som anges i 1 § får tillstånd meddelas att undersöka, öppna och granska brev, telegram, paket eller andra försändelser som finns hos ett befodringsföretag.

I det tillstånd som avses i första stycket kan rätten förordna att en försändelse som avses i tillståndet och som ankommer till ett befodringsföretag ska hållas kvar till dess att den närmare har undersökts, öppnats eller granskats. Förordnandet ska innehålla en underrättelse om att meddelande om åtgärden inte får lämnas till avsändaren, mottagaren eller någon annan, utan tillstånd av den som har begärt åtgärden.

Med postkontroll avses i denna lag att en försändelse som finns hos ett befodringsföretag hålls kvar till dess att den har undersökts, öppnats eller granskats.

5 §

Tillstånd enligt denna lag får meddelas endast om

1. åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra sådan brottslig verksamhet som avses i 1 §, och

2. skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den som avses i 1 § eller för något annat motstående intresse.

Ett tillstånd enligt denna lag får beviljas endast om

1. åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra sådan brottslig verksamhet som avses i 1 *eller* 1 a §, och

2. skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den person som avses i 1 *eller* 1 a § eller för något annat motstående intresse.

6 §³

Frågan om tillstånd till tvångsmedel enligt 1–5 §§ prövas av Stockholms tingsrätt. Frågan tas upp på ansökan av åklagaren.

Frågor om tillstånd till tvångsmedel prövas av rätten på ansökan av åklagaren.

Frågor om tillstånd till tvångsmedel enligt 1 § prövas av Stockholms tingsrätt. Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om vilka tingsrätter som får pröva en ansökan om tillstånd till tvångsmedel enligt 1 a §.

Vid tillståndsprövningen ska vad som föreskrivs om offentliga ombud i 27 kap. 26–30 §§ rättegångsbalken tillämpas.

Vid tillståndsprövningen ska det som föreskrivs om offentliga ombud i 27 kap. 26–30 §§ rättegångsbalken tillämpas.

6 b §

När rätten har beslutat i frågor om tillstånd till tvångsmedel enligt 1 a § ska den skyndsamt underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden om beslutet.

8 §⁴

I ett beslut om tillstånd till tvångsmedel ska det anges

1. vilket eller vilka tvångsmedel som får användas,
2. vilken eller vilka av punkterna i 1 § första stycket 1–7 som ligger till grund för tillståndet, och
3. under vilken tid tillståndet gäller.

2. vilken brottslig verksamhet enligt 1 eller 1 a § som ligger till grund för tillståndet, och

I ett beslut om tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska det, förutom de uppgifter som framgår av första stycket, anges

1. vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken elektronisk kommunikationsutrustning tillståndet avser, och
2. om åtgärden får verkställas utanför allmänt tillgängliga elektroniska kommunikationsnät.

I ett beslut om tillstånd till hemlig kameraövervakning ska, förutom de uppgifter som framgår av första stycket, den plats anges som tillståndet avser.

I ett beslut om tillstånd till postkontroll ska det, förutom de uppgifter som framgår av första stycket, anges

³ Senaste lydelse 2014:1421.

⁴ Senaste lydelse 2014:1421.

1. vilka försändelser som tillståndet omfattar, och

2. att information om åtgärden inte får lämnas till någon utan medgivande av den som har begärt åtgärden.

I ett beslut om tillstånd till tvångsmedel ska det, när det finns skäl till detta, också i övrigt anges villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan.

10 §⁵

Om det inte längre finns skäl för ett tillstånd till tvångsmedelsanvändning enligt denna lag, ska åklagaren eller rätten omedelbart häva beslutet om tillstånd. Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen ska omedelbart underrätta åklagaren om omständigheter som har betydelse för om beslutet ska hävas.

Om det inte längre finns skäl för ett tillstånd till tvångsmedelsanvändning enligt denna lag, ska åklagaren eller rätten omedelbart upphäva beslutet om tillstånd. Polismyndigheten, Säkerhetspolisen eller Tullverket ska omedelbart underrätta åklagaren om omständigheter som har betydelse för om beslutet ska upphävas.

12 §⁶

Om det vid tvångsmedelsanvändning enligt denna lag har kommit fram uppgifter om annan förestående brottslig verksamhet än den som omfattas av tillstånd enligt 1 §, får uppgifterna användas för att förhindra brott.

Åklagare får besluta att uppgifter som har kommit fram vid användning av tvångsmedel enligt denna lag får användas för ett annat ändamål än det som har legat till grund för tillståndet.

Om det har kommit fram uppgifter om brott, får uppgifterna användas för att utreda brottet endast om det är fråga om

1. brott som anges i 1 § eller försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott, om en sådan gärning är belagd med straff, eller

2. annat brott, om det är föreskrivet fängelse i tre år eller däröver för brottet.

13 §⁷

En upptagning eller uppteckning som har gjorts vid hemlig avlyssning av elektronisk kom-

En upptagning eller uppteckning som har gjorts vid hemlig avlyssning av elektronisk kom-

⁵ Senaste lydelse 2014:1421.

⁶ Senaste lydelse 2014:1421.

⁷ Senaste lydelse 2014:1421. Ändringen innebär bl.a. att tredje stycket tas bort.

munikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation eller hemlig kameraövervakning ska granskas snarast möjligt. Granskningen får utföras *endast* av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen *eller* Polismyndigheten. Efter anvisning av rätten, en åklagare eller någon av de nämnda myndigheterna får granskningen utföras *även* av en sakkunnig eller någon annan som har anlitats i ärendet.

Upptagningar och uppteckningar ska, i de delar de är av betydelse för att förhindra förestående brott, bevaras så länge det behövs för att förhindra brott. I de delar upptagningarna och uppteckningarna innehåller sådana uppgifter om brott som enligt 12 § får användas för att utreda brott ska de bevaras till dess att förundersökningen har lagts ned eller avslutats eller, om åtal har väckts, målet har avgjorts slutligt. De ska därefter förstöras.

Trots andra stycket får brottsutredande myndigheter behandla uppgifter från upptagningar och uppteckningar i enlighet med vad som är särskilt föreskrivet i lag om uppgifterna rör förestående brott eller brott som avses i 12 § andra stycket.

14 §⁸

En försändelse som omfattas av tillstånd enligt 4 § får undersökas, öppnas eller granskas av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen *eller* Polismyndigheten. Efter anvisning av rätten, en åklagare eller någon av de nämnda myndigheterna får granskningen utföras *även* av en sakkunnig eller någon annan som har anlitats i ärendet. Försändelsen ska undersökas snarast möjligt. När undersökningen har slutförts, ska *en försändelse som finns hos ett befordringsföretag* sändas till den som försändelsen är ställd till, om *försändelsen* inte tas i beslag.

En försändelse som omfattas av ett tillstånd till postkontroll får undersökas, öppnas eller granskas av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen, Polismyndigheten *eller Tullverket*. Efter anvisning av rätten, en åklagare eller någon av de nämnda myndigheterna får granskningen *även* utföras av en sakkunnig eller någon annan som har anlitats i ärendet. Försändelsen ska undersökas snarast möjligt. När undersökningen har slutförts, ska *försändelsen* sändas till den som försändelsen är ställd till, om *den* inte tas i beslag.

⁸ Senaste lydelse 2014:1421.

Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7 ska underrättas om åtgärden. Om åtgärden har avsett ett telefonnummer eller annan adress, en viss elektronisk kommunikationsutrustning eller en plats som innehas av någon annan, ska även han eller hon underrättas. Vid hemlig kameraövervakning behöver dock innehavaren av en plats som allmänheten har tillträde till inte underrättas.

Underrättelsen ska lämnas så snart det kan ske efter det att det ärende som åtgärden vidtogs i avslutades.

En underrättelse behöver inte lämnas till den som redan har fått del av eller tillgång till uppgifterna. En underrättelse behöver inte heller lämnas om den med hänsyn till omständigheterna uppenbart är utan betydelse.

En underrättelse enligt 16 § ska innehålla uppgifter om vilket tvångsmedel som har använts och om tiden för åtgärden. Vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken elektronisk kommunikationsutrustning som åtgärden har avsett. Vid hemlig kameraövervakning ska underrättelsen även innehålla *en* uppgift om vilken plats som har övervakats. Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7 ska få uppgift om vilken misstanke som har legat till grund för åtgärden. Den som inte är eller har varit misstänkt ska få uppgift om detta.

En underrättelse enligt 16 § ska innehålla uppgifter om vilket tvångsmedel som har använts och om tiden för åtgärden. Vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken elektronisk kommunikationsutrustning som åtgärden har avsett. Vid hemlig kameraövervakning ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilken plats som har övervakats. Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7 *eller 1 a §* ska få uppgift om vilken misstanke som har legat till grund för åtgärden. Den som inte är eller har varit misstänkt ska få uppgift om detta.

⁹ Senaste lydelse 2014:1421.

¹⁰ Senaste lydelse 2014:1421.

*Beslut och åtgärder som rör
tvångsmedel enligt denna lag ska
dokumenteras.*

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2023.
 2. För uppgifter från tvångsmedel som har verkställts före ikraftträdandet gäller 12 och 13 §§ i den äldre lydelsen.

2.5 Förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott¹

dels att 1 a och 6 b §§ ska upphöra att gälla,

dels att 2, 3, 5, 6, 8, 10, 13, 14, 16 och 17 §§ ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagförslag 2.4

Föreslagen lydelse

2 §²

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt 1 *eller* 1 a § får endast avse ett telefonnummer eller en annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som

1. under den tid som tillståndet avser innehas eller har innehafts av den person som avses i 1 *eller* 1 a § eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av honom eller henne, eller

2. det finns synnerlig anledning att anta att den person som avses i 1 *eller* 1 a § under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

Avlyssning eller övervakning får inte avse meddelanden som endast överförs eller har överförts i ett elektroniskt kommunikationsnät som med hänsyn till sin begränsade omfattning och omständigheterna i övrigt fås anses vara av mindre betydelse från allmän kommunikationssynpunkt.

3 §³

Hemlig kameraövervakning enligt 1 *eller* 1 a § får endast avse

1. en plats där den person som avses i 1 *eller* 1 a § kan antas komma att uppehålla sig, eller

2. en plats där den brottsliga verksamheten som avses i 1 *eller*

Hemlig kameraövervakning enligt 1 § får endast avse

1. en plats där den person som avses i 1 § kan antas komma att uppehålla sig, eller

2. en plats där den brottsliga verksamheten som avses i 1 § kan

¹ Senaste lydelse av

1 a § 2023:000

6 b § 2023:000.

² Senaste lydelse 2023:000.

³ Senaste lydelse 2023:000.

1 a § kan antas komma att utövas eller en nära omgivning till denna plats. antas komma att utövas eller en nära omgivning till denna plats. Prop. 2022/23:126

5 §⁴

Ett tillstånd enligt denna lag får beviljas endast om

1. åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra sådan brottslig verksamhet som avses i 1 eller 1 a §, och
 2. skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den person som avses i 1 eller 1 a § eller för något annat motstående intresse.
1. åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra sådan brottslig verksamhet som avses i 1 §, och
 2. skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den person som avses i 1 § eller för något annat motstående intresse.

6 §⁵

Frågor om tillstånd till tvångsmedel prövas av rätten på ansökan av åklagaren.

Frågor om tillstånd till tvångsmedel enligt 1 § prövas av Stockholms tingsrätt. *Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om vilka tingsrätter som får pröva en ansökan om tillstånd till tvångsmedel enligt 1 a §.* Frågor om tillstånd till tvångsmedel enligt 1 § prövas av Stockholms tingsrätt.

Vid tillståndsprövningen ska det som föreskrivs om offentliga ombud i 27 kap. 26–30 §§ rättegångsbalken tillämpas.

8 §⁶

I ett beslut om tillstånd till tvångsmedel ska det anges

1. vilket eller vilka tvångsmedel som får användas,
 2. vilken brottslig verksamhet enligt 1 eller 1 a § som ligger till grund för tillståndet, och
 3. under vilken tid tillståndet gäller.
2. vilken brottslig verksamhet enligt 1 § som ligger till grund för tillståndet, och

I ett beslut om tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska det, förutom de uppgifter som framgår av första stycket, anges

1. vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken elektronisk kommunikationsutrustning tillståndet avser, och
2. om åtgärden får verkställas utanför allmänt tillgängliga elektroniska kommunikationsnät.

⁴ Senaste lydelse 2023:000.

⁵ Senaste lydelse 2023:000.

⁶ Senaste lydelse 2023:000.

I ett beslut om tillstånd till hemlig kameraövervakning ska, förutom de uppgifter som framgår av första stycket, den plats anges som tillståndet avser.

I ett beslut om tillstånd till postkontroll ska det, förutom de uppgifter som framgår av första stycket, anges

1. vilka försändelser som tillståndet omfattar, och
2. att information om åtgärden inte får lämnas till någon utan medgivande av den som har begärt åtgärden.

I ett beslut om tillstånd till tvångsmedel ska det, när det finns skäl till detta, också i övrigt anges villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan.

10 §⁷

Om det inte längre finns skäl för ett tillstånd till tvångsmedelsanvändning enligt denna lag, ska åklagaren eller rätten omedelbart upphäva beslutet om tillstånd. Polismyndigheten, Säkerhetspolisen *eller Tullverket* ska omedelbart underrätta åklagaren om omständigheter som har betydelse för om beslutet ska upphävas.

Om det inte längre finns skäl för ett tillstånd till tvångsmedelsanvändning enligt denna lag, ska åklagaren eller rätten omedelbart upphäva beslutet om tillstånd. Polismyndigheten *eller* Säkerhetspolisen ska omedelbart underrätta åklagaren om omständigheter som har betydelse för om beslutet ska upphävas.

13 §⁸

En upptagning eller uppteckning som har gjorts vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation eller hemlig kameraövervakning ska granskas snarast möjligt. Granskningen får utföras av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen, Polismyndigheten *eller Tullverket*. Efter anvisning av rätten, en åklagare eller någon av de nämnda myndigheterna får granskningen även utföras av en sakkunnig eller någon annan som har anlitats i ärendet.

En upptagning eller uppteckning som har gjorts vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation eller hemlig kameraövervakning ska granskas snarast möjligt. Granskningen får utföras av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen *eller* Polismyndigheten. Efter anvisning av rätten, en åklagare eller någon av de nämnda myndigheterna får granskningen även utföras av en sakkunnig eller någon annan som har anlitats i ärendet.

Upptagningar och uppteckningar ska, i de delar de är av betydelse för att förhindra förestående brott, bevaras så länge det behövs för att förhindra brott. I de delar upptagningarna och uppteckningarna innehåller sådana uppgifter om brott som enligt 12 § får användas för att utreda brott ska de bevaras till dess att förundersökningen har lagts ned eller avslutats eller, om åtal har väckts, målet har avgjorts slutligt. De ska därefter förstöras.

⁷ Senaste lydelse 2023:000.

⁸ Senaste lydelse 2023:000.

14 §⁹

En försändelse som omfattas av ett tillstånd till postkontroll får undersökas, öppnas eller granskas av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen, Polismyndigheten *eller Tullverket*. Efter anvisning av rätten, en åklagare eller någon av de nämnda myndigheterna får granskningen även utföras av en sakkunnig eller någon annan som har anlitats i ärendet. Försändelsen ska undersökas snarast möjligt. När undersökningen har slutförts, ska försändelsen sändas till den som försändelsen är ställd till, om den inte tas i beslag.

En försändelse som omfattas av ett tillstånd till postkontroll får undersökas, öppnas eller granskas av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen *eller* Polismyndigheten. Efter anvisning av rätten, en åklagare eller någon av de nämnda myndigheterna får granskningen även utföras av en sakkunnig eller någon annan som har anlitats i ärendet. Försändelsen ska undersökas snarast möjligt. När undersökningen har slutförts, ska försändelsen sändas till den som försändelsen är ställd till, om den inte tas i beslag.

16 §¹⁰

Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7 *eller 1 a §* ska underrättas om åtgärden. Om åtgärden har avsett ett telefonnummer eller en annan adress, en viss elektronisk kommunikationsutrustning eller en plats som innehas av någon annan, ska även han eller hon underrättas. Vid hemlig kameraövervakning behöver dock innehavaren av en plats som allmänheten har tillträde till inte underrättas.

Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7 ska underrättas om åtgärden. Om åtgärden har avsett ett telefonnummer eller en annan adress, en viss elektronisk kommunikationsutrustning eller en plats som innehas av någon annan, ska även han eller hon underrättas. Vid hemlig kameraövervakning behöver dock innehavaren av en plats som allmänheten har tillträde till inte underrättas.

Underrättelsen ska lämnas så snart det kan ske efter det att det ärende som åtgärden vidtogts i avslutades.

En underrättelse behöver inte lämnas till den som redan har fått del av eller tillgång till uppgifterna. En underrättelse behöver inte heller lämnas om den med hänsyn till omständigheterna uppenbart är utan betydelse.

17 §¹¹

En underrättelse enligt 16 § ska innehålla uppgifter om vilket tvångsmedel som har använts och om tiden för åtgärden. Vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation

En underrättelse enligt 16 § ska innehålla uppgifter om vilket tvångsmedel som har använts och om tiden för åtgärden. Vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation

⁹ Senaste lydelse 2023:000.

¹⁰ Senaste lydelse 2023:000.

¹¹ Senaste lydelse 2023:000.

Prop. 2022/23:126 ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken elektronisk kommunikationsutrustning som åtgärden har avsett. Vid hemlig kameraövervakning ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilken plats som har övervakats. Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7 eller 1 a § ska få uppgift om vilken misstanke som har legat till grund för åtgärden. Den som inte är eller har varit misstänkt ska få uppgift om detta.

ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken elektronisk kommunikationsutrustning som åtgärden har avsett. Vid hemlig kameraövervakning ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilken plats som har övervakats. Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7 ska få uppgift om vilken misstanke som har legat till grund för åtgärden. Den som inte är eller har varit misstänkt ska få uppgift om detta.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2028.

2.6 Förslag till lag om ändring i lagen (2017:1000) om en europeisk utredningsorder

Prop. 2022/23:126

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 5 § och 3 kap. 10 § lagen (2017:1000) om en europeisk utredningsorder ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

5 §¹

Innan åklagaren utfärdar en utredningsorder ska åklagaren ansöka om domstolens tillstånd till att utfärda utredningsordern, om utredningsåtgärden avser

1. kvarhållande av försändelse enligt 27 kap. 9 § rättegångsbalken,
2. hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning eller hemlig dataavläsning, eller
3. rättsmedicinsk undersökning enligt 16 § lagen (1995:832) om obduktion m.m.

I avvaktan på domstolens beslut får åklagaren under de förutsättningar som anges i 27 kap. 9 a och 21 a §§ rättegångsbalken eller 17 § lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning utfärda en utredningsorder för *kvarhållande av försändelse, hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning eller hemlig dataavläsning*. Åklagaren ska utan dröjsmål anmäla till domstolen att en utredningsorder har utfärdats.

I avvaktan på domstolens beslut får åklagaren under de förutsättningar som anges i 27 kap. 9 a och 21 a §§ rättegångsbalken eller 17 § lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning utfärda en utredningsorder för *en åtgärd som anges i första stycket 1 eller 2*. Åklagaren ska utan dröjsmål anmäla till domstolen att en utredningsorder har utfärdats.

Innan en utredningsorder för husrannsakan, genomsökning på distans, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning utfärdas, får åklagaren enligt 28 kap. 4 § första stycket, 10 d § andra stycket och 13 § första stycket rättegångsbalken ansöka om domstolens tillstånd till att utfärda utredningsordern.

För domstolens handläggning gäller *vad som är föreskrivet* i rättegångsbalken eller annan författning för den åtgärd som avses.

För domstolens handläggning gäller *det som föreskrivs* i rättegångsbalken eller annan författning för den åtgärd som avses.

¹ Senaste lydelse 2022:326.

I avvaktan på domstolens beslut enligt 9 § första stycket får åklagaren, enligt de förutsättningar som anges i 27 kap. 9 a och 21 a §§ rättegångsbalken eller 17 § lagen (2020:62) om hemlig data-avläsning, besluta att erkänna och verkställa en utredningsorder för kvarhållande av försändelse enligt 27 kap. 9 § rättegångsbalken eller för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning eller hemlig data-avläsning.

I avvaktan på domstolens beslut enligt 9 § första stycket får åklagaren, enligt de förutsättningar som anges i 27 kap. 9 a och 21 a §§ rättegångsbalken eller 17 § lagen (2020:62) om hemlig data-avläsning, besluta att erkänna och verkställa en utredningsorder för kvarhållande av försändelse enligt 27 kap. 9 § rättegångsbalken eller för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, *hemlig rums-avlyssning* eller hemlig data-avläsning.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2023.

2.7 Förslag till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning

Prop. 2022/23:126

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning dels att 4–7, 14, 15, 17, 18 och 27–29 §§ ska ha följande lydelse, dels att det ska införas tre nya paragrafer, 4 a, 4 b och 6 a §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §¹

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning får, om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen och inte annat anges i 6 § första stycket, beviljas vid en förundersökning om

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter får beviljas vid en förundersökning om brott som avses i 27 kap. 18 a § andra stycket rättegångsbalken, om någon är skäligen misstänkt för brottet eller brotten och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,

2. brott som avses i 27 kap. 18 § andra stycket 2–7 rättegångsbalken,

3. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1 eller 2, om en sådan gärning är belagd med straff, eller

4. annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år.

Ett tillstånd enligt första stycket får, om inte annat anges i 5 §, endast avse ett avläsningsbart informationssystem som används, eller som det finns särskild anledning att anta har använts eller kommer att användas, av någon som är skäligen misstänkt för brottet.

Ett tillstånd enligt första stycket som gäller kommunikationsavlyssnings-, kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter får, om inte annat anges i 5 §, även avse

¹ Senaste lydelse 2022:328.

Prop. 2022/23:126 *ett avläsningsbart informationssystem som det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.*

Ett tillstånd enligt första stycket som gäller kameraövervakningsuppgifter får endast avse en plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig. En sådan plats får dock inte vara någons stadigvarande bostad.

4 a §

Ett tillstånd enligt 4 § får endast avse ett avläsningsbart informationssystem som används, eller som det finns särskild anledning att anta har använts eller kommer att användas, av den misstänkte.

Ett tillstånd enligt 4 § som gäller kommunikationsavlyssnings-, kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter får även avse ett avläsningsbart informationssystem som det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

Ett tillstånd enligt 4 § som gäller kameraövervakningsuppgifter får endast avse en plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig. En sådan plats får dock inte vara någons stadigvarande bostad.

Trots tredje stycket får ett tillstånd enligt 4 § som gäller kameraövervakningsuppgifter avse den skäligen misstänkte i stället för en viss plats, om det finns särskilda skäl för det. Den hemliga dataavläsningen får då endast användas på en plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig. En sådan plats får dock inte vara någons stadigvarande bostad.

4 b §

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsavlyssningsuppgifter får, om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen, även beviljas för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet eller brotten vid en förundersökning om brott som avses i 27 kap. 18 b § andra stycket rättegångsbalken.

Hemlig dataavläsning enligt första stycket får endast avse ett avläsningsbart informationssystem som

1. det finns särskild anledning att anta att gärningsmannen eller någon annan som har medverkat till brottet eller brotten under den tid som tillståndet avser har använt eller kommer att använda, eller

2. det finns synnerlig anledning att anta att gärningsmannen eller någon annan som har medverkat till brottet eller brotten under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

5 §

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning enligt 4 § som gäller kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter får även beviljas för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott som avses i 4 §. Avläsning eller upptagning av kommunikationsövervakningsuppgifter får då endast avse förfluten tid.

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter får, om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen, beviljas för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet eller brotten vid en förundersökning om brott som avses i 27 kap. 19 b § andra stycket rättegångsbalken.

Hemlig dataavläsning enligt första stycket får endast avse ett avläsningsbart informationssystem som har använts vid ett brott eller i anslutning till en brottsplats vid brottstidpunkten eller som av någon annan anledning är av synnerlig vikt för utredningen.

6 §

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning enligt 4 § som gäller rumsavlyssningsuppgifter får endast beviljas vid en förundersökning om brott som avses i

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter får beviljas vid en förundersökning om brott som avses i 27 kap. 20 d § andra

stycket rättegångsbalken, om någon är skäligen misstänkt för brottet eller brotten och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Ett tillstånd enligt första stycket får endast avse ett avläsningsbart informationssystem som används, eller som det finns särskild anledning att anta har använts eller kommer att användas, av den misstänkte.

Hemlig dataavläsning enligt första stycket får användas endast på en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. Om platsen är någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes, får tillstånd till hemlig dataavläsning beviljas endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där.

Ett tillstånd enligt första stycket får endast avse en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. Om platsen är någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes, får tillstånd till hemlig dataavläsning beviljas endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där.

Trots tredje stycket får ett tillstånd enligt första stycket avse den skäligen misstänkte i stället för en viss plats, om det finns särskilda skäl för det. Den hemliga dataavläsningen får då endast användas på en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. Om platsen är någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes, får den hemliga dataavläsningen användas endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där.

Hemlig dataavläsning enligt första stycket får aldrig användas på en plats dit tillträdestillstånd enligt 13 § inte får beviljas.

6 a §

Hemlig dataavläsning som gäller kameraövervaknings- eller rumsavlyssningsuppgifter får aldrig användas på en plats dit tillträdes-

7 §

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning får beviljas om

1. *det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för* att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 § lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, eller

2. *det finns en påtaglig risk för att sådan brottslig verksamhet kommer att utövas inom en organisation eller grupp och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.*

Ett tillstånd enligt första stycket får beviljas endast om åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra sådan brottslig verksamhet som anges i det stycket.

Hemlig dataavläsning som gäller kameraövervakningsuppgifter får användas endast på en plats där den person som anges i första stycket kan antas komma att uppehålla sig. En sådan plats får dock inte vara någons stadigvarande bostad.

Ett tillstånd får inte avse rumsavlyssningsuppgifter.

14 §²

Frågor om hemlig dataavläsning prövas av rätten på ansökan av åklagaren. En ansökan om hemlig dataavläsning enligt 9 § ska dock göras av Säkerhetspolisen.

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning får beviljas om *det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för*

1. att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 § lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, eller

2. att brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 § eller 1 a § den lagen kommer att utövas inom en organisation eller grupp och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Frågor om hemlig dataavläsning prövas av rätten på ansökan av åklagaren. En ansökan om hemlig dataavläsning enligt 9 § ska dock göras av Säkerhetspolisen.

Om ansökan avser den skäligen misstänkte enligt 4 a § fjärde stycket eller 6 § fjärde stycket, ska åklagaren i samband med ansökan föreslå sådana villkor som avses i 18 § första stycket 4.

² Senaste lydelse 2022:711.

Frågor om hemlig dataavläsning under en förundersökning prövas av den domstol som anges i 19 kap. rättegångsbalken. Om förundersökningen avser brott som anges i 27 kap. 18 § *andra stycket 2–7* rättegångsbalken *eller försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott, om en sådan gärning är belagd med straff*, får frågan även prövas av Stockholms tingsrätt.

Frågor om hemlig dataavläsning enligt 7–10 §§ prövas av *Stockholms tingsrätt*.

Frågor om hemlig dataavläsning under en förundersökning prövas av den domstol som anges i 19 kap. rättegångsbalken. Om förundersökningen avser *ett* brott som anges i 27 kap. 34 § rättegångsbalken, får frågan även prövas av Stockholms tingsrätt.

Frågor om hemlig dataavläsning enligt 7 och 8 §§ prövas av *den domstol som är behörig enligt 6 § lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott*.

Frågor om hemlig dataavläsning enligt 9 eller 10 § prövas av Stockholms tingsrätt.

17 §

Om det kan befaras att det skulle medföra en fördröjning av väsentlig betydelse för utredningen eller för möjligheterna att förebygga, förhindra eller upptäcka den brottsliga verksamheten att inhämta rättens tillstånd i *frågor* om hemlig dataavläsning, får tillstånd ges av åklagaren i avvaktan på rättens beslut. Ett sådant tillstånd får dock aldrig avse *hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter eller hemlig dataavläsning vid särskild utlänningskontroll enligt 9 §*.

Om åklagaren har gett ett tillstånd enligt första stycket, ska åklagaren *utan dröjsmål* skriftligt anmäla beslutet till rätten. I anmälan ska skälen för åtgärden anges. Rätten ska skyndsamt pröva ärendet. Om rätten finner att det inte finns skäl för åtgärden, ska den upphäva beslutet.

Om det kan befaras att det skulle medföra en fördröjning av väsentlig betydelse för utredningen eller för möjligheterna att förebygga, förhindra eller upptäcka den brottsliga verksamheten att inhämta rättens tillstånd i *en fråga* om hemlig dataavläsning, får tillstånd ges av åklagaren i avvaktan på rättens beslut. Ett sådant tillstånd får dock aldrig avse hemlig dataavläsning vid särskild utlänningskontroll enligt 9 §.

Om åklagaren har gett ett tillstånd enligt första stycket, ska åklagaren *snarast möjligt* skriftligt anmäla beslutet till rätten. I anmälan ska skälen för åtgärden anges. Rätten ska skyndsamt pröva ärendet. Om rätten finner att det inte finns skäl för åtgärden, ska den upphäva beslutet.

Om åklagarens beslut har verkställts innan rätten gjort en prövning som avses i andra stycket, ska rätten pröva om det funnits skäl för åtgärden. Om rätten finner att det saknats sådana skäl, får de uppgifter som lästs av eller tagits upp inte användas i en brottsutredning till nackdel för den som har omfattats av åtgärden, eller för någon annan som uppgifterna avser.

18 §

I ett tillstånd till hemlig dataavläsning ska följande anges:

1. vilken tid tillståndet avser,
2. vilket avläsningsbart informationssystem tillståndet avser,
3. vilken typ av uppgift enligt 2 § första stycket som får läsas av eller tas upp,
4. villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan, och
5. vem som är skäligen misstänkt för brottet, vid åtgärd som gäller rumsavlyssningsuppgifter.

Om tillståndet avser en plats enligt 4 § fjärde stycket eller 6 § andra stycket ska även platsen anges i tillståndet. Om tillståndet är förenat med ett tillträdestillstånd enligt 12 §, ska det anges i beslutet.

5. vem som är skäligen misstänkt för brottet *eller brotten*, vid åtgärd som gäller rumsavlyssningsuppgifter.

Om tillståndet avser en plats enligt 4 a § tredje stycket, 6 § tredje stycket eller 7 § tredje stycket ska även platsen anges i tillståndet. Om tillståndet är förenat med ett tillträdestillstånd enligt 12 §, ska det anges i beslutet.

Om tillståndet avser den skäligen misstänkte enligt 4 a § fjärde stycket eller 6 § fjärde stycket, ska det anges i beslutet.

Tiden för tillståndet får inte bestämmas längre än nödvändigt. När det gäller tid som infaller efter beslutet får tiden inte överstiga en månad från dagen för beslutet.

27 §

Hemlig dataavläsning enligt 2 § första stycket 6 eller 7 får inte avse uppgifter som enligt 27 kap. 2 § första stycket rättegångsbalken hindrar beslag.

Hemlig dataavläsning enligt 2 § första stycket 6 eller 7 får inte avse uppgifter som enligt 27 kap. 2 § rättegångsbalken hindrar beslag.

Hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsavlyssnings- eller rumsavlyssningsuppgifter får inte avse uppgifter i telefonsamtal, samtal eller andra meddelanden eller tal där någon som yttrar sig, på grund av bestämmelserna i 36 kap. 5 § andra–sjätte styckena rättegångsbalken, inte skulle ha kunnat höras som vittne om det som har sagts eller på annat sätt kommit fram.

Om det under verkställigheten kommer fram uppgifter som omfattas av första eller andra styckena ska verkställigheten omedelbart avbrytas och upptagningar och uppteckningar omedelbart förstöras

Om det under verkställigheten kommer fram uppgifter som omfattas av första eller andra stycket ska verkställigheten omedelbart avbrytas och upptagningar och uppteckningar omedelbart förstöras

Prop. 2022/23:126 i de delar som de omfattas av förbudet. i de delar som de omfattas av förbudet.

28 §

När hemlig dataavläsning används eller har använts under en förundersökning ska det som gäller för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 23 a och 24 §§ rättegångsbalken tillämpas för åtgärden. Det som gäller för hemlig rumsavlyssning ska dock tillämpas för hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter.

När hemlig dataavläsning används eller har använts under en förundersökning ska det som gäller för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 23 a och 24 §§ rättegångsbalken *i lydelsen före den 1 oktober 2023* tillämpas för åtgärden. Det som gäller för hemlig rumsavlyssning ska dock tillämpas för hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter.

För underrättelse till en enskild vid hemlig dataavläsning under förundersökning gäller 27 kap. 31–33 §§ rättegångsbalken. Det som anges där om

- hemlig kameraövervakning ska tillämpas för hemlig dataavläsning som gäller kameraövervakningsuppgifter
- hemlig rumsavlyssning ska tillämpas för hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter
- hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation ska tillämpas för hemlig dataavläsning i övrigt
- telefonnummer, annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning ska avse avläsningsbart informationssystem.

29 §

När hemlig dataavläsning används eller har använts i fall som anges i 7 § ska 12 och 13 §§ lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott tillämpas.

När hemlig dataavläsning används eller har använts i fall som anges i 7 § ska 12 och 13 §§ lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott *i lydelsen före den 1 oktober 2023* tillämpas.

För underrättelse till en enskild vid hemlig dataavläsning i fall som anges i 7 § gäller 16–18 §§ lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott. Det som anges där om

- hemlig kameraövervakning ska tillämpas för hemlig dataavläsning som gäller kameraövervakningsuppgifter
- hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation ska tillämpas för hemlig dataavläsning i övrigt
- telefonnummer, annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning ska avse avläsningsbart informationssystem.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2023.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för tillstånd som har beviljats före ikraftträdandet.

Regeringen beslutade i februari 2017 att ge en särskild utredare i uppdrag att, i de delar som nu är aktuella, se över de rättssäkerhetsgarantier som ska skydda den personliga integriteten när hemliga tvångsmedel används för särskilt allvarlig eller på annat sätt samhällsfarlig brottslighet (dir. 2017:16). Utredningen, som antog namnet Utredningen om rättssäkerhetsgarantier vid användningen av vissa hemliga tvångsmedel, överlämnade i augusti 2018 sitt slutbetänkande Rättssäkerhetsgarantier och hemliga tvångsmedel (SOU 2018:61). En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 1*. Betänkandets lagförslag finns i *bilaga 2*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Justitiedepartementet (Ju2018/04023).

Regeringen beslutade i oktober 2020 att ge en särskild utredare i uppdrag att se över delar av regleringen om hemliga tvångsmedel (dir. 2020:104). Utredningen, som antog namnet Utredningen om utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel, överlämnade i april 2022 sitt delbetänkande Utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel (SOU 2022:19). En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 4*. Betänkandets lagförslag finns i *bilaga 5*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 6*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Justitiedepartementet (Ju2022/01563).

Regeringen beslutade i november 2021 att ge en särskild utredare i uppdrag att överväga flera frågor kopplade till möjligheterna att använda hemliga tvångsmedel i preventivt syfte utanför en förundersökning. Utredningen, som antog namnet Utredningen om preventiva tvångsmedel, överlämnade i oktober 2022 sitt delbetänkande Utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel (SOU 2022:52). En sammanfattning av betänkandet finns i *bilaga 7*. Betänkandets lagförslag finns i *bilaga 8*. Betänkandet har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 9*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Justitiedepartementet (Ju2022/03121).

I denna proposition behandlar regeringen merparten av förslagen i betänkandena. Regeringen avser inte att gå vidare med övriga förslag. Propositionen bygger på en överenskommelse mellan regeringen och Sverigedemokraterna.

Riksdagen har tillkännagett för regeringen det som utskottet anför om att ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller kameraövervaknings- eller rumsavlyssningsuppgifter bör kunna knytas till en person (bet. 2021/22:JuU24 punkt 17, rskr. 2021/22:216). Tillkännagivandet tillgodoses genom förslaget i avsnitt 10.1 och är därmed slutbehandlat.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 5 april 2023 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 10*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 11*. Lagrådets synpunkter behandlas i avsnitt 6.1, 7.2, 8, 9.1.2, 10.3, 10.4, 12.2 och 13 och i författningskommentaren (avsnitt 15.1, 15.4 och 15.7). Regeringen följer delvis Lagrådets förslag.

4 Det behövs effektivare verktyg i brottsbekämpningen

Brottsutvecklingen i Sverige med bl.a. skjutningar och sprängningar är exceptionell och läget är allvarligt. Denna brottslighet har stark koppling till kriminella nätverk. De senaste 20 åren har antalet grupperingar och nätverk i den kriminella miljön blivit allt fler. Antalet skjutningar med dödlig utgång har också ökat kraftigt över tid. Mellan 2012 och 2022 ökade andelen konstaterade fall av dödligt våld där skjutvapen används från 25 till 54 procent. Sverige ligger därmed högt i fråga om dödligt våld med skjutvapen jämfört med andra europeiska länder. Åtta av tio fall av dödligt skjutvapenvåld sker numera i den kriminella miljön. Samtidigt som det dödliga skjutvapenvåldet har ökat har andelen fall av dödligt våld i den kriminella miljön som klarats upp minskat. När det gäller dödligt våld med skjutvapen i kriminell miljö klaras endast 23 procent av brotten upp (Brottsförebyggande rådets [Brå] rapporter 2020:4 Dödligt våld i den kriminella miljön 2005–2017 och 2021:8 Dödligt skjutvapenvåld i Sverige och andra europeiska länder). Det dödliga våldet som sker i kriminella miljöer skiljer sig på flera sätt från andra typer av dödligt våld. Dödligt våld i kriminell miljö innefattar en högre grad av planering och inbegriper oftare fler gärningspersoner än andra typer av dödligt våld där det är vanligare med enskilda gärningspersoner som agerar oplanerat och i affekt. Gärningspersoner vid dödligt våld i kriminell miljö uppvisar också ofta en hög grad av forensisk medvetenhet och är generellt duktiga på att inte lämna spår efter sig. Detta innebär att det är svårare att klara upp dödligt våld i kriminell miljö, något som även gäller i andra länder (Brås rapport 2023:4 Utredning och uppkläring av dödligt våld i kriminell miljö).

Även antalet sprängningar ökade enligt Brås kriminalstatistik kraftigt mellan 2018 och 2019, från 162 till 257 anmälda fall av allmänfarlig ödeläggelse genom sprängning (inklusive försöksbrott). Åren 2020 och 2021 var antalen något lägre med 215 respektive 175 fall per år. År 2022 ökade dock antalet fall till 196.

Brottsligheten i de kriminella miljöerna är dock inte begränsad till skjutvapenvåld och sprängningar utan även andra allvarliga brott är vanligt förekommande, såsom narkotikabrott, smuglingsbrott och ekonomisk brottslighet. Narkotikahandeln utgör en betydande inkomstkälla för de kriminella nätverken, och våld och konflikter i de kriminella miljöerna är ofta narkotikarelaterade. Det kan t.ex. vara fråga om uppgörelser om vem som ska hantera narkotikamarknaden i ett visst område. Smuggling av vapen och explosiva varor utförs av de kriminella nätverken både för att förse sig själva med vapen och för ekonomisk vinning. Olika typer av systematisk och organiserad ekonomisk brottslighet, såsom skattebrott,

bidragsbrott, stölder och bedrägerier, är också exempel på viktiga inkomstskällor för de kriminella nätverken.

Samtidigt som den allvarliga brottsligheten blivit alltmer utbredd har den tekniska utvecklingen i samhället i det närmaste exploderat. Utbudet av olika informations- och kommunikationstjänster genom internet, smarta telefoner och andra tekniska hjälpmedel är i princip obegränsat och verktygen är lättillgängliga för alla. De tekniska hjälpmedlen används i stor utsträckning i helt legala syften men också av kriminella aktörer för planering och kommunikation eller som direkta brottsverktyg bl.a. vid försäljning av narkotika och komplex it-brottslighet, t.ex. attacker med utpressningsprogram (ransomware) och internetrelaterade sexualbrott mot barn. Teknikutvecklingen ställer helt nya krav på de brottsbekämpande myndigheterna. I stället för DNA-spår lämnar brottsligheten digitala spår som myndigheterna måste kunna komma åt och använda i brottsutredningar för att brottsbekämpningen ska bli effektiv och verkningsfull.

Runt de kriminella nätverken finns också en tystnadskultur, framför allt bland dem som själva befinner sig i den kriminella miljön. Förtroendet för polisen och andra rättsvårdande myndigheter är lågt och det finns ofta en rädsla för eller motvilja mot att själv bli del av en rättsprocess. Det är svårt att få uppgifter från personer inom de kriminella nätverken eftersom det finns ett allmänt utbrett motstånd mot att samarbeta med polisen. Brottsoffer och vittnen är många gånger obenägna att lämna information till de brottsbekämpande myndigheterna. Material från digitala verktyg blir därmed än viktigare för brottsbekämpningen.

Den beskrivna brottsutvecklingen, inte minst brotten som begås inom de kriminella nätverken, har stor påverkan på samhället. Riskerna och otryggheten som brottsligheten ger upphov till är uppenbara och måste tas på stort allvar. Våldsdåd i pågående gängkonflikter leder också ofta till hämndaktioner i form av nya allvarliga dåd. Konsekvenserna av sådana våldsspiraler är förödande, både för de inblandade och för samhället i stort. Samtidigt är förutsättningarna att förutse, förhindra och utreda brott i den kriminella miljön särskilt komplicerade. Användningen av tekniska verktyg är omfattande, säkerhetsmedvetenheten hos de kriminella hög och tystnadskulturen utbredd. De brottsbekämpande myndigheterna behöver därmed arbeta på ett delvis annat sätt än tidigare. Möjligheten att i ett tidigt skede få tillgång till information är ofta avgörande i det brottsbekämpande arbetet. De hemliga tvångsmedlen fyller därmed en viktig funktion. Myndigheterna har vid upprepade tillfällen efterfrågat befogenheter att kunna använda hemliga tvångsmedel i större utsträckning och i ett tidigare skede än vad som nu är möjligt.

Staten har ett ansvar för att upprätthålla rättstryggheten för enskilda. I det ansvaret ligger att säkerställa att det finns en väl fungerande och effektiv brottsbekämpning. Flera åtgärder har redan vidtagits, bl.a. på straffrättens och straffprocessrättens område, för att bekämpa den allvarliga brottsligheten. Utvecklingen kräver dock ytterligare kraftfulla åtgärder. De brottsbekämpande myndigheterna behöver få effektivare verktyg som kan stärka deras förutsättningar att förhindra, utreda och lagföra allvarliga brott.

5 Regleringen om hemliga tvångsmedel

5.1 Allmänna utgångspunkter vid användningen av hemliga tvångsmedel

De straffprocessuella tvångsmedlen syftar till att de brottsbekämpande myndigheterna ska ha adekvata verktyg för att bl.a. utreda brott och säkerställa lagföring. Bland de straffprocessuella tvångsmedlen intar de hemliga tvångsmedlen en särställning eftersom den som är föremål för tvångsmedlet inte är medveten om att det används mot honom eller henne.

Regleringen om de hemliga tvångsmedlen finns huvudsakligen i 27 kap. rättegångsbalken. Tvångsmedelsanvändning enligt rättegångsbalken förutsätter att det finns en konkret brottsmisstanke som är föremål för förundersökning. De hemliga tvångsmedlen får vidare, med vissa undantag, endast användas när en utpekad person är skäligen misstänkt för ett brott. Hemliga tvångsmedel används även inom ramen för de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet och då i syfte att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet (preventiv tvångsmedelsanvändning). Med underrättelseverksamhet avses insamling, bearbetning och analys av information för att förebygga, förhindra och upptäcka brottslighet i ett skede när det ännu inte finns någon konkret misstanke om att ett visst brott har begåtts. Regleringen om de preventiva tvångsmedlen finns bl.a. i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (preventivlagen) och i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet.

Bestämmelser om det hemliga tvångsmedlet hemlig dataavläsning finns i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning. Hemlig dataavläsning infördes i april 2020 och kan användas både inom ramen för en förundersökning och inom underrättelseverksamhet. Lagstiftningen är tidsbegränsad till utgången av mars 2025 och är för närvarande föremål för en utvärdering som ska redovisas senast den 1 december 2023 (dir. 2022:82). Därutöver finns det regler om hemliga tvångsmedel i lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utläningar, lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål och lagen (2017:1000) om en europeisk utredningsorder.

Även om de närmare förutsättningarna för användningen av hemliga tvångsmedel regleras i olika lagar är de grundläggande utgångspunkterna desamma. För all användning av tvångsmedel gäller tre allmänna principer. Dessa principer är ändamålsprincipen, behovsprincipen och proportionalitetsprincipen. Enligt ändamålsprincipen får ett tvångsmedel användas endast för det ändamål som framgår av lagstiftningen. Behovsprincipen innebär att en myndighet får använda ett tvångsmedel bara när det finns ett påtagligt behov av det och en mindre ingripande åtgärd inte är tillräcklig. Proportionalitetsprincipen innebär att ett tvångsmedel får tillgripas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller något annat motstående intresse.

När straffprocessuella tvångsmedel används i hemlighet känner inte den som är föremål för tvångsmedlet till det och kan därför inte överklaga beslut som fattas i frågan, eller på annat sätt bevaka sina intressen.

Domstolarnas handläggning omges vidare av sekretess som omöjliggör sedvanlig granskning. Dessa förutsättningar medför att särskilda krav måste ställas på såväl beslutsordning som övriga rättssäkerhetsgarantier.

Som utgångspunkt gäller att frågor om tillstånd till flertalet av de hemliga tvångsmedlen prövas av en domstol efter ansökan av en åklagare (27 kap. 9 och 21 §§ rättegångsbalken, 6 § preventivlagen och 13 § lagen om hemlig dataavläsning). Under vissa förutsättningar får en åklagare interimistiskt besluta om tillstånd till hemliga tvångsmedel. Så får ske om det kan befaras att inhämtande av rättens tillstånd skulle medföra en fördröjning av väsentlig betydelse för utredningen eller möjligheterna att förhindra den brottsliga verksamheten. Om en åklagare har fattat ett interimistiskt beslut, ska detta utan dröjsmål anmälas till rätten som skyndsamt ska pröva ärendet. Om beslutet har verkställts före rättens prövning och rätten finner att det saknats skäl för åtgärden får de uppgifter som kommit fram inte användas i en brottsutredning till någons nackdel (27 kap. 9 a och 21 a §§ rättegångsbalken, 6 a § preventivlagen och 17 § lagen om hemlig dataavläsning).

När det gäller flertalet av de hemliga tvångsmedlen ska ett offentligt ombud utses för att bevaka enskildas intressen i ärenden i domstol. Endast den som är eller har varit advokat eller har varit ordinarie domare kan förordnas som offentligt ombud. Domstolsprövningen sker i dessa fall efter ett sammanträde där åklagaren och det offentliga ombudet har varit närvarande (27 kap. 26–30 §§ rättegångsbalken, 6 § andra stycket preventivlagen och 16 § lagen om hemlig dataavläsning). Denna ordning, som innebär ett slags kontradiktorisk process, har ansetts skapa förutsättningar för en allsidig belysning av saken och en reell möjlighet att få en tillståndsfråga prövad i högre rätt genom att det offentliga ombudet har överklaganderätt, se propositionen Hemliga tvångsmedel – offentliga ombud och en mer ändamålsenlig reglering (prop. 2002/03:74 s. 23).

För att hemliga tvångsmedel ska få användas ställs det upp vissa kvalifikationskrav som tar sikte på behovet av åtgärden i det enskilda fallet. I de fall en förundersökning pågår krävs att åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen, och vid preventiv tvångsmedelsanvändning enligt preventivlagen krävs att åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra viss brottslig verksamhet (27 kap. 20, 20 b och 20 e §§ rättegångsbalken, 5 § preventivlagen och 4 och 7 §§ lagen om hemlig dataavläsning).

Vid sidan av de processuella bestämmelser som reglerar användningen av hemliga tvångsmedel utövas viss parlamentarisk kontroll över dessa frågor. Regeringen redovisar årligen till riksdagen hur de hemliga tvångsmedlen, med undantag för kvarhållande av försändelse, har använts. Redovisningen innehåller information om antal ärenden och meddelade tillstånd, brottstyper samt bedömningar av den nytta som åtgärderna anses ha medfört, se t.ex. regeringens skrivelse Redovisning av användningen av hemliga tvångsmedel under 2021 (skr. 2022/23:30).

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden har till uppgift att utöva tillsyn över de brottsbekämpande myndigheternas användning av hemliga tvångsmedel, se lagen (2007:980) om tillsyn över viss brottsbekämpande verksamhet. Tillsynen utförs genom inspektioner och andra undersökningar. Nämnden är även skyldig att på begäran av en enskild person kontrollera om han eller hon har varit utsatt för hemliga tvångsmedel och om denna användning har varit författningens.

Prop. 2022/23:126 Förutom Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten utövar både Riksdagens ombudsmän (JO) och Justitiekanslern tillsyn över de brottbekämpande myndigheternas verksamhet och kan inom ramen för sin respektive tillsyn uttala sig i frågor om användningen av hemliga tvångsmedel.

5.2 Skyddet för den personliga integriteten

Användning av hemliga tvångsmedel innebär en risk för intrång i enskildas personliga integritet. I 2 kap. regeringsformen finns föreskrifter om grundläggande fri- och rättigheter. Föreskrifterna innebär bl.a. att var och en gentemot det allmänna är skyddad mot kroppsvsitation, husrannsakan och liknande intrång, mot undersökning av brev eller annan förtrolig försändelse och mot hemlig avlyssning eller upptagning av telefonsamtal eller annat förtroligt meddelande (6 § första stycket). Var och en är också skyddad gentemot det allmänna mot betydande intrång i den personliga integriteten, om det sker utan samtycke och innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden (6 § andra stycket). Dessa grundläggande rättigheter får begränsas bara genom lag och endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle. Begränsningarna får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt eller utgöra ett hot mot den fria åsiktsbildningen (20 och 21 §§).

Enligt artikel 8 i Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) har var och en rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Rätten till skydd för privat- och familjeliv omfattar bl.a. skydd mot övervakning i olika former. Offentliga myndigheter får inte inskränka dessa rättigheter annat än med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt bl.a. med hänsyn till statens säkerhet och den allmänna säkerheten, till förebyggande av oordning och brott eller till skydd för andra personers fri- och rättigheter. Konventionen gäller som svensk lag, se lagen (1994:1219) om den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Lag eller annan föreskrift får inte meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av Europakonventionen (2 kap. 19 § regeringsformen).

Artikel 8 i Europakonventionen ger inte bara upphov till negativa förpliktelser för det allmänna att avhålla sig från omotiverade inskränkningar i enskildas rättigheter, utan även positiva skyldigheter att se till att enskilda tillförsäkras skydd för sina rättigheter gentemot andra enskilda. Det innebär t.ex. att staten i vissa fall kan vara skyldig att införa straffrättslig reglering för att skydda enskilda mot intrång i deras rättigheter från andra enskilda. Det innebär också att staten för sådana fall behöver säkerställa att brott kan utredas effektivt.

En bestämmelse om rätt till respekt för bl.a. privatliv finns också i artikel 7 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (EU:s rättighetsstadga). Varje begränsning i utövandet av de fri- och rättigheter som erkänns i EU:s rättighetsstadga måste vara föreskriven i lag och förenlig med innehållet i dessa fri- och rättigheter. Begränsningar

får, med beaktande av proportionalitetsprincipen, göras endast om de är nödvändiga och faktiskt svarar mot mål av allmänt samhällsintresse som erkänns av unionen eller behovet av skydd för andra människors fri- och rättigheter (artikel 52.1). I den mån stadgan omfattar rättigheter som motsvarar sådana som garanteras av Europakonventionen, ska de ha samma innebörd och räckvidd som enligt konventionen, eller ett mer långtgående skydd (artikel 52.3). Rättighetsstadgan riktar sig till medlemsstaterna när de tillämpar unionsrätten (artikel 51.1). Det innebär att rättigheterna i stadgan måste iakttas vid tillämpningen av nationell lagstiftning som genomför EU-rätt och nationell lagstiftning som omfattas av unionens tillämpningsområde (EU-domstolens dom den 26 februari 2013 i målet Åkerberg Fransson, C-617/10, punkt 21).

Vidare innehåller Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) bestämmelser om barns rätt till privatliv. Av artikel 16 följer att inget barn får utsättas för godtyckliga eller olagliga ingripanden i sitt privat- och familjeliv. Vidare framgår av artikel 3 att vid alla åtgärder som rör barn ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. I artikel 40 uppställs även vissa krav i fråga om barn som misstänks för brott. Sedan den 1 januari 2020 gäller barnkonventionen som svensk lag, se lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. All lagstiftning som rör barn ska utformas i överensstämmelse med barnkonventionens bestämmelser, se propositionen Inkorporering av FN:s konvention om barnets rättigheter (prop. 2017/18:186 s. 94).

5.3 En avvägning mellan behov och integritetsintrång

Regleringen om hemliga tvångsmedel har utformats efter en avvägning mellan å ena sidan samhällets behov av en effektiv brottsbekämpning till skydd för medborgarna och å andra sidan grundläggande fri- och rättigheter såsom den enskildes rätt till integritet och rättssäkerhet i förhållande till staten. Vid överväganden om att utöka de brottsbekämpande myndigheternas möjligheter att använda hemliga tvångsmedel krävs noggranna avvägningar mellan å ena sidan behovet av åtgärden samt åtgärdens förväntade effektivitet och nytta och å andra sidan vilka integritetsintrång som åtgärden kan förväntas medföra. En utökad möjlighet att använda hemliga tvångsmedel måste motsvaras av ett faktiskt behov, vilket ska vägas mot vikten av att värna rättssäkerhet och personlig integritet, se betänkandet Skyddet för den personliga integriteten (SOU 2007:22 del 1 s. 176 och 177).

6 Preventiva tvångsmedel ska få användas i fler fall

6.1 Ett utvidgat tillämpningsområde för preventivlagen

Regeringens bedömning: Det bör vara möjligt att använda hemliga tvångsmedel i preventivt syfte i fler fall.

Regeringens förslag: Tillstånd till preventiva tvångsmedel ska få beviljas om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som innefattar följande brott och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja verksamheten:

- mord, människorov, allmänfarlig ödeläggelse eller grov allmänfarlig ödeläggelse,
- grovt narkotikabrott eller synnerligen grovt narkotikabrott,
- grovt vapenbrott eller synnerligen grovt vapenbrott,
- grov narkotikasmuggling, synnerligen grov narkotikasmuggling, grov vapensmuggling, synnerligen grov vapensmuggling, grov smuggling av explosiv vara eller synnerligen grov smuggling av explosiv vara, eller
- grovt brott eller synnerligen grovt brott enligt lagen om brandfarliga och explosiva varor.

När rätten har beslutat i frågor om tillstånd till tvångsmedel enligt den föreslagna utvidgade regleringen ska den skyndsamt underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden om beslutet.

Ett beslut om tillstånd till hemlig dataavläsning utanför förundersökning som gäller kameraövervakningsuppgifter ska även innehålla uppgift om platsen för åtgärden.

Utredningens bedömning och förslag (SOU 2022:52) stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningen föreslår inte att det ska införas en underrättelseskyldighet till Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden. Utredningen föreslår att det ska införas ett förtydligande om att postkontroll, dvs. kvarhållande av försändelse, endast ska få avse en försändelse som har ställts till den person som åtgärden riktas mot eller som har avsänts av honom eller henne. Utredningen föreslår även en delvis annan redaktionell och språklig utformning av vissa bestämmelser.

Remissinstanserna: Remissutfallet är blandat. *Polismyndigheten*, *Åklagarmyndigheten* och *Tullverket* instämmer i bedömningen och tillstyrker utredningens förslag. De betonar behovet och nyttan av att i större utsträckning använda preventiva tvångsmedel för att kunna förhindra allvarlig brottslighet. *Säkerhetspolisen* har inte några invändningar mot förslagen. Flera remissinstanser, däribland *Justitiekanslern (JK)*, *Brottsförebyggande rådet (Brå)*, *Brottsofferjouren* och *Södertörns tingsrätt*, framhåller att brottsutvecklingen gör behovet av effektiva verktyg i brottsbekämpningen angeläget och att förslagen måste

ses i ljuset av det allvarliga läge som råder. *Integritetsskyddsmyndigheten* har inga invändningar mot förslagen utan anser att de är balanserade och att utredningen har säkerställt lämpliga rättssäkerhetsgarantier och gjort en ändamålsenlig integritetsanalys.

Ett antal remissinstanser avstyrker förslagen helt eller delvis, bl.a. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden*, *Riksdagens ombudsmän (JO)*, *Svea hovrätt*, *Hovrätten för Västra Sverige*, *Stockholms tingsrätt*, *Sveriges advokatsamfund*, *Civil Rights Defenders*, *Stockholms universitet (Juridiska fakulteten)* och *Umeå universitet (Samhällsvetenskapliga fakulteten)*. Huvudinvändningarna handlar om att behovet av de föreslagna åtgärderna inte är tillräckligt utrett och att det är tveksamt vilka effektivitetsvinster de skulle medföra. Bland annat mot den bakgrunden anser flera remissinstanser att det inte är proportionerligt att utvidga tillämpningsområdet för lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (preventivlagen) på det sätt utredningen föreslår. Invändningarna handlar också om att det utvidgade tillämpningsområdet inte är tillräckligt avgränsat och att t.ex. vissa brott borde strykas ur brottskatalogen. Enligt *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* borde dessutom ytterligare rättssäkerhetsgarantier och mer begränsande kvalifikationskrav övervägas. Nämnden anser vidare att åklagare inte borde få fatta interimistiska beslut inom det utvidgade tillämpningsområdet.

Flera remissinstanser, bl.a. *JO*, *JK*, *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden*, *Sveriges advokatsamfund* och *Uppsala universitet (Juridiska fakulteten)*, efterlyser en helhetssyn på regleringen om hemliga tvångsmedel. De anser att det är problematiskt att flera lagstiftningsprojekt och utvärderingar på området pågår samtidigt eftersom det försvårar bedömningen av behovet och proportionaliteten av förslagen. Ett antal remissinstanser, däribland *JK*, *Stockholms tingsrätt*, *Sveriges advokatsamfund*, *Stockholms universitet (Juridiska fakulteten)* och *Civil Rights Defenders*, betonar att en konsekvens av förslagen är att tredje man i stor utsträckning kan bli föremål för övervakning och anser att utredningens analys av integritetsintrånget i det avseendet är bristfällig. Några remissinstanser, bl.a. *Centrum för rättvisa* och *Umeå universitet (Samhällsvetenskapliga fakulteten)* efterfrågar en fördjupad analys av förslagets förenlighet med Europakonventionen och EU:s rättighetsstadga.

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden och *Stockholms tingsrätt* konstaterar att utredningens förslag innebär förhållandevis stora förändringar i befintliga bestämmelser i preventivlagen och påpekar att detta kan ge upphov till tolknings- och tillämpningsproblem. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* befarar att den lagtekniska lösningen kan försvåra en kommande utvärdering och avstyrker därför att regleringen tas in i preventivlagen. *JO* anser att namnet på preventivlagen borde ändras om utredningens förslag genomförs.

Skälen för regeringens bedömning och förslag

Det finns ett behov av att använda preventiva tvångsmedel i fler fall

Preventiva tvångsmedel får i dag användas endast för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott. Det handlar framför allt om vissa utpekade brott

Prop. 2022/23:126 som typiskt sett tillhör Säkerhetspolisens verksamhetsområde, t.ex. sabotage, spioneri och terroristbrott. Polismyndigheten kan använda preventiva tvångsmedel för att förhindra vissa systemhotande brott som riktar sig mot bl.a. företrädare för myndigheter eller andra offentliga organ i syfte att påverka verksamheten. Vid allvarlig brottslighet kopplad till kriminella uppgörelser, t.ex. skjutningar, sprängningar och mord – som normalt hanteras av Polismyndigheten – kan preventiva tvångsmedel däremot som utgångspunkt inte användas.

Polismyndigheten och *Tullverket* uttrycker ett behov av att i större utsträckning kunna använda preventiva tvångsmedel inom sina respektive verksamhetsområden för att förhindra vissa allvarliga brott. Enligt utredningen bedömer Polismyndigheten att en ökad tillgång till hemliga tvångsmedel i underrättskedet kan ha avgörande betydelse för myndighetens arbete med att förhindra allvarlig brottslighet såsom sprängningar, skjutningar, mord och andra grova brott. *Tullverket* lyfter fram att preventiva tvångsmedel skulle öka myndighetens möjlighet att beslagta stora mängder narkotika, vapen och explosiva varor, vilket dels hämmar den grova narkotika- och vapenbrottsligheten, dels kan få reducerande effekt både på det dödliga våldet och på de kriminella aktörernas möjligheter till ekonomisk vinning.

Även *Åklagarmyndigheten* betonar de brottsbekämpande myndigheternas behov av ytterligare möjligheter till preventiv tvångsmedelsanvändning. Åklagarmyndighetens uppfattning är att en sådan utökad möjlighet på ett väsentligt sätt skulle öka myndigheternas förmåga att förhindra allvarlig brottslighet.

Flera remissinstanser ifrågasätter emellertid behovet och anser att utredningen inte har presenterat ett tillräckligt underlag för slutsatsen att även Polismyndigheten och *Tullverket* har ett behov av att använda preventiva tvångsmedel. *Svea hovrätt* påpekar att behovet av att införa preventiva tvångsmedel inom Polismyndighetens verksamhetsområde har övervägts tidigare men avfärdats och ställer sig frågande till vad som har förändrats sedan den bedömningen gjordes. Även *Stockholms tingsrätt* framför liknande synpunkter och anser att de brottsbekämpande myndigheternas behov av tvångsmedel bör kunna tillgodoses genom befintlig reglering i rättegångsbalken. Några remissinstanser, bl.a. *JK* och *Stockholms tingsrätt*, påpekar att det är svårt att bedöma behovet när flera lagstiftningsåtgärder om hemliga tvångsmedel genomförs samtidigt eller i nära anslutning till varandra.

Som flera remissinstanser påpekar har behovet av att införa en möjlighet till preventiva tvångsmedel inom Polismyndighetens verksamhetsområde övervägts tidigare, se propositionen *Hemliga tvångsmedel mot allvarliga brott* (prop. 2013/14:237 s. 68 och 69). Regeringen konstaterade då att den öppna polisens, dvs. Polismyndighetens, behov av hemliga tvångsmedel utanför en förundersökning inte framstod som lika påtagligt som behovet inom Säkerhetspolisens verksamhet. Som skäl angavs bl.a. att den öppna polisens bekämpande av allvarlig organiserad brottslighet normalt sett, till skillnad från Säkerhetspolisens arbete, har som huvudsakligt mål att få en lagföring till stånd. Vidare angavs att en förundersökning ofta kan inledas om osjälvständiga brott – försök, förberedelse eller stämpling – för att få information för att kunna förhindra brott.

Det finns fortfarande skillnader mellan Säkerhetspolisens arbete och hur t.ex. Polismyndighetens och Tullverkets brottsbekämpande verksamhet fungerar. Tyngdpunkten i Säkerhetspolisens arbete är underrättelseverksamheten medan Polismyndigheten och Tullverket har ett mer generellt brottsbekämpande uppdrag som i stor utsträckning går ut på att utreda brott som redan har inträffat. Som utredningen konstaterar har dock den brottsutveckling som skett de senaste åren ritat om kartan väsentligt för hur även Polismyndigheten och Tullverket behöver bedriva sitt arbete för att komma åt den hänsynslösa brottslighet som begås inom kriminella nätverk. Underrättelsearbetet har fått en mer framträdande roll även inom dessa myndigheter. Brottslighet inom kriminella nätverk präglas av omfattande planering, sofistikerade kommunikationsvanor och en utbredd tystnadskultur. Utvecklingen ställer nya krav på de brottsbekämpande myndigheternas metoder och tillvägagångssätt. Aktörer inom kriminella nätverk är också säkerhetsmedvetna på ett sätt som inte sällan kan liknas vid hur kriminella aktörer på Säkerhetspolisens område agerar. Detta innebär t.ex. att de kriminella anpassar sitt agerande utifrån risken för att vara avlyssnade eller på annat sätt vara föremål för hemliga tvångsmedel genom val av kommunikationsmedel och mötesplatser. Dessa nya mönster gör ofta sedvanlig informationsinhämtning och normala spaningsmetoder verkningslösa. Förutsättningarna har alltså förändrats och behoven av att i ett tidigt skede få tillgång till information för att kunna förhindra brott har blivit avgörande även för andra brottsbekämpande myndigheter än Säkerhetspolisen.

När det gäller invändningen om att behovet av hemliga tvångsmedel redan tillgodoses genom befintliga regler i rättegångsbalken framhåller utredningen att ett grundläggande problem för de brottsbekämpande myndigheterna är den konkretionsgrad som krävs för att inleda förundersökning. I den brottsbekämpande verksamheten kan det uppkomma underrättelsemisstankar om viss närmare avgränsad brottslig verksamhet, t.ex. ett våldsdåd eller en viss befattning med narkotika eller vapen. Såväl konkretionen som styrkan i dessa underrättelsemisstankar kan dock variera. Underrättelsemisstankarna kan bestå av en sammanvägd bild av information från olika källor, som överskottsinformation från andra utredningar eller resultat av spaningsarbete. Misstankarna om att brottslig verksamhet pågår eller är nära förestående kan vara starka samtidigt som konkretionen i misstankarna är otillräcklig för att inleda förundersökning om ett visst brott. Tidiga uppgifter om att en gänguppställning kan vara på gång kan ge anledning att intensifiera polisens spaningsinsatser, trots att polisen på detta tidiga stadium inte kan veta något närmare om vilket brott som kommer att begås eller vilken eller vilka personer som kommer att genomföra det. En förutsättning för att förundersökning ska kunna inledas och därmed även för att tvångsmedel enligt rättegångsbalken ska kunna användas, är att det finns anledning att anta att ett visst konkret brott har förövats. I dessa situationer kan det kravet innebära hinder mot att använda hemliga tvångsmedel för att förhindra brott.

Det förekommer även fall då myndigheterna får del av konkret och tillförlitlig information som i sig hade kunnat utgöra tillräckligt underlag för att inleda förundersökning eller till och med väcka åtal, men där användningsbegränsningar sätter stopp för att använda informationen för detta ändamål. Sådana begränsningar förekommer bl.a. inom det

internationella underrättelsesamarbetet och kan utgöra ett lagligt hinder mot att använda informationen som bevis i en rättegång eller att ens inleda förundersökning med anledning av informationen. Enligt utredningen har de brottsbekämpande myndigheterna som exempel på detta angett att information från dekrypterade kommunikationstjänster, i vissa fall innehållande konkreta och explicita planer på mord, på grund av användningsbegränsningar inte har fått användas på annat sätt än för att förhindra brott. Underrättelsemisstankarna kan alltså i vissa fall vara både konkreta och starka utan att det finns möjlighet att inleda förundersökning och på så sätt få tillgång till de hemliga tvångsmedel som kan beslutas med stöd av rättegångsbalken.

Mot den angivna bakgrunden anser regeringen, till skillnad från bl.a. *Svea hovrätt* och *Stockholms tingsrätt*, att förutsättningarna har förändrats sedan det tidigare bedömdes att Polismyndigheten inte hade något påtagligt behov av att använda preventiva tvångsmedel. Under de tio år som gått har både brottsligheten och möjligheterna att använda olika tekniska hjälpmedel förändrats väsentligt. Vissa förändringar i regleringen om hemliga tvångsmedel har visserligen redan genomförts, men nuvarande möjligheter att använda hemliga tvångsmedel enligt rättegångsbalken är ändå inte längre tillräckliga för att de brottsbekämpande myndigheterna effektivt ska kunna bekämpa brott som begås inom kriminella nätverk. För att vända brottsutvecklingen behöver flera åtgärder vidtas. Även med beaktande av de övriga åtgärder som föreslås i denna proposition delar regeringen utredningens och flera remissinstansers bedömning att det finns ett påtagligt behov av att kunna använda preventiva tvångsmedel i fler fall än i dag.

Preventiva tvångsmedel kan förväntas vara en effektiv åtgärd för att förhindra allvarlig brottslighet

En av huvudinvändningarna mot att utöka möjligheterna att använda preventiva tvångsmedel, som bl.a. *JO*, *Svea hovrätt*, *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* och *Uppsala universitet (Juridiska fakulteten)* för fram, är att det är oklart hur effektiv användningen av preventiva tvångsmedel skulle bli. Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden anser att effektivitetsaspekten inte har belysts tillräckligt av utredningen och saknar en redovisning av kvantitativa och kvalitativa aspekter av preventivlagens användning fram till i dag. Även *JO*, *Stockholms tingsrätt* och *Uppsala universitet (Juridiska fakulteten)* anser att det saknas underlag för att konstatera att de föreslagna åtgärderna skulle utgöra ett effektivt verktyg i brottsbekämpningen. Enligt *Svea hovrätt* kan det ifrågasättas om förslagen överhuvudtaget innebär några effektivitetsvinster.

Som utredningen beskriver har underrättelseverksamheten hos de brottsbekämpande myndigheterna både utvecklats och utökats under senare år. De kriminella miljöerna har, bl.a. med hjälp av information från dekrypterade kommunikationstjänster såsom Encrochat, via internationella underrättelsesamarbeten kunnat kartläggas i en omfattning som inte varit möjlig tidigare. Informationen har lett till konkreta operativa framgångar, men även bidragit till att höja kunskapen om en rad olika brottsområden och till att tidigare okända kriminella nätverk och tongivande aktörer kunnat identifieras och kartläggas. Det har inneburit

ökad kunskap om de kriminella aktörernas motiv, tillvägagångssätt och den kriminella miljöns strukturer. Underrättelseväsendet för de brottsbekämpande myndigheterna har alltså förbättrats och myndigheterna har i fler fall än tidigare haft möjlighet att förutse allvarlig brottslighet. Enligt utredningen har Polismyndigheten bedömt att 40 procent av de tvångsmedelsärenden under förundersökning som hanterats av myndigheten under år 2022 hade kunnat initieras tidigare om preventiv tvångsmedelsanvändning, enligt de förutsättningar som utredningen föreslår, varit tillåten.

Det finns flera exempel på situationer där preventiva tvångsmedel kan medföra betydande nytta för de brottsbekämpande myndigheterna. Ett exempel är situationer där det finns behov av en effektiv övervakning, t.ex. för att ett våldsdåd befaras ske i närtid och där myndigheterna kan behöva ingripa om en sådan plan konkretiseras eller annars är nära att förverkligas. Denna typ av situationer är typiska för Säkerhetspolisens verksamhet men förekommer numera även inom Polismyndighetens verksamhetsområde. Ett annat exempel är situationer där de preventiva tvångsmedlen utgör ett nödvändigt första steg på vägen för att samla in tillräcklig underrättelseinformation för att kunna inleda en förundersökning. Ytterligare åtgärder kan sedan vidtas inom ramen för förundersökningen för att ett fullbordande av brottet ska kunna förhindras.

Polismyndigheten och *Tullverket* beskriver hur användningen av preventiva tvångsmedel i deras verksamheter skulle vara ett effektivt sätt att komma åt information om brottslighet kopplad till kriminella nätverk på ett tidigt stadium och därmed ge dem bättre förutsättningar att kunna förutse enskilda brott och ingripa så att dessa inte kommer till stånd. Till det kommer, som Polismyndigheten påpekar, att även i de fall myndigheten inte lyckas förhindra brott kommer polisens utgångsläge för att utreda brott vara helt annorlunda än då polisen tvingas börja från noll när t.ex. en skjutning redan ägt rum. De senaste årens åtkomst till krypterade kommunikationsverktyg via internationella underrättelsesamarbeten visar också tydligt på betydelsen av att de brottsbekämpande myndigheterna i ett tidigt skede får tillgång till information för att de ska ha reella möjligheter att förhindra brott.

Användningen av preventiva tvångsmedel är resurskrävande och det kan därför visserligen förväntas att åtgärderna endast kommer att användas i ett relativt begränsat antal fall varje år. Vid de tillfällen preventiva tvångsmedel väl kommer att kunna användas kan de brottsbekämpande myndigheterna dock få tillgång till information som inte hade varit åtkomlig på något annat sätt. I dessa lägen kan preventiva tvångsmedel vara den enda framkomliga vägen för att förhindra att allvarliga brott begås.

Sammanfattningsvis bedömer regeringen, till skillnad från bl.a. *JO* och *Svea hovrätt*, att preventiv tvångsmedelsanvändning kan förväntas vara en effektiv åtgärd för att förhindra allvarlig brottslighet inom kriminella nätverk. Genom ökade möjligheter att använda sådana tvångsmedel kommer de brottsbekämpande myndigheterna att kunna förhindra allvarlig brottslighet i större utsträckning än i dag.

I likhet med utredningen, de brottsbekämpande myndigheterna och flera andra remissinstanser anser regeringen sammantaget att övervägande skäl talar för att preventiva tvångsmedel bör få användas i fler fall än i dag. Det

Prop. 2022/23:126 måste dock noga övervägas hur en sådan reglering ska utformas för att den ska vara effektivt samtidigt som riskerna för intrång i den personliga integriteten minimeras.

Preventiva tvångsmedel innebär risker för den personliga integriteten

Användningen av hemliga tvångsmedel medför regelmässigt risker för intrång i den personliga integriteten. För preventiva tvångsmedel är en särskild riskfaktor att det saknas en konkret brottsmisstanke vilket kan medföra att tvångsmedlet i fler fall kommer att användas mot en person som senare visar sig inte vara delaktig i någon brottslig verksamhet. Tvångsmedelsanvändning utanför förundersökning har tidigare ansetts innebära ökad risk för intrång i den personliga integriteten, se propositionen Hemlig dataavläsning (prop. 2019/20:64 s. 87). Hur stora integritetsriskerna faktiskt är i det enskilda fallet beror dock på flera omständigheter, bl.a. vilket hemligt tvångsmedel som används och hur omfattande övervakningen är i tid och rum.

Som utredningen konstaterar innebär utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel att riskerna för intrång i enskildas personliga integritet ökar. Med ett utvidgat tillämpningsområde för preventivlagen kommer t.ex. fler personer att utsättas för preventiva tvångsmedel. Fler utomstående, som inte själva misstänks vara delaktiga i någon brottslig verksamhet, kan därmed också komma att utsättas för integritetsintrång genom att de t.ex. kommunicerar med den som är föremål för hemlig avlyssning. En ökad informationsinhämtning innebär också att det i fler fall kommer att samlas in information som senare visar sig inte ha någon betydelse för att förhindra allvarliga brott.

Utökade möjligheter till preventiva tvångsmedel genom en utvidgad brottskatalog i preventivlagen

Möjligheterna till preventiv tvångsmedelsanvändning regleras i dag i bl.a. preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning. Preventiva tvångsmedel får enligt de lagarna användas för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott inom främst Säkerhetspolisens ansvarsområde. Med utgångspunkten att preventiva tvångsmedel ska kunna användas i fler situationer än i dag måste det övervägas var en sådan reglering lämpligen bör placeras och hur den närmare ska utformas.

Enligt utredningen åstadkoms en utvidgning av möjligheterna till preventiv tvångsmedelsanvändning bäst genom att det i preventivlagen införs en ny brottskatalog i vilken de ytterligare brott som sådana tvångsmedel ska få användas för räknas upp. Utredningen framhåller att den befintliga strukturen i preventivlagen, som bl.a. tar avstamp i en brottskatalog, är den mest lämpliga metoden för att avgränsa vilken brottslighet som den nya lagstiftningen ska omfatta. Utredningen föreslår därutöver att vissa andra bestämmelser i preventivlagen ska omarbetas redaktionellt i syfte att göra lagen lättare att överblicka och tillämpa.

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden avstyrker, av lagtekniska skäl, att en utvidgad reglering om preventiva tvångsmedel förs in i preventivlagen på det sätt utredningen föreslår i stället för att regleringen förs in i en helt ny lag eller koncentreras och placeras i nya paragrafer i den befintliga lagen. Nämnden invänder också, i likhet med *Stockholms*

tingsrätt, mot utredningens förslag om att omarbete vissa befintliga bestämmelser i preventivlagen och påpekar att detta kan ge upphov till tolknings- och tillämpningsproblem, särskilt eftersom regleringen föreslås bli tidsbegränsad.

I likhet med utredningen anser regeringen att det finns goda skäl för att införa lagstiftningen om det utökade tillämpningsområdet för preventiva tvångsmedel i den befintliga preventivlagen. Preventivlagen tillämpas redan i dag av de brottsbekämpande myndigheterna och en påbyggnad av det befintliga regelverket innebär dels tillämpningsfördelar, dels att reglerna kan få ett mer effektivt genomslag än vad som hade varit fallet om regleringen införs i en helt ny lag. Detta gäller inte minst om regleringen blir tidsbegränsad. Samtidigt delar regeringen Säkerhets- och integritetsskyddsmyndighetens och Stockholms tingsrätts uppfattning att nuvarande bestämmelser i preventivlagen så långt som möjligt bör behålla sin utformning. På så sätt underlättas den fortsatta tillämpningen av reglerna inom det befintliga tillämpningsområdet samtidigt som det blir tydligt för de tillämpande myndigheterna vilken reglering som är ny. En sådan lösning kan också vara till fördel vid en framtida utvärdering av lagstiftningen och förenkla en återgång till nuvarande regler om regeringen och riksdagen på sikt anser att utvidgningen inte ska göras permanent.

Regeringen bedömer sammantaget att utökningen av möjligheterna till preventiv tvångsmedelsanvändning bör ske genom en utvidgad brottskatalog i preventivlagen. I linje med bl.a. Stockholms tingsrätts synpunkter bör dock bestämmelserna få en delvis annan redaktionell utformning än vad utredningen föreslår. Till skillnad från Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten anser regeringen inte att placeringen av den nya regleringen i den befintliga preventivlagen riskerar att försvåra en utvärdering av lagstiftningen (se vidare avsnitt 6.2). Detta gäller särskilt eftersom utvidgningen i huvudsak åstadkoms genom att en ny, avgränsad bestämmelse införs. Genom hänvisningar till preventivlagen utökas på detta sätt också, som utredningen föreslår, tillämpningsområdet för den tillfälliga lagen om hemlig dataavläsning i fråga om hemlig dataavläsning utanför en förundersökning.

Den utvidgade brottskatalogen bör avgränsas till viss allvarlig brottslighet som förekommer inom kriminella nätverk

Syftet med en utvidgning av möjligheterna att använda preventiva tvångsmedel är att ge de brottsbekämpande myndigheterna effektivare verktyg i kampen mot den allvarliga brottslighet som begås inom ramen för kriminella nätverk. Regeringen delar därför utredningens bedömning att den brottskatalog som avgränsar det utvidgade tillämpningsområdet bör begränsas till sådan allvarlig brottslighet som typiskt sett begås av personer i kriminella nätverk. Det ska handla om brott där det klart framgår att behovet och den förväntade effekten av preventiv tvångsmedelsanvändning väger tyngre än integritetsintrånget för den enskilde.

Utredningen föreslår att följande brott ska ingå i den utvidgade brottskatalogen:

- mord, människorov, allmänfarlig ödeläggelse eller grov allmänfarlig ödeläggelse,

- Prop. 2022/23:126
- grovt narkotikabrott eller synnerligen grovt narkotikabrott,
 - grovt vapenbrott eller synnerligen grovt vapenbrott,
 - grovt narkotikasmuggling, synnerligen grovt narkotikasmuggling, grovt vapensmuggling, synnerligen grovt vapensmuggling, grovt smuggling av explosiv vara eller synnerligen grovt smuggling av explosiv vara, och
 - grovt brott eller synnerligen grovt brott enligt 29 a § lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor.

Flera remissinstanser har synpunkter på brottskatalogen. Exempelvis anser *JO* att endast mord, människorov och de olika formerna av allmänfarlig ödeläggelse är av tillräckligt samhällsfarlig karaktär för att kunna ligga till grund för preventiv tvångsmedelsanvändning. *Säkerhets- och integritets-skydds-nämnden* framför liknande synpunkter. *JK* anser å sin sida att den föreslagna brottskatalogen framstår som motiverad med undantag för den narkotikarelaterade brottsligheten. *Brå* har en liknande inställning men tillägger att även dråp, grovt misshandel och synnerligen grovt misshandel borde ingå. *Sveriges advokatsamfund* motsätter sig att andra brott än mord omfattas.

Mord och människorov tillhör de allvarligaste brotten och kan bestraffas med fängelse på livstid. Brottsstyperna är starkt kopplade till kriminella nätverk. Även allmänfarlig ödeläggelse och grovt allmänfarlig ödeläggelse är mycket allvarliga brott som i hög grad är förknippade med kriminella nätverk. Både skjutningar och sprängningar förekommer regelmässigt i samband med kriminella uppgörelser och brotten utförs inte sällan på allmän plats, vilket medför fara för allmänheten och bidrar till allmän otrygghet. Människorov utförs av kriminella nätverk både för att hota, skada, tilltvinga sig tjänster och utöva påtryckningar mot omgivningen. Enligt regeringen väger behovet och den förväntade effekten av preventiv tvångsmedelsanvändning som gäller de nu nämnda brotten tyngre än integritetsintrånget för den enskilde. Brottskatalogen bör därför, som utredningen föreslår, omfatta mord, människorov, allmänfarlig ödeläggelse och grovt allmänfarlig ödeläggelse.

Till skillnad från *Brå* men i likhet med utredningen bedömer regeringen att vare sig dråp, grovt misshandel eller synnerligen grovt misshandel bör ingå i brottskatalogen. När det gäller dråp lyfter utredningen fram att de fall inom de kriminella miljöerna som myndigheterna vill använda preventiva tvångsmedel i utgör planeringsbrott och inte brott som begås i ”hastigt mod”, vilket normalt talar för att myndigheterna inte kommer att göra gällande dråp utan mord. Regeringen anser i likhet med utredningen att det behov som finns tillgodoses av att mord ingår och att dråp därför bör tas bort ur brottskatalogen för de s.k. systemhotande brotten i 1 § första stycket 7 preventivlagen. När det gäller de grövre misshandelsbrotten delar regeringen utredningens bedömning att de inte är särskiljande för kriminella nätverk på ett sådant sätt att de bör ingå i brottskatalogen.

Även grovt vapenbrott och synnerligen grovt vapenbrott samt grovt brott eller synnerligen grovt brott mot tillståndsplikten för explosiva varor är mycket allvarliga brott som dessutom har ett klart samband med våldsbrottsligheten inom kriminella nätverk i form av skjutningar och sprängningar. Även smugglingsformerna av dessa brott utförs av kriminella nätverk både som inkomstkälla och för att förse nätverken med

vapen. *Tullverket* betonar att tillgången till vapen och explosiva varor behöver begränsas för att förhindra det ökade antalet grova våldsbrott. Preventiva tvångsmedel skulle enligt *Tullverket* ge bättre förutsättningar att stoppa vapen och explosiva varor, t.ex. handgranater, redan vid gränsen till Sverige, vilket kan ge hämmande effekt även på det dödliga våldet.

Sammantaget är det enligt regeringen proportionerligt att preventiva tvångsmedel ska kunna användas för att förhindra de grävsta formerna av vapenbrott och brott mot tillståndsplikten för explosiva varor. Brottskatalogen bör därför omfatta dessa brott. Eftersom denna sorts brottslighet ofta är gränsöverskridande bör även grov vapensmuggling och synnerligen grov vapensmuggling samt grov smuggling av explosiv vara och synnerligen grov smuggling av explosiv vara ingå i brottskatalogen.

Flera remissinstanser är kritiska till att narkotikabrottslighet ska ingå i brottskatalogen, bl.a. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden*, *JO*, *JK*, *Brå* och *Sveriges advokatsamfund*. Remissinstanserna hänvisar i huvudsak till att syftet med regleringen är att komma till rätta med skjutningar och sprängningar medan användningen av preventiva tvångsmedel mot narkotikabrottslighet endast utgör en indirekt åtgärd för att åstadkomma detta. Ett sådant förhållningssätt överensstämmer enligt *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* inte med principerna om att tvångsmedelsregleringen ska präglas av försiktighet och proportionalitet. *JK* framhåller att det finns ett konstitutionellt värde i att dra en tydlig gräns för vilka intressen som kan läggas till grund för preventiv tvångsmedelsanvändning och anser att den gränsen bör dras vid risken för dödligt våld mot person. Enligt *JK* måste hänsyn också tas till att narkotikabrottens karaktär gör att många personer direkt eller indirekt riskerar att drabbas av integritetsintrång. *Brå* framhåller att behovet av tidiga insatser inte borde vara särskilt stort när det gäller narkotikabrott och konstaterar att befintliga hemliga tvångsmedel under förundersökning borde vara tillräckliga för att utreda de brotten.

Regeringen vill inledningsvis understryka att syftet med en utvidgning av möjligheterna att använda preventiva tvångsmedel är att öka de brottsbekämpande myndigheternas förmåga att förhindra allvarlig brottslighet som begås inom kriminella nätverk. En avsevärd del av sådan brottslighet består, som redogörs för i avsnitt 4, av skjutningar och sprängningar. En annan mycket väsentlig del av den allvarliga gängrelaterade brottsligheten består av grov narkotikabrottslighet.

Som flera remissinstanser påpekar kan användningen av preventiva tvångsmedel mot narkotikabrottslighet i och för sig betraktas som ett indirekt sätt att komma åt den allvarliga våldsbrottsligheten som begås inom ramen för kriminella nätverk. Om narkotikabrotten förhindras kommer de kriminella nätverken att försvagas ekonomiskt, vilket i sin tur kan bidra till en minskning av det dödliga våldet. På samma sätt kan t.ex. insatser som syftar till att minska de kriminella nätverkens strävan efter att styra narkotikamarknaden på vissa geografiska platser bidra till att uppgörelser i form av skjutningar och sprängningar i den kriminella miljön reduceras.

Enligt regeringen är det dock uppenbart att den grova narkotikabrottsligheten i sig utgör ett allvarligt samhällshot. Sådan brottslighet är mycket angelägen att bekämpa. Narkotikatillgången i Sverige bedöms ha blivit allt större de senaste åren och handeln med narkotika, liksom smugglingen, bedrivs i mer effektiva och organiserade former, se bl.a.

Brås rapport Narkotikamarknader (2021:10). Brottsligheten är systemhotande i den bemärkelsen att den äventyrar både den lagliga ekonomin och stabiliteten och tryggheten i samhället. Narkotikabrottsligheten utgör också en ekonomisk bas för de kriminella nätverken och genererar systematiskt andra typer av allvarliga brott i de kriminella miljöerna. Den har således en stark koppling till kriminella nätverk.

Narkotikabrottsligheten är dessutom gränsöverskridande till sin natur. De enskilda brotten utgör sällan de bakomliggande aktörernas slutliga målsättning, och aktörerna är brottsaktiva över en längre tid. De brottsbekämpande myndigheternas arbete kan därför inte på samma sätt som tidigare avgränsas till enskilda förundersökningar, utan en effektiv bekämpning av narkotikabrottsligheten förutsätter tillräckliga befogenheter redan på underrättelsestadiet.

I en myndighetsgemensam lägesbild om organiserad brottslighet från 2021 konstaterar Nationellt underrättelsecentrum att narkotikabrottsligheten utgör ett allvarligt hot mot säkerheten i samhället och att det finns tydliga indikationer på att narkotikabrottsligheten är betydligt mer omfattande än tidigare uppskattningar (Myndighetsgemensam lägesbild – organiserad brottslighet 2021 s. 3 och 19). Narkotika- och våldsbrottsligheten bedöms i rapporten utgöra ett allvarligt hot mot invånarnas trygghet, säkerhet och hälsa, samhällsviktiga funktioner, demokrati och rättssäkerhet samt för stabiliteten och säkerheten i de områden där brottsligheten förekommer.

Det är mot denna bakgrund regeringens uppfattning att den grävsta narkotikabrottsligheten är brottslighet av sådant allvarligt slag och med sådan koppling till kriminella nätverk att den bör kunna ligga till grund för preventiv tvångsmedelsanvändning. Det ska här framhållas att vid bedömningen av om ett narkotikabrott är att betrakta som grovt ska det särskilt beaktas bl.a. om det utgjort ett led i en verksamhet som har bedrivits i större omfattning eller yrkesmässigt. På motsvarande sätt ska det vid bedömningen av om ett brott är synnerligen grovt beaktas bl.a. om brottet har utgjort ett led i en verksamhet som utövats i organiserad form i syfte att i stor omfattning bedriva handel med narkotika.

I likhet med *Polismyndigheten* och *Tullverket*, men till skillnad från bl.a. *Brå*, anser regeringen att det finns ett behov och en förväntad effekt av att redan på underrättelsestadiet kunna använda hemliga tvångsmedel för att förhindra grov narkotikabrottslighet. Med hänsyn till de tydliga kvalifikationskrav och rättssäkerhetsgarantier som gäller för preventiv tvångsmedelsanvändning ser regeringen inte att narkotikabrottens karaktär skulle medföra sådana integritetsrisker att brotten av det skälet bör hållas utanför brottskatalogen, vilket är något som *JK* lyfter fram. Det ska här betonas att regleringen bara är avsedd att omfatta de grävsta formerna av narkotikabrottslighet. Mot den angivna bakgrunden är det enligt regeringen proportionerligt att grovt narkotikabrott och synnerligen grovt narkotikabrott omfattas av brottskatalogen. Eftersom narkotikabrottsligheten är gränsöverskridande bör motsvarande gälla för grov narkotikasmuggling och synnerligen grov narkotikasmuggling som har samma straffskalor som grovt narkotikabrott respektive synnerligen grovt narkotikabrott.

Sammanfattningsvis anser regeringen, i likhet med bl.a. *Åklagarmyndigheten*, att den föreslagna brottskatalogen är väl avvägd och träffar

den allvarligaste brottsligheten som förekommer inom kriminella nätverk. Brottskatalogen ska därför utformas i enlighet med utredningens förslag. Till skillnad från *JO* anser regeringen att det ställningstagandet inte medför ett behov av att byta namn på preventivlagen.

Det utvidgade tillämpningsområdet ska avgränsas till brottslig verksamhet inom en organisation eller grupp

Enligt nuvarande reglering i preventivlagen får tillstånd till preventiva tvångsmedel meddelas antingen om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att en person kommer att utöva brottslig verksamhet av visst slag eller om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas sådan brottslig verksamhet. I det senare fallet krävs därutöver att det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Utredningen föreslår att det utvidgade tillämpningsområdet för preventivlagen ska avgränsas till sådan brottslig verksamhet som utövas inom en organisation eller grupp. Den nya regleringen ska med andra ord inte träffa brottslighet som utövas av en enda person. Utredningen bedömer vidare att det befintliga uttrycket ”organisation eller grupp”, som i dag används i preventivlagen, medför en ändamålsenlig avgränsning även för det utökade tillämpningsområdet och att det således inte bör införas t.ex. en definition av kriminella nätverk i den nya lagstiftningen.

När det till att börja med gäller frågan om det utvidgade tillämpningsområdet bör omfatta brottslig verksamhet som utövas av en enda person anser *Svea hovrätt* att utredningen inte tillräckligt har motiverat varför detta inte bör vara möjligt. Som *Brå* framhåller kan dock våldsbrottslighet som begås inom organisationer eller grupper fylla en helt annan maktfunktion än om motsvarande brott begås av en enskild person. Dessutom är behovet av kommunikation i olika former väsentligt större i gruppsammanhang, och den förväntade nyttan av preventiva tvångsmedel blir därmed större än när en person agerar ensam. Vidare har Polismyndigheten och Tullverket enligt utredningen beskrivit ett behov som främst består av ändamålsenliga verktyg för att förhindra brott som begås av personer inom kriminella grupperingar, om än att dessa grupperingar kan vara löst sammansatta utan någon utåt sett iakttagbar organisation eller struktur. Mot denna bakgrund anser regeringen, i likhet med utredningen, att den utvidgade regleringen inte bör omfatta brottslig verksamhet som utövas av en ensam person.

Frågan är då om uttrycket organisation eller grupp svarar mot de behov som de brottsbekämpande myndigheterna beskriver och samtidigt är tillräckligt avgränsat för att uppfylla kraven på proportionalitet och rättssäkerhet.

Enligt utredningen bedömer Polismyndigheten och Tullverket att regleringen – för att vara effektiv – behöver träffa den kriminella miljöns olika grupperingar som kan bestå av allt från löst sammansatta grupper, där brott bedrivs i projekt, till välorganiserade kriminella strukturer. Uttrycket organisation eller grupp torde, som utredningen konstaterar och vilket de brottsbekämpande myndigheterna inte invänder mot, i allt väsentligt möta de behoven.

Några remissinstanser har dock synpunkter på att den föreslagna avgränsningen till organisation eller grupp innebär ett oprecist och alltför brett tillämpningsområde för regleringen. *Sveriges advokatsamfund* påpekar att även om avsikten är att endast nätverkskriminella ska omfattas av tillämpningsområdet finns det en risk att reglerna kommer att tillämpas även på andra personer. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* och *Svea hovrätt* framför liknande synpunkter. Enligt Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden hade en alternativ lösning varit att begränsa regleringen till brottslig verksamhet som utövas i organiserad form.

När den aktuella regleringen i preventivlagen infördes, uttalades att det inte fanns någon anledning att begränsa användningen till någon särskild typ av grupp eller organisation, utöver den begränsning som följer av att det ska vara fråga om en påtaglig risk för brottslig verksamhet av visst slag inom gruppen eller organisationen (prop. 2013/14:237 s.108). Utredningen om rättssäkerhetsgarantier och hemliga tvångsmedel har granskat om den befintliga regleringen är avgränsad på ett sätt som uppfyller kraven i regeringsformen och Europakonventionen och kommit fram till att avgränsningen är tillräckligt precis och förutsebar för att leva upp till dessa krav (SOU 2018:61 s. 131). En bestämmelse som utformas på motsvarande sätt kommer, som utredningen framhåller, i praktiken att träffa framför allt kriminella nätverk eftersom det är där den sorts brott som regleringen tar sikte på förekommer. Som några remissinstanser påpekar kan dock bestämmelsen i vissa fall komma att träffa även andra personer, t.ex. grupperingar som inte omfattas av vad som i dag ses som ett kriminellt nätverk. Enligt regeringen är det dock rimligt att personer som planerar att tillsammans begå ett mycket allvarligt brott, och som är beredda att agera gemensamt eller för varandras räkning, omfattas av bestämmelsen.

Sammantaget är det därmed regeringens uppfattning att uttrycket organisation eller grupp, i den mening som avses i preventivlagen, är ett ändamålsenligt och proportionerligt rekvisit även för det utökade tillämpningsområdet. Den utvidgade regleringen bör därmed avgränsas till brottslig verksamhet inom en organisation eller grupp. Liksom enligt den nuvarande regleringen bör tillämpningsområdet därutöver begränsas till situationer där det kan befaras att den person som tvångsmedlet riktas mot medvetet kommer att främja den brottsliga verksamheten.

Nuvarande kvalifikationskrav och ändamål ska gälla även inom det utökade tillämpningsområdet

I preventivlagen finns grundläggande kvalifikationskrav och ändamål som begränsar i vilka situationer preventiva tvångsmedel får användas. Det anges bl.a. att det ska finnas en påtaglig risk för brottslig verksamhet av visst slag, och vidare krävs att användningen av åtgärden i fråga är av synnerlig vikt för att förhindra den brottsliga verksamheten. Därutöver ska ändamålet med åtgärden vara att förhindra brottslig verksamhet.

Utredningen föreslår att de kvalifikationskrav och ändamål som i dag gäller enligt preventivlagen ska gälla även inom det utökade tillämpningsområdet. De flesta remissinstanserna, däribland *JK*, delar eller har inga invändningar mot den bedömningen. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* anser dock att utredningen borde ha övervägt

mer begränsande kvalifikationskrav, t.ex. ett högre krav än påtaglig risk eller ett högre beviskrav än kan befaras. Även *Lagrådet* anser att kvalifikationskravet ”kan befaras” bör förstärkas och lämpligen ändras till särskilt kan befaras eller något motsvarande uttryck. *Lagrådet* framhåller att uttrycket organisation eller grupp medvetet har gjorts vitt och mer obestämt och att det därför är viktigt att övriga avgränsningskriterier på ett rimligt sätt kompenserar för den oklarheten. *Svea hovrätt* uttrycker oro för att underlaget för att bedöma om kvalifikationskraven är uppfyllda kommer att vara begränsat och konstaterar att det därmed blir svårt för domstolarna att göra en självständig bedömning av tillståndsfrågan.

Som *Lagrådet* och Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden är inne på är det viktigt att de kvalifikationskrav som ska gälla för den utvidgade regleringen på ett tillräckligt sätt avgränsar regleringens tillämpningsområde. Kraven ska bidra till att reglerna lever upp till högt ställda krav på rättssäkerhet och skydd för enskildas personliga integritet. Som utredningen framhåller har de nuvarande kvalifikationskraven i preventivlagen gällt i ett flertal år och dessutom utvärderats vid flera tillfällen. Kvalifikationsgrunderna har ansetts fungera väl inom preventivlagens nuvarande tillämpningsområde. Utredningen om rättssäkerhetsgarantier och hemliga tvångsmedel, som har granskat de befintliga kvalifikationskraven i syfte att bedöma om tillämpningsområdet är avgränsat på ett sätt som uppfyller kraven i regeringsformen och Europakonventionen, konstaterade att dessa krav huvudsakligen tillgodoses (SOU 2018:61 s. 128–131).

Regeringen konstaterar att även om det finns svårigheter i att exakt definiera vilka kvalifikationskrav och ändamål som bör gälla inom det utvidgade tillämpningsområdet är det, mot angiven bakgrund, en rimlig utgångspunkt att utgå från de krav och ändamål som gäller i dag. Som utredningen kommer fram till finns inte några sådana skillnader mellan det befintliga och det utökade tillämpningsområdet att den föreslagna regleringen inte skulle uppfylla kraven på att vara precis, förutsägbar och rättssäker. Det ska framhållas att det redan i dag ställs krav på konkretion beträffande de omständigheter som åberopas för att en påtaglig risk ska anses föreligga eller för att ett medvetet främjande av en viss brottslig verksamhet ska kunna befaras (prop. 2013/14:237 s. 105–109). Därutöver ska en avslutande proportionalitetsbedömning alltid göras innan tillstånd till tvångsmedel beviljas.

Med anledning av *Svea hovrätts* synpunkt om underlaget för domstolsprövningen ska det framhållas att redan när kravet på påtaglig risk infördes i lagstiftningen uttalades att riskbedömningen inte får byggas endast på spekulationer eller allmänna bedömningar utan ska vara grundad på faktiska omständigheter som finns vid beslutstillfället, t.ex. uttalanden, hotelser eller annat faktiskt agerande som talar för att brottslig verksamhet av ett visst slag kommer att utövas (prop. 2013/14:237 s. 105 och 106). Även Högsta domstolen har gjort uttalanden om vilka krav som bör ställas på utredningen när det gäller de omständigheter som läggs till grund för en ansökan om preventiv tvångsmedelsanvändning (NJA 2009 s. 917). Med dessa utgångspunkter sker domstolarnas tillståndsprövning av preventiva tvångsmedel redan i dag, varför regeringen inte delar *Svea hovrätts* oro för att domstolarna kommer att ha ett otillräckligt underlag för sin prövning.

Mot denna bakgrund bedömer regeringen, i likhet med utredningen och flera remissinstanser, att nuvarande kvalifikationskrav och ändamål är väl avvägda och ändamålsenliga även för det utvidgade tillämpningsområdet. Till skillnad från *Lagrådet* anser regeringen alltså inte att det finns skäl att förstärka kvalifikationskravet ”kan befaras”. Inte heller finns det anledning att införa några andra mer begränsande kvalifikationskrav i den nya regleringen, vilket *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* förordar. De grundläggande kvalifikationskrav och ändamål som redan finns i preventivlagen bör alltså användas även inom det utvidgade tillämpningsområdet.

Rättssäkerhetsgarantierna är tillräckliga

De brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet är inte primärt inriktad mot någon viss gärning eller någon viss misstänkt person. I stället kännetecknas den av att vara kunskapssökande och undersökande. Tvångsmedelsanvändning i underrättelseverksamheten ställer därför höga krav på att regelverket omgärdas av rättssäkerhetsgarantier och kontrollmekanismer för att säkerställa att tillståndsgivningen är rättssäker och att intrången i den personliga integriteten inte blir större än vad som kan godtas enligt regeringsformen, Europakonventionen och EU:s rättighetsstadga (se vidare avsnitt 5).

Utredningen bedömer att de rättssäkerhetsgarantier som i dag finns i preventivlagen, och lagen om hemlig dataavläsning när det gäller hemlig dataavläsning utanför förundersökning, bör gälla även inom det utökade tillämpningsområdet. Det innebär att frågor om tillstånd till tvångsmedelsanvändning ska prövas av allmän domstol på ansökan av åklagare och att offentliga ombud ska medverka vid tillståndsprövningen av hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig dataavläsning. Därutöver ska även dagens regler om interimistiska beslut, tillståndsbeslutens innehåll, upphävande av tillstånd, avlyssningsförbud, hantering av insamlat material samt tillsyn och kontroll gälla inom det utökade tillämpningsområdet. Den som har varit utsatt för ett hemligt tvångsmedel ska dessutom som utgångspunkt underrättas om åtgärden i efterhand.

Utredningen föreslår ett tillägg när det gäller tillståndsbeslutets innehåll i fråga om hemlig dataavläsning utanför förundersökning. I likhet med vad som gäller för hemliga tvångsmedel under förundersökning bör enligt utredningen platsen för åtgärden anges i beslutet i de fall kameraövervakningsuppgifter avser en plats. Regeringen instämmer i dessa överväganden. Utredningen anser vidare att de förslag som lämnats av Utredningen om rättssäkerhetsgarantier och hemliga tvångsmedel bör genomföras (se vidare avsnitt 12). Bortsett från dessa ändringar behövs enligt utredningen inga ytterligare rättssäkerhetsgarantier. Flera remissinstanser, däribland *Integritetsskyddsmyndigheten*, delar den bedömningen. *Polismyndigheten* anser att kravet på underrättelse till den som varit utsatt för ett hemligt tvångsmedel inte bör gälla inom det utökade tillämpningsområdet.

Några remissinstanser, däribland *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* och *Civil Rights Defenders*, anser dock att utredningens förslag om rättssäkerhetsgarantier är otillräckliga och bör kompletteras.

Exempelvis föreslår Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden och Civil Rights Defenders att offentliga ombud ska medverka vid tillståndsprövningen av alla hemliga tvångsmedel inom det utvidgade tillämpningsområdet, dvs. även vid beslut om postkontroll och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation. *Centrum för rättvisa* anser att det behövs en fördjupad analys av vilka rättssäkerhetsgarantier som måste finnas enligt Europakonventionen och pekar särskilt på frågan om ifall Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden utgör ett effektivt rättssmedel.

Regeringen konstaterar, i likhet med utredningen, att nuvarande rättssäkerhetsgarantier har utvärderats vid flera tillfällen och i huvudsak ansetts tillräckliga för att tillgodose behoven inom det befintliga tillämpningsområdet för preventiva tvångsmedel. Detta har inkluderat utvärderingar av regleringens förenlighet med Europakonventionen. Utredningen om rättssäkerhetsgarantier och hemliga tvångsmedel har t.ex. ansett att genom systemet med tillsyn av bl.a. Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, JK och JO samt regeringens årliga skrivelse till riksdagen om användningen av hemliga tvångsmedel uppfylls de krav som ställs på efterhandskontroll av hemliga tvångsmedel i regeringsformen och Europakonventionen (SOU 2018:61 s. 230). Samma utredning har vidare funnit att den svenska regleringen om domstolsprövning för hemlig tvångsmedelsanvändning uppfyller regeringsformens och Europakonventionens krav på oberoende förhandsprövning och att systemet med offentliga ombud ytterligare bidrar till att kravet på förhandsprövning uppfylls (SOU 2018:61 s. 135–139 och 153–155).

Enligt regeringen har ingenting framkommit som talar för att dagens robusta och väl fungerande system med rättssäkerhetsgarantier inte skulle tillgodose behoven av kontroll och integritetsskydd även för den utvidgade regleringen om preventiva tvångsmedel. Således finns det enligt regeringen t.ex. inte behov av offentliga ombud i fler fall än i dag, vilket bl.a. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* anser. Inte heller finns det skäl att, som *Civil Rights Defenders* föreslår, göra det obligatoriskt för domstolen att ange särskilda villkor i tillståndsbesluten eller införa en möjlighet för Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden att häva ett beslutat tvångsmedelstillstånd. Som utredningen och flera remissinstanser, bl.a. *Uppsala universitet (Juridiska fakulteten)*, betonar kommer dock tillsynen att spela en viktig roll när den nya regleringen börjar tillämpas. För att säkerställa den funktionen har Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden fått ökat anslag (se vidare avsnitt 14.2).

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden lyfter frågan om att införa en skyldighet för åklagare att underrätta nämnden om beslut om tillstånd inom det utvidgade tillämpningsområdet. Även *Lagrådet* anser att det finns skäl för en underrättelseskyldighet och föreslår att det införs en bestämmelse om att rätten skyndsamt ska underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden när det har fattats ett beslut enligt den utvidgade regleringen. Regeringen instämmer i att det finns fördelar med en underrättelseskyldighet. En sådan skyldighet kan bidra till en mer effektiv tillsyn och vara till fördel vid en framtida utvärdering av lagstiftningen. I enlighet med Lagrådets förslag bör det därför införas en bestämmelse om att rätten skyndsamt ska underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden om beslut enligt den utvidgade regleringen.

En fråga som enligt *Polismyndigheten* och *Tullverket* bör förtydligas är att preventiv tvångsmedelsanvändning inte alltid behöver avbrytas enbart av det skälet att det uppkommit förutsättningar att inleda förundersökning om ett visst brott. Regeringen, som konstaterar att några ändringar inte föreslås när det gäller tillståndsbeslutens varaktighet, anser inte att det finns skäl att i detta sammanhang ytterligare förtydliga hur den regleringen och dess förhållande till tvångsmedelsanvändning under en förundersökning ska tolkas (jfr prop. 2013/14:237 s. 101). Inte heller finns det skäl att, som Polismyndigheten förordar, undanta den utvidgade regleringen i preventivlagen från krav på underrättelse till enskild. Däremot finns det, som JO påpekar, skäl att tydliggöra vad som ska gälla för den överskottsinformation som kan komma fram vid en tillämpning av förslagen. Regeringen återkommer till den frågan i avsnitt 12.2.

När det gäller frågan om åklagare ska få meddela interimistiska beslut inom det utvidgade tillämpningsområdet har de brottsbekämpande myndigheterna enligt utredningen uttryckt ett stort behov av att i brådskande fall kunna få tillstånd till preventiva tvångsmedel, t.ex. utanför domstolarnas ordinarie öppettider. Utan en möjlighet till interimistiska beslut riskerar viktiga tvångsmedelsåtgärder enligt myndigheterna att bli utan verkan. Mot denna bakgrund och med hänsyn till att interimistiska beslut alltid efterföljs av en domstolsprövning delar regeringen, till skillnad från Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, utredningens bedömning att interimistiska beslut bör vara möjliga även inom det utvidgade tillämpningsområdet. Möjligheten bör dock, precis som inom det nuvarande tillämpningsområdet, tillämpas restriktivt (se prop. 2013/14:237 s. 142).

Slutligen anser regeringen, till skillnad från utredningen, att det inte nu bör införas ett förtydligande i preventivlagen om att postkontroll endast ska få avse en försändelse som ställts till den person som åtgärden riktas mot eller som har avsänts av honom eller henne. Enligt utredningen skulle ett sådant förtydligande inte innebära någon ändring i sak. Någon motsvarande reglering finns dock inte i rättegångsbalkens bestämmelser om postkontroll och ett förtydligande enbart i preventivlagen riskerar därmed enligt regeringen att ge upphov till tillämpningssvårigheter.

I likhet med utredningen och bl.a. Integritetsskyddsmyndigheten bedömer regeringen sammantaget att preventivlagens nuvarande rättssäkerhetsgarantier, tillsammans med de förslag som behandlas i avsnitt 12, är tillräckliga för att leva upp till kraven på skydd för enskildas grundläggande fri- och rättigheter.

Utvidgningen av tillämpningsområdet för preventivlagen är proportionerlig

För att en utvidgad möjlighet att använda preventiva tvångsmedel ska kunna införas krävs att åtgärden bedöms vara förenlig med de grundläggande fri- och rättigheterna i såväl regeringsformen som Europakonventionen och EU:s rättighetsstadga. Vid dessa överväganden är rätten till förtroliga meddelanden, rätten till privatliv och rätten till skydd mot intrång i den personliga integriteten av särskild betydelse. Begränsningar i dessa rättigheter får bara göras för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle och får aldrig gå utöver vad

som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den (se vidare avsnitt 5).

Flera remissinstanser, däribland *JO*, *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden*, *Svea hovrätt*, *Stockholms tingsrätt* och *Sveriges advokatsamfund*, ifrågasätter proportionaliteten av den föreslagna utvidgningen av preventivlagen och anser att riskerna för intrång i den personliga integriteten är för stora för att kunna motiveras av den förväntade nyttan av förslagen. Svea hovrätt betonar att förslagen innebär en omfattande utvidgning av systemet med hemliga tvångsmedel. Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden konstaterar att det visserligen kan finnas situationer där det inte är möjligt att inleda förundersökning för t.ex. förberedelse, stämpling eller anstiftan till ett visst brott eftersom det saknas tillräcklig konkretion i brottsmisstankarna, men ställer sig frågande till om de situationerna är så många att behovet och nyttan av en generell utvidgning av reglerna om preventiv tvångsmedelsanvändning väger upp de ökade integritetsriskerna. Även *JO* och *Stockholms tingsrätt* framför liknande synpunkter.

Umeå universitet (Samhällsvetenskapliga fakulteten) och *Centrum för rättvisa* anser att förslagets förenlighet med Europakonventionen och EU:s rättighetsstadga behöver analyseras ytterligare. *Institutet för mänskliga rättigheter* anser att utredningens analys av konsekvenserna för barn och ungdomar är bristfällig och efterlyser överväganden om hur riskerna för den gruppen ska hanteras.

Några remissinstanser, däribland *JK* och *Civil Rights Defenders*, betonar att en konsekvens av förslagen är att tredje man i stor utsträckning kan bli föremål för övervakning och anser att utredningens analys av integritetsintrånget i det avseendet är bristfällig.

Syftet med förslagen om ett utökat tillämpningsområde för preventivlagen är att ge de brottsbekämpande myndigheterna förbättrade möjligheter att förhindra allvarlig brottslighet. Detta utgör i sig ett angeläget intresse och ett godtagbart skäl att begränsa enskildas fri- och rättigheter enligt såväl Europakonventionen som EU:s rättighetsstadga. En förväntad följd av förslagen är också att de ska förstärka skyddet för enskildas personliga integritet och trygghet. Regeringen konstaterar i det föregående att det finns ett påtagligt behov av att utvidga möjligheterna till preventiv tvångsmedelsanvändning. Regeringen konstaterar också att preventiva tvångsmedel kan förväntas vara en effektiv åtgärd för att förhindra allvarlig brottslighet. Därutöver begränsas förslagen genom en avgränsad brottskatalog och ett krav på att det ska vara fråga om brottslig verksamhet som utövas inom en organisation eller grupp. Vidare ska de ändamål och kvalifikationskrav som gäller enligt preventivlagen i dag gälla även inom det utvidgade tillämpningsområdet. Ett flertal rättssäkerhetsgarantier kommer också att omgärda den utvidgade regleringen. Därutöver föreslås den utvidgade regleringen bli tidsbegränsad (se vidare avsnitt 6.2).

Det kan visserligen konstateras, som flera remissinstanser påpekar, att preventiva tvångsmedel är en ingripande åtgärd som innebär ökade integritetsrisker för enskilda. Som bl.a. *JO* lyfter fram gäller detta både för personer som åtgärden direkt riktas mot och, i vissa fall, för andra personer som indirekt träffas av åtgärden, t.ex. närstående som talar i telefon med en avlyssnad gängkriminell. Även barn och ungdomar kan direkt eller

Prop. 2022/23:126 indirekt utsätts för integritetsrisker vid användningen av preventiva tvångsmedel, vilket *Institutet för mänskliga rättigheter* framhåller. Samtidigt innehåller den föreslagna lagstiftningen ett flertal avgränsningar och rättssäkerhetsgarantier som är avsedda att minimera integritetsintrånget och begränsa den preventiva tvångsmedelsanvändningen till de situationer där åtgärden i det enskilda fallet faktiskt väntas vara effektiv. I den mån det finns särskilda integritetsrisker att beakta, t.ex. för att en åtgärd rör ett barn, ska särskild hänsyn tas till detta. Vidare krävs att andra, mindre ingripande åtgärder alltid ska väljas i första hand. I likhet med *Aklagarmyndigheten* bedömer regeringen att de föreslagna begränsningarna är sådana att åtgärderna i allt väsentligt kommer att kunna riktas mot en begränsad krets inom den kriminella miljön. Det ska också framhållas att det bara är fråga om situationer där det finns en påtaglig risk för mycket allvarlig brottslighet. Regeringen bedömer mot den bakgrunden, och med hänsyn till det tungt vägande intresset av att kunna avvärja allvarlig brottslighet, att en viss ökad integritetsrisk även för tredje man får anses acceptabel.

Som flera remissinstanser påpekar, bl.a. *JO*, *JK*, *Svea hovrätt* och *Uppsala universitet (Juridiska fakulteten)*, är det viktigt att inte bara proportionaliteten av de enskilda förslagen bedöms utan också att det görs en helhetsbedömning utifrån det samlade regelverket om hemliga tvångsmedel. Regeringen återkommer till den frågan i avsnitt 14.1.

Till skillnad från bl.a. *JO* och *Svea hovrätt* men i likhet med *Integritetsskyddsmyndigheten*, anser regeringen sammantaget att den utvidgning av möjligheterna till preventiv tvångsmedelsanvändning som utredningen föreslår utgör en godtagbar avvägning mellan intresset av en effektiv brottsbekämpning och enskildas fri- och rättigheter. Det bedöms inte vara möjligt att uppnå motsvarande resultat genom andra mindre ingripande åtgärder.

Sammantaget anser regeringen därmed, i likhet med utredningen men till skillnad från bl.a. *Sveriges advokatsamfund*, att den föreslagna utvidgningen av preventivlagen utgör en proportionerlig åtgärd som är förenlig med regeringsformen, Europakonventionen och EU:s rättighetsstadga.

6.2 Regleringen ska tidsbegränsas

Regeringens förslag: Regleringen om ett utvidgat tillämpningsområde för preventiva tvångsmedel ska tidsbegränsas till att gälla i fem år.

Utredningens förslag (SOU 2022:52) stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser som uttalar sig om förslaget tillstyrker eller har inga invändningar mot det, däribland *JO*, *Centrum för rättvisa*, *Civil Rights Defenders*, *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* och *Integritetsskyddsmyndigheten*. Centrum för rättvisa efterlyser dock en tydligare reglering av hur den efterföljande utvärderingen av lagstiftningen ska gå till.

Skälen för regeringens förslag: Den nya lagstiftningen om ett utvidgat tillämpningsområde för preventivlagen väntas på ett påtagligt sätt kunna

bidra till att förhindra allvarlig brottslighet som har koppling till kriminella nätverk. Lagstiftningen innebär samtidigt att riskerna för enskildas personliga integritet ökar.

Av integritetsskäl har flera lagar och bestämmelser som rör hemliga tvångsmedel inledningsvis begränsats i tiden för att sedan utvärderas. Lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning, som trädde i kraft den 1 april 2020, har tidsbegränsats till utgången av mars 2025. En särskild utredare har i uppdrag att utvärdera lagen inför ett ställningstagande till om den bör permanentas och om den i så fall bör ändras i något avseende (dir. 2022:82). Även möjligheten till hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning tidsbegränsades vid införandet.

Som utredningen och flera remissinstanser, däribland *Civil Rights Defenders*, framhåller talar integritetsskäl för att även den nu föreslagna regleringen ska tidsbegränsas. Även om det inte är fråga om nya tvångsmedel, utökas tillämpningsområdet för preventivlagen vilket i sig medför en ökad risk för integritetsintrång. Från att preventivlagen i huvudsak har tillämpats inom Säkerhetspolisens verksamhetsområde kommer tillämpningen, genom den utvidgade brottskatalogen, att spridas på flera aktörer. Inom såväl Polismyndigheten som Tullverket finns visserligen stor erfarenhet av användning av hemliga tvångsmedel under förundersökning. Den nu föreslagna utvidgningen innebär dock att tvångsmedlen ska användas under andra förutsättningar och i underrättelsemiljön. Det nu anförda i kombination med integritets- och rättssäkerhetsskäl innebär enligt regeringen att lagstiftningen bör tidsbegränsas.

Som *Centrum för rättvisa* är inne på kan en utvärdering göras, när lagstiftningen har tillämpats en viss tid, innan ett ställningstagande görs till om reglerna ska permanentas. Vid en sådan utvärdering bör de olika intressena – en effektiv brottsbekämpning och skydd mot enskildas personliga integritet – på nytt vägas mot varandra. Vidare kan även frågan om reglerna bör förändras i något avseende övervägas. Till skillnad från *Centrum för rättvisa* anser regeringen inte att det behövs någon särskild reglering kring utvärderingen.

När det gäller frågan om lagstiftningens giltighetstid måste hänsyn tas till att en välgrundad utvärdering kräver ett tillräckligt underlag. Det behövs även tid för själva utvärderingen. Som utredningen föreslår, och bl.a. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* instämmer i, anser regeringen att giltighetstiden bör bestämmas till fem år.

6.3 Tillståndsprövningen inom det utvidgade tillämpningsområdet ska koncentreras till någon eller några tingsrätter

Regeringens bedömning: Tillståndsprövningen inom det utvidgade tillämpningsområdet bör koncentreras till någon eller några tingsrätter.

Regeringens förslag: Frågor om tillstånd till preventiva tvångsmedel inom det utvidgade tillämpningsområdet ska prövas av den tingsrätt som regeringen föreskriver.

Utredningens förslag (SOU 2022:52) stämmer inte överens med regeringens bedömning och förslag. Utredningen föreslår att det i lag ska regleras att frågor om tillstånd till tvångsmedel inom det utvidgade tillämpningsområdet ska prövas av rätten i någon av de orter där den brottsliga verksamheten kan antas komma att utövas eller där den person som ansökan avser uppehåller sig. Undantag ska dock göras för ärenden som innehåller säkerhetskyddsklassificerade uppgifter som i stället ska prövas exklusivt av Stockholms tingsrätt.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanserna uttalar sig inte särskilt om utredningens förslag. Bland de remissinstanser som uttalar sig om förslaget anser *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden*, *JO* och *Hovrätten för Västra Sverige* att domstolsprövningen inom det utvidgade tillämpningsområdet bör vara förbehållen en mer begränsad krets av domstolar. Även *Åklagarmyndigheten* framhåller att en sådan ordning skulle bidra till en mer enhetlig rättstillämpning och dessutom underlätta för Åklagarmyndigheten att inrätta en särskild organisation för vilka åklagare som ska handlägga ärenden enligt preventivlagen. *JO* anser att frågornas komplexitet och ansökningarnas förmodat begränsade antal talar för att enbart Stockholms tingsrätt borde pekats ut som behörig domstol. *Svea hovrätt* och *Stockholms tingsrätt* konstaterar att det utvidgade tillämpningsområdet för preventivlagen kommer att leda till att en väsentligt bredare krets aktörer kommer att hantera ärenden enligt preventivlagen och anser att detta kan diskuteras från rättssäkerhets-synpunkt.

Skälen för regeringens bedömning och förslag: Stockholms tingsrätt är i dag exklusivt forum för frågor om tillstånd till hemliga tvångsmedel enligt preventivlagen. Detsamma gäller för frågor om tillstånd till hemliga dataavläsning i underrättelseverksamhet. En utvidgning av tillämpningsområdet för preventivlagen kommer att ge upphov till en ökad mängd tvångsmedelsärenden. Bland annat mot den bakgrunden föreslår utredningen att tillståndsprövningen inom det utvidgade tillämpningsområdet ska spridas till alla landets tingsrätter.

Regeringen har i flera sammanhang uttalat att utgångspunkten är att mål och ärenden ska fördelas på landets samtliga tingsrätter. En koncentration av ärenden till färre domstolar kan dock undantagsvis komma i fråga, t.ex. om det finns behov av särskild skyndsamhet eller kompetens (jfr prop. 2011/12:1 utg.omr. 4 s. 27).

Beslut om tillstånd till preventiv tvångsmedelsanvändning är en mycket ingripande åtgärd. En noggrann prövning i tillståndsfrågan är en rättssäkerhetsgaranti och en väsentlig förutsättning för att regleringens legitimitet ska kunna upprätthållas. Det är avgörande att domstolsprövningen lever upp till högt ställda krav på kvalitet och rättssäkerhet. Som bl.a. *JO* framhåller är ärenden om preventiv tvångsmedelsanvändning ofta komplexa. Bedömningskriterierna i ärendena är också särpräglade och liknar inte vad domstolarna normalt hanterar, vilket *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* påpekar. Ärendena väntas också bli relativt få till antalet. Om ärendena fördelas på alla tingsrätter skulle vissa domstolar alltså hantera frågorna mycket sällan. Med en koncentration av ärendena skulle i stället den eller de domstolar som handlägger ärendena kunna arbeta upp en kompetens och erfarenhet som annars kan vara svår att uppnå. Som *Åklagarmyndigheten* lyfter fram

skulle dessutom en sådan ordning kunna leda till en mer enhetlig rättstillämpning.

Mot den angivna bakgrunden och med hänsyn till att regleringen föreslås bli tidsbegränsad anser regeringen, i likhet med JO, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, Åklagarmyndigheten och *Hovrätten för Västra Sverige* att antalet tingsrätter som handlägger ärenden om preventiv tvångsmedelsanvändning inom det utvidgade tillämpningsområdet bör begränsas.

Det bör dock inte i lag anges vilken eller vilka tingsrätter som ska vara behöriga att pröva en ansökan om tillstånd till preventiva tvångsmedel inom det utvidgade tillämpningsområdet. Detta bör i stället regleras i förordning. Även de anknytningskriterier som ska vara avgörande för vilken tingsrätt som är behörig bör preciseras i förordning, jfr propositionen Nya regler för erkännande och verkställighet av utländska domar på civilrättens område (prop. 2013/14:219 s. 76 och 270 och 271) och propositionen En ny lag om företagsrekonstruktion (prop. 2021/22:215 s. 331–333). Regeringen har gett Domstolsverket i uppdrag att, efter inhämtande av synpunkter från Åklagarmyndigheten och övriga berörda myndigheter, lämna förslag på vilken eller vilka tingsrätter som ska vara behöriga att pröva ansökningar om tillstånd till preventiva tvångsmedel inom det utvidgade tillämpningsområdet.

7 Straffvärdeventiler för flerfaldig brottslighet

7.1 Nya straffvärdeventiler bör införas

Regeringens bedömning: Straffvärdeventiler för flerfaldig brottslighet bör införas när det gäller hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning. Tvångsmedlen bör alltså få användas vid misstanke om flera brott vars samlade straffvärde överstiger en viss nivå.

Utredningens bedömning (SOU 2022:19) stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta av remissinstanserna är positiva till bedömningen eller har inget att invända mot den, däribland *Attunda tingsrätt*, *ECPAT Sverige (ECPAT)*, *Ekobrottsmyndigheten*, *Luleå tingsrätt*, *Polismyndigheten*, *Skatteverket*, *Sveriges advokatsamfund*, *Säkerhetspolisen*, *Tullverket* och *Åklagarmyndigheten*. Åklagarmyndigheten anser att det finns ett påtagligt behov av straffvärdeventiler för flerfaldig brottslighet och att de på ett väsentligt sätt kommer att öka möjligheterna att lagföra personer för olika former av organiserad och systematisk seriebrottslighet. *Göteborgs tingsrätt* delar utredningens uppfattning att en straffvärdeventil skulle vara effektiv i bekämpandet av viss organiserad brottslighet, t.ex. bedrägerier. ECPAT pekar på att det vid

Prop. 2022/23:126 sexualbrott mot barn som begås på nätet inte är ovanligt att förövaren under lång tid utsätter barnet för i och för sig mindre allvarliga sexualbrott samtidigt som förövaren också utsätter många andra barn. *Stockholms universitet (Juridiska fakulteten)* framhåller att det inte sällan är ganska godtyckligt vad som utgör ett respektive flera brott. Precis som när påföljden bestäms är det enligt universitetet den samlade brottsligheten som bör vara avgörande vid proportionalitetsbedömningen. *Journalistförbundet*, som motsätter sig straffvärdeventiler för flerfaldig brottslighet, anser att de nya straffvärdeventilerna kommer att leda till att avlyssningsförbudet aktualiseras i fler fall och att det hotar källskyddet. *Sveriges kristna råd* framhåller däremot att förslaget har utformats med respekt för vittnesförbudet och den tystnadsplikt som präster har. *JO* pekar på avsaknaden av statistik och anser att det är tveksamt om utredningen har presenterat tillräckliga skäl för att lägga fram förslag till straffvärdeventiler för flerfaldig brottslighet. Vidare påpekar *JO* att det är troligt att användningsområdet kommer att öka på grund av kommande straffskärpningar och om synen på flerfaldig brottslighet skärps. *Svea hovrätt* och *Stockholms universitet (Juridiska fakulteten)* framför liknande synpunkter. *Integritetsskyddsmyndigheten* ifrågasätter lämpligheten i att föregå den pågående utvärderingen av lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning och avstyrker därför samtliga förslag som gäller det tvångsmedlet. *Lunds universitet (Juridiska fakulteten)* anser däremot att det är följdriktigt att ändringar görs även i lagen om hemlig dataavläsning.

Skälen för regeringens bedömning

Nuvarande straffvärdeventiler

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig kameraövervakning får användas vid en förundersökning om brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år, vissa särskilt uppräknade brott samt försök, förberedelse eller stämpling till de aktuella brotten, om en sådan gärning är belagd med straff. De nämnda tvångsmedlen får även användas enligt de s.k. straffvärdeventilerna, dvs. vid misstanke om ett annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år (27 kap. 18 § andra stycket och 20 a § andra stycket rättegångsbalken). En motsvarande straffvärdeventil finns också för hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter (4 § första stycket lagen om hemlig dataavläsning).

Hemlig rumsavlyssning får användas vid en förundersökning om brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år, vissa särskilt uppräknade brott samt försök, förberedelse eller stämpling till de aktuella brotten, om en sådan gärning är belagd med straff. Enligt straffvärdeventilen får hemlig rumsavlyssning även användas vid en förundersökning om vissa brott som anges i en särskild brottskatalog, om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i fyra år. Tvångsmedlet får även användas vid en förundersökning om försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som anges i brottskatalogen, om gärningen är belagd med straff och det med hänsyn till omständigheterna kan antas att gärningens straffvärde överstiger fängelse i fyra år (27 kap. 20 d § andra stycket rättegångsbalken). Straffvärdeventilen är också tillämplig på hemlig dataavläsning

som gäller rumsavlyssningsuppgifter (6 § första stycket lagen om hemlig dataavläsning).

Under en förundersökning får hemliga tvångsmedel som huvudregel användas endast om någon är skäligen misstänkt för ett brott. Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation och hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter får emellertid användas även för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet, när det gäller förundersökningar om brott som kan leda till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation (27 kap. 20 § andra stycket rättegångsbalken och 5 § första stycket lagen om hemlig dataavläsning). Vidare får hemlig kameraövervakning användas för att fastställa vem som skäligen kan misstänkas för ett brott. Sådan kameraövervakning får ske på den plats där brottet har begåtts eller en nära omgivning till denna plats (27 kap. 20 c § rättegångsbalken). Straffvärdeventilerna är tillämpliga även när hemliga tvångsmedel används för att utreda eller fastställa vem som skäligen kan misstänkas för ett brott.

Behovet av straffvärdeventiler för flerfaldig brottslighet

Nuvarande straffvärdeventiler gäller endast för enstaka brott. Det är alltså inte möjligt att med stöd av straffvärdeventilerna använda hemliga tvångsmedel vid misstanke om flera brott där det samlade straffvärdet kan antas vara högt, men där de enskilda brotten är mindre allvarliga. Som en konsekvens av hur dagens regler är utformade kan således misstankar om systematisk brottslighet bestående av t.ex. flera skattebrott, stölder eller bedrägerier falla utanför tillämpningsområdet för hemliga tvångsmedel, samtidigt som sådana brott kan vara viktiga inkomstkällor för kriminella. Det finns därför anledning att överväga om det bör införas straffvärdeventiler för flerfaldig brottslighet.

Straffvärdeventiler för flerfaldig brottslighet skulle kunna ha stor betydelse för att utreda organiserad eller systematisk brottslighet. Eftersom sådana former av brottslighet ofta utövas med elektronisk kommunikation som redskap, skulle hemliga tvångsmedel i många fall vara ett effektivt sätt att komma framåt i utredningen. När det gäller den organiserade brottsligheten tillkommer dessutom särskilda utredningssvårigheter på grund av de inblandades riskmedvetenhet. De anpassar på olika sätt sitt agerande för att minimera risken för att utsättas för hemliga tvångsmedel, t.ex. genom valet av mötesplatser och kommunikationsmedel. Från principiell ståndpunkt kan det också ifrågasättas om det vid organiserad och systematisk brottslighet är rimligt att upprätthålla en sträng åtskillnad mellan det enskilda brottet och den samlade brottsligheten vid bedömningen av om hemliga tvångsmedel bör få användas. Utifrån samhällets behov av att bekämpa brott framstår det i sådana fall som mindre viktigt om det rättsligt är fråga om ett eller flera brott.

Det finns många exempel på organiserad eller systematisk brottslighet där avsaknaden av straffvärdeventiler för flerfaldig brottslighet i förhållande till möjligheterna att använda hemliga tvångsmedel orsakar problem. Ett sådant exempel är skattebrott och annan ekonomisk brottslighet, som ofta begås i organiserad form. Även i de fall då skattebrottslighet och annan ekonomisk brottslighet inte begås organiserat utförs den inte sällan upprepat. I många fall är de olika brotten dessutom

Prop. 2022/23:126 tätt sammankopplade med varandra. Ett bokföringsbrott kan t.ex. vara ett medel för att dölja ett skattebrott. I en sådan situation kan det vara svårt att skilja brotten från varandra och att bestämma straffvärdet för de enskilda brotten. Det kan dessutom vara svårt att avgöra om det är fråga om ett eller flera brott.

Andra exempel där avsaknaden av straffvärdeventiler för flerfaldig brottslighet orsakar problem är bidragsbrott, grova stölder som utförs av ligor och grova smugglingsbrott. Eftersom straffvärdet för de enskilda brotten sällan överstiger fängelse i två år, är det i sådana brottsutredningar normalt inte möjligt att använda exempelvis hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation.

Särskilt om behovet av en ny straffvärdeventil för hemlig kameraövervakning

De kriminellas riskmedvetenhet ger upphov till ett särskilt behov av att i större utsträckning kunna använda hemlig kameraövervakning vid förundersökningar om flerfaldig brottslighet. Som utredningen pekar på begås en stor del av den lokala organiserade brottsligheten i utsatta områden. I sådana områden är det många gånger inte möjligt att bedriva traditionell spaning på grund av att poliserna omedelbart blir igenkända. Hemlig kameraövervakning är därför ofta en förutsättning för att brotten ska kunna utredas.

Hemlig kameraövervakning skulle också kunna ha en avgörande betydelse för att utreda upprepade brott på punktskatteområdet. Vid sådana utredningar kan det nämligen vara svårt för polisen att oupptäckta bedriva spaning på den plats där de punktskattepliktiga varorna förvaras för att utreda vilka leveranser som hanteras och vilka personer som är inblandade. I sådana fall kan det dessutom vara svårt att bedöma vad som utgör ett respektive flera brott. Utifrån samhällets intresse av att bekämpa brott är frågan också av underordnad betydelse, eftersom det handlar om ett samlat brottsupplägg. Intresset av att motverka brottsupplägget är alltså lika stort oavsett om det ska bedömas som ett eller flera brott.

Vidare förekommer flerfaldig brottslighet ofta i svartarbetsvärlden och ärenden där personer har fått betala för arbetstillstånd. I sådana fall skulle det vara mycket värdefullt med en möjlighet till hemlig kameraövervakning för att få klarhet i vilka personer som vistas på eller besöker en viss plats. De brottsbekämpande myndigheterna har dessutom pekat på att människoexploatering är ett mycket svårutrett brott. För att polisen ska kunna klarlägga antalet offer och omfattningen av verksamheten krävs det vanligtvis mycket omfattande och utdragna spaningsinsatser. En möjlighet att använda hemlig kameraövervakning vid misstanke om organiserad eller systematisk människoexploatering skulle därför innebära en stor resursbesparing samtidigt som det också kan ge ett mer tillförlitligt underlag.

Särskilt om behovet av en ny straffvärdeventil för hemlig rumsavlyssning

De behov som redovisas ovan är även relevanta för hemlig rumsavlyssning. Det kan då handla om fall med en samlad brottslighet av mycket allvarligt slag där det samlade straffvärdet överstiger fängelse i fyra år. Till detta kommer att andra hemliga tvångsmedel, t.ex. hemlig

avlyssning av elektronisk kommunikation, numera kan vara verkningslösa i de kriminella miljöer där mycket allvarliga brott begås. De personer som är inblandade i den sortens brottslighet är nämligen mycket riskmedvetna och tenderar att anpassa sitt beteende utifrån risken att deras elektroniska kommunikation avlyssnas. Ett exempel på brottslighet där det finns ett behov av att kunna använda hemlig rumsavlyssning är flerfaldig vapensmuggling som är grov men inte synnerligen grov. Sådan brottslighet utövas ofta organiserat eller systematiskt.

Utvidgade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel bör gälla även hemlig dataavläsning

När det gäller hemlig dataavläsning ifrågasätter *Integritetsskyddsmyndigheten* lämpligheten i att föregå den pågående utvärderingen av lagstiftningen och avstyrker därför samtliga förslag som gäller det tvångsmedlet. Lagen om hemlig dataavläsning är tidsbegränsad och gäller till utgången av mars 2025. I juni 2022 fick en särskild utredare i uppdrag att utvärdera lagen inför ett ställningstagande till om den bör permanentas och om den i så fall bör ändras i något avseende. Uppdraget ska redovisas senast den 1 december 2023 (dir. 2022:82). Hemlig dataavläsning kan vara ett sätt för de brottsbekämpande myndigheterna att få tillgång till samma slags uppgifter som genom hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning. Ett syfte med att införa hemlig dataavläsning var att motverka konsekvenserna av att den ökade användningen av kryptering och anonymisering har gjort det svårare att få tillgång till innehållet i elektronisk kommunikation. I samband med införandet uttalades att det är av väsentlig betydelse att hemlig dataavläsning kan användas i motsvarande fall som de befintliga hemliga tvångsmedlen. Det finns annars en risk för att vissa allvarliga brott inte kan utredas när det visar sig vara omöjligt att använda befintliga hemliga tvångsmedel (prop. 2019/20:64 s. 69–71 och 124). Om möjligheterna att använda de hemliga tvångsmedel som regleras i rättegångsbalken utökas utan att motsvarande ändringar görs i fråga om hemlig dataavläsning, finns det en tydlig risk för att den önskade effekten av förslagen till stor del uteblir. För att säkerställa att de brottsbekämpande myndigheterna har effektiva verktyg anser regeringen därför, till skillnad från *Integritetsskyddsmyndigheten* men i linje med synpunkterna från *Lunds universitet (Juridiska fakulteten)*, att de förslag som lämnas som utgångspunkt bör omfatta även hemlig dataavläsning.

Särskilt om behovet av nya straffvärdeventiler för hemlig dataavläsning

Skälen för att införa straffvärdeventiler för flerfaldig brottslighet när det gäller hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning gör sig i lika hög grad gällande i fråga om hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter (2 § första stycket 1–5 lagen om hemlig dataavläsning). Hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter kan t.ex. fylla en viktig funktion vid utredningar om upprepade sexualbrott mot barn som begås digitalt. Enligt utredningen förekommer det i praxis att sådana övergrepp bedöms ha ett mycket högt

Prop. 2022/23:126 samlat straffvärde, som med marginal överstiger fyra års fängelse. Däremot är det ovanligt att ett enskilt övergrepp som begås på nätet bedöms ha ett så högt straffvärde att hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter kan komma i fråga.

Det finns även behov av en möjlighet att använda hemlig dataavläsning i syfte att hämta in uppgifter som finns lagrade i ett avläsningsbart informationssystem och uppgifter som visar hur ett avläsningsbart informationssystem används (2 § första stycket 6 och 7). Dessa uppgifter kan i dag hämtas in vid utredningar om samma slags brott som kan leda till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig kameraövervakning. Om användningsområdet för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig kameraövervakning utvidgas talar systematiska skäl för att göra motsvarande utvidgning i fråga om de nu aktuella uppgifterna. Uppgifterna är ofta ett viktigt komplement till de andra uppgifter som kan hämtas in genom hemlig dataavläsning. För att i praktiken kunna avläsa kommunikationsavlyssningsuppgifter kan det vara nödvändigt att veta vilka program eller applikationer som används på en viss mobiltelefon. För verkställigheten av hemlig dataavläsning är det dessutom av stor nytta att kunna ta reda på lösenord och användarnamn.

Sammanfattande bedömning av behovet av nya straffvärdeventiler

Införande av straffvärdeventiler för flerfaldig brottslighet skulle innebära att hemliga tvångsmedel får användas för att utreda vissa fall av flerfaldig brottslighet där det samlade straffvärdet är högt samtidigt som de enskilda brotten var för sig inte uppfyller kraven för det aktuella tvångsmedlet. Det är knappast möjligt att ta fram ett statistiskt underlag som visar hur många ytterligare brottsutredningar som skulle kunna leda till åtal eller fällande dom till följd av att sådana straffvärdeventiler införs. Till skillnad från *JO* anser regeringen att det underlag som utredningen har tagit fram, trots avsaknaden av statistiska data, är tillräckligt för att bedöma behovet av att införa straffvärdeventiler för flerfaldig brottslighet. Regeringen bedömer att en sådan möjlighet kommer att leda till att organiserad och systematisk brottslighet kan klaras upp i större utsträckning än i dag. Det handlar då inte bara om att hålla någon ansvarig för brotten utan också om att identifiera de egentliga huvudpersonerna. Ett vanligt problem i brottsutredningar – inte minst i utredningar om ekonomisk brottslighet – är nämligen att man inte lyckas komma åt de verkliga huvudmännen.

Sammanfattningsvis anser regeringen, i likhet med *Åklagarmyndigheten*, att det finns ett påtagligt behov av att kunna använda hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning vid misstanke om flera brott vars samlade straffvärde överstiger en viss nivå. Detsamma gäller hemlig övervakning av elektronisk kommunikation som används i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för sådana brott.

Straffvärdeventiler för flerfaldig brottslighet är proportionerliga

Vid bedömningen av om det bör införas straffvärdeventiler för flerfaldig brottslighet är regeringsformens, Europakonventionens och EU:s rättighetsstadgas reglering om grundläggande fri- och rättigheter en nödvändig utgångspunkt. Nya straffvärdeventiler kommer att medföra

begränsningar av rätten till förtroliga meddelanden, rätten till privatliv och rätten till skydd mot intrång i den personliga integriteten. En sådan begränsning får göras endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle och får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den (se vidare avsnitt 5.2).

Som anförs ovan finns det ett påtagligt behov av straffvärdeventiler för flerfaldig brottslighet. De kan också förväntas vara effektiva. Syftet med de nya straffvärdeventilerna skulle vara att förbättra förutsättningarna att utreda organiserad och systematisk brottslighet. Detta är i sig ett tungt vägande och godtagbart intresse (se artikel 8.2 i Europakonventionen). Som framgår i avsnitt 7.2 föreslås särskilda begränsningar som bl.a. gäller straffvärdet för den samlade brottsligheten och straffskalan för de enskilda brotten. Vidare innehåller lagstiftningen redan i dag krav på att tvångsmedlet ska vara av synnerlig vikt för utredningen och, i de flesta fall, att det ska finnas en skäligen misstänkt. Därutöver kommer de rättssäkerhetsgarantier som gäller i dag att vara tillämpliga även vid användningen av de nya straffvärdeventilerna (avsnitt 5.1). Detsamma gäller de nya rättssäkerhetsgarantier som regeringen lämnar förslag om i detta lagstiftningsärende (avsnitt 12). Som bl.a. JO påpekar kan användningsområdet för de nya straffvärdeventilerna komma att utökas på grund av framtida straffskärpningar och en skärpt syn på flerfaldig brottslighet. Enligt regeringen är detta en rimlig konsekvens av sådana lagändringar. I januari 2023 överlämnade Flerbrottsutredningen betänkandet Skärpta straff för flerfaldig brottslighet (SOU 2023:1). Flerbrottsutredningen föreslår ett antal lagändringar som syftar till att skärpa straffen för flerfaldig brottslighet. Betänkandet har remitterats. Regeringen anser vidare, till skillnad från *Journalistförbundet*, att den omständigheten att avlyssningsförbudet kan komma att aktualiseras i fler fall än i dag inte utgör ett skäl mot att införa straffvärdeventiler för flerfaldig brottslighet. Avlyssningsförbudet kommer att gälla oförändrat och nya straffvärdeventiler hotar därför inte källskyddet.

I samband med införandet av de nuvarande straffvärdeventilerna för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig kameraövervakning diskuterades möjligheten att införa en straffvärdeventil även för seriebrottslighet. Med hänsyn till det förväntade integritetsintrånget lämnades inget sådant förslag. Den bedömningen gjordes dock i samband med att en ny och oprövad metod infördes, dessutom i strid med Buggningsutredningens uppfattning (prop. 2002/03:74 s. 33 och 34). Straffvärdeventilerna för enstaka brott har nu funnits i närmare tjugo år och har i allt väsentligt visat sig fungera väl. De farhågor som framfördes i samband med att ventilerna infördes tycks inte ha förverkligats. Sedan införandet har brottsligheten ändrat karaktär, t.ex. genom att antalet grupperingar och nätverk i den kriminella miljön blivit allt fler (se avsnitt 4). Det har blivit allt tydligare att det är ett problem i den brottsbekämpande verksamheten att endast det enskilda brottets och inte den samlade brottslighetens straffvärde får beaktas, inte ens när brotten begås organiserat eller systematiskt.

Sammantaget får införandet av straffvärdeventiler för flerfaldig brottslighet anses innebära en godtagbar avvägning mellan å ena sidan intresset av att effektivt kunna bekämpa systematisk och organiserad brottslighet och å andra sidan intresset av att skydda enskildas personliga

Prop. 2022/23:126 integritet. Det bedöms inte vara möjligt att uppnå motsvarande resultat med några andra mindre ingripande åtgärder. Regeringen anser därmed, i enlighet med utredningens förslag som godtas av en stor majoritet av remissinstanserna, att straffvärdeventiler som utformas på ett ändamålsenligt sätt utgör en proportionerlig åtgärd som är förenlig med regeringsformen, Europakonventionen och EU:s rättighetsstadga. Straffvärdeventiler för flerfaldig brottslighet bör därför införas.

7.2 Utformningen av straffvärdeventilerna

Regeringens förslag: Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter ska få användas vid en förundersökning om flera brott, om

- en och samma person är skäligen misstänkt för samtliga brott,
- det kan antas att den samlade brottslighetens straffvärde överstiger fängelse i två år,
- det kan antas att vart och ett av brotten har utgjort ett led i en brottslighet som har utövats i organiserad form eller systematiskt, och
- det för vart och ett av brotten är föreskrivet fängelse i ett år eller mer.

Under samma förutsättningar ska hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter och hemlig kameraövervakning få användas vid en förundersökning om flera brott i syfte att utreda respektive fastställa vem som skäligen kan misstänkas för brotten. I stället för att en och samma person ska vara skäligen misstänkt för samtliga brott ska det då kunna antas att samtliga brott har begåtts av en och samma person.

Hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter ska få användas vid en förundersökning om flera brott, om

- en och samma person är skäligen misstänkt för samtliga brott,
- det kan antas att den samlade brottslighetens straffvärde överstiger fängelse i fyra år,
- det kan antas att vart och ett av brotten har utgjort ett led i en brottslighet som har utövats i organiserad form eller systematiskt, och
- det för vart och ett av brotten inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader eller det är fråga om försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott.

Möjligheten att använda hemlig rumsavlyssning vid misstanke om ett enstaka brott vars straffvärde överstiger en viss nivå ska inte vara begränsad till vissa brott.

Möjligheten att använda hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation vid misstanke om ett eller flera brott vars straffvärde

Utredningens förslag (SOU 2022:19) stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningens förslag innehåller inget uttryckligt krav på att en och samma person ska vara skäligen misstänkt för samtliga brott. Utredningens förslag innehåller inte heller något uttryckligt krav på att det ska kunna antas att samtliga brott har begåtts av en och samma person när tvångsmedel används i syfte att utreda eller fastställa vem som skäligen kan misstänkas för brotten.

Remissinstanserna: De flesta av remissinstanserna, bl.a. *Attunda tingsrätt, ECPAT, Ekobrottsmyndigheten, Luleå tingsrätt, Polismyndigheten, Sveriges advokatsamfund, Säkerhetspolisen* och *Tullverket*, är positiva till förslaget eller har inget att invända mot det. *Åklagarmyndigheten* instämmer i att straffvärdeventilerna endast bör kunna användas när det är fråga om flera misstankar som avser en och samma gärningsperson eller, när hemliga tvångsmedel används för att utreda vem som skäligen kan misstänkas, det kan antas vara samma gärningsperson. Enligt myndigheten är förslaget om att det samlade straffvärdet ska överstiga fängelse i två år när det gäller bl.a. hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation väl avvägt. Vidare anser Åklagarmyndigheten att det är rimligt att kräva att det ska vara fråga om brottslighet som har utövats i organiserad form eller systematiskt. *Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten* anser att det är nödvändigt att kravet på att brottsmisstankarna ska avse en och samma person framgår av författningstexten. Myndigheten har dock svårt att förstå hur kravet ska kunna tillämpas i en situation där brottsbekämpande myndigheter använder hemliga tvångsmedel i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas. Myndigheten ifrågasätter vidare om kravet på de enskilda brotten straffskala när det gäller bl.a. hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation är förenligt med EU-rätten. Enligt myndigheten vore det bättre att ställa ett krav på att varje enskilt brott kan antas ha ett visst lägsta straffvärde. Myndigheten anser också att förslaget urholkar den exklusivitet som tidigare har gällt för hemlig rumsavlyssning, särskilt när det gäller slopadet av brottskatalogen. *Integritetsskyddsmyndigheten* anser att brottskataloger bör användas eftersom det är att föredra ur ett integritetsskyddsperspektiv. *Brå* anser däremot att samhällsförändringar och teknisk utveckling ger upphov till att nya områden exploateras av personer som begår brott inom ramen för den organiserade brottsligheten, vilket talar för att inte begränsa tillämpningen av straffvärdeventilerna till vissa på förhand bestämda brott. *Göteborgs tingsrätt, Helsingborgs tingsrätt* och *Svea hovrätt* pekar på svårigheter med att på ett tidigt stadium i utredningen bedöma straffvärdet för flerfaldig brottslighet och om brottsligheten har utövats i organiserad form eller systematiskt.

Skälen för regeringens förslag

Brottsmisstankarna ska avse en och samma person

En grundläggande förutsättning för att tillämpa straffvärdeventiler för flerfaldig brottslighet vid förundersökningar där det finns en skäligen misstänkt bör, som utredningen anför och *Åklagarmyndigheten* instämmer

Prop. 2022/23:126 i, vara att en och samma person är skäligen misstänkt för samtliga brott. Som *Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten* påpekar bör denna begränsning uttryckligen framgå av lagtexten.

Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten ser betydande svårigheter med att ge brottsbekämpande myndigheter möjlighet att använda en straffvärdeventil för flerfaldig brottslighet i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas. Myndigheten har svårt att se hur kravet på att den misstänkta brottsligheten ska avse en och samma person ska kunna tillämpas i en situation där brottsbekämpande myndigheter inte vet vem personen är utan använder hemliga tvångsmedel för att utreda det. Regeringen instämmer i att det i den aktuella situationen inte kan ställas krav på att en och samma person ska vara skäligen misstänkt för samtliga brott. Däremot bör det kunna krävas att det finns konkreta omständigheter som talar för att en och samma person har begått de aktuella brotten, även om denna person ännu inte är identifierad. I dessa fall bör det därför, som utredningen anför och *Åklagarmyndigheten* instämmer i, krävas att det kan antas att samtliga brott har begåtts av en och samma person. Även det kravet bör uttryckligen framgå av lagtexten.

Nivån på straffvärdet för den samlade brottsligheten

Nästa fråga är hur högt straffvärdet för den samlade brottsligheten bör vara för att straffvärdeventilerna för flerfaldig brottslighet ska vara tillämpliga.

När det gäller hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter krävs enligt nuvarande straffvärdeventiler för enstaka brott att det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år (27 kap. 18 och 20 a §§ rättegångsbalken och 4 § lagen om hemlig dataavläsning). Av principiella skäl bör det inte komma i fråga att ställa lägre krav än så när det gäller de nya straffvärdeventilerna för dessa tvångsmedel. Det framstår inte heller som lämpligt att ställa högre krav, eftersom de nya straffvärdeventilerna då i praktiken skulle få ett ytterst begränsat tillämpningsområde. Som *Åklagarmyndigheten* anför är ett krav på att det samlade straffvärdet ska överstiga fängelse i två år väl avvägt. Systematiska skäl och intresset av att inte komplicera regelverket i onödan talar också för att samma krav bör gälla för båda typerna av straffvärdeventiler. Det bör mot denna bakgrund ställas krav på att det kan antas att den samlade brottslighetens straffvärde överstiger fängelse i två år.

När det gäller hemlig rumsavlyssning och motsvarande hemlig dataavläsning bör kravet på det samlade straffvärdet av samma skäl vara detsamma som gäller enligt den nuvarande straffvärdeventilen för enstaka brott. Det innebär att det bör krävas att det kan antas att den samlade brottslighetens straffvärde överstiger fängelse i fyra år.

Göteborgs tingsrätt, *Helsingborgs tingsrätt* och *Svea hovrätt* pekar på att det på ett tidigt stadium i utredningen kan vara svårt att bedöma straffvärdet för flerfaldig brottslighet. När straffvärdeventilerna för enstaka brott infördes uttalade regeringen att det inte torde vara någon avgörande skillnad mellan att på ett tidigt stadium bedöma om ett brott ska rubriceras på ett sådant sätt att en minimistrafregel är uppfylld och att bedöma detta brotts straffvärde (prop. 2002/03:74 s. 33). Det har vid en

tidigare kartläggning inte kommit fram någonting som talar för att de straffvärdeventiler som gäller i dag har lett till några större tillämpnings-svårigheter, se betänkandet Hemliga tvångsmedel mot allvarliga brott (SOU 2012:44 s. 562). Att på ett tidigt stadium bedöma straffvärdet för flerfaldig brottslighet kan visserligen förväntas vara något svårare än att bedöma straffvärdet för ett enskilt brott. Dessa svårigheter bör dock inte överdrivas. Vidare ger systemet med offentliga ombud förutsättningar för en mer allsidig belysning av de omständigheter som har betydelse för det samlade straffvärdet. Att utredningen i vissa fall kan vara mindre robust ska dessutom räknas den misstänkte till godo, dvs. en marginal till förmån för den misstänkte måste vägas in vid bedömningen av brottslighetens förväntade straffvärde (jfr prop. 2002/03:74 s. 33 och 34).

Straffvärdeventilerna bör endast gälla brottslighet som har utövats i organiserad form eller systematiskt

Syftet med de nya straffvärdeventilerna är att det ska bli möjligt att i större utsträckning använda hemliga tvångsmedel vid förundersökningar om flerfaldig brottslighet. En sådan möjlighet framstår som motiverad endast under förutsättning att det finns ett tydligt samband mellan de olika brotten, utöver det grundläggande kravet att brottsmisstankarna ska avse en och samma person. Straffvärdeventilerna bör alltså inte vara tillämpliga när en viss person begår ett antal brott utan inbördes samband.

Som framgår av avsnitt 7.1 gäller behovet av straffvärdeventiler för flerfaldig brottslighet framför allt förundersökningar om organiserad eller systematisk brottslighet. Det bör därför övervägas om tillämpningsområdet för de nya straffvärdeventilerna bör begränsas till sådan brottslighet.

Det finns ingen definition av organiserad brottslighet i svensk rätt. Däremot finns det i 29 kap. 2 § 6 brottsbalken en särskild straffskärpningsgrund om brott som utgjort ett led i en brottslighet som utövats i organiserad form. Med brottslighet som utövats i organiserad form avses enligt förarbetena brottslighet som har begåtts inom ramen för en struktur där flera personer samverkat under en inte helt obetydlig tidsperiod för att begå brott. Det är inte tillräckligt att det aktuella brottet har skett i samverkan. Personerna ska ha ingått i en sammanslutning eller ett nätverk av viss kontinuitet vars syfte att begå brott sträckt sig längre än till enbart det ifrågavarande brottet, se propositionen Skärpta straff för allvarliga våldsbrott m.m. (prop. 2009/10:147 s. 43). I ett tidigt skede av en förundersökning kan det ofta vara svårt att lägga fram bevisning om att ett visst brott utgör ett led i en brottslighet som har utövats i organiserad form. Samtidigt är det angeläget att de nya straffvärdeventilerna endast ska kunna användas i situationer där det är klart motiverat. Regeringen bedömer, i likhet med *Åklagarmyndigheten*, att det är rimligt att det i denna del ställs upp ett krav på att brotten har utgjort ett led i en brottslighet som har utövats i organiserad form.

Straffskärpningsgrunden i 29 kap. 2 § 6 brottsbalken omfattar även brott som utgjort ett led i en brottslighet som utövats systematiskt. Med brottslighet som utövats systematiskt avses enligt förarbetena brottslighet där ett visst tillvägagångssätt upprepats ett flertal gånger av antingen en ensam gärningsman eller av flera personer i samförstånd. Ett exempel är

Prop. 2022/23:126 att någon vid upprepade tillfällen förmått annan till utbetalning av en förmån som han eller hon inte har haft rätt till. Ett annat exempel är om flera personer rånat olika butiker eller banker och då gått till väga på ett likartat sätt vid varje tillfälle (prop. 2009/10:147 s. 43). När det gäller denna slags brottslighet som upprepar sig på ett likartat sätt finns det ett tydligt behov av att kunna använda hemliga tvångsmedel i större utsträckning än vad som är tillåtet enligt nuvarande regler. Regeringen bedömer att det är rimligt att straffvärdet för de brott som ingår i sådan brottslighet bedöms samlat när det handlar om möjligheten att använda hemliga tvångsmedel. I denna del bör det alltså krävas att brotten har utgjort ett led i en brottslighet som har utövats systematiskt.

En tillämpning av straffskärpningsgrunden i 29 kap. 2 § 6 brottsbalken förutsätter att det är styrkt att förhållandena är sådana som avses i bestämmelsen. Under en förundersökning är det inte möjligt att lägga fram full bevisning om att en viss brottslighet har utövats i organiserad form eller systematiskt. I själva verket är detta många gånger en av de omständigheter som förundersökningen syftar till att klarlägga. Ett krav på att det är styrkt att brottsligheten är organiserad eller systematisk och att varje brott är ett led i en sådan brottslighet skulle innebära att de nya straffvärdeventilerna får ett ytterst begränsat användningsområde. Om de nya straffvärdeventilerna ska bli effektiva måste beviskravet därför sättas lägre. Regeringen bedömer att det bör vara tillräckligt att det kan antas att brotten har utgjort ett led i en brottslighet som har utövats i organiserad form eller systematiskt.

Göteborgs tingsrätt och *Svea hovrätt* anser att det på ett tidigt stadium av en förundersökning kan vara svårt att bedöma om en viss brottslighet har utövats i organiserad form eller systematiskt. Med hänsyn till det lågt ställda beviskravet måste det enligt hovrätten ifrågasättas om de föreslagna bestämmelserna kan anses vara ägnade att med tillräcklig precision avgränsa tillämpningsområdet för de aktuella tvångsmedlen. Som anförs ovan är det angeläget att tillämpningsområdet för de nya straffvärdeventilerna begränsas till fall där det finns ett tydligt samband mellan de olika brotten. Regeringen bedömer att tillämpningsområdet avgränsas på ett tillräckligt preciserat och förutsebart sätt genom att anknyta till de befintliga och förhållandevis höga kraven i 29 kap. 2 § 6 brottsbalken. Att utredningen i vissa fall kan vara mindre robust ska räknas den misstänkte till godo, dvs. en marginal till förmån för den misstänkte måste vägas in vid bedömningen av om det aktuella kravet är uppfyllt.

Vilka brott ska få beaktas när det gäller hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig dataavläsning?

Nästa fråga är vilka brott som ska få ingå i sammanläggningen när det gäller de nya straffvärdeventilerna för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig dataavläsning.

Som utredningen framhåller talar starka skäl för att införa en nedre gräns för hur lindriga brott som ska omfattas av straffvärdeventilerna för flerfaldig brottslighet. Det är viktigt att regler om hemliga tvångsmedel är tydliga och förutsebara och innehåller garantier mot ett alltför vidsträckt tillämpningsområde. Regeringen anser därför att straffvärdeventilerna bör begränsas på så sätt att endast brott av en viss svårighetsgrad får tas med

vid bedömningen av det samlade straffvärdet. Avgränsningen kan göras på flera olika sätt.

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden förordar att det ställs ett krav på att varje enskilt brott kan antas ha ett visst lägsta straffvärde. Genom en sådan modell kan man säkerställa att de brott som ingår i sammanläggningen i det enskilda fallet framstår som tillräckligt allvarliga. Dessutom är det ofta nödvändigt att göra en preliminär bedömning av de enskilda brotternas straffvärde för att kunna bedöma straffvärdet för den samlade brottsligheten. Ett sådant krav kan dock innebära svårigheter när det gäller den ekonomiska brottslighet och skattebrottslighet som de nya straffvärdeventilerna särskilt tar sikte på. Eftersom de olika brotten i sådana fall ofta är tätt sammankopplade med varandra, kan det vara svårt att skilja brotten från varandra och att bestämma straffvärdet för de enskilda brotten. Ett krav på att varje enskilt brott ska ha ett visst lägsta straffvärde är också en ordning med mindre stadga och förutsebarhet än en ordning som knyter an till exempelvis straffskalan för brottet.

Integritetsskyddsmyndigheten anser å sin sida att en brottskatalog bör användas eftersom det är att föredra ur ett integritetsskyddsperspektiv. En tydlig nackdel med en sådan lösning är dock, i linje med det som *Brå* anför, att det uppstår en tröghet och otymplighet som kan medföra att de brottsbekämpande myndigheternas möjligheter att utreda brott inte hänger med när brottsligheten förändras.

Utredningen anser att tillämpningsområdet i stället bör begränsas genom ett krav på de enskilda brotternas straffskala. En lämplig utgångspunkt är då det krav som gäller enligt huvudregeln för häktning, dvs. att det för brottet är föreskrivet fängelse i ett år eller mer (24 kap. 1 § rättegångsbalken). Häktning är ett ingripande tvångsmedel. Det framstår därför som rimligt att använda samma gräns i fråga om vilka brott som ska kunna motivera exempelvis hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, under förutsättning att brotten ingår i en flerfaldig brottslighet som sammantaget framstår som allvarlig. Det är också en gräns som är väl etablerad och därför kan förväntas vara förhållandevis lätt att tillämpa. Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden ifrågasätter dock om ett krav på fängelse i ett år eller mer för de enskilda brotten är förenligt med EU-rätten. EU-domstolen har i praxis om offentliga myndigheters tillgång till uppgifter som lagrats av leverantörer av elektroniska kommunikationstjänster framhållit att endast bekämpning av grov brottslighet och förebyggande av allvarliga hot mot allmän säkerhet kan motivera allvarliga ingrepp i de grundläggande rättigheter som anges i artiklarna 7 och 8 i EU:s rättighetsstadga (EU-domstolens dom den 2 mars 2021 i målet C-746/18 punkterna 31–35). Det är visserligen inte självklart att samtliga brott som har ett års fängelse eller mer i straffskalan alltid ska anses utgöra grov brottslighet. Med hänsyn till kraven på de enskilda brotternas straffskala, det samlade straffvärdet och att brotten ska ha utgjort ett led i en brottslighet som har utövats i organiserad form eller systematiskt, bedömer regeringen dock att det EU-rättsliga kravet på att det ska vara fråga om grov brottslighet är uppfyllt i de fall det är tillämpligt. Även *Lagrådet* anser att kravet på att det måste röra sig om tillräckligt allvarlig brottslighet kan anses nöjaktigt tillgodosett. I detta sammanhang bör också den för alla tvångsmedel gällande proportionalitetsprincipen framhållas.

Sammantaget anser regeringen att ett krav i de nya straffvärdeventilerna för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig dataavläsning bör vara att det för vart och ett av brotten är föreskrivet fängelse i ett år eller mer. Eftersom ett sådant rekvirit träffar även osjälvständiga brott behöver dessa, till skillnad från hur utredningens förslag är utformat, inte uttryckligen anges i lagtexten. En konsekvens av det är dock att straffbar förberedelse eller stämpling till ett brott som har ett maximistraff om ett års fängelse, t.ex. förberedelse till olovlig energiavledning enligt 8 kap. 10 och 12 §§ brottsbalken, inte kommer att omfattas av straffvärdeventilerna (23 kap. 2 § tredje stycket brottsbalken). Detsamma gäller emellertid även enligt huvudregeln för häktning som är utgångspunkten för regleringen i detta fall. Det är också mycket ovanligt att förberedelse eller stämpling till ett brott med ett sådant maximistraff är kriminaliserad.

Brottskatalogen i den nuvarande straffvärdeventilen för hemlig rumsavlyssning bör tas bort

Enligt den nuvarande straffvärdeventilen i bestämmelsen om hemlig rumsavlyssning krävs det att brottets straffvärde kan antas överstiga fängelse i fyra år och att det är fråga om ett brott som räknas upp i brottskatalogen, t.ex. grovt narkotikabrott eller grov narkotikasmuggling (27 kap. 20 d § andra stycket rättegångsbalken). Frågan om en sådan brottskatalog är motiverad aktualiseras både i förhållande till den befintliga och den nya straffvärdeventilen.

När hemlig rumsavlyssning infördes som ett nytt hemligt tvångsmedel konstaterade regeringen att en generell straffvärdeventil skulle få ett mycket omfattande tillämpningsområde. Straffvärdeventilen begränsades därför till att avse förundersökningar om mycket allvarliga brott där det fanns ett känt och beskrivet behov av att kunna använda hemlig rumsavlyssning. Ett sådant behov ansågs finnas när det gäller den grova organiserade brottsligheten och då särskilt i fråga om brottslighet som innefattar systemhotande verksamhet. Brottskatalogen knöts därför i varierande grad till just sådan brottslighet, se propositionen Hemlig rumsavlyssning (prop. 2005/06:178 s. 53–55). Ett antal år senare gjorde regeringen bedömningen att det vid den tidpunkten inte hade framkommit tillräckliga skäl för att ta bort eller utöka brottskatalogen (prop. 2013/14:237 s. 85–87).

En självklar utgångspunkt är att det krävs starka skäl för att utöka tillämpningsområdet för ett så ingripande tvångsmedel som hemlig rumsavlyssning. När ett nytt tvångsmedel införs bör vidare stor försiktighet iaktas när tillämpningsområdet bestäms. Reglerna om hemlig rumsavlyssning har nu tillämpats i över 15 år och det kan konstateras att tvångsmedlet har använts med återhållsamhet. Både antalet ansökningar om och tillstånd till hemlig rumsavlyssning är låga. Det innebär att frågan om behovet av en brottskatalog kommer i ett annat ljus än när tvångsmedlet infördes. När det gäller behovet av en generell straffvärdeventil framgår av utredningens kartläggning att det inom den organiserade brottsligheten förekommer nätverk som växlar sin verksamhet mellan olika typer av brott beroende på tillfälle och möjlighet till utbyte. Detta gäller i ännu högre grad i dag än förut. Till detta kommer att andra hemliga

tvångsmedel, t.ex. hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, numera kan vara verkningslösa i de kriminella miljöer där mycket allvarliga brott begås. De personer som är inblandade i den sortens brottslighet är nämligen mycket riskmedvetna och anpassar sitt beteende utifrån risken att deras elektroniska kommunikation avlyssnas. Även utanför den organiserade brottsligheten finns det starka behov av att kunna använda hemlig rumsavlyssning, t.ex. i fråga om grov ekonomisk brottslighet och grova smuglingsbrott. Vidare finns det ytterst allvarliga gärningar som enligt dagens reglering inte kan leda till hemlig rumsavlyssning. Ett exempel är de allvarligaste formerna av grovt sabotage mot blåljusverksamhet, som har livstids fängelse i straffskalan men ett minimistraff om två års fängelse. Det kan också vara så att behovet av hemlig rumsavlyssning uppstår i ett enskilt speciellt och mycket allvarligt fall, som sedan sällan eller aldrig upprepas. Det anförda visar på svårigheten att på ett träffsäkert sätt förutse vilka brott som bör ingå i en brottskatalog. *Integritetsskyddsmyndigheten* motsätter sig utredningens förslag om att ta bort brottskatalogen och anser att katalogen är en grundläggande förutsättning för att fastslå tydliga gränser som garanterar att hemlig rumsavlyssning endast används i de fall där det är motiverat. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* anser i linje med detta att förslaget att slopa brottskatalogen urholkar den exklusivitet som tidigare har gällt för hemlig rumsavlyssning. Redan det grundläggande kravet på att straffvärdet ska överstiga fängelse i fyra år innebär dock att straffvärdeventilen för hemlig rumsavlyssning endast kan tillämpas i ett mycket begränsat antal fall och i fråga om mycket allvarlig brottslighet. Även om en brottskatalog kan bidra till förutsebarhet, kan en sådan katalog också leda till resultat som framstår som godtyckliga och som är svåra att motivera från systematisk synpunkt. Regeringen bedömer sammantaget, i enlighet med utredningens förslag som godtas av en stor majoritet av remissinstanserna, att det finns tillräckliga skäl för att ta bort brottskatalogen i den nuvarande straffvärdeventilen för hemlig rumsavlyssning.

Vilka brott ska få beaktas när det gäller den nya straffvärdeventilen för hemlig rumsavlyssning?

Nästa fråga är vilka brott som ska få ingå i sammanläggningen när det gäller den nya straffvärdeventilen för hemlig rumsavlyssning. På samma sätt som när det gäller övriga straffvärdeventiler för flerfaldig brottslighet bör det finnas en nedre gräns för hur lindriga brott som ska omfattas.

De skäl som kan anföras mot en brottskatalog när det gäller straffvärdeventilen för enskilda brott väger lika tungt i fråga om den nya straffvärdeventilen för flerfaldig brottslighet. Till detta kommer att syftet med den nya straffvärdeventilen är att det ska bli möjligt att beakta flera brott som var för sig inte är tillräckligt allvarliga för att hemlig rumsavlyssning ska komma i fråga. För att den nya straffvärdeventilen ska bli effektiv skulle en eventuell brottskatalog därför behöva innehålla även mindre allvarliga brott. Brottskatalogen skulle behöva vara betydligt mer omfattande, vilket innebär att det skulle vara ännu svårare att göra en ändamålsenlig avgränsning. Regeringen anser därför, till skillnad från *Integritetsskyddsmyndigheten*, att avgränsningen av vilka brott som ska få beaktas inte bör göras genom en brottskatalog.

Lagrådet påpekar att det beträffande hemlig rumsavlyssning till skillnad mot förslaget i avsnitt 9.1.2 inte finns någon utvidgning av brottskatalogen till att avse andra brott, som inte uppfyller fyraårsnormen, annat än avseende vissa spioneribrott. I lagrådsremissen har det således upprätthållits den tidigare ståndpunkten att hemlig rumsavlyssning bör bedömas som ett tvångsmedel som är mer ingripande i integritetshänseende än hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation. Som en följd av detta synsätt bör det enligt *Lagrådet* kunna övervägas om det inte i straffvärdeventilen för flerfaldig brottslighet som gäller hemlig rumsavlyssning bör föreskrivas att de ingående brotten har ett straffvärde som kan antas överstiga fängelse i ett år. Regeringen anser dock, i enlighet med det som anförs i fråga om övriga straffvärdeventiler, att ett sådant krav kan innebära svårigheter när det gäller den ekonomiska brottslighet och skattebrottslighet som de nya straffvärdeventilerna särskilt tar sikte på. Eftersom de olika brotten i sådana fall ofta är tätt sammankopplade med varandra, kan det vara svårt att skilja brotten från varandra och att bestämma straffvärdet för de enskilda brotten. Ett krav på att varje enskilt brott ska ha ett visst lägsta straffvärde är också en ordning med mindre stadga och förutsebarhet än en ordning som knyter an till straffskalan för brottet. Eftersom övriga straffvärdeventiler för flerfaldig brottslighet som föreslås har ett rekvisit som anknyter till straffskalan för de ingående brotten, talar även systematiska skäl för att välja den lösningen när det gäller hemlig rumsavlyssning. Sammantaget anser regeringen att övervägande skäl talar mot att ställa upp ett krav på att varje enskilt brott kan antas ha ett visst lägsta straffvärde.

Det alternativ som återstår är då att knyta an till straffskalan för det enskilda brottet. Det kan göras antingen genom att ställa krav på det lägsta eller det högsta straff som är föreskrivet för brottet. När det gäller övriga nya straffvärdeventiler föreslås att detta ska göras genom att knyta an till straffskalans övre gräns, dvs. att fängelse i ett år eller mer ska vara föreskrivet för brottet. Eftersom hemlig rumsavlyssning och motsvarande hemlig dataavläsning även i fortsättningen bör vara förbehållet mycket allvarlig brottslighet bedömer regeringen att en mer framkomlig väg är att knyta straffvärdeventilen till det föreskrivna minimistraffet. En förutsättning för det är dock att gränsen inte sätts så högt att många av de brott som motiverar ett behov av en ny straffvärdeventil faller utanför. En begränsning till brott med lägst två års fängelse som minimistraff skulle enligt regeringen innebära en alltför stor begränsning, som skulle leda till att den nya straffvärdeventilen inte kan användas effektivt. Även ett års fängelse som minimistraff framstår som en alltför stor begränsning. Däremot skulle man genom att sätta gränsen vid brott som har ett minimistraff om lägst sex månaders fängelse sortera bort mindre allvarliga brott och samtidigt fånga upp organiserade och systematiska fall av exempelvis grova bokföringsbrott. Ett annat exempel är organiserade och systematiska fall av förmögenhetsbrott såsom grov stöld och grovt bedrägeri. En konsekvens av denna lösning är att vissa brott som har ett lågt minimistraff men en vid straffskala utesluts från tillämpningsområdet. Ett exempel är upprepade fall av sabotage mot blåljusverksamhet som inte är grova men ändå bedöms ha ett högt straffvärde. Straffskalan för sabotage mot blåljusverksamhet börjar vid allmänt fängelseminimum och slutar på fängelse i fyra år. Ett annat exempel är människoexploatering,

som har samma straffskala. Detta talar i viss utsträckning mot en begränsning till brott med ett minimistraff om minst sex månaders fängelse. Samtidigt har det inte framkommit att behovet av hemlig rumsavlyssning är påtagligt när det gäller just dessa brott. Regeringen bedömer vidare att endast en koppling till ett visst lägsta fängelsestraff utgör en tillräckligt stark garanti för att hemlig rumsavlyssning begränsas till mycket allvarlig brottslighet. På samma sätt som gäller enligt den nuvarande straffvärdeventilen bör även osjälvständiga brottsformer omfattas.

Sammantaget anser regeringen, i enlighet med utredningens förslag som godtas av en stor majoritet av remissinstanserna, att ett krav i den nya straffvärdeventilen för hemlig rumsavlyssning bör vara att det för vart och ett av brotten inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader eller att det är fråga om försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott, om en sådan gärning är belagd med straff.

Straffvärdeventilerna för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation bör gälla även för hemlig övervakning av elektronisk kommunikation när det finns en skäligen misstänkt

Den nuvarande straffvärdeventilen för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation är inte tillämplig i fråga om hemlig övervakning av elektronisk kommunikation när det finns en skäligen misstänkt. Det innebär att det inte är möjligt att få ett tillstånd till hemlig övervakning av elektronisk kommunikation vid en förundersökning om ett brott vars straffvärde kan antas överstiga fängelse i två år men som har ett minimistraff som understiger fängelse i sex månader, om det inte är fråga om något av de särskilt uppräknade brotten i 27 kap. 19 § tredje stycket 2 och 3 rättegångsbalken. Däremot kan ett sådant brott leda till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation. Situationer av detta slag torde sällan uppstå i praktiken, eftersom det är ovanligt att ett enskilt brott med lägre straffminimum än fängelse i sex månader har ett straffvärde som överstiger fängelse i två år.

När det nu införs straffvärdeventiler för flerfaldig brottslighet är det tänkbart att den samlade brottsligheten innefattar brott som inte i sig kan leda till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation. Sannolikheten för att de brottsbekämpande myndigheterna ställs inför en situation där det är tillåtet med hemlig avlyssning men inte hemlig övervakning av elektronisk kommunikation kan därför komma att öka. En sådan ordning framstår som inkonsekvent och principiellt tveksam, eftersom hemlig övervakning av elektronisk kommunikation typiskt sett är det mindre ingripande av de två tvångsmedlen och ett tillstånd till hemlig avlyssning ger rätt att använda även hemlig övervakning (27 kap. 18 § tredje stycket rättegångsbalken). Det är inte rimligt att de brottsbekämpande myndigheterna ska behöva ansöka om ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enbart för att kunna få tillgång till övervakningsuppgifter. Regeringen anser mot denna bakgrund att den nuvarande och den föreslagna straffvärdeventilen för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation bör gälla även för hemlig övervakning av elektronisk kommunikation när det finns en skäligen misstänkt.

Regeringens förslag: Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter ska få användas vid en förundersökning om

- grovt dataintrång,
- grovt sexuellt övergrepp, sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering, utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling, sexuellt ofredande mot barn eller grovt sexuellt ofredande mot barn,
- kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte, om det kan antas att brottet inte leder till endast böter,
- grovt bedrägeri, om gärningen har begåtts med hjälp av elektronisk kommunikation,
- grovt barnpornografibrott eller barnpornografibrott som inte är ringa,
- grovt skyddande av brottsling,
- grovt penningtvättsbrott eller näringspenningtvätt, grovt brott,
- grovt insiderbrott, eller
- utpressning, mened, övergrepp i rättssak eller skyddande av brottsling, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i tre månader.

Utredningens förslag (SOU 2022:19) stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningens förslag omfattar inte skyddande av brottsling, grovt skyddande av brottsling, grovt sexuellt övergrepp, grovt bedrägeri, grovt penningtvättsbrott eller näringspenningtvätt, grovt brott. Utredningen föreslår inte att det för vissa brott ska kunna antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i tre månader. Utredningens förslag omfattar grovt jaktbrott och samtliga fall av kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte.

Remissinstanserna: De flesta av remissinstanserna är positiva till förslaget eller har inga synpunkter på det, däribland *Attunda tingsrätt*, *Brå*, *Domstolsverket*, *Ekobrottsmyndigheten*, *Luleå tingsrätt*, *Skatteverket*, *Sveriges advokatsamfund*, *Säkerhetspolisen* och *Tullverket*. *Åklagarmyndigheten* ser positivt på att flera svårutredda brott, exempelvis utpressning, övergrepp i rättssak, mened, jaktbrott och sexuella övergrepp mot barn, förs in i brottskatalogen. *Polismyndigheten* och *Åklagarmyndigheten* anser att brottskatalogerna även bör omfatta skyddande av brottsling. *Polismyndigheten* anser dessutom att vissa brott enligt 29 kap. miljöbalken bör ingå. *ECPAT* framhåller att den bevisning som kan fås genom hemliga tvångsmedel ofta är av avgörande betydelse vid förundersökningar om sexualbrott mot barn som begås på nätet. *Lunds universitet (Juridiska fakulteten)* avstyrker förslaget när det gäller utpressning, mened, barnpornografibrott, övergrepp i rättssak, grovt jaktbrott och grovt insiderbrott, bl.a. med hänvisning till bristande proportionalitet och svårigheter i att avgöra om en gärning ska bedömas som ett ringa brott eller ett brott av normalgraden. Universitetet ifrågasätter även behovet av

utvidgade brottskataloger mot bakgrund av införandet av de nya tvångsmedlen biometrisk autentisering och genomsökning på distans. *Göteborgs tingsrätt* är tveksam till om grovt jaktbrott bör ingå eftersom det brottet inte kan beskrivas som systemhotande. Flera remissinstanser, bl.a. *Stockholms universitet (Juridiska fakulteten)* och *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden*, är kritiska till att föra in mindre allvarliga brott i brottskatalogerna. JO anser i linje med detta att utredningen inte har lyft fram tillräckligt starka skäl för att inkludera brott med böter i straffskalan. *JK* och *Svea hovrätt* framför liknande synpunkter. JO och Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden pekar i detta sammanhang på det EU-rättsliga kravet att hemliga tvångsmedel endast får användas för att utreda allvarlig brottslighet. JO anför vidare att utredningen inte på ett övertygande sätt har lyckats förklara varför användandet av hemliga tvångsmedel skulle vara en effektiv åtgärd för att lagföra fler fall av mened. *Integritetsskyddsmyndigheten*, JO och Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden anser att en utvidgad brottskatalog för hemlig kameraövervakning inte kan motiveras enbart av systematiska skäl utan måste svara mot ett faktiskt behov. Åklagarmyndigheten anser dock att hemlig kameraövervakning kan vara till nytta vid utredningen av alla brott där fysisk spaning kan förekomma som arbetsmetod, särskilt om det införs en möjlighet att knyta ett tillstånd till en person. Enligt myndigheten kan fjärrstyrda kameror ibland vara en förutsättning för att kunna påbörja fysisk spaning mot en misstänkt person. I andra situationer kan hemlig kameraövervakning användas för att dokumentera att en viss person använder sin tekniska utrustning vid en viss tidpunkt.

Skälen för regeringens förslag

Nuvarande brottskataloger

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig kameraövervakning får bl.a. användas vid en förundersökning om brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år, vissa särskilt uppräknade brott samt försök, förberedelse eller stämpling till de aktuella brotten, om en sådan gärning är belagd med straff. Brottskatalogerna för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig kameraövervakning omfattar brott som Säkerhetspolisen ansvarar för att utreda, t.ex. spioneri och terroristbrott (27 kap. 18 § andra stycket och 20 a § andra stycket rättegångsbalken).

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får användas vid en förundersökning om brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader och vissa särskilt uppräknade brott samt försök, förberedelse eller stämpling till de aktuella brotten, om en sådan gärning är belagd med straff. Brottskatalogen för hemlig övervakning av elektronisk kommunikation omfattar, förutom brotten inom Säkerhetspolisens verksamhetsområde, även dataintrång, barnpornografibrott som inte är att anse som ringa, narkotikabrott och narkotikasmuggling (27 kap. 19 § tredje stycket rättegångsbalken). Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får även användas för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för sådana brott som kan leda till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation (27 kap. 20 § andra stycket).

Prop. 2022/23:126 Hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter får användas vid samma brott som hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig kameraövervakning, se 4 § första stycket lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning.

Det bör övervägas om hemliga tvångsmedel bör kunna användas vid fler typer av brott

Vissa brott som i dagsläget sällan eller aldrig kan leda till att hemliga tvångsmedel används är särskilt svårutredda. Det kan handla om brott som typiskt sett begås i en miljö där det råder en tystnadskultur, t.ex. inom kriminella nätverk eller andra grupper vars medlemmar förväntas skydda varandra. Exempel på sådana brott, som samtidigt kan vara systemhotande, är utpressning, övergrepp i rättsak, mened och skyddande av brottsling. I andra fall kan de kriminellas användning av modern teknik göra det mycket svårt för de brottsbekämpande myndigheterna att ens identifiera en skäligen misstänkt. Exempel på sådana brott, som samtidigt kan vara systemhotande eller annars särskilt angelägna att bekämpa, är attacker med utpressningsprogram (ransomware) och internetrelaterade sexualbrott mot barn.

Regeringen anser att det behövs mer kraftfulla verktyg för att utreda de aktuella brotten. Det bör därför övervägas om hemliga tvångsmedel bör få användas vid fler typer av brott.

Vilka hemliga tvångsmedel bör omfattas?

Brottskatalogen för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation är tillämplig även vid hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, oavsett om det finns en skäligen misstänkt eller om övervakningen används för att utreda vem som skäligen kan misstänkas. Regeringen anser att detta bör gälla även i fortsättningen.

Brottskatalogen för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation är vidare tillämplig i fråga om hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter. Som anförs i avsnitt 7.1 bör utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel enligt rättegångsbalken som utgångspunkt omfatta även hemlig dataavläsning.

När det gäller hemlig kameraövervakning och hemliga dataavläsning som avser kameraövervakningsuppgifter motiveras utredningens förslag om en utvidgad brottskatalog i huvudsak av systematiska skäl och intresset av att inte i onödan komplicera en redan svår genomtränglig lagstiftning. Regeringen instämmer i att det bör eftersträvas att upprätthålla den nuvarande systematiken, dvs. att hemlig kameraövervakning får användas vid samma brott som hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation. Som *Integritetsskyddsmyndigheten*, *JO* och *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* påpekar kan en utvidgad brottskatalog för hemlig kameraövervakning emellertid inte motiveras enbart av systematiska skäl utan måste också svara mot ett faktiskt behov. Att det finns ett sådant behov vid utredningen av många av de aktuella brotten framgår av *Åklagarmyndighetens* redogörelse. Hemlig kameraövervakning kan enligt myndigheten vara till nytta vid utredningar om alla brott där fysisk spaning kan förekomma som arbetsmetod, särskilt om det införs en möjlighet att knyta ett tillstånd till en person (avsnitt 10). Fjärrstyrda kameror kan ibland

vara en förutsättning för att kunna påbörja fysisk spaning mot en misstänkt person. I andra situationer kan hemlig kameraövervakning användas för att dokumentera att en viss person använder sin tekniska utrustning vid en viss tidpunkt.

Regeringen anser mot denna bakgrund att övervägandena om att utvidga brottskatalogerna bör omfatta

- hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation,
- hemlig övervakning av elektronisk kommunikation,
- hemlig kameraövervakning, och
- hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter.

Utgångspunkter för utvidgade brottskataloger

Vid bedömningen av om ett brott bör läggas till i brottskatalogerna är regeringsformens, Europakonventionens och EU:s rättighetsstadgas reglering om grundläggande fri- och rättigheter en väsentlig utgångspunkt. Utvidgade brottskataloger kommer att medföra begränsningar av rätten till förtroliga meddelanden, rätten till privatliv och rätten till skydd mot intrång i den personliga integriteten. En sådan begränsning får göras endast för att tillgodose ändamål som är godtagbara i ett demokratiskt samhälle och får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den (se vidare avsnitt 5.2).

Utredningens förslag omfattar vissa brott med låga minimistraff, vilket kritiserats av *Svea hovrätt*, *Stockholms universitet (Juridiska fakulteten)*, *JK*, *JO* och *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden*. *JO* och *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* pekar i detta sammanhang på det EU-rättsliga kravet att hemliga tvångsmedel endast får användas för att utreda allvarlig brottslighet. Enligt *JO* har utredningen inte lyft fram tillräckligt starka skäl för att inkludera brott med böter i straffskalan. Regeringen gör i lagrådsremissens bedömningen att brott som kan förväntas leda till endast böter inte bör läggas till i brottskatalogerna.

Lagrådet påpekar att många brottstyper som i lagrådsremissens lagförslag förs in i den utvidgade brottskatalogen inte har något minimistraff föreskrivet, varför allmänna fängelseminimum (fängelse 14 dagar) utgör den nedre gränsen. Det gäller bl.a. utnyttjande av barn för sexuell posering och sexuellt ofredande av barn av normalgraden, där det numera finns grova brott med ett minimistraff om fängelse i sex månader och där de brott av normalgraden som kan bli aktuella för tillämpningen därför i praktiken kommer att ha straffvärden som motsvarar någon eller några månaders fängelse, även om straffskalan sträcker sig upp till fängelse i två år. Det gäller också brottet kontakt för att träffa ett barn i sexuell syfte och normalgraden av brottet skyddande av brottsling, där straffskalan är böter eller fängelse i högst två år, men där bötesbrotten är särskilt undantagna i lagrådsremissens förslag. Dessa brott på fängelsenivå kan inte heller i praktiken motsvara annat än högst någon eller några månaders fängelse rent straffvärdemässigt. Påföljden i dessa fall kommer dessutom normalt att bestämmas till en icke frihetsberövande påföljd. Avvikelsen från tvåårsnormen blir därför i dessa fall avsevärd. Det ter sig enligt *Lagrådet* som synnerligen tveksamt om det någonsin är proportionerligt att använda ett så pass integritetsingripande tvångsmedel som hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation i dessa fall. Enligt *Lagrådet* kan

det också ifrågasätts om de brottstyper som nu berörts utgör grov brottslighet i den mening som krävs enligt unionsrätten. Lagrådet nämner som exempel att uttrycket grov brottslighet i Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/681 av den 27 april 2016 om användning av passageraruppgiftssamlingar (PNR-uppgifter) för att förebygga, förhindra, upptäcka, utreda och lagföra terroristbrott och grov brottslighet definieras som brott som anges i direktivets bilaga vilka kan leda till minst tre års fängelse enligt en medlemsstats nationella rätt (artikel 3.9). Inget av de nyss berörda brotten uppfyller ett sådant krav. Mot denna bakgrund förordar Lagrådet att det införs en s.k. golvregel för de brott som omfattas av de utvidgade brottskatalogerna och som innebär att det alltid krävs att straffvärdet för de i brottskatalogen särskilt utpekade brotten kan antas överstiga fängelse i sex månader. Med en sådan ordning kan även vissa brott av normalgraden, där det finns ett grovt brott med ett minimistraff av fängelse i sex månader, lämpligen tas bort ur brottskatalogen.

Regeringen konstaterar att det aktuella brottets allvar är av grundläggande betydelse vid bedömningen av om det är proportionerligt att utöka möjligheterna att använda hemliga tvångsmedel. Vidare har EU-domstolen i praxis om offentliga myndigheters tillgång till uppgifter som lagrats av leverantörer av elektroniska kommunikationstjänster framhållit att endast bekämpning av grov brottslighet och förebyggande av allvarliga hot mot allmän säkerhet kan motivera allvarliga ingrepp i de grundläggande rättigheter som anges i artiklarna 7 och 8 i EU:s rättighetsstadga (EU-domstolens dom den 2 mars 2021 i målet C-746/18 punkterna 31–35). Det finns dock inte någon generell definition av grov brottslighet inom EU-rätten eller inom svensk rätt. Regeringen har tidigare gjort bedömningen att de brott som ger rätt att använda hemliga tvångsmedel enligt rättegångsbalken är att betrakta som sådan grov brottslighet som enligt EU-domstolen kan motivera att brottsbekämpande myndigheter ges tillgång till lagrade uppgifter, se propositionen Datalagring vid brottsbekämpning – anpassningar till EU-rätten (prop. 2018/19:86 s. 64 och 65). Regeringen bedömer att samtliga brott som omfattas av lagrådsremissens förslag till utvidgade brottskataloger utgör grov brottslighet i den mening som krävs enligt EU-domstolens praxis om tillgång till lagrade trafik- och lokaliseringssuppgifter. Det gäller även med beaktande av att det för vissa av brotten inte är föreskrivet fängelse i tre år eller mer. Med detta sagt instämmer regeringen i Lagrådets bedömning att det i fråga om vissa brott som omfattas av lagrådsremissens förslag till utvidgade brottskataloger blir fråga om en påtaglig avvikelse från tvåårsnormen. Som Lagrådet förordar bör det därför som utgångspunkt ställas krav på att straffvärdet för de brott som läggs till i brottskatalogerna kan antas överstiga en viss nivå. Regeringen anser dock att det finns anledning att göra avsteg från denna utgångspunkt när det gäller sexualbrott mot barn och barnpornografibrott. Frågan behandlas nedan under rubriken Sexualbrott mot barn, barnpornografibrott och grovt sexuellt övergrepp.

När det gäller utformningen av golvregeln anser Lagrådet att det bör krävas att straffvärdet för de aktuella brotten kan antas överstiga fängelse i sex månader. Regeringen instämmer i att avvikelsen från huvudregeln blir alltför stor vid brott med ett straffvärde om någon enstaka månad. En sexmånadersgräns skulle dock innebära att en stor del av den brottslighet som regleringen tar sikte på faller utanför tillämpningsområdet. Det kan

t.ex. handla om mened, utpressning eller skyddande av brottsling som begås inom ett kriminellt nätverk men som trots detta inte bedöms som ett grovt brott. Regeringen anser därför att straffvärdenivån i golvregeln bör sättas något lägre än vad Lagrådet förordar. Vid en avvägning mellan behovet av en effektiv brottsbekämpning och den enskildes rätt till skydd för sin personliga integritet stannar regeringen för att de utvidgade brottskatalogerna bör kombineras med ett krav på att brottets straffvärde kan antas överstiga fängelse i tre månader för att tvångsmedlen ska få användas.

Lunds universitet (Juridiska fakulteten) motsätter sig att utpressning, mened, barnpornografibrott och övergrepp i rättssak ska läggas till i brottskatalogerna. Gemensamt för utredningens förslag i dessa delar är att hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation inte ska vara tillåtet om brottet är ringa. Enligt universitet är det svårt att avgöra om en gärning ska bedömas som ett ringa brott eller ett brott av normalgraden, särskilt när bedömningen ska göras på ett mycket tidigt stadium av förundersökningen. Regeringen anser att denna problematik inte bör överdrivas. Gradindelningen av brott har redan i dag ofta betydelse för om hemliga tvångsmedel får användas, t.ex. vid bedömningen av om ett krav på lägsta minimistraff är uppfyllt. Att knyta an till gradindelningen av brott framstår dessutom som en ändamålsenlig metod för att säkerställa att tillämpningsområdet för reglerna om hemliga tvångsmedel inte blir alltför omfattande. Universitetet ifrågasätter även behovet av utvidgade brottskataloger mot bakgrund av införandet av det nya tvångsmedlet genomsökning på distans och den nya verkställighetsåtgärden biometrisk autentisering, se propositionen *Modernare regler för användningen av tvångsmedel* (prop. 2021/22:119 s. 73–88 och 142–155). Regeringen bedömer att dessa visserligen potentiellt verkningfulla nya verktyg inte kan ersätta möjligheten att i hemlighet avlyssna och övervaka elektronisk kommunikation.

Polismyndigheten anser att vissa brott enligt 29 kap. miljöbalken bör omfattas av brottskatalogerna. Det saknas dock underlag för att nu överväga en sådan reglering.

Övergrepp i rättssak

Övergrepp i rättssak kan t.ex. innebära att någon genom hot eller våld försöker hindra en person från att anmäla ett brott, lämna uppgifter i en brottsutredning eller vittna i en rättegång. Att den som har utsatts för eller bevittnat ett brott av olika skäl inte vill lämna upplysningar om brottet är ett problem. Enligt Brås rapport *Tystnadskulturer* kan de kriminella tystnadskulturerna ha spridningseffekter till personer utanför miljön genom medierapportering eller ryktesspridning som förmedlar grupperingarnas skrämsekäpning. Konsekvensen kan bli att personer utanför den kriminella miljön inte vågar anmäla brott eller vittna om de har skäl att tro att gärningspersonen tillhör ett kriminellt nätverk (Brå 2019:10 s. 11 och 12). Det är angeläget att motverka tystnadskulturer och att upprätthålla tilltron till rättssystemet liksom rättssystemets funktion. De brottsbekämpande myndigheterna behöver därför ha goda möjligheter att utreda övergrepp i rättssak. Utökade möjligheter att använda hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig dataavläsning som

Prop. 2022/23:126 gäller kommunikationsavlyssningsuppgifter kan bidra till detta. Det kan exempelvis handla om fall där brottet begås muntligt via telefon eller i skrift, t.ex. via sms, chatt eller sociala medier (Brå 2019:10 s. 37).

Regeringen bedömer mot denna bakgrund, i likhet med utredningen, att de aktuella tvångsmedlen bör få användas vid en förundersökning om övergrepp i rättssak. Eftersom minimistraflet för grovt övergrepp i rättssak är fängelse i två år behöver det brottet inte pekas ut särskilt. Vid mindre allvarliga fall av övergrepp i rättssak finns en möjlighet att bestämma straffet till fängelse i högst ett år. Enligt regeringens bedömning under rubriken Utgångspunkter för utvidgade brottskataloger bör det därför krävas att det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i tre månader för att tvångsmedlen ska få användas.

Mened

Mened är ett allvarligt brott som innebär ett åsidosättande av respekten för rättsväsendet och som påverkar möjligheterna att upprätthålla rättssystemets effektivitet. Det är därför mycket viktigt att brottet kan utredas och den som är skyldig lagföras. Samtidigt är det allmänt känt att mened är svårt att utreda. Misstankar om mened gäller ofta personer som rör sig i miljöer där det råder en tystnadskultur, t.ex. inom kriminella nätverk eller andra grupper vars medlemmar förväntas skydda varandra. Mened kan också begås av personer som inte har något intresse i fråga om grundbrottet men som har utsatts för övergrepp i rättssak eller andra påtryckningar. Många gånger kan den enda möjligheten att bevisa menedsbrottet då vara att visa på kontakter mellan den som är misstänkt för grundbrottet eller någon person med kopplingar till den misstänkte och det vittne som misstänks för mened. Det kan då vara avgörande att det är möjligt att få tillgång till uppgifter om elektroniska meddelanden, om innehållet i sådana meddelanden eller om att vissa personer har befunnit sig på samma plats vid en viss tid. Sådana uppgifter kan fås genom hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig dataavläsning. Regeringen bedömer därför, till skillnad från *JO*, att hemliga tvångsmedel skulle vara en effektiv åtgärd för att klara upp fler fall av mened.

Enligt *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* är det svårt att se att en kamerainspelning kan utgöra avgörande bevis vid mened. Som *Åklagarmyndigheten* pekar på skulle hemlig kameraövervakning emellertid kunna vara till nytta i vissa särskilda situationer, t.ex. vid en förundersökning om stämpling till mened där det framkommer att två misstänkta personer kommer att träffa en tredje person på en viss plats och där försöka förmå denne att lämna felaktiga uppgifter vid en huvudförhandling. Den praktiska nyttan kan också förväntas öka om det införs en möjlighet att knyta ett tillstånd till hemlig kameraövervakning till en person (avsnitt 10).

Mot denna bakgrund anser regeringen, i likhet med utredningen, att de aktuella tvångsmedlen bör få användas vid en förundersökning om mened. Minimistraflet för mened av normalgraden är allmänna fängelseminimum. Enligt regeringens bedömning under rubriken Utgångspunkter för utvidgade brottskataloger bör det därför krävas att det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i tre månader för att tvångsmedlen ska få användas. Eftersom minimistraflet för grov mened är fängelse i två år

behöver det brottet inte pekas ut särskilt. Ringa mened har straffskalan böter eller fängelse i högst sex månader. Med hänsyn till det låga maximistraffet bör ringa mened inte omfattas av brottskatalogerna.

Skyddande av brottsling

Som *Åklagarmyndigheten* uppmärksammar är skyddande av brottsling ett allvarligt brott som i värsta fall innebär att den som har begått ett brott helt kan undslippa straffansvar. Brottet begås vanligen av någon som har en stark lojalitet mot den som han eller hon vill skydda, t.ex. för att personerna tillhör en kriminell gruppering där det råder en tystnadskultur. Brotten är därför ofta svårutredda. Som *Åklagarmyndigheten* pekar på har andelen lagföringsbeslut under de senaste åren också varit relativt låg (ca 20 procent). En möjlighet att använda hemliga tvångsmedel skulle kunna vara till betydande nytta vid utredningar om skyddande av brottsling. Det bör också beaktas att det nyligen har genomförts straffskärpningar som ger uttryck för en strängare syn på skyddande av brottsling, se propositionen *En stärkt rättsprocess och en ökad lagföring* (prop. 2021/22:186 s. 43–45).

Regeringen anser mot denna bakgrund, till skillnad från utredningen men i likhet med *Polismyndigheten* och *Åklagarmyndigheten*, att i vart fall vissa former av skyddande av brottsling bör läggas till i brottskatalogerna. Straffskalan för grovt skyddande av brottsling är fängelse i lägst ett och högst sex år. Det grova brottet bör därför ingå i brottskatalogerna. Straffskalan för skyddande av brottsling av normalgraden är böter eller fängelse i högst två år. Som utredningen anför talar det låga minimistraffet mot att lägga till det brottet i brottskatalogerna. Samtidigt är straffskalan relativt vid och det kan i det enskilda fallet vara fråga om ett brott med ett högt straffvärde. Regeringen anser att övervägande skäl talar för att skyddande av brottsling av normalgraden bör ingå i brottskatalogerna. Enligt regeringens bedömning under rubriken *Utgångspunkter för utvidgade brottskataloger* bör det krävas att det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i tre månader för att tvångsmedlen ska få användas.

Utpressning

Utpressning är ett allvarligt brott som bidrar till otrygghet i samhället. Enligt Brås rapport *Utpressning i Sverige* kan utpressning vara systemhotande när den bedrivs som alternativ tvistlösning, som bestraffning för att personer har lämnat uppgifter till myndigheterna eller när personer i det legala samhället använder indrivningstjänster eller betalar för beskydd i stället för att använda legala lösningar (Brå 2012:6 s. 13 och 14). Det är därför mycket angeläget att brotten kan utredas effektivt. Samtidigt är utpressningsbrotten generellt sett svåra att utreda. Det beror bl.a. på att den som har blivit utsatt för utpressning kan vara obenägen att medverka i utredningen på grund av rädsla för gärningsmannen. Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation kan vara till stor nytta i utredningarna i de fall det förekommer elektronisk kommunikation mellan målsäganden och gärningsmannen eller mellan flera samverkande gärningsmän. Vidare kan hemlig övervakning av elektronisk kommunikation användas t.ex. för att ge stöd för en målsägandes påstående om att den misstänkte har besökt målsägandens

Prop. 2022/23:126 företag vid vissa närmare angivna tidpunkter. Regeringen bedömer därför att en möjlighet att använda hemliga tvångsmedel skulle kunna leda till att fler fall av utpressning kan klaras upp.

Regeringen anser mot denna bakgrund, i likhet med utredningen, att de aktuella hemliga tvångsmedlen bör få användas vid en förundersökning om utpressning. Minimistraflet för utpressning är allmänna fängelseminimum. Enligt regeringens bedömning under rubriken Utgångspunkter för utvidgade brottskataloger bör det därför krävas att det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i tre månader för att tvångsmedlen ska få användas. Minimistraflet för grov utpressning har höjts genom en lagändring som träder i kraft den 1 juli 2023. Det brottet behöver därför inte anges särskilt i brottskatalogerna. Ringa utpressning har straffskalan böter eller fängelse i högst sex månader. Med hänsyn till det låga maximistraflet bör ringa utpressning inte omfattas av brottskatalogerna.

Grovt insiderbrott

Bestämmelserna om insiderbrott bidrar till att upprätthålla en välfungerande värdepappersmarknad som har allmänhetens förtroende. Grova insiderbrott är emellertid mycket svårupptäckta och svårutredda. Det saknas regelmässigt vittnen. Det är som regel inte heller möjligt för polisen att bedriva spaning. Utredningsmöjligheterna har visserligen förbättrats genom att beslagsförbudet nyligen avskaffades i närståendefall (prop. 2021/22:119 s. 51–59). Regeringen anser trots detta, till skillnad från *Lunds universitet (Juridiska fakulteten)*, att det finns ett påtagligt behov av att kunna använda de aktuella tvångsmedlen i utredningar om grovt insiderbrott. Även om brottet oftast är avslutat när förundersökningen inleds hos Ekobrottsmyndigheten skulle en möjlighet att använda hemlig dataavläsning eller hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation inte sällan kunna ge värdefull information, t.ex. om innehållet i tidigare skickade meddelanden.

Regeringen bedömer mot denna bakgrund, i likhet med utredningen, att de aktuella hemliga tvångsmedlen bör få användas vid en utredning om grovt insiderbrott.

Grovt dataintrång

De brottsbekämpande myndigheterna har framhållit att komplex it-brottslighet, t.ex. i form av grovt dataintrång, är mycket svårutredd. Ett exempel på sådan brottslighet är attacker med utpressningsprogram (ransomware). Utpressningsprogram är en form av skadlig kod som gärningspersonerna placerar i offrets informationssystem, t.ex. en dator eller server, som krypterar och låser informationssystemet i syfte att gärningsmännen ska kunna begära en lösensumma. Ofta handlar det om systemhotande brottslighet med en betydande internationell dimension som är särskilt angelägen att bekämpa. De kriminellas användning av modern teknik gör det ofta svårt för de brottsbekämpande myndigheterna att ens identifiera en skäligen misstänkt. De ansvariga döljer sig bakom lager av digital infrastruktur, och många gånger har de brottsbekämpande myndigheterna endast kunskap om någon del av den infrastruktur som använts vid brottet, t.ex. en server eller dator. Det finns ett påtagligt behov av att kunna använda hemlig övervakning av elektronisk kommunikation

eller hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsövervakningsuppgifter för att kunna identifiera en skäligen misstänkt. Sådana verktyg kan förväntas bli särskilt effektiva om uppgifter får hämtas in i realtid (avsnitt 9.2). Även uppgifter om innehållet i meddelanden, som kan hämtas in genom hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller motsvarande hemlig dataavläsning, skulle vara mycket värdefulla.

Mot denna bakgrund anser regeringen, i likhet med utredningen, att de aktuella hemliga tvångsmedlen bör få användas vid en förundersökning om grovt dataintrång.

Sexualbrott mot barn, barnpornografibrott och grovt sexuellt övergrepp

Sexualbrott mot barn och barnpornografibrott är enligt regeringen särskilt angelägna att bekämpa. När sådan brottslighet begås över internet kan det finnas samma typ av utredningssvårigheter som när det gäller grovt dataintrång. En stor del av kommunikationen sker på olika forum på den dolda delen av internet (Darknet) eller via krypterade appar. Ofta är det därför svårt att identifiera en skäligen misstänkt person. Ärenden om sexualbrott mot barn börjar ofta med att övergreppsmaterial, dvs. barnpornografiskt material, påträffas. Oavsett den initiala rubriceringen kan det många gånger vara så att en möjlighet att identifiera den som har delat övergreppsmaterial på internet kan bidra till att öppna upp hela ärendet, som inte sällan visar sig vara omfattande och röra ett flertal offer. Utan en möjlighet att använda hemliga tvångsmedel är det enligt de brottsbekämpande myndigheterna ofta inte möjligt att komma vidare i utredningen. Därmed mister man möjligheten att i bästa fall stoppa ytterligare övergrepp mot barn. Den bevisning som kan fås genom hemliga tvångsmedel kan, som *ECPAT* framhåller, ofta vara av avgörande betydelse.

Regeringen anser mot denna bakgrund, i likhet med utredningen, att ett flertal typer av sexualbrott mot barn och barnpornografibrott bör läggas till i brottskatalogerna. Utredningens förslag omfattar – med beaktande av de nya straffbestämmelser som infördes den 1 augusti 2022 – sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering, utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling, sexuellt ofredande mot barn, grovt sexuellt ofredande mot barn, kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte, barnpornografibrott som inte är ringa samt grovt barnpornografibrott. Regeringen anser att utredningens förslag i huvudsak är väl avvägt.

När det gäller sexualbrott mot barn och barnpornografibrott anser regeringen att en golvregel i linje med den som förordas av *Lagrådet* inger betänkligheter. Minimistraffen för sexuellt utnyttjande av barn samt normalgraderna av utnyttjande av barn för sexuell posering, sexuellt ofredande mot barn och barnpornografibrott är allmänna fängelseminimum. Minimistraffet för brottet kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte är böter. Enligt regeringen är det ytterst angeläget att det finns effektiva verktyg för att utreda dessa brott. Ett krav på att straffvärdet kan antas överstiga fängelse i tre eller sex månader skulle dock innebära att brotten i stor utsträckning faller utanför tillämpningsområdet för de utvidgade brottskatalogerna. Utan en möjlighet att använda hemliga

Prop. 2022/23:126 tvångsmedel kommer det i många fall inte att vara möjligt att komma vidare i utredningen av brotten. Regeringen vill också framhålla att Lagrådet anser att det för vissa sexualbrott mot barn kan finnas skäl att överväga ett undantag från den golvregel som föreslås i fråga om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott (avsnitt 9.1.2). I detta sammanhang bör det även beaktas att en bristande förmåga att utreda sexualbrott mot barn kan utgöra en kränkning av barnets rättigheter enligt artikel 8 i Europakonventionen (jfr Europadomstolens dom den 2 december 2008 i målet K.U. mot Finland, nr 2872/02). Mot denna bakgrund bedömer regeringen, till skillnad från Lagrådet, att det i många fall är proportionerligt att använda exempelvis hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation för att utreda sexualbrott mot barn och barnpornografibrott med ett straffvärde om någon enstaka månad. För dessa brott finns det därför anledning att göra avsteg från utgångspunkten att straffvärdet för brotten ska kunna antas överstiga fängelse i tre månader. När det gäller kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte, som har böter i straffskalan, bör det dock krävas att det kan antas att brottet inte leder till endast böter för att tvångsmedlen ska få användas.

Utöver de brott som utredningen behandlar i detta sammanhang vill regeringen uppmärksamma grovt sexuellt övergrepp, som har straffskalan fängelse i lägst ett och högst sex år. Det är ett allvarligt brott som kan begås över internet och därmed vara svårutrett. Även om det inte handlar om sexualbrott mot barn anser regeringen att brottet bör ingå i brottskatalogerna.

Penningtvätt

Möjligheten att tjäna pengar är den huvudsakliga drivkraften bakom organiserad brottslighet. Genom olika transaktioner kan personer som ägnar sig åt organiserad brottslighet omvandla pengar från t.ex. narkotikahandel till skenbart lagliga inkomster och tillgångar. Det är mycket angeläget att allvarliga former av penningtvättsbrott kan utredas effektivt. Utredningen föreslår att hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation ska få användas för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet vid förundersökningar om grovt penningtvättsbrott och näringspenningtvätt, grovt brott. En förutsättning föreslås dock vara att någon av straffvärdeventilerna för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation när det finns en skäligen misstänkt är tillämplig (avsnitt 9.1.2). Regeringen bedömer att det finns ett påtagligt behov av att kunna använda exempelvis hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation även i fall där en skäligen misstänkt person har identifierats. Med hänsyn till straffskalorna, som är fängelse i lägst sex månader och högst sex år, framstår det också som proportionerligt att lägga till brotten i brottskatalogen för hemlig avlyssning när det finns en skäligen misstänkt. En sådan lösning har också klara lagtekniska fördelar framför den modell som utredningen föreslår. Regeringen anser därför att de aktuella hemliga tvångsmedlen bör få användas vid en förundersökning om grovt penningtvättsbrott eller näringspenningtvätt, grovt brott.

Grovt bedrägeri

Grova bedrägerier som begås med hjälp av elektronisk kommunikation är ofta svårutredda. Det kan t.ex. handla om att en målsägande blir uppringd och förmås att lämna ifrån sig inloggningsuppgifter eller att öppna sitt bank-id, vilket leder till att han eller hon blir av med pengar. I sådana ärenden behöver de brottsutredande myndigheterna ofta, som ett första steg, ta reda på vilket nummer som har ringt upp målsäganden och kartlägga användningen av det numret för att kunna identifiera en skäligen misstänkt. Behovet av att kunna använda hemlig övervakning av elektronisk kommunikation för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet kan till viss del tillgodoses genom förslaget om straffvärdeventiler för flerfaldig brottslighet (avsnitt 7). Regeringen bedömer dock att det behövs än mer kraftfulla verktyg för att brotten ska kunna utredas på ett effektivt sätt.

På samma sätt som när det gäller penningtvätt föreslår utredningen att grovt bedrägeri ska ingå i den nya brottskatalogen för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet, men endast om någon av straffvärdeventilerna för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation när det finns en skäligen misstänkt är tillämplig (avsnitt 9.1.2). Regeringen bedömer att finns ett påtagligt behov av åtgärderna även när en person har identifierats som skäligen misstänkt. Med hänsyn till straffskalan, som är fängelse i lägst sex månader och högst sex år, framstår en möjlighet att använda de aktuella hemliga tvångsmedlen också som proportionerlig. Regeringen anser därför att tvångsmedlen bör få användas vid en förundersökning om grovt bedrägeri. För att avgränsa tillämpningsområdet till sådana fall där det finns ett tydligt behov av åtgärden, bör en förutsättning vara att gärningen har begåtts med hjälp av elektronisk kommunikation.

Grovt jaktbrott

Utredningen föreslår att de aktuella tvångsmedlen ska få användas vid en förundersökning om grovt jaktbrott. Enligt de brottsbekämpande myndigheterna är grova jaktbrott ytterst svåra att utreda. Det har till utredningen också framförts att det råder en stark tystnadskultur i de kretsar där sådana brott begås. Vid bedömningen av om grovt jaktbrott bör läggas till i brottskatalogerna bör det dock, som utredningen och *Göteborgs tingsrätt* uppmärksammar, beaktas att brottet inte kan beskrivas som systemhotande. Regeringen anser sammantaget, i likhet med *Lunds universitet (Juridiska fakulteteten)*, att den enskildes rätt till skydd för sin personliga integritet i detta fall väger tyngre än behovet av en utökad möjlighet att använda hemliga tvångsmedel. Utredningens förslag bör därför inte genomföras i denna del.

Osjälvständiga brottsformer

Brottskatalogerna omfattar inte bara fullbordade brott utan även försök, förberedelse och stämpling till de uppräknade brotten, om en sådan gärning är belagd med straff. Regeringen instämmer i utredningens bedömning att denna ordning bör gälla även i fortsättningen. Det gäller även med beaktande av att de osjälvständiga brotten i vissa fall kan ha låga straffvärden. När det gäller de brott för vilka det föreslås ett krav på

Prop. 2022/23:126 att straffvärdet kan antas överstiga fängelse i tre månader, bör motsvarande krav lämpligen gälla även för de osjälvständiga brottsformerna (jfr 27 kap. 20 d § andra stycket 6 rättegångsbalken).

Redaktionella ändringar

Bestämmelserna om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation i 27 kap. 18 § andra stycket rättegångsbalken innehåller ett ganska stort mått av överlappande reglering. Det beror på att det för vissa av de brott som räknas upp i punkterna 2–7 inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år, vilket innebär att de även omfattas av huvudregeln i första punkten. Det gäller grovt sabotage, grov mordbrand, uppror, väpnat hot mot laglig ordning, högförräderi, krigsanstiftan, grovt spioneri, grovt utlandsspioneri och terroristbrott. I syfte att uppnå en mer välfungerande systematik anser regeringen att de aktuella brotten bör tas bort ur paragrafen. Detsamma gäller grov allmänfarlig ödeläggelse, som förs in i brottskatalogen genom en lagändring som träder i kraft den 1 juli 2023. Förslaget innebär inte någon ändring i sak.

Regeringens förslag innebär i förhållande till utredningens förslag att vissa ytterligare brott behöver anges i brottskatalogen för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation som används i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott (avsnitt 9.1.2). Förslaget föranleder också följdändringar i 27 kap. 34 § rättegångsbalken och 15 § lagen om hemlig dataavläsning.

Lagrådet påpekar att de hänvisningar som i lagrådsremissen föreslås i den nya 27 kap. 19 a § rättegångsbalken innebär att den utvidgade brottskatalogen för hemlig övervakning av elektronisk kommunikation i flera fall kommer att inkludera brott med ett minimistraff om sex månaders fängelse, dvs. brott som omfattas av den befintliga huvudregeln. Den dubbelreglering som härigenom förekommer leder enligt *Lagrådet* till att regelverket blir svåröverskådligt och inte alldeles lätt att tillämpa. Regeringen anser att dubbelregleringen lämpligen kan undvikas genom att hänvisningarna till vissa punkter i den nya 27 kap. 18 a § rättegångsbalken ersätts med en hänvisning till andra brott som kan leda till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt den paragrafen.

De straffvärdeventiler och golvregler som föreslås i detta lagstiftningsärende innebär att ett stort antal punkter i de aktuella paragraferna kommer att innehålla krav på att det aktuella brottets straffvärde överstiger en viss nivå. Enligt de nuvarande straffvärdeventilerna ska straffvärdet bedömas ”med hänsyn till omständigheterna”. Regeringen anser att detta framstår som en självklarhet som inte behöver komma till uttryck i lagtexten. I syfte att förenkla regleringen bör uttrycket slopas i de befintliga straffvärdeventilerna och inte föras in i de nya bestämmelser som anknyter till ett brotts straffvärde. Någon ändring i sak är inte avsedd.

9 Nya möjligheter att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott

9.1 Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och motsvarande hemlig dataavläsning

9.1.1 Tvångsmedlen ska få användas i ett nytt syfte

Regeringens förslag: Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig dataavläsning som gäller kommunikations-avlyssningsuppgifter ska, om det är av synnerlig vikt för utredningen, få användas i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott.

Utredningens förslag (SOU 2022:19) stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta av remissinstanserna är positiva till förslaget eller har inget att invända mot det, däribland *Ekobrottsmyndigheten*, *JK*, *Luleå tingsrätt*, *Polismyndigheten*, *Stockholms universitet (Juridiska fakulteten)*, *Svea hovrätt*, *Säkerhetspolisen* och *Tullverket*. *Åklagarmyndigheten* delar utredningens slutsats att det finns ett påtagligt behov av att kunna utföra avlyssning i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas. *ECPAT* framhåller att det behövs bättre möjligheter att identifiera förövaren vid sexualbrott mot barn i de fall förövaren inte är känd. *Brå* anför att tystnadskulturer inom bl.a. kriminella nätverk gör det svårare att upptäcka, utreda och lagföra brott, vilket i viss mån talar för förslaget. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* anser att förslaget innebär en stor förändring. Enligt nämnden blir tvångsmedelsanvändningen mindre förutsebar och riskerar i större utsträckning att riktas mot personer som visar sig vara varken misstänkta eller på annat sätt intressanta för brottsutredningen. Nämnden avstyrker inte förslaget men framhåller vikten av att tvångsmedelsanvändningen omedelbart avbryts när syftet har uppnåtts. *JO* kan se ett behov av att kunna använda hemliga tvångsmedel i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott, inte minst i ett inledande skede. *JO* anser dock att frågan om proportionalitet bör belysas ytterligare i den fortsatta beredningen. *Telenor Sverige AB* kan inte se att förslaget uppfyller EU-rättsliga krav på skydd för privatliv och förtrolig kommunikation. Bolaget anför även att införandet av en registreringsskyldighet för kontantkort avsevärt minskat problemen med anonyma användare av elektroniska kommunikationer. *Sveriges advokatsamfund*, som avstyrker förslaget, anser att det innebär ett paradigmskifte inom straffprocessrätten att helt frikoppla användningen av hemliga tvångsmedel från brottsmisstanken. Förslaget kan enligt advokatsamfundet inte anses uppfylla kraven på behov, nödvändighet och proportionalitet. Enligt advokatsamfundet förefaller det som om kravet på synnerlig vikt är uppfyllt så snart det konstateras att det inte är möjligt att på annat sätt fastställa vem som skäligen kan misstänkas för brottet. *Journalistförbundet* avstyrker förslaget med hänvisning till att det kommer

Prop. 2022/23:126 att leda till att avlyssningsförbudet aktualiseras i fler fall, vilket hotar källskyddet. *Sveriges kristna råd* framhåller däremot att förslaget har utformats med respekt för vittnesförbudet och den tystnadsplikt som präster har. *Uppsala universitet (Juridiska fakulteten)* anser att den redan suddiga gräns mellan underrättelseverksamhet och förundersökning luckras upp ännu mer. Universitetet utgår från att förslaget inte kan läsas så att det skulle täcka åtgärder av mer allmän och proaktiv karaktär, såsom angrepp mot en hel kommunikationsplattform som används av brottslingar. *Säkerhetspolisen* anser att möjligheten att använda hemlig dataavläsning i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott även bör omfatta lagrade uppgifter och användningsuppgifter. Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten understryker däremot vikten av att sådana uppgifter undantas.

Skälen för regeringens förslag

Nuvarande reglering

För att kunna använda hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation krävs att någon är skäligen misstänkt för ett brott. Det krävs också att en adress, t.ex. ett telefonnummer eller en e-postadress, eller en kommunikationsutrustning, t.ex. en mobiltelefon, har en viss koppling till den skäligen misstänkte för att en brottsbekämpande myndighet ska få tillstånd att avlyssna adressen eller utrustningen (27 kap. 20 § första stycket rättegångsbalken). JO har uttalat att bestämmelsen bör tolkas så att det inte alltid behöver vara nödvändigt att känna till den misstänktes namn, utan att det bör kunna vara tillräckligt att de uppgifter som finns om personen i så hög grad är särskiljande att förväxlingsrisk i praktiken saknas (JO 2006/07 s. 30). Även vid hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsavlyssningsuppgifter krävs att någon är skäligen misstänkt och att det informationssystem som åtgärden avser kan kopplas till den skäligen misstänkte, se 4 § andra och tredje styckena lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning.

Den nuvarande regleringen innebär att det inte finns någon möjlighet att använda hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsavlyssningsuppgifter i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott. En sådan möjlighet finns däremot i fråga om hemlig övervakning av elektronisk kommunikation och motsvarande hemlig dataavläsning (27 kap. 20 § andra stycket rättegångsbalken och 5 § lagen om hemlig dataavläsning). Dessutom får hemlig kameraövervakning användas för att fastställa vem som skäligen kan misstänkas för ett brott (27 kap. 20 c § rättegångsbalken).

Behovet av att använda tvångsmedlen i ett nytt syfte

En möjlighet att kunna använda hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller motsvarande hemlig dataavläsning för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott skulle vara av stor nytta i många brottsutredningar. En vanlig situation i den brottsutredande verksamheten är att det är känt att en person som använder exempelvis ett visst telefonnummer gör sig skyldig till ett brott, men att den brottsutredande

myndigheten inte vet vem personen är. Det kan t.ex. röra sig om en person som använder ett oregistrerat utländskt kontantkort eller ett kontantkort som är registrerat på någon annan. Om användaren är oidentifierad är det inte möjligt att använda hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation. En sådan möjlighet skulle emellertid ofta ha ett betydande värde.

Ett exempel är bedrägerier eller utpressning som begås över telefon eller genom någon annan form av elektronisk kommunikation. En möjlighet att kunna avlyssna numret trots att det inte kan knytas till en skäligen misstänkt person skulle avsevärt förbättra möjligheterna att utreda och få fram bevisning som kan leda fram till att en skäligen misstänkt person kan identifieras. Ett annat exempel är grovt penningtvättsbrott och näringspenningtvätt, grovt brott. Det kan t.ex. röra sig om utredningar mot olika växlingskontor, där det kan finnas en eller flera skäligen misstänkta, men där det är tydligt att det finns andra viktigare personer som behöver identifieras bakom kända telefonnummer. Ytterligare ett exempel kan vara att det under en avlyssning mot en skäligen misstänkt framkommer att en okänd person som samtalar med den misstänkte är i färd med att hantera en stor mängd narkotika som han eller hon förvarar hos sig. Hemlig avlyssning mot det nummer som den okända personen använder skulle då kunna bidra till att identifiera honom eller henne och därmed till att det är möjligt att lokalisera förvaringsplatsen för narkotikan.

Ett annat exempel är sexualbrott som begås på distans via en dator eller telefon. Gärningsmannen, som kan vara anonym för målsäganden eller uppträda under en stulen eller uppdiaktad identitet, kan i ett sådant fall förmå målsäganden att utsätta sig själv för grova sexuella handlingar. Barn är särskilt sårbara för sådana övergrepp. Det skulle vara av stor betydelse för möjligheten att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet om det fanns en möjlighet att avlyssna det nummer eller den adress som har kontaktat målsäganden trots att numret eller adressen inledningsvis inte kan knytas till en viss person.

Ett område där de brottsbekämpande myndigheterna i dag brottas med stora utredningssvårigheter är komplexa cyberbrott. Typiska exempel på sådan brottslighet är användning av utpressningsprogram (ransomware), dataintrång och brottslighet på den dolda delen av internet (Darknet). I dessa fall saknas det regelmässigt en skäligen misstänkt person. De brottsbekämpande myndigheterna har anfört att avsaknaden av möjligheten att använda hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsavlyssningsuppgifter gör att de inte kommer vidare i utredningarna och inte heller kan biträda andra stater i deras utredningar. Detta kan leda till att kriminella väljer att placera den infrastruktur som används vid allvarlig och komplex cyberbrottslighet i Sverige, eftersom det uppfattas som riskfritt.

Det förekommer även fall där målsäganden är försvunnen, medvetlös eller död och hans eller hennes telefon inte har återfunnits eller där innehållet i telefonen inte är åtkomligt, t.ex. på grund av lösenordsskydd. I vissa sådana utredningar om mord eller pågående människorov finns inte någon skäligen misstänkt. En möjlighet till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation riktad mot nummer som har kontaktat målsäganden skulle i sådana ärenden avsevärt förbättra möjligheterna att utreda brottet. Det kan i vissa andra fall vara uppenbart att den som har alidit är en av flera gärningsmän. Det kan t.ex. handla om ett terroristbrott

Prop. 2022/23:126 där en gärningsman har dött i samband med attentatet. Det kan i sådana fall finnas ett starkt intresse av att kunna rikta hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation mot den dödes telefonnummer i syfte att snabbt utreda om han eller hon har haft några medhjälpare som fortfarande är i livet.

I de fall som tas upp ovan finns det ofta en möjlighet att genom exempelvis hemlig övervakning av elektronisk kommunikation eller motsvarande hemlig dataavläsning få fram ett telefonnummer eller en annan adress som man kan misstänka används av gärningsmannen. Regeringen bedömer att det i sådana fall finns ett tydligt behov av en möjlighet att rikta hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation mot telefonnumret eller adressen i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet. Det finns även ett tydligt behov av en möjlighet att kunna rikta hemlig avlyssning mot exempelvis ett telefonnummer som kan kopplas till en avliden person i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett visst brott. Det kan handla både om fall där man på goda grunder kan anta att den döde är gärningsman men att det kan finnas andra medverkande som fortfarande lever, och om fall där målsäganden har avlidit till följd av brottet.

Som *Telenor Sverige AB* påpekar infördes den 1 augusti 2022 en registreringskyldighet för vissa förbetalda tjänster som kan nås via t.ex. kontantkort, se 9 kap. 24–26 §§ lagen (2022:482) om elektronisk kommunikation. Registreringskyldigheten kan förväntas minska de olägenheter för brottsbekämpningen som följer av användningen av oregistrerade svenska kontantkort. Som framgår av förarbetena till lagändringen förutses samtidigt att kriminella i vissa fall kommer att hitta sätt att kringgå registreringskyldigheten, se propositionen Registrering av kontantkort – förbättrad tillgång till uppgifter för brottsbekämpande myndigheter (prop. 2021/22:183 s. 20–22). En möjlighet att avlyssna ett visst telefonnummer eller annan adress fastän innehavaren eller användaren är okänd skulle därför, trots registreringskyldigheten, vara av stort värde.

Mot denna bakgrund kan det konstateras att det i vissa fall inte finns någon annan reell möjlighet att komma framåt i en utredning och identifiera en skäligen misstänkt än att använda hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller motsvarande hemlig dataavläsning. Regeringen bedömer att en möjlighet att använda dessa tvångsmedel i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott skulle innebära en stor förbättring när det gäller möjligheten att utreda vissa brott. Det kan handla om mycket allvarlig brottslighet, t.ex. svårlösta mord, människorov och, som *ECPAT* särskilt lyfter fram, sexualbrott mot barn. Sammantaget anser regeringen, i likhet med *Åklagarmyndigheten*, att det finns ett påtagligt behov av att kunna använda hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsavlyssningsuppgifter i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott. Åtgärderna kan också förväntas vara effektiva i den meningen att de i stor utsträckning kommer att leda till att en skäligen misstänkt person kan identifieras.

Det är proportionerligt att använda tvångsmedlen i ett nytt syfte

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och motsvarande hemlig dataavläsning utgör en inskränkning av den enskildes rätt till skydd för sitt privatliv och sin korrespondens enligt artikel 8 i Europakonventionen. Europadomstolen har dock konstaterat att avlyssningsåtgärder i fråga om en person som inte är misstänkt för något brott men som kan ha upplysningar om ett sådant brott kan vara berättigade. I det aktuella fallet bedömdes det vara befogat att rikta hemlig avlyssning mot en telefon som tillhörde partnern till en dödad person, eftersom det fanns misstankar om att den okände gärningsmannen skulle kontakta henne (Europadomstolens beslut den 19 mars 2002 i målet Greuter mot Nederländerna, nr 40045/98, se också Europadomstolens dom den 4 december 2015 i målet Roman Zakharov mot Ryssland, nr 47143/06, punkt 245). Det är alltså förenligt med Europadomstolens praxis att använda hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation utan att det finns en identifierad person som skäligen kan misstänkas för brottet.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation utgör även en inskränkning av de rättigheter som följer av artiklarna 7 och 8 i EU:s rättighetsstadga. EU-domstolen har i den s.k. Tele2- domen uttalat att tillgång till trafikuppgifter och lokaliseringssuppgifter i princip bara kan beviljas till uppgifter om personer som misstänks planera, begå eller ha begått ett allvarligt brott eller på något sätt vara inblandade i ett sådant brott (EU-domstolens dom den 21 december 2016 i de förenade målen C-203/15 och C-698/15, punkt 119). Regeringen anser, med beaktande av de hänvisningar som EU-domstolen gör till Europadomstolens praxis, att uttalandet bör förstås på så sätt att den tänkbara personkretsen inte enbart omfattar misstänkta gärningsmän och medhjälpare utan även t.ex. en målsägande. Det förhållandet att det inte finns någon identifierad person som skäligen kan misstänkas för brottet bedöms därför inte i sig innebära att användningen av hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation strider mot EU:s rättighetsstadga.

Frågan är då om det är proportionerligt att tillåta att hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och motsvarande hemlig dataavläsning används i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott. Ett nytt tillämpningsområde innebär att fler personer kan drabbas av tvångsmedlen. Som *JO* påpekar anses de aktuella tvångsmedlen typiskt sett vara mer ingripande än hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, som i dag får användas för att utreda vem som skäligen kan misstänkas. Vidare finns det, som *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* påpekar, en risk för att fler personer som visar sig vara varken misstänkta eller på annat sätt intressanta för brottsutredningen utsätts för hemliga tvångsmedel.

Regeringen konstaterar att det finns ett påtagligt behov av att använda hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och motsvarande hemlig dataavläsning i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott. I avsnitt 9.1.2 föreslås att möjligheten ska begränsas till särskilt allvarlig brottslighet och andra allvarliga brott där det finns ett särskilt stort behov av åtgärden. Regeringen bedömer även att det är möjligt att avgränsa personkretsen på ett sätt som minimerar risken för att tvångsmedelsanvändningen drabbar personer som visar sig vara varken

Prop. 2022/23:126 misstänkta eller på annat sätt intressanta för brottsutredningen (avsnitt 9.1.3). *Sveriges advokatsamfund* anser att det innebär ett paradigmskifte inom straffprocessrätten att helt frikoppla användningen av hemliga tvångsmedel från brottsmisstanken. Regeringen vill med anledning av denna synpunkt framhålla att det även med en sådan reglering som övervägs kommer att krävas att det finns en misstanke om ett konkret brott. Dessutom finns det redan i dag en möjlighet att använda vissa hemliga tvångsmedel, t.ex. hemlig övervakning av elektronisk kommunikation och hemlig kameraövervakning, trots att det inte finns någon identifierad person som skäligen kan misstänkas för brottet. När det gäller frågan om proportionalitet finns det också anledning att uppmärksamma skyldigheten att, när det finns skäl till detta, ange särskilda villkor i beslutet för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan (27 kap. 21 § sjätte stycket rättegångsbalken). Genom sådana åtgärder kan integritetsintrånget begränsas. Det bör också beaktas att det finns starka rättssäkerhetsgarantier som omgärdar användningen av hemliga tvångsmedel och att dessa skulle gälla även om det införs en möjlighet att använda tvångsmedlen i ett nytt syfte. Slutligen kan det noteras att användningen av tvångsmedlen också kommer att begränsas av ändamålet att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott. Om det införs en möjlighet att använda tvångsmedlen i detta syfte är det därför, som *Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten* pekar på, viktigt att tvångsmedelsanvändningen omedelbart avbryts när syftet har uppnåtts.

Regeringen bedömer, till skillnad från *Uppsala universitet (Juridiska fakulteten)*, att en möjlighet att använda tvångsmedlen för att utreda vem som skäligen kan misstänkas inte kommer att påverka avgränsningen mellan förundersökning och underrättelseverksamhet. För att tvångsmedlen ska få användas i de aktuella fallen kommer det att krävas att en förundersökning pågår och att åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen av det aktuella brottet. Tvångsmedlen bör alltså inte få användas om det enda syftet med åtgärden är att förebygga eller förhindra brott (jfr prop. 2013/14:237 s. 95 och 96).

Sammantaget instämmer regeringen i utredningens bedömning att det är proportionerligt med en möjlighet att använda hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsavlyssningsuppgifter, med de begränsningar som föreslås i avsnitt 9.1.2 och 9.1.3, i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott. Regeringen bedömer även att en sådan reglering skulle vara förenlig med regeringsformen, Europakonventionen och, till skillnad från vad *Telenor Sverige AB* anser, EU:s rättighetsstadga. Mot denna bakgrund bör en sådan möjlighet införas.

Synnerlig vikt för utredningen

På samma sätt som gäller för övrig användning av hemliga tvångsmedel bör det krävas att åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen. Enligt *Sveriges advokatsamfund* förefaller det som om kravet på synnerlig vikt är uppfyllt så snart det konstateras att det inte är möjligt att på annat sätt fastställa vem som skäligen kan misstänkas för brottet. Regeringen konstaterar att det föreslagna kravet är högt ställt och bl.a. innebär att de

Hemlig dataavläsning som gäller lagrade uppgifter och användningsuppgifter

Tillstånd till hemlig dataavläsning får beviljas för att hämta in sådana uppgiftstyper som får hämtas in genom andra hemliga tvångsmedel, bl.a. kommunikationsavlyssningsuppgifter (2 § första stycket 1–5 lagen om hemlig dataavläsning). Hemlig dataavläsning får emellertid även användas för att läsa av eller ta upp uppgifter som finns lagrade i ett avläsningsbart informationssystem eller uppgifter som visar hur ett avläsningsbart informationssystem används (punkterna 6 och 7 i samma stycke). Lagrade uppgifter kan t.ex. vara datafiler, såsom text-, bild- och ljudfiler, men också program- eller systemfiler. Användningsuppgifter kan exempelvis handla om användning som inte leder till att information lagras, t.ex. vilka program eller appar som körs, anteckningar som görs och utkast till meddelanden som inte sparas (prop. 2019/20:64 s. 213 och 214).

Utredningen anser, i likhet med *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden*, att övervägande skäl för närvarande talar mot att hemlig dataavläsning som gäller lagrade uppgifter och användningsuppgifter bör få användas i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott. *Säkerhetspolisen* är av motsatt uppfattning och anser att det finns ett behov av sådana uppgifter även i ett tidigt skede av utredningen. Regeringen anser att det inom ramen för detta lagstiftningsärende saknas tillräckligt underlag för att frångå utredningens bedömning men att det finns skäl att överväga frågan i ett annat sammanhang. Säkerhetspolisens remissyttrande har därför lämnats över till Utredningen om utvärdering av hemlig dataavläsning (Ju 2022:07).

9.1.2 Tillämpningsområdet

Regeringens förslag: Tvångsmedlen ska få användas för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott vid en förundersökning om brott som kan leda till hemlig rumsavlyssning samt

- våldtäkt, grovt sexuellt övergrepp, sexuellt utnyttjande av barn, våldtäkt mot barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering, utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling, sexuellt ofredande mot barn eller grovt sexuellt ofredande mot barn,
- kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte, om det kan antas att brottets inte leder till endast böter,
- grov utpressning,
- grovt barnpornografibrott eller barnpornografibrott som inte är ringa,
- allmänfarlig ödeläggelse,
- grovt narkotikabrott,
- grovt vapenbrott,
- grov narkotikasmuggling, grov vapensmuggling eller grov smuggling av explosiv vara,

- grovt brott mot lagen om brandfarliga och explosiva varor,
- brott som ingår i den nuvarande brottskatalogen för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation,
- grovt dataintrång, utpressning, grovt penningtvåtsbrott eller näringspenningtvätt, grovt brott, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i ett år, eller
- grovt bedrägeri, om gärningen har begåtts med hjälp av elektronisk kommunikation och det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i ett år.

Utredningens förslag (SOU 2022:19) stämmer i huvudsak överens med regeringens. Enligt utredningens förslag ska tvångsmedlen kunna användas vid grovt sexuellt övergrepp, grovt bedrägeri som har begåtts med hjälp av elektronisk kommunikation, grovt penningtvåtsbrott och näringspenningtvätt, grovt brott, endast om någon av straffvärdeventilerna för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation är tillämplig. Utredningen föreslår inte att det för vissa brott ska kunna antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i ett år. Utredningens förslag omfattar samtliga fall av kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte.

Remissinstanserna: De flesta av remissinstanserna är positiva till förslaget eller har inget att invända mot det, däribland *Helsingborgs tingsrätt*, *JK*, *Skatteverket*, *Polismyndigheten*, *Säkerhetspolisen* och *Tullverket*. *Stockholms tingsrätt*, *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* och *Åklagarmyndigheten* instämmer i att huvudregeln bör avse brott som kan leda till hemlig rumsavlyssning. Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden anser dock att förslaget blir alltför långtgående på grund av brottskatalogen. Eftersom förslaget innebär en stor förändring bör utgångspunkten enligt nämnden vara att användningsområdet ska begränsas. Åklagarmyndigheten anser däremot att brottskatalogen är väl avvägd. *Lunds universitet (Juridiska fakulteten)* framhåller att alla brott som omfattas av brottskatalogen är allvarliga brott. *Stockholms tingsrätt* noterar att straffskalorna för ett antal av de brott som föreslås ingå i brottskatalogen börjar på fängelse i 14 dagar och att brottet kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte har böter i straffskalan.

Skälen för regeringens förslag

Huvudregeln bör knyta an till reglerna om hemlig rumsavlyssning

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och motsvarande hemlig dataavläsning bör få användas för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott endast när det gäller brott av visst allvar. De alternativ som då ligger närmast till hands är att knyta an till reglerna om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation (dvs. som huvudregel ett minimistraff om minst två års fängelse) eller hemlig rumsavlyssning (dvs. som huvudregel ett minimistraff om minst fyra års fängelse).

Som framgår i avsnitt 9.1.1 skulle det vara av stort värde att kunna använda tvångsmedlen för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott i utredningar om synnerligen allvarliga brott som kan leda till hemlig rumsavlyssning, t.ex. mord och människorov. Det finns dock också ett påtagligt behov i fråga om vissa brott som, även om de är allvarliga, inte har en lika sträng straffskala och därför sällan eller aldrig kan leda till

hemlig rumsavlyssning. Som exempel kan nämnas allmänfarlig ödeläggelse. Ett behov finns också när det gäller flera av de brott som i avsnitt 8 föreslås läggas till i brottskatalogen för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, t.ex. sexualbrott mot barn och grovt dataintrång.

Behovsbeskrivningen talar i viss utsträckning för att hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och motsvarande hemlig dataavläsning bör få användas vid samma typ av brott oavsett om det finns en identifierad person som skäligen kan misstänkas för brottet eller inte. Det finns dock starka skäl mot en sådan lösning. Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får i dag användas för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet vid en förundersökning om brott som kan leda till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation (27 kap. 19 § fjärde stycket rättegångsbalken). Eftersom hemlig övervakning av elektronisk kommunikation typiskt sett är mindre ingripande än hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, bör det ställas högre krav för att det senare tvångsmedlet ska få användas i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott. Allmänt sett framstår det också som rimligt att ställa högre krav när det inte finns någon skäligen misstänkt, särskilt eftersom risken då är större att ovidkommande personer drabbas. Visserligen ställs det inte högre krav på brottets allvar när hemlig kameraövervakning används i syfte att fastställa vem som skäligen kan misstänkas för ett brott (27 kap. 20 a–c §§ rättegångsbalken). Den regleringen är dock inte fullt ut jämförbar, eftersom tvångsmedlet då riktar sig mot en brottsplats och inte mot en viss person. Tillämpningsområdet för de nya reglerna bör mot denna bakgrund inte knyta an till de nuvarande reglerna om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation. Utgångspunkten bör i stället vara reglerna om hemlig rumsavlyssning. Regeringen anser mot denna bakgrund, i likhet med utredningen, *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* och *Åklagarmyndigheten*, att hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och motsvarande hemlig dataavläsning bör få användas i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott som kan leda till hemlig rumsavlyssning.

I avsnitt 7.2 föreslås att reglerna om hemlig rumsavlyssning ska innehålla en straffvärdeventil för flerfaldig brottslighet. Vidare föreslås att straffvärdeventiler för flerfaldig brottslighet ska införas även när det gäller hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, motsvarande hemlig dataavläsning samt hemlig kameraövervakning som används i syfte att utreda respektive fastställa vem som skäligen kan misstänkas för brotten. I linje med dessa förslag bör det finnas en straffvärdeventil för flerfaldig brottslighet även när det gäller hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och motsvarande hemlig dataavläsning som används i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brotten. Av de skäl som anförs i avsnitt 7.2 bör det i dessa fall krävas att det kan antas att samtliga brott har begåtts av en och samma person.

Till skillnad från hur utredningens förslag är utformat bör det, för att undvika dubbelreglering och underlätta för tillämparen, inte göras en hänvisning till bestämmelserna om hemlig rumsavlyssning. I stället bör kraven framgå direkt av den aktuella paragrafen.

Den föreslagna huvudregeln, som knyter an till de höga krav som gäller för hemlig rumsavlyssning, innebär sedd för sig en kraftig begränsning av möjligheten att använda de aktuella tvångsmedlen i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott. Frågan är därför om huvudregeln bör kompletteras med en uppräkningslista av ytterligare brott där behovet av de nya verktygen framstår som särskilt angelägna. En brottskatalog kan å ena sidan leda till en viss tröghet i systemet vilket kan ge upphov till problem när brottsligheten förändras. Å andra sidan gör en brottskatalog det möjligt att ta ställning till frågor om behov och proportionalitet för varje brott som ingår. Regeringen bedömer att fördelarna med en brottskatalog överväger nackdelarna och att tillämpningsområdet skulle bli alltför snävt utan en sådan katalog. Huvudregeln bör därför kompletteras med en uppräkningslista av vissa allvarliga brott där det finns ett särskilt påtagligt behov av de nya verktygen.

Lagrådet anför att det som sagts beträffande brottskatalogen i avsnitt 8 gör sig gällande med än större styrka i detta sammanhang, eftersom det är fråga om en avvikelse från en fyraårsnorm. *Lagrådet* pekar särskilt på att det i lagrådsremissen föreslås att nästintill samtliga punkter i brottskatalogen för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation när det finns en skäligen misstänkt, som i grunden bygger på en tvåårsnorm, ska göras till en del av den nu aktuella brottskatalogen, som i grunden bygger på en fyraårsnorm. *Lagrådet* uppmärksammar att det i lagrådsremissen inte heller föreslås någon golvregel som knyter an till straffvärdeventilerna för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation när det finns en skäligen misstänkt (straffvärde om fängelse i två år) av det slag som utredningen föreslår beträffande vissa brott. Enligt *Lagrådet* skulle en golvregel för dessa fall få läggas betydligt högre och som lägst innebära att straffvärdet för de särskilt utpekade brotten kan antas överstiga fängelse i ett år. Undantag bör dock, liksom i dag såvitt gäller hemlig rumsavlyssning, göras beträffande spioneribrottslighet (jfr 27 kap. 20 d § andra stycket 2 och 3). Det kan även finnas skäl att överväga ett undantag för andra s.k. Säpobrott, dvs. de brott som anges i 27 kap. 18 § andra stycket 2–7 rättegångsbalken, och vissa sexualbrott mot barn. *Lagrådet* avstyrker att lagrådsremissens förslag i denna del läggs till grund för lagstiftning, om det inte införs någon golvregel eller motsvarande reglering.

Regeringen instämmer i *Lagrådets* bedömning att det, när det gäller brott med lägre minimistraff än fängelse i ett år, som utgångspunkt ska kunna antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i ett år för att tvångsmedlen ska få användas. Frågorna om undantag från golvregeln för brott inom Sakerhetspolisens ansvarsområde och sexualbrott mot barn behandlas nedan.

Grovt bedrägeri

Grova bedrägerier som begås med hjälp av elektronisk kommunikation är ofta svårutredda. I avsnitt 8 föreslås att sådana brott ska kunna leda till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och motsvarande hemlig dataavläsning när det finns en skäligen misstänkt. Det finns också ett påtagligt behov av att använda de aktuella tvångsmedlen för att identifiera

en skäligen misstänkt. Brottskatalogen bör därför omfatta grovt bedrägeri som begås med hjälp av elektronisk kommunikation.

Minimistrafvet för grovt bedrägeri understiger fängelse i ett år. Enligt regeringens bedömning under rubriken Huvudregeln bör kompletteras med en brottskatalog bör det därför krävas att det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i ett år för att tvångsmedlen ska få användas.

Utredningen föreslår dessutom att den straffvärdeventil för flerfaldig brottslighet som föreslås i avsnitt 7.2 (ett samlat straffvärde som överstiger fängelse i två år) ska kunna användas vid en förundersökning om flera fall av grovt bedrägeri där det inte finns någon skäligen misstänkt. Regeringen bedömer att det inte finns tillräckliga skäl för att i den nu aktuella paragrafen införa ytterligare en straffvärdeventil för flerfaldig brottslighet.

Utpressning

I avsnitt 8 föreslås att utpressning ska kunna leda till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och motsvarande hemlig dataavläsning när det finns en skäligen misstänkt.

Starka behovsskäl talar för att det även ska vara möjligt att använda hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och motsvarande hemlig dataavläsning i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet. Behovet föreligger i synnerhet när det gäller attacker med utpressningsprogram (ransomware), men kan även finnas i andra fall av utpressning. Utpressning och grov utpressning bör därför ingå i brottskatalogen.

Minimistrafvet för utpressning understiger fängelse i ett år. Enligt regeringens bedömning under rubriken Huvudregeln bör kompletteras med en brottskatalog bör det därför krävas att det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i ett år för att tvångsmedlen ska få användas.

Grovt dataintrång

I avsnitt 8 föreslås att grovt dataintrång ska kunna leda till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och motsvarande hemlig dataavläsning när det finns en skäligen misstänkt. Grovt dataintrång ingår ofta som en del i attacker med utpressningsprogram (ransomware). I sådana fall kan behovet av att använda tvångsmedlen i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet ofta tillgodoses genom förslaget att utpressning ska ingå i brottskatalogen. Det kan dock finnas andra fall av grovt dataintrång där det finns ett påtagligt behov av nya möjligheter att identifiera en skäligen misstänkt. Det kan t.ex. handla om individer eller sammanslutningar som begår dataintrång i syfte att straffa myndigheter eller makthavare. Sådana brott kan vara systemhotande och mycket svåra att utreda. Grovt dataintrång bör därför ingå i brottskatalogen.

Minimistrafvet för grovt dataintrång understiger fängelse i ett år. Enligt regeringens bedömning under rubriken Huvudregeln bör kompletteras med en brottskatalog bör det därför krävas att det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i ett år för att tvångsmedlen ska få användas.

Allmänfarlig ödeläggelse genom bl.a. allvarliga sprängningar är förknippade med kriminella nätverk och förekommer i samband med kriminella uppgörelser. I vissa fall skulle en möjlighet att använda hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller motsvarande hemlig dataavläsning vara av avgörande betydelse för att identifiera en skäligen misstänkt. Det framstår som ytterst angeläget att det finns kraftfulla verktyg för att utreda dessa brott. Allmänfarlig ödeläggelse bör därför ingå i brottskatalogen.

Penningtvätt

I avsnitt 8 föreslås att grovt penningtvättsbrott och näringspenningtvätt, grovt brott, ska kunna leda till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och motsvarande hemlig dataavläsning när det finns en skäligen misstänkt. Det finns också ett påtagligt behov av att använda de aktuella tvångsmedlen för att identifiera en skäligen misstänkt. Grovt penningtvättsbrott och näringspenningtvätt, grovt brott, bör därför ingå i brottskatalogen.

Minimistrafpen för grovt penningtvättsbrott och näringspenningtvätt, grovt brott, understiger fängelse i ett år. Enligt regeringens bedömning under rubriken Huvudregeln bör kompletteras med en brottskatalog bör det därför krävas att det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i ett år för att tvångsmedlen ska få användas.

Utredningen föreslår dessutom att den straffvärdeventil för flerfaldig brottslighet som föreslås i avsnitt 7.2 (ett samlat straffvärde som överstiger fängelse i två år) ska kunna användas vid en förundersökning om flera fall av grovt penningtvättsbrott eller näringspenningtvätt, grovt brott, där det inte finns någon skäligen misstänkt. Regeringen bedömer att det inte finns tillräckliga skäl för att i den nu aktuella paragrafen införa ytterligare en straffvärdeventil för flerfaldig brottslighet.

Grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling

Narkotikaförsäljningen är en betydande inkomstkälla för de kriminella nätverken. Narkotikabrottsligheten skapar, inte minst genom sin koppling till våldsbrottslighet, stor otrygghet i bl.a. utsatta områden, se betänkandet Skärpta straff för brott i kriminella nätverk (SOU 2021:68 s. 159 och 351). Det är av stor vikt att strypa tillgången till narkotika genom att göra det möjligt att effektivt utreda grova narkotikabrott och grov narkotikasmuggling. Det finns situationer när de brottsbekämpande myndigheterna har små eller obefintliga möjligheter att identifiera gärningsmännen utan en möjlighet till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller motsvarande hemlig dataavläsning. Grovt narkotikabrott och grov narkotikasmuggling bör mot denna bakgrund ingå i brottskatalogen.

Grova brott avseende vapen och explosiva varor

Under senare år har skjutvapenvåldet och införseln av illegala vapen ökat. En allt högre andel av det dödliga skjutvapenvåldet förekommer i kriminella miljöer. Även användningen och införseln av explosiva varor, främst handgranater, har ökat, se promemorian En strängare syn på

vapenbrott och smuggling av vapen och explosiva varor (Ds 2019:14 s. 84–88). Regeringen bedömer att det är ytterst angeläget att de brottsutredande myndigheterna ges goda möjligheter att utreda brotten och identifiera skäligen misstänkta personer. De allvarliga brottsformerna, vilka har ett minimistraff om fängelse i två år, bör därför omfattas av brottskatalogen. Det gäller alltså grovt vapenbrott, grovt brott mot lagen (2011:1011) om brandfarliga och explosiva varor, grov vapensmuggling och grov smuggling av explosiva varor.

Sexualbrott mot barn, barnpornografibrott och grovt sexuellt övergrepp

Som anförts i avsnitt 9.1.1 finns det ett påtagligt behov av att använda de aktuella tvångsmedlen för att identifiera gärningsmän vid sexualbrott som begås på distans via en dator eller telefon. I avsnitt 8 föreslås att grovt sexuellt övergrepp, olika former av sexualbrott mot barn och barnpornografibrott ska läggas till i brottskatalogen för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation när det finns en skäligen misstänkt. Sexualbrott via nätet, inte minst mot barn, är ofta en massbrottslighet som begås mot många barn, på olika fysiska platser och snabbt. Det är därför av yttersta vikt att det är möjligt att identifiera gärningsmannen så snabbt som möjligt och ingripa så att inte fler barn utsätts. När övergreppsmaterial påträffas på nätet är situationen ofta sådan att det inte är möjligt att identifiera en skäligen misstänkt person utan en möjlighet att använda de aktuella tvångsmedlen. Visserligen har vissa av de aktuella brotten, som *Stockholms tingsrätt* påpekar, förhållandevis låga minimistraff. Regeringen anser trots detta att intresset av att brotten kan utredas effektivt är så stort att det framstår som proportionerligt att låta brotten ingå i brottskatalogen.

Lagrådet anser att det för vissa sexualbrott mot barn kan finnas skäl att överväga ett undantag från golvregeln om att brottets straffvärde ska kunna antas överstiga fängelse i ett år. Regeringen instämmer i Lagrådets bedömning. Sexualbrott mot barn är en typ av brottslighet som är särskilt angelägen att bekämpa och brotten bör därför undantas från golvregeln. Ärenden om sexualbrott mot barn börjar ofta med att övergreppsmaterial, dvs. barnpornografiskt material, påträffas på internet. För att säkerställa att det i sådana fall ska finnas goda möjligheter att identifiera gärningsmannen och i förlängningen lagföra och förhindra sexualbrott mot barn anser regeringen att även barnpornografibrott bör undantas från golvregeln.

Regeringen vidhåller alltså lagrådsremissens förslag när det gäller sexualbrott mot barn och barnpornografibrott. Som *Lagrådet* påpekar är det i detta fall fråga om en större avvikelse från huvudregeln än när det gäller förslaget i avsnitt 8. Regeringen bedömer trots detta att intresset av att de aktuella brotten kan utredas effektivt väger tyngre än den enskildes rätt till skydd för sin personliga integritet.

Grovt sexuellt övergrepp föreslås ingå i brottskatalogen för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation när det finns en skäligen misstänkt. Det finns därför inte anledning att, som utredningen föreslår, ställa krav på att någon av straffvärdeventilerna i den regleringen ska vara tillämplig.

Den nuvarande brottskatalogen för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation innehåller vissa brott mot Sveriges säkerhet, allmänfarliga brott, högmålsbrott och terroristbrott (27 kap. 18 § andra stycket 2–7 rättegångsbalken). Det är ytterst angeläget att det finns effektiva verktyg för att utreda dessa brott. I många fall skulle hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller motsvarande hemlig dataavläsning kunna bidra till att identifiera misstänkta personer. Regeringen anser därför att dessa brott, inklusive brottet deltagande i en terroristorganisation vilket läggs till i brottskatalogen genom en lagändring som träder i kraft den 1 juni 2023, bör ingå i brottskatalogen. *Lagrådet* anser att undantag från golvregeln om att brottets straffvärde ska kunna antas överstiga fängelse i ett år bör göras beträffande spioneribrottslighet. Enligt *Lagrådet* kan det även finnas skäl att överväga ett undantag för andra brott i den nuvarande brottskatalogen för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation. Regeringen instämmer i *Lagrådets* bedömning och anser att det inte bör införas någon golvregel för spioneribrottslighet eller för övriga brott i den nuvarande brottskatalogen.

Osjälvständiga brottsformer

Tvångsmedlen bör, i linje med vad som gäller när de riktar sig mot en identifierad person som är skäligen misstänkt, få användas även vid misstanke om försök, förberedelse eller stämpling till något av brotten i katalogen, om en sådan gärning är belagd med straff. När det gäller de brott för vilka det föreslås ett krav på att straffvärdet kan antas överstiga fängelse i ett år eller i sex månader, bör motsvarande krav lämpligen gälla även för de osjälvständiga brottsformerna (jfr 27 kap. 20 d § andra stycket 6 rättegångsbalken).

Brottskatalogen är väl avvägd

Sammanfattningsvis bedömer regeringen att det när det gäller de aktuella brotten finns ett särskilt påtagligt behov av att kunna använda hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och motsvarande hemlig dataavläsning i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott. Som *Lunds universitet (Juridiska fakulteten)* framhåller är samtliga brott som föreslås ingå i katalogen att betrakta som allvarliga brott. Regeringen anser, till skillnad från *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* men i likhet med *Åklagarmyndigheten*, att den föreslagna brottskatalogen framstår som väl avvägd.

Lagrådet ser en risk för att vissa brott i straffvärdeintervallet fängelse i två år till fängelse i fyra år inte omfattas av regleringen, trots att motsvarande brottstyper med lägre straffvärden omfattas såsom särskilt utpekade brott. *Lagrådet* vill i det sammanhanget särskilt peka på att grov utpressning inte omfattas av lagrådsremissens förslag trots att utpressning omfattas av möjligheten till hemlig avlyssning. Ovan föreslås att grov utpressning ska ingå i brottskatalogen. Regeringen konstaterar att det inte finns något ytterligare fall där en allvarligare form av ett särskilt utpekade brott inte omfattas av den föreslagna regleringen.

Regeringens förslag: Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation som används för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott ska endast få avse ett telefonnummer eller en annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som

- det finns särskild anledning att anta att gärningsmannen eller någon annan som har medverkat till brottet eller brotten under den tid som tillståndet avser har använt eller kommer att använda, eller
- det finns synnerlig anledning att anta att gärningsmannen eller någon annan som har medverkat till brottet eller brotten under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

Hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsavlyssningsuppgifter och som används för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott ska endast få avse ett avläsningsbart informationssystem som

- det finns särskild anledning att anta att gärningsmannen eller någon annan som har medverkat till brottet eller brotten under den tid som tillståndet avser har använt eller kommer att använda, eller
- det finns synnerlig anledning att anta att gärningsmannen eller någon annan som har medverkat till brottet eller brotten under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

Utredningens förslag (SOU 2022:19) stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningens förslag avser inte gärningsmannen utan någon som kan misstänkas ha begått brottet. Utredningen föreslår ett lägre beviskrav när det gäller adresser, kommunikationsutrustningar och informationssystem som används av den person som tvångsmedlen riktas mot. Utredningens förslag om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation omfattar även adresser och kommunikationsutrustningar som innehas av den som tvångsmedlet riktas mot.

Remissinstanserna: De flesta av remissinstanserna är positiva till förslaget eller har inget att invända mot det, däribland *Göteborgs tingsrätt*, *Polismyndigheten*, *Kustbevakningen* och *Post- och telestyrelsen*. *JO* påpekar att personkretsen är vid och att det noggrant bör övervägas om förslaget är proportionerligt. *Sveriges advokatsamfund* anser att personkretsen som kan bli föremål för hemliga tvångsmedel blir i det närmaste oöverskådlig. *Internetstiftelsen* anser att det bör ställas höga krav på kopplingen mellan den misstänkte och den adress eller utrustning som avlyssnas. *Åklagarmyndigheten* ser positivt på att det ska vara möjligt att avlyssna ett telefonnummer som kan knytas till den som kan misstänkas utan att denne är identifierad, likaså på förslaget att det ska vara möjligt att avlyssna adresser som den oidentifierade misstänkte kan komma att kontakta. Enligt myndigheten kommer förslaget att leda till bättre möjligheter att utreda många brott, särskilt brott där kommunikationsutrustningen fungerar som ett brottsverktyg. Åklagarmyndigheten anser dock att det finns anledning att ytterligare överväga frågan om avlyssning ska kunna riktas mot någon som kan antas ha information om saken. Enligt *Attunda tingsrätt* bör innebörden av uttrycket synnerlig anledning att anta preciseras.

En koppling till gärningsmannen

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får bl.a. avse ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som under den tid som tillståndet avser innehas eller har innehaft av den skäligen misstänkte eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av den misstänkte (27 kap. 20 § första stycket 1 rättegångsbalken). Hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsavlyssningsuppgifter får bl.a. avse ett avläsningsbart informationssystem som det finns särskild anledning att anta har använts eller kommer att användas av någon som är skäligen misstänkt för brottet (4 § andra stycket lagen om hemlig dataavläsning).

Regeringen bedömer att det av integritetsskäl är nödvändigt med likartade avgränsningar även när tvångsmedlen används i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott. Eftersom det då inte finns någon skäligen misstänkt, behöver bestämmelserna dock utformas på ett annat sätt.

Som beskrivs i avsnitt 9.1.1 är en vanlig situation i den brottsutredande verksamheten att det är känt att en person som använder exempelvis ett visst telefonnummer gör sig skyldig till brott, men man vet inte vem denna person är. Det är framför allt sådana situationer som motiverar att de aktuella tvångsmedlen ska få användas i ett nytt syfte. Regleringen bör därför, som *Åklagarmyndigheten* pekar på, omfatta situationer där kommunikationsutrustningen har använts som brottsverktyg. Därutöver finns det också situationer där exempelvis ett visst telefonnummer inte behöver ha använts vid brottet, men där en avlyssning som avser det telefonnumret ändå skulle vara av synnerlig vikt för att identifiera en skäligen misstänkt. Det skulle t.ex. kunna handla om en utredning om ett pågående människorov där ett visst telefonnummer vars användare är okänd har varit i kontakt med målsägandens telefon. Ett annat exempel är en mordutredning där det genom basstationstömning kan konstateras att ett visst telefonnummer i samband med brottet har kopplat upp mot samma mobilmaster som målsägandens nummer. Regeringen anser mot denna bakgrund, i likhet med utredningen, att regleringen bör utformas så att den omfattar även situationer där föremålet för tvångsmedlet inte har varit ett brottsverktyg.

Som *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* påpekar medför förslaget om att tvångsmedlen ska få användas i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott en risk för att tvångsmedlen i större utsträckning drabbar personer som visar sig vara varken misstänkta eller på annat sätt intressanta för brottsutredningen. Det är angeläget att personkretsen avgränsas på ett sätt som minimerar denna risk. Utredningens förslag innebär att det ska finnas en koppling mellan exempelvis ett telefonnummer och någon som kan misstänkas för brottet. Regeringen anser i likhet med *JO* att den föreslagna personkretsen framstår som relativt vid. I synnerhet anser regeringen att det är problematiskt att i bestämmelsen ange en viss misstankegrad. Uttrycket kan misstänkas används i rättegångsbalken för att beskriva en lägre misstankegrad än skäligen misstanke. Det är t.ex. den grad av misstanke som krävs för att hålla kvar någon för förhör längre än sex timmar (23 kap. 9 § första stycket). I

de situationer som beskrivs ovan handlar det i första hand om att identifiera en okänd gärningsman bakom exempelvis ett visst telefonnummer. Genom att tala om personer som kan misstänkas, öppnar man dock upp för att använda tvångsmedlen även mot identifierade personer som kan misstänkas för brott men där omständigheterna inte är sådana att det finns skälig misstanke. *Sveriges advokatsamfund*, som anser att personkretsen med utredningens förslag blir i det närmast oöverskådlig, tar i detta sammanhang upp ett hypotetiskt exempel med ett mord som begås på ett diskotek en lördagskväll. Enligt advokatsamfundet kan alla gäster som befann sig på diskoteket vid den aktuella tidpunkten i ett sådant fall misstänkas för brottet och därmed potentiellt bli föremål för avlyssning. Regeringen är inte övertygad om att alla personer som befann sig på platsen i ett sådant fall skulle kunna misstänkas för brottet. Men exemplet illustrerar ändå att det kan finnas situationer där en större krets av identifierade personer kan misstänkas för ett brott, samtidigt som det inte finns skälig misstanke mot någon av dem. Med utredningens förslag skulle alla personer som ingår i en sådan krets potentiellt kunna bli föremål för avlyssning. Allmänt sett kan det av principiella och systematiska skäl ifrågasättas om det är lämpligt att hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation riktas mot en identifierad person som inte är skälig misstänkt i syfte att stärka misstankarna mot denna person.

En annan tänkbar lösning är att, i stället för att ange en viss misstankegrad, ställa krav på en koppling mellan gärningsmannen och föremålet för avlyssningen (t.ex. ett telefonnummer). Ett sådant krav behöver inte uppfattas på så sätt att det måste vara känt vem gärningsmannen är. Tvärtom kommer det av det angivna syftet med att använda tvångsmedlet, dvs. att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet, att framgå att gärningsmannen typiskt sett kommer att vara oidentifierad. Regeringen bedömer att bestämmelsen med en sådan utformning kommer att träffa de situationer där det är motiverat att tvångsmedlen ska få användas i det nya syftet. Samtidigt minimeras risken att tvångsmedlen kommer att drabba personer som senare visar sig vara varken misstänkta eller på annat sätt intressanta för brottsutredningen. Personkretsen avgränsas alltså på ett sätt som framstår som ändamålsenligt och proportionerligt.

Som utredningen föreslår bör bestämmelserna, förutom gärningsmannen, även omfatta någon annan som har medverkat till brottet, dvs. en medhjälpare eller anstiftare (23 kap. 4 § brottsbalken).

Utredningen föreslår att hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation ska få avse exempelvis ett telefonnummer som innehas av den aktuella personen, på samma sätt som när det finns en skälig misstänkt. Regeringen bedömer att det i de situationer som bestämmelsen främst tar sikte på, dvs. när den person som åtgärden riktas mot är oidentifierad, sällan kommer att finnas särskilt stöd för antagandet att han eller hon är innehavare av exempelvis ett visst telefonnummer. Bestämmelsen bör därför i stället, i linje med den befintliga regleringen i lagen om hemlig dataavläsning, enbart ta sikte på användningen av exempelvis ett telefonnummer.

När det gäller kravet på koppling mellan exempelvis ett telefonnummer och den aktuella personen, föreslår utredningen att det ska kunna antas att personen har använt eller kommer att använda telefonnumret. Beviskravet motsvarar det som gäller vid hemlig avlyssning av elektronisk

Prop. 2022/23:126 kommunikation när det finns en skäligen misstänkt (27 kap. 20 § första stycket 1 rättegångsbalken). För att bestämmelsen ska få tillräckligt genomslag bör kravet, som utredningen påpekar, inte ställas så högt att reglerna i praktiken inte kan tillämpas. Samtidigt måste det beaktas att det är fråga om ett mycket ingripande tvångsmedel och att risken för att ovidkommande personer drabbas ökar genom det utökade användningsområdet. Regeringen anser, i likhet med *Internetstiftelsen*, att detta talar för att ställa höga krav på kopplingen mellan det som ska avlyssnas och den person som avlyssningen riktas mot. När det gäller hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsavlyssningsuppgifter när det finns en skäligen misstänkt krävs dessutom att det finns särskild anledning att anta att informationssystemet har använts eller kommer att användas av den misstänkte. Det bör inte komma i fråga att ställa lägre krav när samma tvångsmedel används utan att det finns en skäligen misstänkt. Sammantaget bedömer regeringen att det högre beviskravet, dvs. särskild anledning att anta, framstår som väl avvägt när det gäller såväl hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation som motsvarande hemlig dataavläsning.

Mot denna bakgrund anser regeringen att hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation som används för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott bör få avse ett telefonnummer eller en annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som det finns särskild anledning att anta att gärningsmannen eller någon annan som har medverkat till brottet eller brotten under den tid som tillståndet avser har använt eller kommer att använda. Hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsavlyssningsuppgifter och som används för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott bör få avse ett avläsningsbart informationssystem som det finns särskild anledning att anta att gärningsmannen eller någon annan som har medverkat till brottet eller brotten under den tid som tillståndet avser har använt eller kommer att använda.

Adresser, kommunikationsutrustningar och informationssystem som kontaktas av gärningsmannen

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får även avse ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta (27 kap. 20 § första stycket 2 rättegångsbalken). Hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsavlyssningsuppgifter får på motsvarande sätt även avse ett avläsningsbart informationssystem som det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta (4 § tredje stycket lagen om hemlig dataavläsning).

En möjlighet att avlyssna ett telefonnummer, en annan adress, en kommunikationsutrustning eller ett informationssystem som har en direkt koppling till gärningsmannen kan förväntas vara tillräcklig i många av de fall där det finns ett påtagligt behov av att kunna använda tvångsmedlen för att utreda vem som skäligen kan misstänkas. Det finns dock fall där en sådan koppling saknas, men där hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller motsvarande hemlig dataavläsning som avser

exempelvis målsägandens telefon skulle vara den enda reella möjligheten att identifiera någon som skäligen kan misstänkas för brottet. Det kan exempelvis handla om en målsägande som är försvunnen eller medvetlös till följd av ett allvarligt våldsbrott eller människorov och där det inte finns någon skäligen misstänkt för brottet. En möjlighet att kunna ta del av innehållet i skickade och mottagna meddelanden skulle då kunna ge nödvändiga uppslag för att komma vidare i utredningen.

Regeringen gör i avsnitt 9.3 bedömningen att hemlig övervakning av elektronisk kommunikation även i fortsättningen bör kunna riktas mot en målsägande. Även om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och motsvarande hemlig dataavläsning typiskt sett är en klart mer ingripande åtgärd än hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, gör sig till stor del samma argument gällande här. Det handlar bl.a. om att det inte i praktiken bör överlämnas till målsäganden att avgöra om ett allvarligt brott ska utredas eller inte. Regeringen instämmer i utredningens bedömning att en ändamålsenlig lösning är att tillåta att de aktuella tvångsmedlen avser målsägandens telefonnummer, elektroniska adress, kommunikationsutrustning eller informationssystem, men endast i syfte att fånga upp kommunikation med gärningsmannen. Med en sådan reglering blir det tydligt att avsikten enbart är att få tillgång till kommunikation med gärningsmannen i syfte att få reda på vem han eller hon är och inte att i något annat avseende kartlägga eller utreda målsägandens förhållanden. I det syftet får det också anses principiellt godtagbart att tvångsmedlen avser en adress, en utrustning eller ett informationssystem som innehas eller används av någon annan än målsäganden.

Regleringen bör utformas på motsvarande sätt som föreslås för adresser, utrustningar och informationssystem som används av gärningsmannen. På samma sätt som gäller för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och motsvarande hemlig dataavläsning bör det dock ställas särskilt höga krav när åtgärden avser exempelvis ett telefonnummer som används av någon annan än gärningsmannen. En förutsättning bör därför vara att det finns synnerlig anledning att anta att gärningsmannen eller någon annan som har medverkat till brottet eller brotten under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta adressen, utrustningen eller informationssystemet.

Attunda tingsrätt anser att innebörden av uttrycket synnerlig anledning att anta bör preciseras. Avsikten med förslaget är att det på grund av tillförlitliga uppgifter ska vara så gott som säkert att gärningsmannen eller någon annan som har medverkat till brottet har kontaktat eller kommer att kontakta exempelvis ett visst telefonnummer (jfr prop. 2002/03:74 s. 49). Regeringen anser att en sådan bedömning låter sig göras även när den person som avlyssningen riktas mot är oidentifierad.

Avlidna personer

I vissa situationer kan det finnas behov av att rikta tvångsmedlen mot någon som är avliden.

I föregående avsnitt föreslås att tvångsmedlen under vissa förutsättningar ska få avse exempelvis ett telefonnummer som det finns synnerlig anledning att anta att gärningsmannen har kontaktat. Eftersom

Prop. 2022/23:126 åtgärden i sådana fall riktas mot den okände gärningsmannen, bör det inte ha någon betydelse för tvångsmedelsanvändningen om innehavaren eller användaren av telefonnumret är avliden.

I andra fall kan det finnas behov av att rikta tvångsmedlen mot en avliden gärningsman. Det kan t.ex. handla om ett terroristbrott där en gärningsman har dött i samband med attentatet. I ett sådant fall kan det finnas ett starkt intresse av att avlyssna den dödes telefon i syfte att snabbt utreda om han eller hon har haft några medhjälpare som fortfarande är i livet. I föregående avsnitt föreslås att hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation ska få avse exempelvis ett telefonnummer som har använts av en gärningsman. Regeringen bedömer att förslaget i ett sådant fall ger stöd för att avlyssna ett telefonnummer som har använts av en avliden gärningsman, under förutsättning att syftet är att utreda någon annans eventuella medverkan i brottet. I litteraturen har det uttalats att i den utsträckning hemliga tvångsmedel på teleområdet får användas för att säkra uppgifter som rör förfluten tid, bör de kunna hämtas in för tiden fram till en misstänkt persons dödsfall (Gunnel Lindberg, *Straffprocessuella tvångsmedel – när och hur får de användas?*, 5 uppl. 2022 s. 95). Regeringen kan dock inte se något hinder mot att med stöd av den nu föreslagna bestämmelsen även hämta in uppgifter som avser tiden efter dödsfallet, t.ex. om innehållet i ett sms som har tagits emot på den avlidne gärningsmannens telefon.

Andra personer

Även i vissa andra fall kan det finnas ett behov av hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller motsvarande hemlig dataavläsning i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas. Det kan handla om personer som har bevittnat ett brott eller som av någon annan anledning kan antas ha uppgifter som har betydelse som bevis, men som inte berättar vad de vet för polisen.

Utredningen bedömer att det inte är lämpligt med en reglering som grundas på omständigheten att en viss person kan antas ha information av värde för utredningen. En alltför långtgående möjlighet till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig dataavläsning mot sådana personer kan enligt utredningen i praktiken bli en sorts under rättelseverksamhet som genererar stora mängder överskottsinformation. *Åklagarmyndigheten*, som efterfrågar ytterligare överväganden av denna fråga, framhåller att det i många utredningar kommer att saknas synnerlig anledning att anta att den som har begått brottet kommer att kontakta målsäganden. I ännu färre ärenden kommer det enligt Åklagarmyndigheten att vara möjligt att identifiera någon annan person som den okände gärningsmannen kommer att kontakta. Enligt myndigheten kan man däremot i många ärenden anta att personer kommer att diskutera gärningen och även vem som har utfört den. Regeringen har förståelse för Åklagarmyndighetens synpunkter. Det är dock inte möjligt att inom ramen för detta lagstiftningsärende göra de överväganden som myndigheten efterfrågar. Regeringen avser dock att utvärdera effekterna av det förslag som nu lämnas i syfte att se om ytterligare åtgärder är nödvändiga.

9.2 Uppgifter ska få hämtas in i realtid vid hemlig övervakning av elektronisk kommunikation

Prop. 2022/23:126

Regeringens förslag: Det ska vara tillåtet att hämta in uppgifter om meddelanden i realtid vid hemlig övervakning av elektronisk kommunikation som används i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott. Det ska också vara tillåtet att läsa av eller ta upp kommunikationsövervakningsuppgifter i realtid vid hemlig dataavläsning som används i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott.

Utredningens förslag (SOU 2022:19) stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta av remissinstanserna, bl.a. *Göteborgs tingsrätt*, *JK*, *Polismyndigheten* och *Sveriges advokatsamfund*, tillstyrker förslaget eller har inga synpunkter på det. *Åklagarmyndigheten* instämmer i utredningens slutsats om att det finns ett påtagligt behov av den föreslagna åtgärden. *Internetstiftelsen* betonar att en möjlighet till inhämtning i realtid innebär utökade möjligheter att kartlägga den enskildes förhållanden, särskilt om man även hämtar in lokaliseringsuppgifter i realtid. Enligt stiftelsen bör det undersökas om det bör finnas ytterligare garantier eller begränsningar för denna åtgärd.

Skälen för regeringens förslag

Nuvarande reglering

När hemlig övervakning av elektronisk kommunikation används i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas får uppgifter som hämtas in om meddelanden endast avse förfluten tid (27 kap. 20 § andra stycket rättegångsbalken). Sådana uppgifter får alltså inte hämtas in i realtid. Begränsningen till historiska uppgifter motsvarar den inhämtning av uppgifter som tidigare kunde ske med stöd av lagen (2003:389) om elektronisk kommunikation, se propositionen *De brottsbekämpande myndigheternas tillgång till uppgifter om elektronisk kommunikation* (prop. 2011/12:55 s. 72). Vid hemlig dataavläsning i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott får avläsning eller upptagning av kommunikationsövervakningsuppgifter på motsvarande sätt endast avse förfluten tid (5 § första stycket lagen om hemlig dataavläsning).

Uppgifter om meddelanden bör få hämtas in i realtid

De brottsbekämpande myndigheterna har anfört att det numera finns ett påtagligt behov av en möjlighet att hämta in uppgifter om meddelanden i realtid i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott. Behovet finns i synnerhet när det gäller komplexa cyberbrott. Oftast finns inga andra uppslag för att komma vidare i utredningen än de noder i en infrastruktur som gärningsmännen har agerat utifrån. Framåtsyftande hemlig övervakning av elektronisk kommunikation skulle ofta vara av avgörande betydelse för att utreda vilka personerna är. Det handlar om potentiellt systemhotande brottslighet med en betydande internationell dimension. Det framstår därför som mycket angeläget att brottsligheten

Prop. 2022/23:126 kan bekämpas. Det finns även en risk att avsaknaden av effektiva utredningsmöjligheter gör det attraktivt för kriminella som ägnar sig åt allvarlig cyberbrottslighet att placera infrastruktur i Sverige. Enligt utredningen finns exempel på allvarliga attacker med utpressningsprogram i andra länder där spåren har lett till Sverige.

Ett annat exempel är internetrelaterade sexualbrott mot barn och barnpornografibrott. En stor del av kommunikationen vid dessa brott sker via olika forum på den dolda delen av internet (Darknet) eller krypterade appar. En möjlighet till hemlig övervakning i realtid skulle vara ett mycket effektivt verktyg för att kunna identifiera en skäligen misstänkt person. Enligt myndigheterna är det i åtskilliga fall den enda framkomliga vägen för att kunna lagföra gärningsmannen och avbryta pågående övergrepp.

Mot denna bakgrund bedömer regeringen, i likhet med *Åklagarmyndigheten*, att det finns ett påtagligt behov av att kunna hämta in uppgifter om meddelanden i realtid genom hemlig övervakning av elektronisk kommunikation och motsvarande hemlig dataavläsning.

En möjlighet till inhämtning i realtid innebär, som *Internetstiftelsen* pekar på, utökade möjligheter att kartlägga enskildas personliga förhållanden. Att ta bort begränsningen till meddelanden i förfluten tid skulle därför innebära ett större intrång i den personliga integriteten. Regeringen anser att behovet väger så pass tungt att integritetsintrånget är försvarligt. Internetstiftelsen väcker frågan om det för den aktuella åtgärden bör finnas några ytterligare rättssäkerhetsgarantier eller begränsningar. Regeringen bedömer att den reglering som redan finns är ändamålsenlig även i fråga om denna typ av tvångsmedelsanvändning.

Regeringen anser sammantaget att det bör vara tillåtet att hämta in uppgifter om meddelanden i realtid vid hemlig övervakning av elektronisk kommunikation som används i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott. På motsvarande sätt bör det vara tillåtet att läsa av eller ta upp kommunikationsövervakningsuppgifter i realtid vid hemlig dataavläsning som används i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott.

9.3 Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation som riktas mot en målsägande

Regeringens bedömning: Det bör även i fortsättningen vara tillåtet att rikta hemlig övervakning av elektronisk kommunikation mot en målsägande i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott.

Utredningens bedömning (SOU 2022:19) stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta av remissinstanserna instämmer i bedömningen eller har inga invändningar mot den, däribland *Ekobrottsmyndigheten*, *Göteborgs tingsrätt*, *Polismyndigheten*, *Skatteverket*, *Sveriges advokatsamfund*, *Säkerhetspolisen* och *Tullverket*. *Lunds universitet (Juridiska fakulteten)* framhåller att tillämpningen av hemlig övervakning av elektronisk kommunikation mot en målsägandes

elektroniska kommunikation varken utgör en extensiv eller analogisk tolkning och att det därför inte behövs några författningsändringar. *Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten* delar inte fullt ut utredningens slutsats utan anser att det finns betänkligheter mot att använda hemlig övervakning mot ett brottsoffer i alla situationer. Nämnden ser ett behov av att förtydliga författningstexten när det gäller personkretsen. *Attundatingsrätt*, *Integritetsskyddsmyndigheten* och *Uppsala universitet (Juridiska fakulteten)* anser att frågan om att i lagtext förtydliga att åtgärden är tillåten bör övervägas ytterligare. *JK* instämmer i utredningens bedömning att det även fortsättningsvis bör vara möjligt att rikta hemlig övervakning av elektronisk kommunikation mot en målsägande i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet. *JK* ifrågasätter dock, med hänsyn till Europadomstolens praxis, om personkretsen som tvångsmedlet kan riktas mot är tillräckligt tydligt angiven. *Institutet för mänskliga rättigheter* anser att det är anmärkningsvärt att utredningen väljer att inte presentera ett författningsförslag och anser att ett sådant bör tas fram och remitteras.

Skälen för regeringens bedömning

Nuvarande reglering

När det finns en skäligen misstänkt får hemlig övervakning av elektronisk kommunikation endast avse ett telefonnummer, en annan adress eller en kommunikationsutrustning som på visst sätt kan knytas till den misstänkte (27 kap. 20 § första stycket rättegångsbalken). Vid hemlig övervakning av elektronisk kommunikation som används i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott finns inget motsvarande krav på vilken adress eller utrustning som övervakningen får avse. Åtgärden ska dock vara av synnerlig vikt för utredningen (27 kap. 20 § andra stycket).

Det finns anledning att överväga frågan

Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten har i två ärenden uppmärksammat att hemlig övervakning av elektronisk kommunikation har använts mot målsäganden i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott. Nämnden har i dessa ärenden ifrågasatt om det är rimligt att brottsbekämpande myndigheters intresse av övervakningsuppgifter tillåts urholka målsägandens integritetsskydd på detta sätt (nämndens uttalande den 11 september 2019, dnr 132-2018). Åklagarmyndigheten har å sin sida uppgett att domstolarna brukar ge tillstånd till hemlig övervakning av elektronisk kommunikation i dessa fall. Om denna möjlighet skulle inskränkas får det allvarliga negativa konsekvenser för möjligheterna att utreda brott. Det skulle enligt myndigheten också innebära ett steg tillbaka i kampen mot tystnadskulturen.

Det finns mot denna bakgrund anledning att överväga om hemlig övervakning av elektronisk kommunikation bör få riktas mot en målsägande i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott.

Det kan urskiljas tre olika situationer som kan aktualiseras när det handlar om att få tillgång till uppgifter om målsägandens elektroniska kommunikation.

Den första situationen är att målsäganden medverkar i utredningen. Det kan då vara möjligt för målsäganden att från en operatör få ut uppgifter om telefonnummer som kontaktat målsägandens nummer, dock mot en kostnad. Det förekommer också att Polismyndigheten med fullmakt från abonnenten kan få ut vissa uppgifter från operatören. Det finns dock stora variationer mellan de olika telebolagen när det gäller vilken typ av uppgifter som man kan få tillgång till på frivillig väg och hur långt tillbaka i tiden dessa sträcker sig. Från vissa bolag kan man inte få uppgifter lika långt tillbaka i tiden som man hade kunnat få genom ett beslut om hemlig övervakning av elektronisk kommunikation. Vidare kan man inte vid en förfrågan från abonnenten eller med fullmakt från abonnenten få ut uppgifter om geografiska positioner. Sådana uppgifter är enligt de brottsbekämpande myndigheterna ofta avgörande för att man ska komma framåt i en utredning. Möjligheten att med målsägandens samtycke få tillgång till uppgifter kan alltså ur ett utredningsperspektiv inte jämföras med ett beslut om hemlig övervakning av elektronisk kommunikation. Det kan därför även i de fall då målsäganden medverkar i utredningen vara nödvändigt att fatta ett beslut om hemlig övervakning av elektronisk kommunikation för att viktiga uppgifter ska kunna tillföras utredningen.

Den andra situationen är att målsäganden inte kan lämna sitt samtycke till att uppgifter hämtas in. Det kan t.ex. handla om att målsäganden är avliden, försvunnen eller medvetslös. I sådana fall kan det finnas uppgifter om att målsäganden varit i kontakt med eller skulle träffa några personer strax före brottet. De brottsbekämpande myndigheterna har anfört att hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ofta är den första ingången i ett spaningsärende och många gånger helt avgörande för att det över huvud taget ska gå att komma vidare i utredningen. Utan en uppgift om vilka personer som senast varit i kontakt med målsäganden kan det enligt myndigheterna vara omöjligt att få fram uppslag om vem som kan misstänkas för brottet. I vissa fall, t.ex. när man inte kan lokalisera en mordplats, kan det även vara av stor vikt med en möjlighet att kunna kartlägga målsägandens rörelser i samband med brottet. Det finns därmed ett uppenbart behov av en möjlighet att kunna rikta hemlig övervakning av elektronisk kommunikation mot målsäganden i dessa fall.

Den tredje situationen är att målsäganden väljer att inte medverka i utredningen. Oviljan kan ha olika orsaker. Målsäganden kan exempelvis vara påverkad av relationen till gärningsmannen eller gärningsmännen på grund av släktskap eller vänskapsband. Målsäganden kan själv höra till den kriminella miljön och omfattas av dess tystnadskultur. Enligt uppgift från de brottsbekämpande myndigheterna har det blivit allt vanligare, främst när det gäller brott med koppling till gängkriminalitet, att det i utredningen förekommer personer som på goda grunder kan antas ha uppgifter om brottet men som inte lämnar dessa uppgifter till polisen. Inte sällan handlar det om personer som rör sig i den kriminella miljön. I dessa fall kan det vara mycket svårt eller omöjligt att snäva in kretsen av tänkbara gärningsmän om man inte kan använda hemlig övervakning av

elektronisk kommunikation mot målsäganden för att få kännedom om vilka personer som han eller hon har varit i kontakt med eller som har funnits på samma plats som målsäganden vid relevanta tidpunkter. Det kan också vara så att målsäganden egentligen vill att brottet ska utredas men inte vågar medverka. Denna rädsla kan bero på att målsäganden har utsatts för övergrepp i rättssak eller andra påtryckningar för att inte lämna uppgifter till myndigheterna. Rädslan kan också bero på att gärningsmännen har ett vålds- och skrämsekapital som inger fruktan även utan att några uttryckliga påtryckningar eller hot behöver framföras. Regeringen anser, i linje med utredningens bedömning, att det inte kan accepteras att avgörandet av om ett allvarligt brott ska utredas i praktiken läggs i målsägandens hand. Det finns ett starkt samhällsintresse av att allvarliga brott utreds, och målsäganden disponerar inte över den frågan. En ordning där hemlig övervakning av elektronisk kommunikation mot målsäganden inte kan användas för att ta reda på vem som skäligen kan misstänkas för brottet innebär också att en tung börda läggs på målsäganden, som i värsta fall ställs inför valet mellan att antingen riskera allvarliga repressalier för sin medverkan i förundersökningen eller att gärningsmännen går fria. En sådan ordning ger potentiellt också en stor makt åt gärningsmännen, som kan förhindra att brottet kan utredas genom att hota målsäganden. Sådana konsekvenser framstår som oacceptabla. Det finns därför ett tydligt behov av en möjlighet att använda hemlig övervakning av elektronisk kommunikation i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott även i de fall då målsäganden inte medverkar till utredningen.

Sammantaget anser regeringen att det finns ett påtagligt behov av att kunna rikta hemlig övervakning av elektronisk kommunikation mot målsäganden i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott.

Åtgärden är proportionerlig

Nästa fråga är om behovet av åtgärden väger så tungt att det uppväger det intrång i den personliga integriteten och rätten till skydd för sina personuppgifter som åtgärden innebär för målsäganden.

Till en början kan det konstateras att hemlig övervakning av elektronisk kommunikation anses vara ett av de minst integritetskänsliga av de hemliga tvångsmedlen. Detta utesluter inte att åtgärden kan utgöra ett allvarligt ingrepp i målsägandens rätt till skydd för sitt privatliv, sin korrespondens och sina personuppgifter, åtminstone i de fall som man med hjälp av åtgärden kan dra precisa slutsatser om målsägandens privatliv (jfr EU-domstolens dom den 2 mars 2021 i målet C-746/18). Detta gäller särskilt när det är fråga om övervakning i realtid (jfr EU-domstolens dom den 6 oktober 2020 i de förenade målen C-511/18, C-512/18 och C-520/18 punkt 187). Kraven för att åtgärden ska få vidtas är högt ställda genom att det krävs att brottet är av det slaget att hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation är tillåten. Det kan också konstateras att proportionalitetsprincipen ska tillämpas och att åtgärden ska vara av synnerlig vikt för utredningen.

Ett argument mot att tillåta hemlig övervakning mot målsäganden är det särskilda skydd som målsäganden åtnjuter i en förundersökning och

Prop. 2022/23:126 rättsprocess. Det finns skäl som talar för att målsägandens personliga integritet och önskan att inte medverka i en utredning bör respekteras. Det är dock möjligt att i vissa situationer använda ett visst tvång mot en målsägande inom ramen för en brottsutredning och rättsprocess, t.ex. i form av beslag och hämtning till förhör. Vidare kan målsäganden även indirekt drabbas av tvångsmedel som riktas mot den misstänkte. Hemlig avlyssning av den misstänktes telefon kan t.ex. innebära att även telefonsamtal med målsäganden avlyssnas. Det bör också framhållas att hemlig övervakning som riktar sig mot målsäganden förekommer redan i dag och har använts under lång tid. Det som diskuteras nu är alltså inte någon ny åtgärd. I vissa fall, såsom när målsäganden bragts om livet, är medvetlös eller är utsatt för ett pågående människorov, måste det presumeras att målsäganden vill eller hade velat att brottet ska kunna utredas och i förekommande fall avbrytas. Men även när det gäller andra allvarliga brott bör intresset av att brottet kan utredas ges företräde och målsäganden få tåla att hemlig övervakning av elektronisk kommunikation används i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet. Det ligger i samhällets intresse att allvarliga brott kan utredas även när målsäganden inte vill medverka. Mot den bakgrunden anser regeringen att intresset av att kunna rikta hemlig övervakning av elektronisk kommunikation mot målsäganden väger tyngre än de möjliga betänkligheter som *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* anser finns med en sådan åtgärd. Åtgärden är alltså proportionerlig och bör därför vara tillåten även i fortsättningen.

Det behövs inga författningsändringar

Lagtexten innehåller inte någon begränsning av vilka personer som får bli föremål för hemlig övervakning av elektronisk kommunikation som används i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott. Regeringen instämmer i utredningens bedömning att detta innebär att det enligt gällande rätt är tillåtet att rikta åtgärden mot en målsägande. Det behövs därför inte några författningsändringar för att åtgärden ska vara tillåten även i fortsättningen.

Flera remissinstanser, bl.a. *Attunda tingsrätt, Institutet för mänskliga rättigheter, Integritetsskyddsmyndigheten, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* och *Uppsala universitet (Juridiska fakulteten)*, ser ett behov av att i lagtexten förtydliga att åtgärden är tillåten eller efterlyser ytterligare överväganden i denna fråga. Regeringen bedömer dock att det inte är möjligt att på motsvarande sätt som vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation införa en begränsning av den personkrets som kan komma att träffas av åtgärden. En sådan reglering kommer oundvikligen att innebära att den nödvändiga flexibiliteten i regleringen går förlorad. Det bör mot denna bakgrund inte göras någon lagändring i syfte att förtydliga att hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får riktas mot en målsägande i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott.

JK ifrågasätter, med hänsyn till Europadomstolens praxis, om personkretsen som tvångsmedlet kan riktas mot är tillräckligt tydligt angiven. Regeringen vill i detta sammanhang påpeka att det genom det allmänna kravet på synnerlig vikt för utredningen måste finnas en koppling till det

aktuella brottet. Vidare bör det beaktas att åtgärden är föremål för domstolsprövning och att det är rätten som slutligen bedömer om åtgärden är proportionerlig i förhållande till motstående intressen. Rätten har också möjlighet att förena tillståndet med särskilda villkor till skydd för enskildas integritet. Europadomstolen har särskilt framhållit att ett förhandsgodkännande från domstol kan tjäna till att begränsa de rättsvårdande myndigheternas handlingsfrihet i fråga om tolkningen av allmänt hållna uttryck i lagstiftningen (Europadomstolens dom den 4 december 2015 i målet Roman Zakharov mot Ryssland, nr 47143/06, punkt 249). Regeringen bedömer mot denna bakgrund, och i likhet med Utredningen om rättssäkerhetsgarantier vid användningen av vissa hemliga tvångsmedel (SOU 2018:61 s. 122–124), att regleringen är förenlig med de krav som följer av Europakonventionen.

10 En möjlighet att knyta beslut om hemlig rumsavlyssning och hemlig kameraövervakning till en person

10.1 Ett tillstånd ska kunna knytas till en person i stället för en viss plats

Regeringens förslag: Det ska införas en möjlighet att knyta ett tillstånd till hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning eller hemlig dataavläsning som gäller kameraövervaknings- eller rumsavlyssningsuppgifter till den skäligen misstänkte i stället för till en viss plats.

Utredningens förslag (SOU 2022:19) stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta av remissinstanserna är positiva till förslaget eller har inga invändningar mot det, däribland *Attunda tingsrätt*, *Brå*, *Diskrimineringsombudsmannen*, *ECPAT*, *Ekobrottsmyndigheten*, *Göteborgs tingsrätt*, *JK*, *Polismyndigheten*, *Skatteverket*, *Säkerhetspolisen*, *Tullverket* och *Åklagarmyndigheten*. Tullverket och Åklagarmyndigheten framhåller att förslaget kommer att förbättra möjligheterna att utreda och bekämpa allvarlig och organiserad brottslighet. Brå anser att den höga graden av riskmedvetenhet hos personer inom den organiserade brottsligheten talar för att det finns ett behov av att knyta hemlig rumsavlyssning och hemlig kameraövervakning till en person i stället för en viss plats. *Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten* instämmer i utredningens bedömning att ändrade förutsättningar när det gäller framför allt tekniken öppnar för att knyta ett tillstånd till hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning till en person i stället för till en viss plats. *Sveriges advokatsamfund*, *Integritetsskyddsmyndigheten* och *Lunds universitet (Juridiska fakulteten)*, vilka avstyrker förslaget, anser att det utan ett krav på plats är svårt att bedöma vilket intrång i den personliga integriteten som åtgärden medför. *Göteborgs tingsrätt*, *JO* och *Internetstiftelsen* framför liknande synpunkter. *Journalistförbundet* avstyrker

Prop. 2022/23:126 förslaget med hänvisning till att det kommer att leda till att avlyssningsförbudet aktualiseras i fler fall och att det därför hotar källskyddet. *Internetstiftelsen* anser att det bör införas ett krav på att beslut som knyts till den skäligen misstänkte i efterhand prövas av domstol. *Polismyndigheten* anser att problemet med gods som överlämnas, dvs. situationer där en misstänkt levererar något till en annan person och där det hade varit värdefullt att kunna följa leveransen efter överlämnandet, behöver omhändertas och författningsregleras.

Skälen för regeringens förslag

Nuvarande reglering innebär att tillstånd till hemlig rumsavlyssning och hemlig kameraövervakning måste avse en viss plats

Hemlig kameraövervakning får som huvudregel avse endast en plats där den skäligen misstänkte kan antas komma att uppehålla sig. Om det inte finns någon som är skäligen misstänkt för brottet, får hemlig kameraövervakning användas för att övervaka den plats där brottet har begåtts eller en nära omgivning till denna plats. Vid hemlig kameraövervakning får den verkställande myndigheten under vissa förutsättningar, efter särskilt tillstånd, i hemlighet skaffa sig tillträde till och installera tekniska hjälpmedel på en plats som annars skyddas mot intrång. Detta får dock inte avse tillträde för installation av tekniska hjälpmedel i någons stadigvarande bostad (27 kap. 20 b, 20 c och 25 a §§ rättegångsbalken).

Kameraövervakningsuppgifter kan även hämtas in med hjälp av hemlig dataavläsning. Ett tillstånd till sådan hemlig kameraövervakning får endast avse en plats där den skäligen misstänkte kan antas komma att uppehålla sig. En sådan plats får dock inte vara någons stadigvarande bostad, se 4 § fjärde stycket lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning. Hemlig dataavläsning som gäller kameraövervakningsuppgifter skiljer sig i vissa avseenden från hemlig kameraövervakning. Vid den senare åtgärden består installationsmomentet av montering av kameror som övervakar den misstänkte. Vid hemlig dataavläsning består installationen eller åtgärden av att aktivera en redan befintlig kamera i det informationssystem som den misstänkte använder. Ett sådant informationssystem kan t.ex. vara en dator, mobiltelefon eller läsplatta. Dessa är som huvudregel rörliga och det ankommer därmed på den brottsbekämpande myndighet som ska verkställa åtgärden att kontrollera var informationssystemet befinner sig när åtgärden vidtas. Den som prövar ansökan om hemlig dataavläsning bör försäkra sig om att det är möjligt att respektera platskravet. Det är möjligt att respektera platskravet genom t.ex. fysisk spaning (prop. 2019/20:64 s. 218).

Hemlig rumsavlyssning får avse endast en plats där det finns särskild anledning att anta att den skäligen misstänkte kommer att uppehålla sig. Om åtgärden avser någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes, får hemlig rumsavlyssning användas endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där. Vissa platser, t.ex. medieredaktioner och läkarmottagningar, får inte bli föremål för hemlig rumsavlyssning (27 kap. 20 e § rättegångsbalken).

Rumsavlyssningsuppgifter kan även hämtas in med hjälp av hemlig dataavläsning. Platskravet motsvarar då det som gäller enligt rättegångsbalken (6 och 13 §§ lagen om hemlig dataavläsning). Den praktiska

verkställigheten av hemlig dataavläsning för avläsning eller upptagning av rumsavlyssningsuppgifter skiljer sig från hemlig rumsavlyssning enligt rättegångsbalken. I de senare fallen monteras avlyssningsutrustning på en plats där den misstänkte förväntas befinna sig. Vid hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter måste en funktion i informationssystemet aktiveras, t.ex. en mikrofon i en dator, mobiltelefon eller läsplatta. Den som ska pröva förutsättningarna för tillstånd bör således förhå sig om hur den brottsbekämpande myndigheten tänkt att det ska gå till att ha kontroll så att informationssystemet finns på den plats tillståndet gäller och, om nödvändigt, meddela de särskilda villkor i tillståndet som behövs (prop. 2019/20:64 s. 220).

Behovet av att knyta hemlig rumsavlyssning till person

Många grovt kriminella personer är ytterst säkerhetsmedvetna. Det gör det svårt för de brottsbekämpande myndigheterna att oupptäckta bereda sig tillträde till deras bostäder. De kriminella inser också risken för att deras telefonsamtal kan bli föremål för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation. Därför använder de ofta krypterade telefoner och olika applikationer för att kommunicera. Personerna är också väl medvetna om möjligheten att de kan bli avlyssnade i sina fordon men även på avgränsade platser såsom caféer och liknande. Enligt de brottsbekämpande myndigheterna har det under de senaste åren blivit mer regel än undantag att kriminella väljer att ha sina fysiska samtal på platser där de känner sig trygga från risken för avlyssning, t.ex. utomhus i rörelse eller på en parkbänk. Det är alltså mer sällan som hemlig rumsavlyssning kan verkställas i ett avgränsat utrymme.

Enligt de brottsbekämpande myndigheterna har utvecklingen lett till att det är relativt vanligt att de avstår från att ansöka om tillstånd till hemlig rumsavlyssning, eftersom det inte är möjligt att ange en specifik plats där åtgärden ska vidtas. I ett exempel som har lämnats av Åklagarmyndigheten var det känt att de misstänkta kontinuerligt träffades på olika platser. Genom hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation fick de brottsbekämpande myndigheterna kännedom om att de misstänka skulle träffas, men själva mötesplatsen bestämdes genom krypterad kommunikation som det inte gick att ta del av i klartext. Åklagaren i ärendet övervägde att begära hemlig rumsavlyssning på alla de platser där möten ägt rum men avstod från detta efter diskussion med polisen, som ansåg att åtgärden skulle kräva en stor arbetsinsats samtidigt som utgången skulle vara osäker eftersom mötet lika gärna skulle kunna äga rum på en ny plats.

Förändringen av de kriminellas beteende har även lett till att åklagare i vissa fall begärt och ibland även fått domstolens tillstånd till hemlig rumsavlyssning på större bestämda platser, såsom den plats längs en viss väg där den misstänkte kan förväntas uppehålla sig eller på offentlig plats i en viss angiven stad där ett möte kan förväntas äga rum. Denna tendens till uppluckring av platsbegreppet illustrerar de problem som kan uppstå på grund av kravet på att ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning ska knytas till en viss plats.

Enligt regeringens bedömning står det klart att den gällande regleringen om hemlig rumsavlyssning inte möter den brottsbekämpande verksamhetens behov av att kunna anpassa åtgärden till den misstänktes agerande.

Regeringen förslår i avsnitt 11.1 att åklagare ska få möjlighet att meddela interimistiska beslut om hemlig rumsavlyssning och tillträdes-tillstånd för installation av utrustning för sådan avlyssning. Dessa förslag bedöms i första hand minska de olägenheter som följer av att tillstånd till hemlig rumsavlyssning kan behöva ges under tider då domstolarna inte är tillgängliga för beslut. I viss utsträckning bedöms förslagen även kunna göra det möjligt att få tillstånd beslut när möten blir kända med kort varsel eller en mötesplats ändras och en domstolsprövning inte hinner genomföras. De brottsbekämpande myndigheterna har dock anfört att en möjlighet till interimistiskt beslutsfattande inte fullt ut tillgodoser dagens behov. Även om det rättsligt finns en möjlighet för åklagaren att meddela ett interimistiskt beslut kan det nämligen vara så att tiden inte medger att han eller hon får ett tillräckligt underlag och tillräcklig tid för de överväganden som måste göras. Det kan exempelvis handla om att spanare observerar att ett intressant möte påbörjas och att ett beslut skulle behöva meddelas i princip omedelbart. En möjlighet till interimistiska beslut löser inte heller de svårigheter som följer av att de personer som ska avlyssnas är i rörelse utomhus och att platsen därför inte kan anges med någon precision.

Mot bakgrund av det anförda gör regeringen, i likhet med utredningen, bedömningen att det nuvarande platskravet kan leda till oacceptabla hinder i den brottsbekämpande verksamheten och att dessa problem endast i viss utsträckning kan motverkas genom att det införs en möjlighet för åklagare att meddela interimistiska beslut om hemlig rumsavlyssning. Det finns därmed ett påtagligt behov av en möjlighet att knyta ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning till den skäligen misstänkte i stället för en viss plats.

Behovet av att knyta hemlig kameraövervakning till person

De brottsbekämpande myndigheterna har beskrivit att de kriminellas riskmedvetenhet och anpassade beteende medför svårigheter även när det gäller hemlig kameraövervakning på i första hand allmänna platser. Många gånger kan det vara nödvändigt att kunna spana på den skäligen misstänkte när han eller hon rör sig på allmänna platser, samtidigt som det kan vara omöjligt att genomföra fysisk spaning utan upptäckt. Ett exempel på detta kan vara att de brottsbekämpande myndigheterna misstänker att det finns en narkotika- eller vapengömma på någon avsides plats, och att de vill kunna följa den misstänkte för att i bästa fall kunna lokalisera gömman och knyta den misstänkte till den. I sådana fall är fysisk spaning ofta utesluten på grund av risken för upptäckt. Samtidigt finns det ingen plats som kan pekas ut i ett tillstånd till hemlig kameraövervakning och ingen möjlighet att placera ut kameror, eftersom det på förhand inte är känt var de behövs. Däremot kan det vara möjligt att med exempelvis en kamerautrustad drönare följa och filma den misstänktes väg utan upptäckt. Vidare finns det vissa områden där kriminella grupper utövar sådan övervakning att polisen över huvud taget inte kan vistas inom området utan upptäckt. I vissa fall har det handlat om att gruppen har satt upp fysiska vägsräddningar, men det förekommer också att personer med koppling till

gruppen har till uppgift att övervaka vilka som kommer in i området och försäkra sig om att de inte är poliser. En möjlighet till hemlig kameraövervakning kan i sådana områden vara den enda framkomliga vägen för att kunna spana på den skäligen misstänkte när han eller hon rör sig i området. Med hjälp av drönare kan övervakning utomhus genomföras utan någon föregående installation och utan att man behöver få tillträde till intrångsskyddade utrymmen. Åtgärden kan alltså i vissa fall vidtas snabbt och med relativt begränsade förberedelser. Kameror kan även i vissa andra fall placeras ut relativt snabbt.

Däremot krävs det enligt myndigheterna ofta förberedelser inför hemlig kameraövervakning i ett utrymme som inte är tillgängligt för allmänheten. Det är självklart inte möjligt att vidta förberedande åtgärder på en okänd plats eller att hämta in tillträdestillstånd till en plats som är okänd. Det krävs alltså ofta att platsen är känd i förväg för att kameraövervakning ska kunna ske på platser som allmänheten inte har tillträde till. Något behov av en möjlighet att knyta ett tillstånd till hemlig kameraövervakning till en person i stället för en viss plats finns därför oftast inte med anledning av kameraövervakning som ska verkställas på platser dit allmänheten inte har tillträde. Det är dock möjligt att tänka sig att den misstänkte beger sig till en plats, t.ex. en inhägnad tomt som inte är allmän, i syfte att undgå risken för kameraövervakning och att övervakning då kan ske utan att man behöver tillträda platsen, t.ex. med hjälp av drönare.

Som redovisas ovan har utvecklingen lett till att det ibland meddelas beslut om hemlig rumsavlyssning där platsen för avlyssningen anges brett. Sådana exempel finns också när det gäller hemlig kameraövervakning. T.ex. ger domstolar inte sällan tillstånd till hemlig kameraövervakning med drönare som omfattar stora områden.

Regeringen bedömer mot denna bakgrund, i likhet med utredningen, att inte heller den gällande regleringen om hemlig kameraövervakning längre möter den brottsbekämpande verksamhetens behov.

Åklagare har redan i dag en möjlighet att meddela interimistiska beslut om hemlig kameraövervakning. Regeringen föreslår i avsnitt 11.2 att det ska bli möjligt att besluta om tillträdestillstånd för installation av kamerautrustning även utan samband med hemlig rumsavlyssning och att sådana beslut även ska kunna meddelas interimistiskt. En sådan möjlighet kan förväntas förbättra förutsättningarna för hemlig kameraövervakning på platser som är skyddade mot intrång, i de fall det finns tid och möjlighet att installera en kamera i tid. Förslaget medför dock ingen förbättring när det gäller möjligheterna till kameraövervakning på allmänna platser. Sammanfattningsvis bedömer regeringen att det finns ett påtagligt behov av en möjlighet att knyta ett beslut om hemlig kameraövervakning till den skäligen misstänkte.

Behovet av att knyta hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssnings- eller kameraövervakningsuppgifter till person

Som anförs i avsnitt 7.1 bör de förslag om utvidgade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel enligt rättegångsbalken som lämnas i detta lagstiftningsärende som utgångspunkt omfatta även hemlig dataavläsning.

Sådana uppgifter som kan hämtas in genom hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning kan även hämtas in med hjälp av hemlig

Prop. 2022/23:126 dataavläsning. Skillnaden är att man vid hemlig dataavläsning inte monterar en avlyssnings- eller kamerautrustning, utan i stället utnyttjar ett informationssystem som har en viss koppling till den skäligen misstänkte. Ett sådant informationssystem kan t.ex. vara en dator, mobiltelefon eller läsplatta. Konkret kan det t.ex. handla om att man aktiverar den misstänktes webbkamera eller mikrofonen på den misstänktes mobiltelefon. Eftersom bestämmelserna om hemlig dataavläsning har utformats med rättegångsbalkens regler som förebild och då det är fråga om en metod att få tillgång till samma slags uppgifter, gäller den problem- och behovsbeskrivning som redovisas ovan även i fråga om hemlig dataavläsning. Regeringen bedömer därför, i likhet med utredningen, att det även finns ett påtagligt behov av en möjlighet knyta hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssnings- eller kameraövervakningsuppgifter till den skäligen misstänkte.

Förhållandena har ändrats

Frågan om anknytning mellan person och tvångsmedel har varit föremål för överväganden i flera tidigare lagstiftningsärenden. I det ärende som föregick lagen (1995:1506) om hemlig kameraövervakning övervägde regeringen om tillståndet skulle knytas till en plats eller en person. Regeringen bedömde då att det skulle medföra svårigheter att tillämpa ändamåls-, behovs- och proportionalitetsprinciperna om tillståndet skulle knytas till en person. Det skulle t.ex. inte gå att tillämpa proportionalitetsprincipen eftersom det på förhand inte skulle vara känt vilka eller hur många platser som skulle komma att övervakas. Vid en förundersökning som avser ett visst brott skulle, beroende på omständigheterna, övervakning av en allmän plats kanske anses vara godtagbar medan övervakning av en enskild plats, t.ex. genom att kameran riktades mot ett bostadsfönster, inte skulle komma i fråga. Även andra, rent praktiska, skäl ansågs tala mot att knyta övervakningen till en viss person. Om det inte på förhand kan anges vilka platser som kan bli aktuella för övervakning torde det ändå inte gå att undvara spaningspersonal på platsen. Den misstänkte måste ju hela tiden bevakas och kameror skulle behöva sättas upp och monteras ned beroende på den misstänktes rörelsemönster. Bedömningen var att det torde vara förenat med betydande svårigheter och opraktiskt att organisera en övervakning på det sättet. Det ansågs även finnas en risk för att antalet kameror skulle bli mycket stort, se propositionen Hemlig kameraövervakning (prop. 1995/96:85 s. 30 och 31). I propositionen Hemliga tvångsmedel mot allvarliga brott gjorde regeringen bedömningen att kraven på viss anknytning till en eller flera adresser eller platser i huvudsak borde gälla oförändrade. Det uttalades då att integritets- och rättssäkerhetsskäl alltjämt talade för att lagstiftningen bör vara utformad på ett sådant sätt att beslutsfattaren kan ta ställning till den konkreta åtgärd som avses vid tillståndsgivningen (prop. 2013/14:237 s. 97). I propositionen Hemlig dataavläsning gjorde regeringen återigen samma principiella bedömning (prop. 2019/20:64 s. 118–120).

Vid bedömningen av om det finns förutsättningar för att i vissa fall släppa kravet på att tillståndet ska avse en viss plats har den tekniska utvecklingen betydelse. De uttalanden som gjorts i tidigare lagstiftningsärenden om vikten av att beslutsfattaren kan pröva den konkreta åtgärd

som planeras har fortfarande giltighet. Den tekniska utvecklingen har dock förändrat spelplanen, särskilt när det gäller hemlig rumsavlyssning och hemlig kameraövervakning på allmänna platser och andra platser utomhus. Förutsättningarna för bedömningen har alltså förändrats.

När det gäller hemlig rumsavlyssning har utvecklingen bl.a. inneburit att utrustningen för att avlyssna brottsmisstänkta personer kan anpassas snabbare än tidigare och riktas så att man kan avlyssna misstänkta som förflyttar sig utan att det innebär stora risker för att samtal mellan andra personer fångas upp. Avlyssning på allmänna platser kan numera i vissa fall genomföras på ett sätt som innebär lägre risker för intrång i utomståendes personliga integritet än vad som tidigare har varit möjligt. En sådan möjlighet kan i vissa fall finnas även när den misstänkte befinner sig på en intrångsskyddad plats, såsom en inhägnad tomt.

När det gäller hemlig kameraövervakning har den nya drönartekniken inneburit att det är möjligt att från luften kameraövervaka brottsmisstänkta som är i rörelse eller som befinner sig på avsides platser eller utomhus på privata fastigheter. Drönarna kan flygas på ett sådant avstånd att risken för att de övervakade personerna upptäcker dem är mycket liten. Kamerorna kan också riktas och zoomas in mot de övervakade personerna, varför risken för integritetsintrång för utomstående är begränsad. Möjligheten att snabbt montera och zooma in kameran på de personer som är intressanta i utredningen är inte begränsad till drönarkameror.

Regeringen bedömer därför, i likhet med utredningen och *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden*, att ändrade förutsättningar i fråga om framför allt tekniken öppnar för att knyta tillstånd till hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning samt motsvarande hemlig dataavläsning till den skäligen misstänkte. Flera remissinstanser, bl.a. *Sveriges advokatsamfund* och *Integritetsskyddsmyndigheten*, anser att det utan ett krav på plats är svårt att bedöma vilket intrång i den personliga integriteten som åtgärden medför. Regeringen har viss förståelse för dessa synpunkter. Den tekniska utvecklingen har dock inneburit att det går att anpassa verkställigheten på ett sätt som minimerar risken för onödiga integritetsintrång. Genom att den planerade verkställigheten beskrivs i ansökan och att tillståndet förenas med lämpliga villkor är det enligt regeringen möjligt att bedöma vilka integritetsintrång som åtgärden medför och om åtgärden är proportionerlig.

En möjlighet att knyta tillstånd till person är en effektiv åtgärd

Hemlig rumsavlyssning, hemlig kameraövervakning och hemlig dataavläsning som gäller motsvarande uppgifter är effektiva åtgärder för att utreda de allvarliga brott som kan motivera respektive tvångsmedel. Enligt de brottsbekämpande myndigheterna är det i vissa fall den enda möjligheten att få tillgång till den information som myndigheterna behöver för att kunna utreda brottet. Regeringen bedömer, i likhet med utredningen, att en möjlighet att kunna besluta om hemlig rumsavlyssning, hemlig kameraövervakning eller hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssnings- eller kameraövervakningsuppgifter avseende en viss person kan förväntas minska de påtagliga olägenheter som har uppstått på grund av platskravet i kombination med de kriminellas beteende. En sådan

Prop. 2022/23:126 möjlighet kan därmed förväntas vara tillräckligt effektiv för att det ska vara motiverat att införa den.

En möjlighet att knyta tillstånd till person är en proportionerlig åtgärd

Hemlig rumsavlyssning, hemlig kameraövervakning och hemlig dataavläsning innebär en inskränkning av vissa rättigheter som tillkommer enskilda enligt regeringsformen, Europakonventionen och EU:s rättighetsstadga. Sådana begränsningar måste ha ett tillräckligt tydligt lagstöd och vara proportionerliga i förhållande till ändamålet (se vidare avsnitt 5.2).

En första fråga är om en reglering som inte ställer krav på angivande av en viss plats blir tillräckligt tydlig och förutsebar för att leva upp till kravet på tydligt lagstöd. I avsnitt 10.4 föreslås ett antal begränsningar i fråga om den plats som åtgärden får verkställas på eller riktas mot. I avsnitt 10.3 föreslår regeringen vidare att tillståndet alltid ska förenas med villkor som syftar till att minska risken för onödiga integritetsintrång. I avsnitt 10.2 föreslås att tillståndet ska få knytas till den skäligen misstänkte endast om det finns särskilda skäl för det. Sammantaget anser regeringen, i likhet med utredningen, att regleringen med denna utformning blir tillräckligt tydlig och förutsebar för att leva upp till de krav som följer av regeringsformen, Europakonventionen och EU:s rättighetsstadga.

Nästa fråga är om en reglering utan ett platskrav är proportionerlig. En utgångspunkt är då att hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter kan medföra särskilt allvarliga intrång i den personliga integriteten. Regeringen föreslår i avsnitt 10.4 vissa verkställighetsbegränsningar i fråga om vilka platser som ska få övervakas eller avlyssnas. Särskilt höga krav föreslås för hemlig rumsavlyssning och motsvarande hemlig dataavläsning. Dessa krav motsvarar de som i dag ska beaktas vid tillståndsprövningen. Regeringen bedömer att det inte innebär någon påtaglig försämring från integritetssynpunkt att begränsningen i fråga om platsen i vissa fall kommer att beaktas vid verkställigheten i stället för vid tillståndsprövningen. Vidare föreslår regeringen i avsnitt 10.3 att ett tillstånd som är knutet till en viss person alltid ska förenas med villkor. *Sveriges advokatsamfund* anser att kravet på villkor för beslutet möjliggör för domstolarna att utöva ett visst inflytande över hur beslutet verkställs, men att det samtidigt är svårt att se hur villkoren ska prövas och utformas när det inte är känt var åtgärden ska verkställas. Risken för integritetsintrång är enligt advokatsamfundet rimligtvis större om åtgärden verkställs på en offentlig plats än om den verkställs i en mer avskild lokal, exempelvis ett källarförråd, och på motsvarande sätt skiljer sig behovet av villkor åt beroende på var åtgärden verkställs. Regeringen instämmer i att behovet av villkor kan skilja sig åt beroende på vilken typ av plats som åtgärden ska verkställas på. I vissa fall kan det därför vara lämpligt med ett villkor som innebär att åtgärden endast får verkställas på vissa typer av platser eller att ställa upp villkor som enbart ska gälla i förhållande till vissa typer av platser. En skyldighet för domstolen att förena ett tillstånd med villkor framstår mot denna bakgrund som en ändamålsenlig åtgärd för att minimera onödiga integritetsintrång. Sammantaget bedömer regeringen att de begränsningar som föreslås nedan, i kombination med de principer och rättssäkerhetsgarantier som styr hemliga tvångsmedel i allmänhet, utgör en tillräcklig

garanti för att tvångsmedlen inte kommer att användas på ett sätt som medför oacceptabla integritetsintrång. Vidare saknas det enligt regeringens bedömning lämpligare eller mindre ingripande alternativ för att få del av de uppgifter som det finns behov av i dessa utredningar.

Regeringen anser vidare, till skillnad från *Journalistförbundet*, att den omständigheten att avlyssningsförbudet kan komma att aktualiseras i fler fall än i dag inte utgör ett skäl mot att kunna knyta de aktuella tvångsmedlen till den skäligen misstänkte. Avlyssningsförbudet kommer att gälla oförändrat och förslaget hotar därför inte källskyddet.

Sammantaget bedömer regeringen att det är proportionerligt och förenligt med regeringsformen, Europakonventionen och EU:s rättighetsstadga att införa en möjlighet att knyta ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning, hemlig kameraövervakning eller hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssnings- eller kameraövervakningsuppgifter till den skäligen misstänkte i stället för en viss plats. En sådan möjlighet bör därför införas.

Internetstiftelsen anser att det bör införas ett krav på att beslut som knyts till den skäligen misstänkte i efterhand prövas av domstol. Regeringen instämmer dock i utredningens bedömning att den domstolsprövning som ska ske enligt nuvarande regler är tillräcklig och att det alltså inte behövs ytterligare en prövning när verkställigheten har skett.

Polismyndigheten anser att problemet med gods som överlämnas behöver omhändertas och författningsregleras. Problemet är kopplat till situationer som skulle kunna uppstå när en misstänkt person levererar något, t.ex. en väska som misstänks innehålla narkotika, till en annan person och där det hade varit värdefullt att kunna följa det gods som omfattas av brottsmisstanken även efter överlämnandet. Regeringen konstaterar att det saknas underlag för att nu överväga en särskild reglering för sådana situationer.

10.2 Det ska krävas särskilda skäl

Regeringens förslag: Ett tillstånd till hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning eller hemlig dataavläsning som gäller kameraövervaknings- eller rumsavlyssningsuppgifter ska få avse en skäligen misstänkt i stället för en viss plats endast om det finns särskilda skäl för det.

Utredningens förslag (SOU 2022:19) stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta av remissinstanserna tillstyrker förslaget eller har inga invändningar mot det, däribland *Ekobrottsmyndigheten*, *JK*, *Kustbevakningen*, *Luleå tingsrätt*, *Polismyndigheten*, *Skatteverket*, *Säkerhetspolisen* och *Tullverket*. *Åklagarmyndigheten* avstyrker förslaget och anser att alternativt att knyta ett tillstånd till en plats respektive en person i lagtexten bör jämföras med varandra. Enligt myndigheten kommer ett beslut om ett hemligt tvångsmedel som är riktat mot en viss person att löpa betydligt lägre risk att drabba tredje person. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* anser att förslaget innebär en principiellt stor förändring och att det därför är viktigt att det utformas som en

Prop. 2022/23:126 undantagsregel. Nämnden befarar att kravet på särskilda skäl i praktiken inte kommer att innebära en tillräckligt restriktiv tillämpning utan att metoden blir mer regel än undantag. Enligt nämnden bör det därför övervägas om inte synnerliga skäl ska krävas i stället för särskilda skäl. *Internetstiftelsen* anser i linje med detta att det bör krävas synnerliga skäl. Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden anser vidare att det bör övervägas om det ska införas en särskild tidsbegränsning för tillstånd som knyts till den skäligen misstänkte. *Göteborgs tingsrätt* påpekar att det enligt utredningen kan komma att bli vanligt med tillstånd för både plats och person, varför det enligt tingsrätten kan ifrågasättas vilka de särskilda skälen kan vara.

Skälen för regeringens förslag: Även om platskravet i vissa situationer orsakar problem för de brottsbekämpande myndigheterna, finns det också många fall där det är möjligt att förutse på vilken plats hemlig rumsavlyssning, hemlig kameraövervakning eller motsvarande hemlig dataavläsning kommer att behöva användas. I de fallen framstår det som en klar fördel att platsen framgår av tillståndsbeslutet, eftersom det bidrar till förutsebarhet och minskar behovet av att förena tillståndet med villkor. Det talar för att möjligheten att knyta ett tillstånd till en person bör utformas som en undantagsregel.

Åklagarmyndigheten anser emellertid att alternativet att knyta ett tillstånd till en plats respektive en person i lagtexten bör jämföras med varandra, eftersom ett tillstånd som är knutet till en viss person löper betydligt lägre risk att drabba tredje person. Exempelvis spelar en fast monterad kamera på en viss plats regelmässigt in dygnet runt under den tid som tillståndet gäller, vilket innebär att personer som inte är intressanta för utredningen kan komma att filmas. Verkställighet av tvångsmedelsbeslut som har knutits till en viss person kommer enligt Åklagarmyndigheten å andra sidan i praktiken endast att ske i samband med att den misstänkte befinner sig på platsen, vilket innebär att antalet för utredningen ointressanta personer som filmas eller avlyssnas kommer att minska. Regeringen har förståelse för dessa synpunkter. Samtidigt måste det, som *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* påpekar, beaktas att möjligheten att knyta ett tillstånd till en person innebär en principiellt sett stor förändring. Det innebär att en viss försiktighet är påkallad vid utformningen av regleringen. Mot denna bakgrund anser regeringen, i likhet med utredningen, att reglerna som gör det möjligt att knyta ett tillstånd till den skäligen misstänkte bör vara utformade som undantagsbestämmelser.

När det gäller frågan om vilka krav som ska ställas bör ett tillstånd få knytas till en person endast i fall där det är klart motiverat. Samtidigt bör kraven inte ställas så högt att möjligheten att knyta ett tillstånd till en person blir alltför begränsad och därmed inte svarar upp mot de brottsbekämpande myndigheternas behov. Ett krav på särskilda skäl framstår som väl avvägt. Regeringen finner således inte anledning att, som Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden och *Internetstiftelsen* är inne på, gå längre än så och föreslå ett krav på synnerliga skäl.

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden anser att det bör övervägas om det ska införas en särskild tidsbegränsning för tillstånd som knyts till den skäligen misstänkte. Såvitt nämnden förstår är möjligheten att knyta ett tillstånd till en person framför allt tänkt att användas i vissa typer av

situationer, exempelvis när brottsbekämpande myndigheter har uppgifter om ett möte för överlämning av narkotika men inte vet var det ska äga rum. Under sådana förhållanden borde det i normalfallet räcka med ett tillstånd som gäller en kortare tid än den månad som åklagaren normalt begär. Regeringen instämmer i att det i sådana situationer som nämnden tar upp kan vara tillräckligt med en tillståndstid som understiger en månad. Samtidigt finns det utan tvekan andra fall där det finns behov av att kunna följa den misstänktes förehavanden under en längre tid, samtidigt som det inte är möjligt att på förhand förutse på vilka platser det kommer att behöva ske. En särskild tidsgräns för dessa typer av tillstånd skulle också ytterligare komplicera ett regelverk som redan är förhållandevis svårtillgängligt. Regeringen anser därför att det inte finns tillräckliga skäl för att föreslå en särskild tidsgräns för tillstånd som är knutna till en person.

Att det ska finnas särskilda skäl innebär att möjligheten att knyta ett tillstånd till den skäligen misstänkte inte ska utnyttjas om det är möjligt och tillräckligt att knyta tillståndet till en viss plats. Däremot bör inget hindra att det vid samma tillfälle meddelas tillstånd till ett hemligt tvångsmedel som avser såväl en viss plats som den skäligen misstänkte. *Göteborgs tingsrätt* anser med anledning av detta att det kan ifrågasättas vilka de särskilda skälen kan vara. Regeringen bedömer dock att det i många fall kan finnas ett behov av båda sortens tillstånd samtidigt som det finns särskilda skäl för att även knyta tillståndet till en person. Det kan t.ex. handla om att tillstånd till hemlig kameraövervakning ges för dels en plats i form av den misstänktes trapphus för att man ska kunna se vem som besöker den misstänktes bostad, dels den misstänkte som person för att man ska kunna följa den misstänkte med kameror när han eller hon rör sig utomhus.

10.3 Tillståndet ska alltid förenas med villkor

Regeringens förslag: I ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning som avser den skäligen misstänkte i stället för en viss plats ska det alltid anges villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan. Åklagaren ska vara skyldig att i samband med ansökan föreslå sådana villkor. Åklagaren ska vara skyldig att föreslå sådana villkor även i samband med en ansökan om hemlig dataavläsning som gäller kameraövervaknings- eller rumsavlyssningsuppgifter och som avser den skäligen misstänkte.

Utredningens förslag (SOU 2022:19) stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta av remissinstanserna tillstyrker förslaget eller har inga invändningar mot det, däribland *Polismyndigheten*, *Svea hovrätt*, *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden*, *Tullverket* och *Åklagarmyndigheten*. *JK* framhåller vikten av att det ställs krav på att tillståndet alltid förenas med tydliga villkor och att dessa är utformade så att tvångsmedlet kan godtas oavsett var det kommer att verkställas. *Internetstiftelsen* framför liknande synpunkter. *Stockholms tingsrätt* anser att ett tillstånd som utgångspunkt bör förenas med villkor och att det är lämpligt att åklagaren lämnar förslag på sådana. Eftersom det i vissa fall

Prop. 2022/23:126 kan vara svårt att besluta om relevanta villkor vars innehåll inte redan följer av lag anser tingsrätten dock att kravet på villkor inte bör vara obligatoriskt. *JO* och *Attunda tingsrätt* anser att det bör övervägas om det är möjligt att i lagtexten ange en exemplifiering av vilka villkor som bör ställas upp. *Göteborgs tingsrätt* pekar på svårigheten att sätta upp villkor i tillståndet när det inte är känt på vilken plats avlyssningen eller övervakningen ska ske. *Uppsala universitet (Juridiska fakulteten)* anser att kraven på åklagare bör skärpas med hänsyn till att det i många ärenden om hemlig dataavläsning saknas villkor trots att det är obligatoriskt enligt lag.

Skälen för regeringens förslag

Hemlig rumsavlyssning och hemlig kameraövervakning

En anknytning till en viss plats innebär i sig att risken för onödiga integritetsintrång minskar, eftersom tvångsmedlet endast kan drabba personer som uppehåller sig på den aktuella platsen. När det införs en möjlighet att i vissa fall knyta ett tillstånd till en person måste ett motsvarande integritetsskydd uppnås på något annat sätt. Till viss del kan detta uppnås genom att det i lag föreskrivs vissa begränsningar som ska gälla vid verkställigheten (avsnitt 10.4). Regeringen bedömer dock att det därutöver bör ställas krav på att tillståndet förenas med villkor. Därigenom minskar risken för onödiga integritetsintrång ytterligare samtidigt som det förbättrar domstolens möjligheter att bedöma om åtgärden är proportionerlig. Som *Lagrådet* påpekar är det viktigt att villkoren i tillståndsbesluten utformas med tillräcklig precision och tydlighet.

Stockholms tingsrätt anser att det i vissa fall kan vara svårt att besluta om relevanta villkor vars innehåll inte redan följer av lag och att kravet på villkor därför inte bör vara obligatoriskt. Regeringen anser dock att det utan ett obligatoriskt krav på villkor inte kommer att finnas tillräckliga garantier för att åtgärden är proportionerlig i det enskilda fallet. Vidare bedömer regeringen, till skillnad från *Göteborgs tingsrätt*, att det inte bör innebära några större svårigheter att besluta om villkor trots att det inte är känt på vilken plats åtgärden ska verkställas. Det kan t.ex. handla om att åtgärden endast får verkställas inom ett visst område eller på vissa typer av platser.

JO och *Attunda tingsrätt* väcker frågan om lagtexten bör innehålla en exemplifiering av vilka villkor som bör ställas. Regeringen bedömer att en sådan exemplifiering riskerar att leda till att villkoren blir schablonartade och att det inte i tillräcklig utsträckning beaktas vilka villkor som är mest ändamålsenliga i det enskilda fallet.

I dagsläget finns det ingen skyldighet för åklagaren att lämna förslag på vilka villkor som kan behövas i syfte att begränsa integritetsintrånget. Detta framstår som naturligt eftersom villkor endast ska meddelas om det behövs. I och med införandet av ett obligatoriskt krav på villkor kommer saken i ett annat läge. Det bör därför vara åklagarens uppgift att i samband med en ansökan om tillstånd som ska knytas till en person föreslå lämpliga villkor. Med anledning av *Attunda tingsrätts* och *Stockholms tingsrätts* synpunkter kan det noteras att detta bör underlätta domstolarnas prövning av vilka villkor som bör anges.

Behovet av villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan gör sig gällande även när ett tillstånd till hemlig dataläsning som gäller rumsavlyssnings- eller kameraövervakningsuppgifter knyts till en person. Regleringen skiljer sig dock åt på det sättet att sådana villkor redan är obligatoriska (18 § första stycket 4 lagen om hemlig dataavläsning). Det behövs alltså inte någon lagändring för att ett krav på villkor ska gälla. Det bör dock framhållas att villkoren kommer att få ännu större betydelse i de fall där tillståndet inte är knutet till en viss plats. På samma sätt som när det gäller hemlig rumsavlyssning och hemlig kameraövervakning bör åklagaren vara skyldig att föreslå sådana villkor i samband med ansökan.

Uppsala universitet (Juridiska fakulteten) anser att kraven på åklagare bör skärpas med hänsyn till att det i många ärenden om hemlig dataavläsning saknas villkor trots att det är obligatoriskt enligt lag. Frågan om vilka krav som bör ställas på åklagare när det gäller tillstånd till hemlig dataavläsning som inte är knutna till en person kräver dock överväganden som inte kan göras inom ramen för detta lagstiftningsärende.

10.4 Begränsningar vid verkställigheten

Regeringens förslag: Ett beslut om hemlig rumsavlyssning som avser den skäligen misstänkte i stället för en viss plats ska få verkställas endast genom att avlyssningen riktas mot en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. Avlyssningen ska få riktas mot någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där. De tekniska hjälpmedel som används ska aldrig få placeras på en plats som skyddas mot intrång eller på sådana platser som ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning inte får avse. Avlyssningen ska inte heller få riktas mot sådana platser som hemlig rumsavlyssning inte får avse.

Ett beslut om hemlig kameraövervakning som avser den skäligen misstänkte ska få verkställas endast genom att övervakningen riktas mot en plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig. De tekniska hjälpmedel som används ska inte få placeras på en plats som skyddas mot intrång.

Ett beslut om hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter och som avser den skäligen misstänkte ska endast få verkställas på en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. Om platsen är någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes, ska den hemliga dataavläsningen få användas endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där. Förbudet mot hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter på platser dit tillträdestillstånd inte får beviljas ska gälla även när ett tillstånd knyts till den skäligen misstänkte.

Ett beslut om hemlig dataavläsning som gäller kameraövervakningsuppgifter och som avser den skäligen misstänkte ska endast få

verkställas på en plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig. En sådan plats ska dock inte få vara någons stadigvarande bostad.

Platser som inte får bli föremål för hemlig rumsavlyssning ska inte heller få bli föremål för hemlig kameraövervakning eller hemlig dataavläsning som gäller kameraövervakningsuppgifter.

Utredningens förslag (SOU 2022:19) stämmer i huvudsak överens med regeringens. Utredningen har inget förslag om att platser som inte får bli föremål för hemlig rumsavlyssning inte ska få bli föremål för hemlig kameraövervakning eller motsvarande hemlig dataavläsning.

Remissinstanserna: Endast ett fåtal remissinstanser yttrar sig särskilt om förslaget. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* anser att det behöver förtydligas hur den föreslagna begränsningen ska tillämpas och till vem den riktar sig. *Helsingborgs tingsrätt* anser att det relativt låga beviskravet när det gäller hemlig kameraövervakning, i kombination med att prövningen i praktiken flyttas från domstolen till den verkställande myndigheten, medför att rättssäkerhetsgarantierna vid dessa prövningar blir sämre. *Polismyndigheten* framhåller att det är viktigt att det vid hemlig dataavläsning inte ska gälla någon begränsning till platser som inte är skyddade mot intrång.

Skälen för regeringens förslag

Hemlig rumsavlyssning

För att hemlig rumsavlyssning ska kunna äga rum i ett utrymme som inte är tillgängligt för allmänheten, såsom en bostad eller ett fordon, krävs i allmänhet relativt omfattande förberedelser. Den brottsbekämpande myndigheten behöver normalt få tillåtelse av någon som disponerar platsen eller tillstånd av rätten att bereda sig tillträde till platsen för installation av avlyssningsutrustning. Därefter behöver utbildad personal installera utrustningen. Det är naturligtvis inte möjligt att få tillstånd till tillträde till en okänd plats eller att vidta en fysisk installation på en plats som man inte känner till. I praktiken är det därför sällan som en möjlighet att koppla ett tillstånd till avlyssning till den skäligen misstänkte i stället för en viss plats skulle ha någon praktisk nytta när den misstänkte befinner sig på intrångsskyddade platser. Detta talar för att möjligheten att knyta tillståndet till den skäligen misstänkte bör begränsas till situationer då han eller hon befinner sig på platser som inte är skyddade mot intrång.

Vidare framstår integritetsintrånget typiskt sett som större när avlyssningen sker på en skyddad plats. Den som befinner sig i en bostad eller ett privat fordon utgår rimligen från att utomstående inte kan ta del av de samtal som förs. Hemlig rumsavlyssning i exempelvis en bostad innebär i regel att alla som befinner sig på platsen kan komma att avlyssnas. Integritetsriskerna bedöms mot denna bakgrund i allmänhet vara högre vid avlyssning på platser dit allmänheten inte har tillträde. Det anförda talar för att möjligheten att knyta ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning till den skäligen misstänkte bör avse situationer där den misstänkte befinner sig på en allmän plats.

Även de brottsbekämpande myndigheternas behovsbeskrivning talar för att begränsa möjligheten till situationer då den misstänkte befinner sig på

en allmän plats. Det redovisade behovet avser nämligen främst situationer där den misstänkte kan förväntas föra ett samtal på platser som inte är skyddade mot intrång samtidigt som det på förhand inte är känt var samtalet kommer att äga rum.

Hänsynen till enskildas personliga integritet pekar i samma riktning. Den möjlighet som numera kan finnas att utan föregående installation, eller genom en mycket snabb installation, utföra hemlig rumsavlyssning på en plats som inte är skyddad mot intrång innebär att sådan avlyssning kan utföras med mycket kort varsel i betydligt fler fall. Men möjligheten innebär också att integritetsintrånget för utomstående kan begränsas. Avlyssningsutrustningen kan placeras ut kort före det att det aktuella samtalet har påbörjats och därefter avlägsnas kort efter det att samtalet har avslutats. Vidare är det numera möjligt att rikta in avlyssningen så att risken för att utomstående avlyssnas minimeras. Sådana möjligheter finns i praktiken inte vid avlyssning på intrångsskyddade platser. Vidare har den som befinner sig på en allmän plats, exempelvis en öppen restaurang, i många fall lägre anspråk på skydd mot att utomstående hör vad som sägs under samtal än den som befinner sig i exempelvis en bostad. Integritetsintrånget kan alltså i allmänhet anses vara lägre på allmänna platser än på platser dit allmänheten inte har tillträde. Samtidigt bör det sägas att det givetvis finns allmänna platser, t.ex. allmänna toaletter, där det kan upplevas som mycket integritetskränkande att bli avlyssnad.

I vissa fall kan det dock vara tekniskt möjligt att rikta hemlig rumsavlyssning mot en plats som inte är tillgänglig för allmänheten utan att polisen behöver få tillträde till platsen. Det kan t.ex. vara så att den skäligen misstänkte och den som han eller hon samtalar med beger sig in på en inhägnad tomt som allmänheten inte har tillträde till. Det kan då vara möjligt att utan risk för upptäckt snabbt placera avlyssningsutrustningen utanför det intrångsskyddade området och därigenom fånga upp det som sägs. I enstaka fall är också tänkbart att personerna beger sig in i en bostad och att samtalet hörs ut t.ex. genom ett öppet fönster, och att avlyssning alltså kan ske utan att det behöver ske något intrång i bostaden. Situationer av det angivna slaget kan beroende på omständigheterna ge upphov till större integritetsrisker än avlyssning av någon som befinner sig på en allmän plats, bl.a. eftersom utomstående personer som befinner sig på platsen många gånger räknar med att kunna tala utan att andra fånga upp det som sägs. Detta talar för att avlyssning där tillståndet kopplas till den misstänkte inte bör vara tillåten i dessa fall. Mot detta talar den uppenbara risken för att kriminella personer utnyttjar den lucka som därigenom uppstår och sätter i system att samtala på platser dit allmänheten inte har tillträde.

Vid en avvägning där brottsbekämpningsintresset ställs mot behovet av skydd för den personliga integriteten anser regeringen, i likhet med utredningen, att behovet av en möjlighet att kunna avlyssna även intrångsskyddade platser överväger. Integritetsriskerna bör i stället hanteras genom de villkor som tillståndet ska förenas med enligt förslaget i avsnitt 10.3. Möjligheten att knyta tillståndet till den skäligen misstänkte bör dock vara begränsad till fall då avlyssningsutrustningen placeras på en plats som inte är skyddad mot intrång. I annat fall skulle även bedömningen av om intrånget på en skyddad plats är godtagbart

Prop. 2022/23:126 överlämnas till den verkställande myndigheten. Regeringen instämmer i utredningens bedömning om att det inte vore lämpligt.

Vidare bör verkställigheten omfattas av motsvarande begränsningar som när tillståndet avser en viss plats. Det bör därför krävas att beslutet endast får verkställas genom att avlyssningen riktas mot en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. Till skillnad från *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* anser regeringen att det är tydligt att ett sådant krav kommer att rikta sig till den verkställande myndigheten. Om åtgärden riktas mot en stadigvarande bostad som inte är den skäligen misstänktes bör det krävas att det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att befinna sig där (jfr 27 kap. 20 e § andra stycket rättegångsbalken).

Den tekniska utrustning som används bör inte få placeras på eller riktas mot sådana platser som enligt 27 kap. 20 e § tredje stycket rättegångsbalken inte får bli föremål för hemlig rumsavlyssning.

Hemlig kameraövervakning

Även hemlig kameraövervakning i ett utrymme som inte är tillgängligt för allmänheten kräver i allmänhet relativt omfattande förberedelser och antingen samtycke av någon som disponerar platsen eller ett tillträdestillstånd. På samma sätt som när det gäller hemlig rumsavlyssning är det därför i praktiken sällan en möjlighet att koppla ett tillstånd till hemlig kameraövervakning till den skäligen misstänkte skulle ha någon praktisk användning när den misstänkte befinner sig på en intrångsskyddad plats. Detta talar även i fråga om hemlig kameraövervakning för att möjligheten att knyta tillståndet till den skäligen misstänkte bör begränsas till situationer då han eller hon befinner sig på en allmän plats.

För detta talar även integritetsintrånget. Den som befinner sig på en intrångsskyddad plats räknar många gånger med att inte vara iakttagen och än mindre avbildad. Möjligheterna att begränsa övervakningen på ett sådant sätt att utomstående inte avbildas är enligt uppgift liten, även om sådana möjligheter kan finnas rent tekniskt. Det innebär att alla som befinner sig på platsen kan komma att övervakas. Integritetsriskerna bedöms därför vara högre vid kameraövervakning på platser dit allmänheten inte har tillträde.

Även de brottsbekämpande myndigheternas behovsbeskrivning talar för att begränsa möjligheten till situationer då den misstänkte befinner sig på en allmän plats. I likhet med hemlig rumsavlyssning avser det behov som framkommit främst situationer där den misstänkte befinner sig på sådana platser.

Den möjlighet som numera kan finnas att med hjälp av drönare utföra hemlig kameraövervakning på en allmän plats innebär betydligt bättre möjligheter att utan upptäckt övervaka vissa platser där fysisk spaning är omöjlig. Det är också möjligt att anpassa sådan övervakning så att risken för integritetsintrång för utomstående minimeras. Övervakningen kan inriktas på den misstänkte samtidigt som man undviker att avbilda utomstående på ett sådant sätt att de kan identifieras. Eftersom drönaren styrs manuellt på distans är det också möjligt att begränsa övervakningen så att den bara pågår när det är relevant. Sådana möjligheter kan även finnas när det gäller fast monterade kameror.

Behovet rör alltså i första hand övervakning på en allmän plats, dvs. en plats som är upplåten till eller frekventeras av allmänheten. Som nämns ovan torde integritetsintrånget i allmänhet anses vara lägre på allmänna platser än på platser dit allmänheten inte har tillträde, även om det finns exempel på allmänna platser där det kan upplevas som mycket integritetskränkande att bli kameraövervakad.

I vissa fall kan det dock vara tekniskt möjligt att rikta hemlig kameraövervakning mot en plats som inte är tillgänglig för allmänheten utan att polisen behöver få tillträde till platsen. Ett exempel som tas upp även i fråga om hemlig rumsavlyssning är att den skäligen misstänkte beger sig in på en inhägnad tomt som allmänheten inte har tillträde till. I sådana fall kan det vara möjligt att övervaka platsen med hjälp av en kamera, exempelvis en kamerautrustad drönare. Det kan också hända att den misstänkte ger sig in i en byggnad och att kameraövervakningen kan riktas in genom ett fönster. Även om det inte är tillåtet att installera kamerautrustning i en bostad är det enligt gällande rätt tillåtet att utföra kameraövervakning in i en bostad från någon plats utanför. Integritetsintrånget är typiskt sett större på platser som inte är tillgängliga för allmänheten och särskilt stort när övervakningen riktas mot en bostad. Detta talar emot att tillåta att kameraövervakning riktas mot sådana platser i de fall när tillståndet är knutet till den skäligen misstänkte. En sådan begränsning skulle nämligen minska risken för att kameraövervakningen verkställs på ett sätt som innebär alltför stora integritetsintrång. Samtidigt skulle det innebära att det i systemet byggs in en möjlighet för kriminella att ganska enkelt undvika hemlig kameraövervakning.

Vid en avvägning mellan brottsbekämpningsintresset och behovet av skydd för den personliga integriteten gör regeringen samma bedömning som görs i fråga om hemlig rumsavlyssning. Regeringen bedömer således att behovet av en möjlighet att kunna kameraövervaka även icke allmänna platser överväger. Integritetsriskerna bör i stället hanteras genom de villkor som tillståndet ska förenas med enligt förslaget i avsnitt 10.3. Vidare bör möjligheten att knyta tillståndet till den skäligen misstänkte vara begränsad till fall då kamerautrustningen finns på en icke intrångsskyddad plats.

Verkställigheten bör omfattas av motsvarande begränsningar som när tillståndet avser en viss plats. Beslutet bör därför endast få verkställas genom att övervakningen riktas mot en plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig (jfr 27 kap. 20 b § rättegångsbalken).

Helsingborgs tingsrätt anser att det relativt låga beviskravet när det gäller hemlig kameraövervakning, i kombination med att prövningen i praktiken flyttas från domstolen till den verkställande myndigheten, medför att rättssäkerhetsgarantierna vid dessa prövningar blir sämre. Regeringen bedömer dock att de föreslagna verkställighetsbegränsningarna i kombination med kravet på villkor innebär att möjligheten att knyta ett tillstånd till en person inte innebär någon försämring från rättssäkerhetssynpunkt.

Hemlig dataavläsning

Hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssnings- och kameraövervakningsuppgifter har begränsats på i huvudsak motsvarande sätt som

Prop. 2022/23:126 hemlig rumsavlyssning respektive hemlig kameraövervakning (4 och 6 §§ lagen om hemlig dataavläsning). De principiella ställningstaganden som görs ovan när det gäller hemlig rumsavlyssning och hemlig kameraövervakning är i huvudsak relevanta även när det gäller hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssnings- och kameraövervakningsuppgifter. De skillnader som finns mellan tvångsmedlen motiverar dock i vissa avseenden en avvikande reglering.

En första fråga är om det bör gälla en begränsning till platser som inte är skyddade mot intrång. *Polismyndigheten* framhåller att det för en funktionell användning av hemlig dataavläsning är viktigt att det inte införs en sådan begränsning.

Regeringen föreslår ovan att de tekniska hjälpmedel som används vid hemlig rumsavlyssning och hemlig kameraövervakning som knyts till den skäligen misstänkte endast ska få placeras på en plats som inte är skyddad mot intrång, men att avlyssningen eller övervakningen ska få riktas mot intrångsskyddade platser i de fall det är möjligt. Avgörande för den bedömningen är att verkställighet på en intrångsskyddad plats kräver ett intrång och en installation på den skyddade platsen och att beslut om sådana intrång inte bör överlämnas till den verkställande myndigheten. Ett fysiskt intrång på en intrångsskyddad plats kan dock inte fullt ut jämföras med verkställigheten av hemlig dataavläsning som sker genom att man aktiverar t.ex. en mobilkamera. Den hemliga dataavläsningen kan visserligen i vissa fall behöva föregås av ett intrång och en installation av någon sorts tekniskt hjälpmedel (12 § lagen om hemlig dataavläsning). Den åtgärden behöver dock inte alls avse den plats där åtgärden ska verkställas. De skäl som talar för en begränsning till platser som inte är skyddade mot intrång när det gäller hemlig rumsavlyssning och hemlig kameraövervakning gör sig därför inte på samma sätt gällande när det är fråga om hemlig dataavläsning.

Om det införs en begränsning som går ut på att den hemliga dataavläsningen enbart får verkställas på icke intrångsskyddade platser får den i praktiken ett snävare tillämpningsområde än vad som föreslås för hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning. En sådan begränsning skulle avsevärt minska värdet av en möjlighet att knyta hemlig dataavläsning till en person, eftersom det skulle innebära att den hemliga dataavläsningen måste avbrytas så fort den skäligen misstänkte går in på en privat tomt eller in i ett fordon. Det vore olyckligt att på detta sätt lämna en lucka i regleringen som gör det möjligt för kriminella personer att förhållandevis enkelt undgå hemlig dataavläsning. De integritetsrisker som finns bör i stället hanteras genom de obligatoriska villkor som ska anges i tillståndet. Regeringen anser därför, i likhet med utredningen och *Polismyndigheten*, att det i fråga om hemlig dataavläsning inte bör gälla någon begränsning till icke intrångsskyddade platser.

Verkställigheten av ett tillstånd till hemlig dataavläsning som avser den skäligen misstänkte bör i övrigt begränsas på motsvarande sätt som gäller i fråga om tillstånd som knyts till en viss plats. Hemlig dataavläsning som gäller kameraövervakningsuppgifter bör således endast få användas på en plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig och aldrig i en stadigvarande bostad (jfr 4 § fjärde stycket lagen om hemlig dataavläsning). Hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter bör få användas endast på en plats där det finns särskild anledning att anta

att den misstänkte kommer att uppehålla sig. Om platsen är någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes, bör den hemliga dataavläsningen få användas endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där. Den hemliga dataavläsningen bör aldrig få användas på en plats dit tillträdestillstånd inte får beviljas, t.ex. ett advokatkontor eller en läkarmottagning (jfr 6 § andra och tredje styckena lagen om hemlig dataavläsning).

Platser som inte får bli föremål för hemlig rumsavlyssning bör inte få kameraövervakas

Lagrådet påpekar att det finns ett förbud mot att använda hemlig rumsavlyssning på s.k. fredade platser, bl.a. redaktionslokaler och advokatkontor (27 kap. 20 e § tredje stycket rättegångsbalken). I ett tillstånd till hemlig kameraövervakning som avser en plats ska det anges vilken plats tillståndet gäller. Frågan om var den hemliga kameraövervakningen ska ske och mot vilka platser den får riktas blir då föremål för rättens prövning. Det torde enligt Lagrådet vara så gott som uteslutet att det inom ramen för en sådan prövning skulle medges att kameran får riktas mot en fredad plats. När ett beslut avser en person i stället för en plats blir frågan om vilka platser en kamera ska kunna riktas mot en verkställighetsåtgärd som ska hanteras av en polisman. Kameran skulle då kunna riktas mot en fredad plats, t.ex. av misstag eller tidsbrist, när åtgärden utförs. Det anförda innebär att det finns en ökad risk för att en fredad plats kan komma att bli föremål för hemlig kameraövervakning genom riktning av utrustningen när beslutet avser en misstänkt person i stället för en eller flera platser. Mot denna bakgrund och för att markera vikten av en fredad plats inte i något fall får övervakas genom riktning av kameran förordar Lagrådet att det införs ett förbud som är lika långtgående som förbudet mot hemlig rumsavlyssning av fredade platser.

Regeringen instämmer i Lagrådets bedömning. Ett tillstånd till hemlig kameraövervakning bör därför inte få avse en plats som inte får bli föremål för hemlig rumsavlyssning, t.ex. en medieredaktion. Om ett tillstånd till hemlig kameraövervakning avser den skäligen misstänkte i stället för en viss plats, bör de tekniska hjälpmedel som används inte få placeras på sådana platser. Övervakningen bör inte heller få riktas mot sådana platser.

Syftet med förslaget är att skydda vissa former av kommunikation från hemlig kameraövervakning. Ordet plats bör därför förstås som sådana platser där sådan kommunikation äger rum. Förslaget innebär alltså att det t.ex. ska vara förbjudet att filma ett advokatkontors interiörer genom att rikta kameran in genom ett fönster. Däremot bör det inte finnas något förbud mot att i övrigt avbilda fasaden på en byggnad som inrymmer en fredad plats.

Hemlig dataavläsning som gäller kameraövervakningsuppgifter bör i linje med detta aldrig få användas på en plats dit tillträdestillstånd inte får beviljas.

11 Interimistiska beslut och tillträdestillstånd

11.1 Åklagare ska få besluta om hemlig rumsavlyssning i brådskande fall

Regeringens förslag: Om det kan befaras att det skulle medföra en fördröjning av väsentlig betydelse för utredningen att inhämta rättsens tillstånd i en fråga om hemlig rumsavlyssning eller hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter, ska tillstånd få ges av åklagaren i avvaktan på rättsens beslut.

Utredningens förslag (SOU 2022:19) stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta av remissinstanserna är positiva till förslaget eller har inget att invända mot det, däribland *Brå*, *Helsingborgs tingsrätt*, *Polismyndigheten*, *Sveriges advokatsamfund*, *Säkerhetspolisen*, *Uppsala universitet (Juridiska fakulteten)* och *Åklagarmyndigheten*. Åklagarmyndigheten framhåller att förslaget kommer att öka möjligheterna att vidta adekvata utredningsåtgärder i tid och att utreda svårutredd och allvarlig brottslighet. *Tullverket* anser att förslaget kommer att ge myndigheten bättre förutsättningar att utreda allvarliga smugglingsbrott. *Journalistförbundet* avstyrker förslaget och anför att en möjlighet för åklagare att fatta interimistiska beslut kan innebära en ökad risk för att redaktioner blir föremål för hemlig rumsavlyssning. *JO* anser att behovet av interimistiska beslut är svårt att värdera eftersom det inte har presenterats något underlag som visar hur ofta avlyssningsmöjligheter går om intet på grund av dröjsmål i tillståndsprocessen. *JO* pekar också på det intrång i den personliga integriteten som ett felaktigt åklagarbeslut om hemlig rumsavlyssning innebär. *Göteborgs tingsrätt* anser att utredningen inte tillräckligt har motiverat hur förhållandena har ändrats sedan frågan övervägdes sist eller varför det nu är proportionerligt med åtgärden. Tingsrätten anser även att utredningen inte i tillräcklig grad har beaktat vad de sammanlagda konsekvenserna blir om även förslaget att rumsavlyssning ska kunna knytas till person genomförs. Vidare anser tingsrätten att frågan om huruvida jourdomstolar kan pröva frågor om hemlig rumsavlyssning bör utredas mer och pekar på att det numera finns en utökad kvällsberedskap hos tingsrätterna för att kunna förordna offentliga försvarare. *JO* framför liknande synpunkter.

Skälen för regeringens förslag

Åklagare får inte ge tillstånd till hemlig rumsavlyssning

Frågor om hemliga tvångsmedel under en förundersökning prövas som huvudregel av domstol på ansökan av åklagare. Åklagare har dock möjlighet att i brådskande fall fatta beslut om vissa hemliga tvångsmedel i avvaktan på rättsens beslut. Möjligheten att fatta interimistiska beslut gäller i frågor om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraöver-

vakning och hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter, se 27 kap. 21 a § rättegångsbalken och 17 § lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning. Åklagare får däremot inte fatta beslut om hemlig rumsavlyssning eller hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter, annat än när landet är i krig eller liknande extraordinära omständigheter råder, se 2 och 28 §§ lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.

Frågan om att låta åklagare fatta interimistiska beslut om hemlig rumsavlyssning även i fredstid har tidigare övervägts i samband med att åklagare fick möjlighet att fatta interimistiska beslut om övriga hemliga tvångsmedel. Regeringen gjorde då bedömningen att någon möjlighet till interimistiska beslut om hemlig rumsavlyssning inte borde införas. Skälet var att hemlig rumsavlyssning typiskt sett är det hemliga tvångsmedel som leder till det största intrånget i enskildas personliga integritet och att särskild försiktighet därför ansågs påkallad när det gäller det tvångsmedlet (prop. 2013/14:237 s. 142). Det finns nu flera års erfarenhet av åklagares möjlighet att fatta interimistiska beslut om övriga hemliga tvångsmedel. Vidare har tekniken utvecklats och brottsligheten ändrat karaktär. Det finns därför anledning att på nytt överväga om det bör införas en möjlighet till interimistiska beslut om hemlig rumsavlyssning.

Det finns ett påtagligt behov av en möjlighet till interimistiska beslut

Domstolsprövningen utgör en viktig del av det system med rättssäkerhetsgarantier som omgärdar tillämpningen av hemliga tvångsmedel. En möjlighet för åklagare att interimistiskt besluta om hemliga tvångsmedel bör därför komma i fråga endast om starka skäl talar för det.

Hemlig rumsavlyssning är ett tvångsmedel som kan vara avgörande för att framgångsrikt utreda mycket allvarlig brottslighet. Många av dem som begår allvarliga brott är mycket säkerhetsmedvetna och vidtar åtgärder för att försvåra myndigheternas utredningsarbete och användning av hemliga tvångsmedel. Det kan t.ex. handla om att regelbundet byta telefon eller simkort eller att kommunicera via krypterade applikationer. Det kan därför vara svårt för de brottsbekämpande myndigheterna att säkra bevisning genom hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig övervakning av elektronisk kommunikation. Det kan också vara svårt att bedriva traditionell spaning eftersom de kriminella vidtar motåtgärder även i det avseendet, t.ex. genom att kontrollera vem som kommer in i ett område. I en sådan situation kan hemlig rumsavlyssning i praktiken vara det enda hemliga tvångsmedel som kan leda till att bevisning kan säkras.

Ibland finns det behov av att mycket snabbt kunna utverka ett beslut om hemlig rumsavlyssning. Enligt de brottsbekämpande myndigheterna är det vanligt förekommande att de med kort varsel får kännedom om att ett för brottsutredningen intressant möte ska äga rum. Det krävs i sådana fall ett snabbt beslut för att mötet ska kunna avlyssnas. Tullverket har även betonat vikten av en snabbhet i förfarandet kring hemlig rumsavlyssning vid gränspassager. Det kan nämligen vara en avgörande framgångsfaktor vid montering av avlyssningsutrustning i ett fordon när fordonet finns inne för tullkontroll. En annan situation som kan ställa krav på ett snabbt förfarande är när en annan stat begär rättsligt bistånd med vissa utrednings-

Prop. 2022/23:126 åtgärder. Det kan t.ex. vara så att den andra statens brottsbekämpande myndigheter har en pågående avlyssning i ett fordon som inom kort kommer att passera den svenska gränsen och vill att avlyssningen ska fortsätta på svenskt territorium.

De senaste årens brottsutveckling där allvarlig brottslighet, t.ex. skjutningar och sprängningar, begås inom ramen för kriminella nätverk med stort våldskapital, medför att det framstår som än mer angeläget att kunna fatta snabba beslut om hemliga tvångsmedel (jfr avsnitt 4). Behovet av snabba beslut när det gäller just hemlig rumsavlyssning har tidigare inte varit lika påtagligt, eftersom det ofta har krävts en omfattande kartläggning och planering för att verkställa åtgärden. Teknikutvecklingen innebär att det numera kan vara möjligt att snabbt installera en avlyssningsutrustning eller att genomföra avlyssning utan någon föregående installation.

Att få till stånd en domstolsprövning med den skyndsamhet som krävs kan vara svårt eller omöjligt. Att så är fallet gäller självklart vid sådana tidpunkter när domstolen inte är tillgänglig för beslut, dvs. utanför ordinarie arbetstid eller jourtid. Som *Göteborgs tingsrätt* påpekar finns det numera en utökad kvällsberedskap hos tingsrätterna för att kunna förordna offentliga försvarare. Domstolarna har emellertid inte någon beredskap dygnet runt. Som regeringen tidigare har konstaterat är det inte heller rimligt att bygga upp en sådan organisation enbart för att tillstånd till hemliga tvångsmedel ska kunna ges mycket snabbt under dygnets alla timmar (prop. 2013/14:237 s. 139). Även om tingsrätten i och för sig är tillgänglig för att ta ställning till en ansökan om hemlig rumsavlyssning, kan redan den tidsåtgång som uppstår genom att åklagaren måste ta sig till domstolen för att få en ansökan prövad få allvarliga konsekvenser för utredningen.

Den omständigheten att det i dag saknas en möjlighet till interimistiska beslut om hemlig rumsavlyssning leder ibland till att rumsavlyssning inte alls kommer till stånd trots att förutsättningar för åtgärden finns, vilket är olyckligt. Det är dock svårt att, som *JO* efterfrågar, presentera något mer konkret underlag som visar hur ofta sådana avlyssningsmöjligheter går om intet på grund av dröjsmål i tillståndsprocessen. Det förs av naturliga skäl inte någon statistik över fall när en ansökan om hemlig rumsavlyssning inte lämnas in till domstolen.

Regeringen anser sammantaget att det finns ett påtagligt behov av en möjlighet för åklagare att i brådskande fall besluta om hemlig rumsavlyssning i avvaktan på rättsens beslut. Som *Åklagarmyndigheten* framhåller skulle det öka möjligheterna att vidta adekvata utredningsåtgärder i tid och att utreda svårutredd och allvarlig brottslighet.

Rättssäkerhetsgarantierna är tillräckliga

Frågan är då om en möjlighet för åklagare att fatta interimistiska beslut om hemlig rumsavlyssning skulle innebära en alltför stor inskränkning av den rättssäkerhetsgaranti som domstolsprövningen utgör.

Det finns ett värde i att domstolsprövningen tvingar de brottsbekämpande myndigheterna till eftertanke i fråga om huruvida de rättsliga förutsättningarna för att använda tvångsmedlen är uppfyllda. Detta intresse är särskilt starkt när det gäller hemlig rumsavlyssning, vilket anses som det typiskt sett mest integritetskänsliga hemliga tvångsmedlet. Som *JO*

pekar på kan ett felaktigt åklagarbeslut om hemlig rumsavlyssning innebära ett allvarligt intrång i den enskildes personliga integritet.

Den generella möjligheten för åklagare att fatta interimistiska beslut om andra hemliga tvångsmedel än hemlig rumsavlyssning har nu funnits i drygt åtta år. Erfarenheterna visar att systemet fungerar väl. Möjligheten till interimistiska beslut utnyttjas sparsamt och det är mycket ovanligt att åklagarens beslut upphävs vid den obligatoriska efterföljande domstolsprövningen. Under 2021 fattade åklagare 493 interimistiska beslut om hemliga tvångsmedel. Samtliga beslut utom ett, vilket avsåg hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, fastställdes av domstol. Under 2020 upphävdes totalt fyra beslut av domstol. De besluten handlade om hemlig övervakning av elektronisk kommunikation (skr. 2022/23:30 s. 16, 20, 22 och 31).

Regeringen bedömer mot denna bakgrund att åklagare som fattar interimistiska beslut om hemliga tvångsmedel har goda kunskaper om förutsättningarna för användning av tvångsmedlen och som regel gör samma bedömning som domstolarna i frågan om huruvida ett tillstånd får meddelas. Det finns ingen anledning att tro att det skulle förhålla sig annorlunda med hemlig rumsavlyssning. Det är fråga om ett tvångsmedel som endast får användas vid misstanke om mycket allvarlig brottslighet. Förundersökningar om sådan brottslighet hanteras ofta av erfarna åklagare med stor vana av att handlägga frågor om hemliga tvångsmedel. Risken för felaktiga bedömningar kan därför förväntas vara låg. Vidare ska interimistiska beslut alltid skyndsamt prövas av domstol. Det bör också beaktas att uppgifter som har hämtats in innan rätten har prövat ett interimistiskt beslut inte får användas till nackdel för den avlyssnade eller någon annan som uppgifterna avser, om rätten vid sin prövning kommer fram till att det saknats skäl för åtgärden (27 kap. 21 a § tredje stycket rättegångsbalken).

Journalistförbundet, som motsätter sig en möjlighet till interimistiska beslut, anser att en sådan möjlighet kan innebära en ökad risk för att redaktioner kommer att avlyssnas. Regeringen konstaterar att förbudet enligt 27 kap. 20 e § tredje stycket rättegångsbalken mot att avlyssna vissa platser, bl.a. medieredaktioner, kommer att gälla även om det införs en möjlighet till interimistiska beslut om hemlig rumsavlyssning. En sådan möjlighet innebär därför inte någon ökad risk för att redaktioner kommer att avlyssnas.

Göteborgs tingsrätt anser att utredningen inte i tillräcklig grad har beaktat de sammanlagda konsekvenserna av förslaget om interimistiska beslut i kombination med förslaget om att ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning ska kunna knytas till en person (avsnitt 10). Prövningen av den senare frågan, inklusive frågorna om huruvida det finns särskilda skäl och vilka villkor som tillståndet ska förenas med, bör enligt tingsrätten göras av domstolen. Regeringen konstaterar att ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning som knytas till en person ger större möjligheter att anpassa verkställigheten till snabbt förändrade förhållanden. Bedömningen är därför att behovet av interimistiska beslut kommer att vara mindre när det gäller sådana tillstånd. Samtidigt kan det finnas fall där det uppstår behov av ett snabbt tillstånd till hemlig rumsavlyssning som knytas till en person. Det kan t.ex. handla om att man med kort varsel får kännedom om att en misstänkt person kommer att delta i ett för utredningen intressant möte på

Prop. 2022/23:126 en ännu okänd plats. Enligt regeringens uppfattning framstår det som rimligt att i sådana fall låta åklagare ta ställning även till frågorna om särskilda skäl och villkor. Det kan noteras att ett obligatoriskt krav på villkor redan i dag gäller vid interimistiska beslut om hemlig dataavläsning (17 och 18 §§ lagen om hemlig dataavläsning).

En möjlighet till interimistiska beslut bör införas

Sammantaget bedömer regeringen att den nytta som en möjlighet till interimistiska beslut om hemlig rumsavlyssning skulle ha i brottsbekämpningen väger tungt. De rättssäkerhetsgarantier som i övrigt omgärdar användningen av hemlig rumsavlyssning innebär att det framstår som godtagbart att i brådskande fall göra avsteg från huvudregeln om föregående domstolsprövning. Regeringen bedömer, trots det som *Göteborgs tingsrätt* anför i denna del, att teknikutvecklingen, förändringen av brottsligheten och erfarenheterna av interimistiska beslut om andra hemliga tvångsmedel motiverar ett annat ställningstagande än det som gjordes 2014. Regeringen anser därför att utredningens förslag, som godtas av en stor majoritet av remissinstanserna, bör genomföras. Om det kan befaras att det skulle medföra en fördröjning av väsentlig betydelse för utredningen att inhämta rättens tillstånd, bör åklagare alltså få ge tillstånd till hemlig rumsavlyssning i avvaktan på rättens beslut.

Hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter

Som anføres i avsnitt 7.1 bör förslagen om utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel enligt rättegångsbalken som utgångspunkt omfatta även hemlig dataavläsning. Det redovisade behovet av en möjlighet till interimistiska beslut om hemlig rumsavlyssning gör sig i allt väsentligt gällande även i fråga om hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter. Det kan i vissa fall vara möjligt att med kort varsel verkställa sådan hemlig dataavläsning, t.ex. genom att använda en mikrofon i den misstänktes telefon. Regeringen bedömer också, på samma sätt som när det gäller hemlig rumsavlyssning, att de befintliga rättssäkerhetsgarantierna innebär att det är godtagbart att i brådskande fall göra avsteg från huvudregeln om föregående domstolsprövning. Förbudet mot interimistiska beslut om tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter bör därför tas bort.

Tillträdestillstånd

Vid hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter får den verkställande myndigheten, efter särskilt tillstånd, i hemlighet skaffa sig tillträde till och installera tekniska hjälpmedel på en plats som annars skyddas mot intrång (27 kap. 25 a § rättegångsbalken och 12 § lagen om hemlig dataavläsning).

För att ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning eller motsvarande hemlig dataavläsning ska kunna verkställas krävs i vissa fall att avlyssningsutrustning eller andra tekniska hjälpmedel kan placeras på en plats som skyddas mot intrång. En effektiv användning av den föreslagna möjligheten till interimistiska beslut förutsätter i dessa fall att även tillträdestillstånd kan ges interimistiskt. Regeringen bedömer att en sådan befogenhet framstår som godtagbar. Åklagare har stor vana av att hantera ärenden

som handlar om tillträde till bostäder och andra skyddade utrymmen eftersom de fattar beslut om husrannsakan i sådana utrymmen. Vidare har åklagare redan i dag möjlighet att intermistiskt besluta om tillträdestillstånd när det gäller hemlig dataavläsning, med undantag för hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter (17 § lagen om hemlig dataavläsning). Regeringen anser mot denna bakgrund att den föreslagna möjligheten till intermistiska beslut bör omfatta även frågor om tillträdestillstånd.

Utredningen föreslår att det i 27 kap. 21 a § rättegångsbalken ska införas en hänvisning till bestämmelserna om tillträdestillstånd i samma kapitel. Regeringen bedömer att den föreslagna bestämmelsen kan förenklas genom att det i stället anges att åklagare i avvaktan på rättsens beslut får ge tillstånd i en fråga om bl.a. hemlig rumsavlyssning (jfr 17 § lagen om hemlig dataavläsning och prop. 2019/20:64 s. 231).

11.2 Tillträdestillstånd för hemlig kameraövervakning

Regeringens förslag: Vid hemlig kameraövervakning ska tillträdestillstånd få meddelas även om platsen inte ska bli föremål för hemlig rumsavlyssning.

Om det kan befaras att det skulle medföra en fördröjning av väsentlig betydelse för utredningen att från rätten inhämta ett tillträdestillstånd för hemlig kameraövervakning, ska tillstånd få ges av åklagaren i avvaktan på rättsens beslut.

Utredningens förslag (SOU 2022:19) stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser är positiva till förslaget eller invänder inte mot det. *Åklagarmyndigheten* framhåller att förslaget påtagligt kommer att förbättra möjligheten att använda sig av hemlig kameraövervakning. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* pekar på att nämnden i tidigare granskningar har uppmärksammat att det finns tillämpningsproblem till följd av att det saknas en möjlighet att bevilja tillträdestillstånd vid hemlig kameraövervakning.

Skälen för regeringens förslag

Tillträdestillstånd bör kunna ges för enbart hemlig kameraövervakning

Ett tillträdestillstånd för hemlig kameraövervakning får endast meddelas om en plats ska bli föremål för både hemlig rumsavlyssning och hemlig kameraövervakning (27 kap. 25 a § andra stycket rättegångsbalken). När regeln infördes uttalades att kopplingen till hemlig rumsavlyssning medför att möjligheten till tillträdestillstånd för hemlig kameraövervakning begränsas till de mycket allvarliga och samhällsfarliga brotten (prop. 2013/14:237 s. 154).

Ett tillträdestillstånd för hemlig kameraövervakning förutsätter alltså att det även ska förekomma hemlig rumsavlyssning. Enligt Åklagarmyndigheten är det ofta tillräckligt med hemlig kameraövervakning, men

det kan ändå vara nödvändigt att installera utrustningen på en plats som annars är skyddad mot intrång. Många gånger kan det lösas genom att samtycke inhämtas från den som förfogar över platsen, t.ex. en fastighetsägare som samtycker till att kamerautrustning placeras inne i en trappuppgång. Det händer dock att samtycke inte lämnas eller att samtycke inte kan hämtas in tillräckligt snabbt. Det förekommer också att det inte är lämpligt att hämta in samtycke, t.ex. för att den som förfogar över platsen kan misstänkas för inblandning i brottsligheten eller kan befaras avslöja åtgärden för de misstänkta. I dessa situationer förekommer det att åklagare ansöker om och beviljas tillstånd även till hemlig rumsavlyssning, trots att någon avlyssning egentligen inte behövs. Vanligare torde dock vara att någon hemlig kameraövervakning inte alls kommer till stånd, t.ex. för att den aktuella brottsligheten inte kan leda till hemlig rumsavlyssning.

Det framstår mot denna bakgrund som tydligt att det finns ett behov av att kunna få ett självständigt tillträdestillstånd för hemlig kameraövervakning. Som *Åklagarmyndigheten* framhåller skulle en sådan möjlighet påtagligt förbättra möjligheten att använda sig av hemlig kameraövervakning. Den nuvarande ordningen leder också till tillämpningsproblem, vilket uppmärksammas av *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden*.

En möjlighet till tillträdestillstånd för enbart hemlig kameraövervakning skulle utgöra en viss utvidgning av de brottsbekämpande myndigheternas möjligheter att skaffa sig tillträde till platser som skyddas mot intrång. Åtgärden innebär dock på ett principiellt plan – när det gäller själva det tvångsvisa tillträdet till ett sådant utrymme som skyddas mot intrång – inte något ytterligare intrång än vad som redan är tillåtet vid en husrannsakan. En husrannsakan kräver endast att det finns anledning att anta att ett brott har begåtts på vilket fängelse kan följa, vilket är ett mycket lägre krav än det som gäller för hemlig kameraövervakning. Det bör också tilläggas att ett tillträdestillstånd för hemlig kameraövervakning aldrig får avse en stadigvarande bostad (27 kap. 25 a § andra stycket rättegångsbalken). Med hänsyn till det stora behovet av en möjlighet till tillträdestillstånd för enbart hemlig kameraövervakning anser regeringen att det integritetsintrång som det tvångsvisa tillträdet innebär är godtagbart.

Tillträdestillstånd får redan i dag ges för hemlig dataavläsning som gäller kameraövervakningsuppgifter (12 § lagen om hemlig dataavläsning och prop. 2019/20:64 s. 142–146). Vidare är de grundläggande förutsättningarna för hemlig kameraövervakning i allt väsentligt desamma som för hemlig dataavläsning. Något skäl som talar för att möjligheten att meddela tillträdestillstånd bör vara mer begränsad för hemlig kameraövervakning än för hemlig dataavläsning har inte kommit fram. Även systematiska skäl talar därför starkt för att självständiga tillträdestillstånd för hemlig kameraövervakning bör tillåtas.

Sammantaget anser regeringen, i enlighet med utredningens förslag som godtas av samtliga remissinstanser, att tillträdestillstånd bör kunna ges för enbart hemlig kameraövervakning. Regeringens förslag i denna del innebär även att ett tillträdestillstånd för hemlig kameraövervakning kommer att kunna meddelas i ärenden om hemlig kameraövervakning enligt 5 kap. 6 § lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utläningar.

Det är möjligt för åklagare att i brådskande fall ge tillstånd till hemlig kameraövervakning i avvaktan på rättsens beslut (27 kap. 21 a § rättegångsbalken). I avsnitt 11.1 föreslår regeringen att åklagare även ska få fatta interimistiska beslut om hemlig rumsavlyssning och tillträdestillstånd för hemlig rumsavlyssning. I linje med detta anser regeringen, i likhet med utredningen, att tillträdestillstånd för hemlig kameraövervakning bör kunna ges av åklagaren om det kan befaras att det skulle medföra en fördröjning av väsentlig betydelse för utredningen att inhämta tillstånd från rätten.

11.3 Följdändringar

Regeringens förslag: Möjligheten för åklagare att i avvaktan på rättsens beslut fatta beslut om hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter samt om tillträdestillstånd ska gälla även i ärenden enligt lagen om internationell rättslig hjälp i brottmål och lagen om en europeisk utredningsorder.

Bestämmelserna om hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter i lagen om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m. ska upphöra att gälla.

Utredningens förslag (SOU 2022:19) stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna uttalar sig inte om förslagen.

Skälen för regeringens förslag

Internationell rättslig hjälp i brottmål

I lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål (LIRB) finns bestämmelser om rättslig hjälp i brottmål i Sverige och utomlands. Lagen bygger på principen att Sverige, på begäran av en annan stat, ska kunna vidta den begärda åtgärden om åtgärden hade kunnat vidtas i ett svenskt förfarande. Svenska åklagare och domstolar ska alltså bistå sina utländska motsvarigheter med olika åtgärder under samma villkor och förutsättningar som motsvarande åtgärder kan genomföras i en svensk förundersökning eller rättegång, se propositionen Internationell rättslig hjälp i brottmål (prop. 1999/2000:61 s. 97).

Regeringen föreslår i avsnitt 11.1 och 11.2 att det ska införas en möjlighet för åklagare att i avvaktan på rättsens beslut fatta beslut om hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter samt om tillträdestillstånd. Åklagare bör ha motsvarande befogenheter inom ramen för ärenden om internationell rättslig hjälp i brottmål.

I fråga om hemlig rumsavlyssning innebär detta att 4 kap. 28 a § första stycket LIRB behöver ändras på så sätt att det framgår att åklagare själv får besluta om åtgärden när det följer av 27 kap. 21 a § rättegångsbalken (jfr t.ex. 4 kap. 27 § första stycket LIRB). Vidare bör det i 4 kap. 28 a §

Prop. 2022/23:126 tredje stycket LIRB förtydligas att när åklagare har fattat ett interimistiskt beslut om hemlig rumsavlyssning, ska återredovisning inte ske förrän rätten har fattat beslut om tvångsmedlet (jfr 4 kap. 27 § tredje stycket).

Utredningen föreslår även att 4 kap. 27 § LIRB, som behandlar hemlig kameraövervakning, ska ändras så att det framgår att åklagare även får fatta beslut om tillträdestillstånd. Den lydelse av 27 kap. 21 a § rättegångsbalken som regeringen föreslår innebär att något sådant tillägg inte behövs.

Europeisk utredningsorder

I lagen (2017:1000) om en europeisk utredningsorder finns bestämmelser för genomförande av Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/41/EU av den 3 april 2014 om en europeisk utredningsorder på det straffrättsliga området. Med en europeisk utredningsorder avses antingen ett beslut i Sverige som innebär att en utredningsåtgärd ska vidtas i en annan medlemsstat för att inhämta bevisning som behövs i en svensk förundersökning eller rättegång i brottmål eller ett beslut i en annan medlemsstat som innebär att en utredningsåtgärd ska vidtas i Sverige för att inhämta bevisning (1 kap. 3 §).

Regeringen föreslår i avsnitt 11.1 och 11.2 att åklagare ska få fatta beslut om hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter samt om tillträdestillstånd. Åklagare bör ha motsvarande befogenheter i ärenden om utfärdande eller erkännande och verkställighet av en europeisk utredningsorder. Det innebär att 2 kap. 5 § andra stycket och 3 kap. 10 § lagen om en europeisk utredningsorder behöver ändras på så sätt att uppräkningslistorna av de åtgärder som åklagaren får besluta om i avvaktan på rättsens beslut omfattar även hemlig rumsavlyssning. Utredningen föreslår även att tillträdestillstånd ska nämnas särskilt i bestämmelserna. Den lydelse av 27 kap. 21 a § rättegångsbalken som regeringen föreslår innebär att några sådana tillägg inte behövs.

Hemlig rumsavlyssning under krig eller krigsfara

Regeringen föreslår i avsnitt 11.1 att det ska införas en möjlighet för åklagare att fatta interimistiska beslut om hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som avser rumsavlyssningsuppgifter. Bestämmelserna om sådana beslut i 28 § lagen om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m. blir därmed överflödiga och bör upphävas.

12 Rättssäkerhetsgarantier och användning av överskottsinformation

12.1 Rättssäkerhetsgarantierna i regelverket om hemliga tvångsmedel

Regleringen om hemliga tvångsmedel i rättegångsbalken och lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

(preventivlagen) innehåller ett flertal skyddsmekanismer som syftar till att säkra att tillämpningen är rättssäker och inte innebär obefogade intrång i enskildas integritet. Utgångspunkten är att domstol ska pröva frågor om hemliga tvångsmedel. Det finns möjlighet för åklagare att under särskilda omständigheter besluta om tillstånd till hemliga tvångsmedel interimistiskt, i avvaktan på rättens beslut, vilket ska anmälas till rätten som därefter skyndsamt ska pröva frågan.

För att hemliga tvångsmedel ska få tillåtas ställs det upp kvalificerade krav på behovet av åtgärden i det enskilda fallet. Därutöver gäller proportionalitetsprincipen vid all tvångsmedelsanvändning. Det innebär att det vid prövningen av om det finns skäl att tillåta ett tvångsmedel ska göras en avvägning av om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse. Tiden för ett tillstånd till hemliga tvångsmedel får inte bestämmas längre än nödvändigt. I vissa tillstånd ska det även, när det finns skäl för det, i övrigt anges villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan. Lagstiftningen innehåller förbud mot avlyssning av vissa uppgifter som omfattas av tystnadsplikt, såsom om de rör advokaters eller läkares verksamhet eller uppgifter som en präst fått under bikt eller enskild själavård.

I ärenden om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning hos domstol ska offentliga ombud medverka. Ombuden har till uppgift att bevaka enskildas integritetsintressen. Det finns vidare en skyldighet att i efterhand underätta den enskilde om att hemliga tvångsmedel har använts så fort det inte längre hindras av sekretess. Om underrättelsen inte kunnat lämnas inom ett år från det att förundersökningen eller, enligt preventivlagen, ärendet avslutades ska i stället Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten underättas.

Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten har till uppgift att utöva tillsyn över brottsbekämpande myndigheters användning av hemliga tvångsmedel. Myndigheten får uttala sig om konstaterade förhållanden och sin uppfattning om behov av förändringar i verksamheten och ska verka för att brister i lag eller annan författning avhjälps. Myndigheten är också skyldig att på begäran av en enskild kontrollera om han eller hon har utsatts för hemliga tvångsmedel och om användningen har skett i enlighet med lag.

Som konstateras i det föregående uppnår nuvarande regler i stor utsträckning de högt ställda krav på rättssäkerhet som ska gälla vid användning av hemliga tvångsmedel även med de ändringar som nu föreslås. Tillsammans med förslagen bör dock vissa förändringar ske i syfte att ytterligare stärka rättssäkerheten, bl.a. genom tydligare regler för användning av information från hemliga tvångsmedel, förbättrade möjligheter till insyn i en förundersökning och stärkta förutsättningar för tillsyn.

12.2 Användning av överskottsinformation

Regeringens förslag: Åklagare ska, utan några begränsningar, få besluta att uppgifter som har kommit fram vid användning av hemliga

tvångsmedel enligt rättegångsbalken eller preventivlagen får användas för ett annat ändamål än det som har legat till grund för åtgärden. Det som sägs om sådana uppgifter i rättegångsbalken ska även gälla för postkontroll, dvs. kvarhållande av försändelse.

Nuvarande regler ska fortsätta att gälla för hemlig dataavläsning.

Utredningens förslag (SOU 2018:61) stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen föreslår att det uttryckligen ska framgå av regleringen att en proportionalitetsbedömning ska göras samt att användning av överskottsinformation inte får ske om det finns hinder enligt andra bestämmelser. Utredningen föreslår inte några ändringar i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning.

Remissinstanserna: De allra flesta remissinstanser instämmer i att det finns behov av att ändra reglerna om hur uppgifter som framkommit vid hemliga tvångsmedel får användas. En majoritet av remissinstanserna är positiva till eller invänder inte mot utredningens förslag att uppgifter som har kommit fram vid hemliga tvångsmedel ska få användas för andra ändamål, däribland *Ekobrottsmyndigheten*, *Helsingborgs tingsrätt*, *Göteborgs tingsrätt*, *Göteborgs universitet (Juridiska institutionen)*, *JK*, *Polismyndigheten*, *Svea hovrätt*, *Säkerhetspolisen*, *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden*, *Tullverket* och *Åklagarmyndigheten*. Helsingborgs tingsrätt och Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden anser att det bör övervägas om överskottsinformation bara ska få användas för andra brottsbekämpande ändamål.

Brå, *Stockholms tingsrätt* och *Umeå universitet (Samhällsvetenskapliga fakulteten)* anför att det är för oprecist att tillåta användning för andra ändamål och att användningen behöver avgränsas ytterligare. Även de remissinstanser som avstyrker förslaget gör gällande att begreppet andra ändamål inte är tillräckligt tydligt, däribland *Civil Rights Defenders*, *Integritetsskyddsmyndigheten* (tidigare Datainspektionen), *Internetstiftelsen*, *JO*, *Sveriges advokatsamfund* och *Umeå tingsrätt*. Enligt *JO* motiverar brottsbekämpningsintresset inte att dagens begränsningar tas bort i sin helhet. Sveriges advokatsamfund anför att förslaget medför en risk för att information används för syften som inte skulle motivera användning av hemliga tvångsmedel. Liknande synpunkter framförs av *Internetstiftelsen* och *Umeå tingsrätt*. *Internetstiftelsen* för även fram att det bör utredas vad som ska gälla för överskottsinformation från hemlig dataavläsning. *Civil Rights Defenders* ifrågasätter om det är lämpligt att beslut ska fattas av åklagare. Även *JO* framför en liknande synpunkt. *Polismyndigheten* för i sitt remissvar avseende SOU 2022:52 fram att myndigheten själv bör få besluta om användning av överskottsinformation från användning av tvångsmedel enligt preventivlagen. *Åklagarmyndigheten* anför i sitt remissvar avseende SOU 2022:52 att det bör vara tillåtet för en brottsutredande myndighet att själv fatta beslut om att dela överskottsinformation om det krävs för att förhindra brott och det är fara i dröjsmål.

Det finns behov av en tydligare reglering för användningen av överskottsinformation

De uppgifter som kommer fram vid användningen av hemliga tvångsmedel och som handlar om något annat än det brott eller den brottslighet som legat till grund för åtgärden kallas överskottsinformation. För enskilda innebär användningen av hemliga tvångsmedel ett betydande intrång i den personliga integriteten, och att använda den information som tvångsmedlen ger tillgång till för andra ändamål kan innebära ett ytterligare intrång. Som utredningen för fram finns det utifrån Europadomstolens praxis inte något förbud mot användning av sådan information, men bestämmelser om användningen ska vara tydliga och huvudsakligen finnas i lag. Det är därför viktigt av rättssäkerhetsskäl att det skapas en proportionerlig, heltäckande och uttömmande reglering om när överskottsinformation från hemliga tvångsmedel får användas.

Sådana bestämmelser om användningen av överskottsinformation från hemliga tvångsmedel som har betydelse för detta lagstiftningsärende finns i 27 kap. rättegångsbalken och i preventivlagen. Gemensamt för dessa är att överskottsinformation alltid får användas för att förhindra förestående brott (27 kap. 23 a § tredje stycket rättegångsbalken och 12 § första stycket preventivlagen). När brottet påbörjats är det inte längre förestående och bestämmelserna som reglerar överskottsinformation i syfte att förhindra brott är inte tillämpliga. De nu nämnda reglerna kan därför inte användas till stöd för att avbryta ett pågående brott (jfr prop. 2013/14:237 s. 128). När ett brott väl påbörjats gäller i stället reglerna om användning av överskottsinformation för utredning av brott. Till skillnad från bestämmelserna som reglerar överskottsinformation i syfte att förhindra brott innehåller dessa regler begränsningar om när överskottsinformationen får användas. Utredningen för fram att det inte framkommit något bärande argument för varför de brottsbekämpande myndigheterna ska vara mer begränsade att avbryta ett pågående brott än att förhindra ett förestående.

Överskottsinformation som framkommer under en förundersökning vid användning av hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation och hemlig kameraövervakning får som huvudregel användas för att utreda ett annat brott, om förundersökning om det brottet pågår. Om förundersökning inte pågår får informationen användas för att inleda en förundersökning endast om det är föreskrivet fängelse i ett år eller mer för brottet och det kan antas att brottet inte leder till endast böter, eller om det finns särskilda skäl (27 kap. 23 a § första stycket rättegångsbalken). Enligt utredningen är det inte klart vad som närmare avses med begreppet särskilda skäl, även om lagstiftaren exemplifierat att det skulle kunna vara fråga om fall när ett väsentligt allmänt intresse talar för att brottet bör utredas, såsom fall av övergrepp i rättssak. Som utredningen påpekar medför utformningen svårigheter att i efterhand bedöma om det funnits fog för användningen.

När det gäller överskottsinformation som framkommer vid användning av hemlig rumsavlyssning under förundersökning gäller däremot som huvudregel att informationen varken får användas för att utreda brott som omfattas av en pågående förundersökning eller för att inleda en förundersökning. Det finns dock undantag. Överskottsinformation som

Prop. 2022/23:126 framkommer vid hemlig rumsavlyssning får användas i en annan pågående förundersökning eller för att inleda en förundersökning om det är fråga om ett brott som är så allvarligt att hemlig rumsavlyssning hade fått användas för det brottet eller att det är föreskrivet fängelse i tre år eller mer för brottet (27 kap. 23 a § andra stycket rättegångsbalken).

Om överskottsinformation framkommer när hemliga tvångsmedel används utanför en förundersökning med stöd av preventivlagen får den användas för att inleda en förundersökning eller för att utreda brott som omfattas av en pågående förundersökning endast om det är fråga om ett brott som tvångsmedel enligt lagen får användas mot samt för försök, förberedelse och stämpling till ett sådant brott, om en sådan gärning är belagd med straff, eller annat brott – om det är föreskrivet fängelse i tre år eller mer för brottet (12 § andra stycket preventivlagen).

Utöver vad som nu redovisats saknas lagregler för hur överskottsinformation får användas vid användning av hemliga tvångsmedel enligt rättegångsbalken och preventivlagen. För postkontroll, dvs. kvarhållande av försändelse, enligt 27 kap. 9 § rättegångsbalken saknas således en uttrycklig reglering. Det finns inte heller någon reglering som uttryckligen tar sikte på användningen av överskottsinformation för andra syften än brottsbekämpning eller i annan verksamhet än brottsbekämpning. Vad gäller uppgifter från hemliga tvångsmedel under förundersökning, förutom hemlig rumsavlyssning, har det i förarbetena uttalats att frågan om utlämning av överskottsinformation till andra myndigheter regleras av sekretesslagstiftningen. Det har även uttalats att överskottsinformation bör kunna vidarebefordras om det är fråga om uppgifter om ett barn som far illa och som bör leda till ett ingripande av socialnämnden, eller uppgifter som är mycket viktiga för landets försvar, se propositionen Överskottsinformation vid användning av hemliga tvångsmedel m.m. (prop. 2004/05:143 s. 45–47). Utredningen konstaterar att det saknas liknande förtydligande uttalanden om information från annan användning av hemliga tvångsmedel. Det är en brist att det inte av lagstiftningen framgår vad som gäller för användning av överskottsinformation utanför brottsbekämpningen.

Redan av redovisningen av gällande rätt står det klart att den nuvarande regleringen om användning av överskottsinformation varken är tydlig eller enhetlig. Viss användning av överskottsinformation saknar dessutom uttryckligt lagstöd. Som utredningen föreslår, vilket också merparten av remissinstanserna instämmer i, bör de nuvarande reglerna om användning av överskottsinformation i rättegångsbalken och preventivlagen ersättas av en tydligare reglering. Att det förtydligas vad som enligt lag ska gälla för användning av överskottsinformation är också ägnat att stärka rättssäkerheten, eftersom både förutsebarheten och möjligheterna att utöva efterkontroll stärks. Det förenklar även den efterföljande tillsynen.

Användningsområdet för överskottsinformation bör utvidgas

De brottsbekämpande myndigheterna behöver ha goda möjligheter att inhämta och bearbeta information för att kunna förebygga, förhindra, upptäcka, utreda och lagföra brott. Förutom det intresse som brottsbekämpningen utgör i sig har staten ett ansvar för att skydda enskildas privatliv och personliga integritet mot intrång som begås av

andra enskilda, bl.a. genom att se till att det finns en effektiv brottsbekämpning. Detta följer av bl.a. artikel 8 i Europakonventionen (se också Europadomstolens dom den 2 december 2008 i målet K.U. mot Finland, nr 2872/02). Den som faller offer för ett brott har ett befogat intresse av att brottsbekämpningen har goda möjligheter att lagföra gärningsmannen. Överskottsinformation kan tala såväl för som emot att en misstänkt är skyldig och kan således föra en utredning framåt antingen genom att bekräfta en misstanke eller genom att en person kan avföras som misstänkt. I samband med införandet av lagen (2022:700) om särskild kontroll av vissa utläningar uttalade regeringen att det är odiskutabelt att överskottsinformation kan behöva användas för att förhindra allvarliga brott, liksom att det kan bidra till att fria en person från brottsmisstankar, se propositionen Nytt regelverk för kvalificerade säkerhetsärenden (prop. 2021/22:131 s. 183–185). Som utredningen för fram kan det vidare, utifrån statens skyldighet att effektivt bekämpa och utreda brott, ifrågasättas om de begränsningar som finns i dag när det gäller användningen av överskottsinformation från hemliga tvångsmedel är förenliga med Europakonventionen.

Nuvarande reglering innebär omfattande begränsningar för användningen av överskottsinformation i brottsbekämpningen. Som redogörs för ovan får alla förestående brott förhindras, men när ett brott påbörjats medger reglerna inte alltid användning av överskottsinformation för att avbryta brottet. Frågan är om detta är en befogad skillnad.

De brottsbekämpande myndigheterna kan ha behov av att kunna ingripa även vid sådan pågående brottslighet som inte är så kvalificerad att den i samtliga fall medger att överskottsinformationen får användas, såsom vid en pågående misshandel. Dessutom innebär reglerna långtgående begränsningar när det gäller utredning av brott som redan begåtts. Begränsningarna innebär bl.a. att Säkerhetspolisen och Polismyndigheten inte alltid kan använda sig av konkreta uppgifter om begångna brott såsom misshandel, barnpornografibrott och utpressning. Detta är en otillfredsställande ordning.

Det processrättsliga regelverket genomsyras av principerna om fri bevisföring och fri bevisprövning. Det är därför ovanligt med begränsningar liknande de som gäller för överskottsinformation, både vad gäller användning av information för att förhindra och för att utreda brott. Vad gäller användning av överskottsinformation för andra ändamål än dessa finns det, som utredningen pekar på, i vissa fall ett tydligt behov av att kunna överlämna överskottsinformation till en annan myndighet. Exemplet med uppgifter om att ett barn far illa pekar klart på den problematik som uppkommer i avsaknad av en tydlig reglering. Utredningen anser att grundprincipen bör vara att information om brott alltid ska få användas av de brottsbekämpande myndigheterna. Att en enhetlig regel gäller för all användning av informationen, såväl inom som utanför de brottsbekämpande myndigheternas verksamhet, är ägnat att förenkla tillämpningen. Användning av överskottsinformation skulle då i stället, med beaktande av informationens karaktär i det enskilda fallet, bedömas utifrån samma faktorer som annan information. Det skulle i sin tur förenkla den samlade informationshanteringen i brottsbekämpningen.

Det främsta skälet som kan tala emot en utvidgning av användningsområdet för överskottsinformation är att det kan innebära ett ökat intrång

Prop. 2022/23:126 i enskildas integritet. *Civil Rights Defenders*, *JO* och *Journalistförbundet* invänder mot utredningens bedömning av förslagets inverkan på den personliga integriteten. *Integritetsskyddsmyndigheten* gör gällande att integritetsriskerna inte har analyserats tillräckligt av utredningen. Det ska dock beaktas att det är fråga om information som de brottsbekämpande myndigheterna redan har tillgång till. Att använda informationen för att bekämpa eller utreda brott bedöms endast marginellt öka det intrång som själva inhämtningen kan ha inneburit. Mot denna konsekvens av förslagen ska ställas de positiva effekter som förslagen kan antas få. Ett vidgat användningsområde är inte bara av vikt för statens intresse av att bekämpa och utreda brott utan även för brottsoffers intresse av den upprättelse som lagföring och rätten till skadestånd innebär, liksom betydelsen för brottsoffret att brottsbekämpande myndigheter har goda möjligheter att avbryta pågående brott. Det är vidare en svårförklarlig ordning att uppgifterna inte skulle kunna överlämnas för användning i ett annat befogat syfte enbart för att de härstammar från användningen av hemliga tvångsmedel, när det hade varit möjligt att överlämna dem om de framkommit på annat sätt. Sammantaget bedöms de positiva effekterna klart överväga de negativa.

Civil Rights Defenders, *Integritetsskyddsmyndigheten*, *Internetstiftelsen*, *JO*, *Sveriges advokatsamfund* och *Umeå tingsrätt* gör gällande att förslaget att kunna använda information för andra ändamål är för otydligt. Några remissinstanser, däribland *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* och *Helsingborgs tingsrätt*, anser att det bör övervägas om den tillåtna användningen ska avgränsas till enbart brottsbekämpande ändamål. Frågan om vilka ändamål överskottsinformation ska få användas för är dock inte ny. Lagstiftaren har redan tidigare ansett att överskottsinformation ska kunna användas för andra ändamål än brottsbekämpning (prop. 2004/05:143 s. 45–47). Att avgränsa den tillåtna användningen till enbart brottsbekämpande ändamål innebär således en begränsning av det tillåtna användningsområdet i förhållande till nuvarande ordning. Att överskottsinformation inte får användas i angelägna fall, såsom om användningen är viktig för landets försvar, är inte en önskvärd situation och regeringen har ingen avsikt att införa en sådan begränsning.

Vissa remissinstanser, däribland *JO* och *Sveriges advokatsamfund*, gör gällande att de föreslagna ändringarna skulle kunna leda till att användningen av hemliga tvångsmedel ökar och medföra en ökad risk för att hemliga tvångsmedel används för andra ändamål än vad som är tänkt. Utredningen bedömer inte att det finns någon egentlig risk för missbruk av hemliga tvångsmedel om användningsområdet för överskottsinformation vidgas. Bland de som yttrar sig särskilt i fråga om missbruksrisken instämmer *Åklagarmyndigheten* och *Helsingborgs tingsrätt* i utredningens bedömning. Det gör även *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden*, som anser att det inte finns något som talar för att en ändrad reglering skulle leda till missbruk. Regeringen kan konstatera att användning av hemliga tvångsmedel kräver domstolsbeslut och står under tillsyn av flera myndigheter, däribland *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden*. Vid prövningen av merparten av de hemliga tvångsmedlen ska dessutom ett offentligt ombud utses, som har till uppgift att bevaka enskildas integritetsintressen. Det omfattande system av rättssäkerhets-

garantier som omgärdar användningen bedöms minska risken för både missbruk och en rättsstridig tillämpning.

Sammantaget anser regeringen, i likhet med flera av de remissinstanser som har bäst insyn i det operativa brottsutredande arbetet – däribland *Åklagarmyndigheten*, *Polismyndigheten*, *Säkerhetspolisen*, *Ekobrottsmyndigheten* och *Tullverket* – att övervägande skäl talar för att utredningens förslag bör genomföras. En förutsättning för det är dock att det går att avgränsa tillämpningen på ett rättssäkert sätt.

Användningsområdet avgränsas väl av den proportionalitetsbedömning som ska ske

Utredningens förslag innebär att användning av överskottsinformation ska vara förenlig med proportionalitetsprincipen. Proportionalitetsprincipen innebär att en åtgärd enbart får vidtas i de fall då det är rimligt att den vidtas i förhållande till sitt syfte, vägt mot bl.a. det intrång som åtgärden kan innebära för den som den riktar sig mot. De brottsbekämpande myndigheterna gör proportionalitetsbedömningar löpande i sin verksamhet. Utöver att proportionalitetsprincipen ska tillämpas gäller även flera andra grundläggande krav för behandling av information i den brottsbekämpande verksamheten enligt annan lagstiftning, såsom att behandlingen måste ha en rättslig grund, se 2 kap. 1 § brottsdatalagen (2018:1177). När lagstiftaren i februari 2022 tog ställning till frågan om användning av överskottsinformation, då i förhållande till användningen av hemliga tvångsmedel enligt lagen om särskild kontroll av vissa utläningar, bedömdes proportionalitetsbedömningen vara en fullgod avgränsning för användningen av överskottsinformation (prop. 2021/22:131 s. 183–185). Det finns ingen anledning att nu göra en annan bedömning. Proportionalitetsbedömningen innebär, tillsammans med de begränsningar som följer av bl.a. dataskydds- och sekretessregler, att regleringen är tydlig och väl avvägd. Regeringen instämmer således i utredningens förslag vad gäller användningsområdet för överskottsinformation i rättegångsbalken och preventivlagen, vilket även överensstämmer med den uppfattning som Utredningen om preventiva tvångsmedel har redovisat (SOU 2022:52 s. 250–255).

Som redogörs för ovan gäller de nuvarande reglerna om användning av överskottsinformation i rättegångsbalken inte postkontroll. Postkontroll är ett hemligt tvångsmedel och i enlighet med Europadomstolens praxis bör även det omfattas av reglerna om användning av överskottsinformation. Utredningens förslag innebär att postkontroll enligt rättegångsbalken omfattas av regleringen. Förslaget bör genomföras även i det avseendet.

Utredningen föreslår även att det, till skillnad mot vad som gäller i dag, ska införas ett uttryckligt krav på en proportionalitetsbedömning i direkt anslutning till regleringen om användning av överskottsinformation. Regeringen konstaterar att proportionalitetsprincipen redan gäller som allmän princip vid all tvångsmedelsanvändning och under hela verkställigheten. Principen är dessutom redan lagfäst för samtliga de tvångsmedel som överskottsinformation kan uppkomma vid (27 kap. 1 § tredje stycket rättegångsbalken och 5 § 2 preventivlagen). Principen gäller således, som också *Lagrådet* för fram, för beslut om användning av överskottsinformation även utan uttrycklig reglering (jfr prop.

Prop. 2022/23:126 2021/22:119 s. 169 och 174). Det saknas därför anledning att genomföra utredningens förslag i denna del. Regeringen ser heller inget behov av ett förtydligande i lagtext att användning av överskottsinformation inte får ske om det finns hinder enligt andra bestämmelser. Ett sådant stadgande finns inte heller i den nuvarande regleringen, som också begränsas utifrån andra regler om bl.a. dataskydd och sekretess.

Det ska regleras att åklagaren får besluta om användningen av överskottsinformation

Utredningen föreslår att det ska regleras att det är åklagare som får besluta om användningen av överskottsinformation. Några remissinstanser, däribland *Civil Rights Defenders* och *JO*, invänder mot detta. *Civil Rights Defenders* anser att det kan ligga i åklagarens eget intresse att använda överskottsinformation och förordar att domstol fattar beslutet. *JO* framför att förslaget innebär att hela ansvaret för avvägningen överläts på den enskilde åklagaren. *Polismyndigheten* anser å sin sida att myndigheten själv bör få besluta om användning av överskottsinformation från användning av tvångsmedel enligt preventivlagen.

Regeringen konstaterar att åklagaren är en professionell aktör med hög rättslig kompetens som omfattas av såväl objektivitetsprincipen som tjänsteansvar i sin yrkesutövning (1 kap. 9 § regeringsformen och 23 kap. 4 § rättegångsbalken). Åklagare gör dessutom risk- och proportionalitetsbedömningar löpande i all typ av verksamhet och har därmed omfattande erfarenhet av att göra sådana bedömningar. Avvägningarna som ska göras vid prövningen av om överskottsinformation ska få användas skiljer sig inte från de som görs i verksamheten i övrigt. Någon särskild risk för godtyckliga eller oförutsägbara avvägningar vid prövningen av användningen av överskottsinformation bedöms därmed inte finnas. Som utredningen konstaterar är det dessutom åklagaren som har det övergripande ansvaret för ärendet och därmed bäst möjlighet att bedöma värdet av att använda överskottsinformationen i förhållande till eventuella risker. Den föreslagna ordningen synes även överensstämma med den ordning som redan tillämpas i praktiken. Vad gäller *Åklagarmyndighetens* förslag, att en brottsutredande myndighet själv ska få fatta beslut om att dela överskottsinformation om det är brådskande, kan konstateras att brottsutredande myndigheter har väl utarbetade kontaktvägar sinsemellan. Den nu föreslagna ordningen bör även kunna hantera behovet av brådskande beslut på ett tillfredsställande sätt.

Enligt *Lagrådets* bedömning ger kravet på beslut av åklagare, tillsammans med den föreslagna dokumentationsskyldigheten och Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens tillsyn, en tillräcklig garanti för att användningen av överskottsinformation för brottsbekämpande ändamål kommer att hålla sig inom rimliga och proportionerliga ramar i de allra flesta fall. Lagrådet anför dock att åklagaren inte har samma naturliga roll som beslutsfattare när det gäller andra ändamål än brottsbekämpande och förordar att det ska krävas att domstol beslutar om sådan användning, förutom i brådskande fall. Enligt Lagrådet kan det lämpligen ske efter att åklagaren har begärt rättens prövning på motsvarande sätt som vid vissa fall av husrannsakan (jfr 28 kap. 4 § första stycket rättegångsbalken).

Som anges ovan framgår det av tidigare förarbeten att överskottsinformation redan med nuvarande regler ska kunna användas för andra ändamål än brottsbekämpning (prop. 2004/05:143 s. 45–47). Åklagare och polis bör därmed ha erfarenhet av att bedöma om vidareförmedling av överskottsinformation kan ske till aktörer utanför brottsbekämpningen. Sådana bedömningar bör dessutom förekomma när det gäller information som erhållits på annat sätt än genom hemliga tvångsmedel. Ett krav på åklagarbeslut bedöms därmed, tillsammans med de andra rättssäkerhetsgarantier som Lagrådet lyfter fram, innebära en god försäkran för att överskottsinformation vidareförmedlas på ett proportionerligt sätt, även om det sker för andra ändamål än brottsbekämpning. Mot denna bakgrund anser regeringen, i likhet med utredningen och bl.a. *ECPAT*, *Helsingborgs tingsrätt* och *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden*, att det bör vara åklagaren som ska få besluta om användningen av överskottsinformation i samtliga fall.

Umeå universitet (Samhällsvetenskapliga fakulteten) gör gällande att det behövs ett uttryckligt undantag från skyldigheten att inleda förundersökning i 23 kap. 1 § rättegångsbalken om åklagare beslutar att överskottsinformation inte ska få användas för att inleda förundersökning. Något sådant undantag finns dock inte med gällande reglering. Av Åklagarmyndighetens rättsliga vägledning framgår att en åklagare som får överskottsinformation genom ett hemligt tvångsmedel kan underlåta att använda informationen om det skulle äventyra den ursprungliga förundersökningen (Åklagarmyndighetens rättsliga vägledning 2022:25 Hemliga tvångsmedel – hanteringen i vissa avseenden s. 20). Det finns alltså redan med nuvarande ordning utrymme för att hantera den situation som universitetet pekar på.

Behov av följdändringar

Det finns regler om behandling av uppgifter från hemliga tvångsmedel som påverkas av utredningens förslag. För uppgifter från användningen av hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation eller hemlig kameraövervakning under en förundersökning gäller att sådana uppgifter – trots vad som föreskrivs om förstörande av upptagningarna eller uppteckningarna – får behandlas av de brottsutredande myndigheterna i enlighet med vad som särskilt föreskrivits i lag (27 kap. 24 § tredje stycket första meningen rättegångsbalken). För hemlig rumsavlyssning under en förundersökning och för information från tvångsmedel som används med stöd av preventivlagen begränsas möjligheten att behandla uppgifter enligt vad som särskilt föreskrivs till att gälla uppgifter om förestående brott eller om sådana brott som respektive tvångsmedel hade kunnat användas för (27 kap. 24 § tredje stycket andra meningen rättegångsbalken och 13 § tredje stycket preventivlagen). Som utredningen föreslår bör de nu nämnda begränsningarna för behandling av uppgifter tas bort som en följd av förslaget att det inte längre ska finnas några särskilda begränsningar för användningen av överskottsinformation från sådan tvångsmedelsanvändning.

I lagen om hemlig dataavläsning hänvisas till reglerna om överskottsinformation i rättegångsbalken och i preventivlagen. Lagen har

trätt i kraft efter att utredningen redovisade sitt uppdrag. Utredningens överväganden om överskottsinformation omfattar således inte hemlig dataavläsning. För hemlig dataavläsning bör således 27 kap. 23 a § rättegångsbalken och 12 § preventivlagen även fortsättningsvis gälla i nuvarande lydelse. Däremot bör de nya föreslagna bestämmelserna om hemlig rumsavlyssning i 27 kap. 20 d § rättegångsbalken, som 27 kap. 23 a § samma balk hänvisar till, få genomslag även vad gäller användning av överskottsinformation vid hemlig dataavläsning. Detsamma bör gälla de föreslagna ändringarna i 1 § preventivlagen om förutsättningarna för preventiv tvångsmedelsanvändning, som 12 § samma lag hänvisar till. Vad gäller *Internetstiftelsens* synpunkt att det bör utredas vad som ska gälla för överskottsinformation från hemlig dataavläsning kan anmärkas att en utredning har tillsatts med uppgift att bl.a. analysera om lagen om hemlig dataavläsning har fått en ändamålsenlig och proportionerlig utformning eller om det behövs förändringar i lagen (dir. 2022:82).

Utredningen föreslår även vissa ändringar i lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll. Denna lag har efter att utredningen redovisade sitt uppdrag upphävts och ersatts av lagen om särskild kontroll av vissa utlännningar. I den nya lagen har särskilda regler om användning av överskottsinformation tagits in. Det saknas därför skäl att genomföra utredningens förslag i den delen.

12.3 Dokumentation av hemliga tvångsmedel

Regeringens förslag: Beslut och åtgärder om hemliga tvångsmedel enligt rättegångsbalken och preventivlagen ska dokumenteras.

Utredningens förslag (SOU 2018:61) stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen föreslår att vissa av de beslut och åtgärder som ska dokumenteras uttryckligen ska anges i bestämmelsen.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser tillstyrker eller invänder inte mot utredningens förslag. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* anser att regeringen bör bemyndigas att utfärda föreskrifter i fråga om vad som ska dokumenteras i stället för att, som utredningen föreslår, den närmare innebörden av dokumentationskravet ska framgå i myndighetsföreskrifter. Enligt nämnden bör det övervägas om dokumentationskravet även bör omfatta anteckning om samtycke från innehavaren om den plats som ska övervakas eller avlyssnas, innehållet i ett beslut att underrätta den enskilde även när underrättelsen lämnas vid förhör samt uppgift om när förundersökningen avslutats. *Journalistförbundet* och *TU – Medier i Sverige* för fram risken för att myndigheterna röjer källor genom att dokumentera beslut om t.ex. avbruten avlyssning enligt 27 kap. 22 § rättegångsbalken.

Skälen för regeringens förslag: Någon lagstadgad skyldighet att dokumentera användningen av hemliga tvångsmedel under en förundersökning finns inte. Däremot finns regler i förordning om att det i förundersökningsprotokollet ska antecknas tid och plats för åtgärder som vidtas under förundersökningen samt beslut om uppgifter som rör användning av tvångsmedel, se 20 § förundersökningskungörelsen (1947:948). När det gäller användning av hemliga tvångsmedel enligt preventivlagen, dvs.

utanför en förundersökning, finns varken i lag eller förordning någon skyldighet att dokumentera användningen. Däremot framgår det av Åklagarmyndighetens föreskrifter att uppgifter om hemliga tvångsmedel ska diarieföras (3 § Åklagarmyndighetens föreskrifter om diarieföring, ÅFS 2005:19), att beslut om användningen av straffprocessuella tvångsmedel eller hävande av en sådan åtgärd ska dokumenteras och att det av dokumentationen ska framgå vem som har fattat beslutet samt tidpunkten för beslutet (1 § Åklagarmyndighetens föreskrifter om dokumentation och underrättelser vid tvångsmedel, ÅFS 2005:30). Därutöver följer det av Åklagarmyndighetens rättsliga vägledning att samtliga beslut som rör hemliga tvångsmedel ska dokumenteras och diarieföras (Åklagarmyndighetens rättsliga vägledning 2022:25 Hemliga tvångsmedel – hanteringen i vissa avseenden s. 42).

Enligt utredningen finns det brister i den dokumentation som i dag görs av användningen av hemliga tvångsmedel, både under en förundersökning och enligt preventivlagen. Att dokumentationen inte i samtliga fall är fullgod framgår också av Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens uttalanden om hemliga tvångsmedel (se bl.a. nämndens uttalanden den 16 november 2022, dnr 58-2020 och den 14 december 2022, dnr 106-2022). Av nämndens uttalanden framgår att en avsaknad av dokumentation är bekymmersam, eftersom förutsättningarna för granskning i efterhand försämrats. Som utredningen anger försvårar en bristfällig dokumentation också den enskildes möjlighet till efterkontroll. Utredningen anser att det är otillfredsställande att det endast av myndigheternas föreskrifter och riktlinjer följer att beslut och åtgärder som rör hemliga tvångsmedel ska dokumenteras och föreslår att det i lag bör införas en dokumentationsplikt för användningen av hemliga tvångsmedel. Utredningen om preventiva tvångsmedel har anslutit sig till det förslaget (SOU 2022:52 s. 258 och 259). Även Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens kritik när det gäller dokumentationen i enskilda ärenden talar för att kraven på en god dokumentation måste komma till bättre uttryck i lagstiftningen. I syfte att stärka den enskildes möjlighet till efterkontroll samt förutsättningarna för tillsynen bör det införas ett krav i lag på att beslut och åtgärder om hemliga tvångsmedel ska dokumenteras.

Utredningen föreslår att vissa av de åtgärder som ska dokumenteras ska regleras, men konstaterar samtidigt att den lagstadgade dokumentationsplikten inte bör vara för detaljerad eftersom behovet kan variera över tid med anledning av bl.a. teknikutvecklingen. Förslaget innebär att det lagstadgade dokumentationskravet ska omfatta beslut och åtgärder som avser verkställighet och upphävande av ett tillstånd, avlyssningsförbudet i 27 kap. 22 § rättegångsbalken, användning av överskottsinformation, förstörande av upptagningar och uppteckningar, tillträde till en plats som annars skyddas mot intrång enligt 27 kap. 25 a § rättegångsbalken samt underrättelser till enskilda. Utredningen påpekar dock att den föreslagna regleringen inte är uttömmande utan utgår från att myndigheterna kommer att komplettera den med föreskrifter eller riktlinjer.

Även *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* framför att den lagreglerade dokumentationsskyldigheten inte bör vara för detaljerad men gör gällande att fler åtgärder behöver dokumenteras. Regeringen delar den bedömningen. Med hänsyn till teknikutvecklingen, de ändringar som

Prop. 2022/23:126 genomförts och nu föreslås i reglerna om hemliga tvångsmedel, tillsammans med nämndens fortlöpande praxis, gör regeringen bedömningen att en lagreglerad lista på åtgärder som ska dokumenteras inte är ändamålsenlig. Det bör därför inte i lag listas vilka åtgärder som ska dokumenteras, utan i stället anges att beslut och andra åtgärder som rör hemliga tvångsmedel ska dokumenteras.

Utredningen gör gällande att ytterligare riktlinjer om dokumentationsskyldigheten kan utfärdas av Åklagarmyndigheten. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* för dock fram, utifrån att dokumentationen vid flera tillfällen varit bristfällig, att en kompletterande reglering i myndighetsinterna riktlinjer och föreskrifter är otillräcklig och anser i stället att regeringen bör utfärda kompletterande föreskrifter. Även om det inte föreslås någon detaljerad lista i lag på vad som ska dokumenteras utesluter inte regeringen att det framöver skulle kunna finnas behov av ytterligare föreskrifter om dokumentationsskyldigheten. Frågan om hur sådana föreskrifter ska meddelas bör dock inte övervägas inom ramen för detta lagstiftningsarbete.

Det är, som *Journalistförbundet* och *TU – Medier i Sverige* anför, angeläget att dokumentationen sker på ett sätt som inte riskerar att röja källor vad gäller beslut om t.ex. avbrytande av avlyssning enligt 27 kap. 22 § rättegångsbalken.

I lagen om särskild kontroll av vissa utläningar finns regler om hemliga tvångsmedel (5 kap. 5 och 6 §§). I bestämmelserna, som inte särskilt reglerar frågan om dokumentation, anges att reglerna i 27 kap. rättegångsbalken ska tillämpas i övrigt. Det innebär att det nu aktuella dokumentationskravet också kommer att bli tillämpligt vid användning av tvångsmedel enligt 5 kap. 5 och 6 §§ lagen om särskild kontroll av vissa utläningar.

12.4 Bevarande av upptagningar och uppteckningar från hemliga tvångsmedel under en förundersökning

Regeringens förslag: Upptagningar och uppteckningar från hemliga tvångsmedel under en förundersökning ska bevaras utan begränsning till att de ska vara av betydelse från brottsutredningssynpunkt.

Om den misstänkte medger det ska upptagningar och uppteckningar få förstöras innan förundersökningen har lagts ned eller avslutats eller, om åtal har beslutats, målet har avgjorts slutligt.

Nuvarande regler ska fortsätta att gälla för hemlig dataavläsning.

Utredningens förslag (SOU 2018:61) stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen föreslår inte några ändringar i lagen om hemlig dataavläsning.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser tillstyrker eller invänder inte mot utredningens förslag. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* anser att det bör regleras att material som uppenbart saknar betydelse ska få förstöras. *Sveriges advokatsamfund* anser att upptagningar och uppteckningar från hemliga tvångsmedel ska bevaras i tio år eftersom de kan

utgöra stöd för en resningsansökan lång tid efter att en person har lagförts. Riksarkivet anför att det vore värdefullt om begreppet förstörande förtydligades och att det bör övervägas om myndigheten ska bemyndigas att föreskriva bevarande för forskningsändamål.

Skälen för regeringens förslag

Nuvarande reglering om bevarande av upptagningar och uppteckningar från hemliga tvångsmedel under förundersökningen

I de delar upptagningar och uppteckningar från användningen av hemliga tvångsmedel under en förundersökning är av betydelse ur brottsutredningssynpunkt ska de bevaras till dess förundersökningen har lagts ned eller avslutats eller, om åtal har beslutats, målet har avgjorts slutligt. De ska därefter förstöras (27 kap. 24 § andra stycket rättegångsbalken). Regeln om bevarande gäller både sådant material som är av betydelse för utredningen av det brott som legat till grund för beslutet om hemliga tvångsmedel och, i förekommande fall, de delar som är av betydelse för att utreda andra brott, dvs. vid användning av överskottsinformation (prop. 2004/05:143 s. 52). I de delar som upptagningarna och uppteckningarna är av betydelse för att förhindra förestående brott ska de bevaras så länge det behövs för att förhindra brott. När materialet inte längre behövs för detta ändamål ska det förstöras (27 kap. 24 § andra stycket rättegångsbalken). Om det visar sig att upptagningar och uppteckningar avser uppgifter som omfattas av avlyssningsförbudet, t.ex. om de avser samtal med en advokat eller läkare om angelägenheter som omfattas av tystnadsplikt, ska de omedelbart förstöras i de delar som omfattas av förbudet (27 kap. 22 § rättegångsbalken).

Den befintliga regleringen ger uttryck för att det som bedöms sakna intresse från utredningssynpunkt inte ska bevaras. Den är motiverad av intresset av att material från hemliga tvångsmedel inte bevaras i större utsträckning eller under längre tid än nödvändigt, se regeringens proposition om vissa tvångsmedelsfrågor (prop. 1988/89:124 s. 69).

Material bör bevaras i större utsträckning

Det kan under en pågående utredning vara svårt att göra en bedömning av vilket material som har betydelse för utredningen. En felaktig bedömning kan gå ut över både möjligheterna att utreda och lagföra brottet och den misstänktes möjlighet att förbereda sitt försvar. Det kan i sin tur leda till att den misstänktes rätt till en rättvis rättegång åsidosätts. Europadomstolen har i ett par avgöranden fällt Finland för att material från hemliga tvångsmedel förstörts under utredningsstadiet (Europadomstolens domar den 8 december 2009 i målet Janatuinen mot Finland, nr 28552/05, och den 30 juni 2009 i målet Natunen mot Finland, nr 21022/04). Europadomstolen fann att agerandet hade inneburit en kränkning av den misstänktes rätt till en rättvis rättegång, eftersom besluten att förstöra materialet medfört att varken domstolen eller den misstänkte fått möjlighet att bedöma om materialet varit relevant eller inte. Av Åklagarmyndighetens riktlinjer framgår att utgångspunkten måste vara att material ska bevaras så länge förundersökning och lagföring pågår om materialet inte omfattas av avlyssningsförbudet (Åklagarmyndighetens rättsliga

Prop. 2022/23:126 vägledning 2022:25 Hemliga tvångsmedel – hanteringen i vissa avseenden s. 40). Liknande skrivningar fanns även i tidigare vägledning och Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden har uttalat att nämnden inte har någon invändning mot detta (Åklagarmyndighetens rättspromemoria 2012:8 s. 16 och nämndens uttalande den 22 maj 2013, dnr 5-2012 m.fl.). Enligt utredningen är det också på detta sätt som reglerna tillämpas i praktiken. I syfte att förenkla tillämpningen och få en bättre överensstämmelse med Europadomstolens praxis och det sätt som regleringen tillämpas i praktiken föreslår utredningen att begränsningen, dvs. att upptagningarna och uppteckningarna ska vara av betydelse från brottsutredningssynpunkt för att bevaras, ska tas bort. Det innebär att alla upptagningar och uppteckningar från hemliga tvångsmedel under en förundersökning ska bevaras till dess förundersökningen läggs ned eller, om åtal väcks, till dess målet avgjorts slutligt. Endast om den misstänkte medger det ska upptagningarna och uppteckningarna, enligt förslaget, få förstöras innan dess. Det föreslås ingen ändring vad gäller information som omfattas av avlyssningsförbudet. Sådant material ska alltså förstöras omedelbart.

Regeringen bedömer att en möjlighet till förstöring av material som uppenbart saknar betydelse, vilket *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* förordar, skulle kunna innebära att reglerna inte är förenliga med Europadomstolens praxis. Vidare kan det konstateras att de svårigheter som är förenade med en sådan bedömning i ett tidigt skede, även med ett uppenbarhetsrekvisit, talar emot införandet av en sådan möjlighet.

Att den borte tidsgränsen för bevarandet knyts till den tidpunkt då förfarandet avslutas har fördelen att bevarandetiden anpassas efter förloppet i det enskilda fallet. Att i stället föreskriva en fast bevarandetid om exempelvis tio år, som *Sveriges advokatsamfund* föreslår, skulle i många fall innebära att personuppgifter lagras en lång tid efter att den brottsutredning som motiverat att de inhämtades har avslutats. En sådan ordning får anses gå längre än vad som kan anses rimligt i förhållande till de integritetshänsyn som måste tas.

I likhet med utredningen anser regeringen att förslaget innebär en tydligare reglering för tillämparen och en anpassning till hur reglerna tillämpas. Förslaget bedöms därför inte leda till någon nämnvärd ökning av den mängd material som bevaras. Regeringen anser sammantaget, i likhet med merparten av de remissinstanser som uttalar sig om förslaget, att utredningens förslag bör genomföras.

Enligt nuvarande regler ska upptagningar och uppteckningar bevaras till dess att samtliga förundersökningar där de används är avslutade (prop. 2004/05:143 s. 52). Med den förändrade formulering som följer av utredningens förslag behöver det tydliggöras att också material som används i en annan förundersökning alltså ska bevaras.

Det finns inom ramen för detta lagstiftningsärende inte beredningsunderlag för att behandla *Riksarkivets* önskemål om ett förtydligande av begreppet förstörande, eller frågan om myndigheten ska bemyndigas att besluta om bevarande.

I lagen om hemlig dataavläsning hänvisas till reglerna om bevarande av upptagningar och uppteckningar i rättegångsbalken och i preventivlagen. Lagen har trätt i kraft efter det att utredningen redovisade sitt uppdrag. Utredningens överväganden om bevarande av upptagningar och uppteckningar omfattar således inte hemlig dataavläsning. För hemlig dataavläsning bör således 27 kap. 24 § rättegångsbalken och 13 § preventivlagen även fortsättningsvis gälla i nuvarande lydelse. I sammanhanget kan konstateras att Utredningen om utvärdering av hemlig dataavläsning har i uppgift att bl.a. analysera om lagen om hemlig dataavläsning har fått en ändamålsenlig och proportionerlig utformning eller om det behövs förändringar i lagen (Utvärdering av hemlig dataavläsning, dir. 2022:82).

Utredningen föreslår även vissa ändringar i lagen om särskild utlänningskontroll. Den lagen har upphävts och ersatts av lagen om särskild kontroll av vissa utläningar efter att utredningen redovisade sitt uppdrag. I den nya lagen finns särskilda regler om bevarande som inte hänvisar till rättegångsbalken, vilket bestämmelserna i den tidigare lagen gjorde. Utredningens förslag i den delen behöver därför inte genomföras.

12.5 Den misstänktes rätt till en sammanställning över sidomaterialet

Regeringens förslag: När åtal har beslutats ska den misstänkte och försvararen ha rätt att på begäran få en sammanställning över sådant som inte ingår i protokollet eller i anteckningarna från förundersökningen, s.k. sidomaterial.

Utredningens förslag (SOU 2018:61) stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser tillstyrker eller invänder inte mot utredningens förslag, däribland *Ekobrottsmyndigheten*, *Göteborgs tingsrätt*, *Göteborgs universitet (Juridiska institutionen)*, *Helsingborgs tingsrätt*, *Journalistförbundet*, *Polismyndigheten*, *Sveriges advokatsamfund*, *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden*, *Tullverket*, *Umeå universitet (Samhällsvetenskapliga fakulteten)* och *Åklagarmyndigheten*. Både Åklagarmyndigheten och Tullverket betonar vikten av att kraven på sammanställningen inte blir så detaljerade att det finns risk för att känsliga uppgifter kan utläsas av den och efterfrågar ett tydliggörande av vilken detaljnivå sammanställningen bör hålla. Tullverket föreslår att detaljnivån regleras. Liknande synpunkter framförs av *Helsingborgs tingsrätt*. *Ekobrottsmyndigheten* pekar på betydelsen av att sammanställningen endast ska behöva lämnas på begäran. *Göteborgs universitet (Juridiska institutionen)* ifrågasätter varför inte sammanställningen, på samma sätt som gäller för förundersökningsprotokollet och anteckningarna från förundersökningen, alltid ska skickas till den offentliga försvararen, om en sådan har förordnats för den misstänkte. *Sveriges advokatsamfund* framhåller att det är viktigt att sammanställningen på ett enkelt och tydligt sätt åskådliggör vilket material som finns, eftersom det inte sällan är ett omfattande och svåröverblickbart

Prop. 2022/23:126 material, och att det bör finnas möjlighet att få en muntlig beskrivning av sidomaterialet.

Skälen för regeringens förslag: Den misstänktes insyn i dokumentationen över utredningsåtgärder, bevisning och övrigt material är av central betydelse för hans eller hennes möjlighet till ett effektivt och rättvist försvar. Insynen är en förutsättning för försvaret att bedöma om ytterligare utredningsåtgärder är påkallade eller om förhör med ytterligare personer bör hållas. Som utredningen konstaterar är det viktigt att det finns goda förutsättningar för insyn inte bara i det material som tagits med i förundersökningsprotokollet, utan även i sidomaterialet.

I förundersökningsprotokollet ska det antecknas om det finns utredningsmaterial som inte har tagits med i protokollet, dvs. om det finns sidomaterial. Det ska även antecknas beslut om uppgifter som rör användning av tvångsmedel (20 § förundersökningskungörelsen). Det gäller även uppgifter om material från tvångsmedelsanvändningen som inte har tagits med i förundersökningsprotokollet utan som finns i sidomaterialet (Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens uttalande den 18 juni 2013, dnr 80-2012). Genom förundersökningsprotokollet får den misstänkte således information om huruvida det förekommer sidomaterial i ärendet, liksom om det förekommit hemliga tvångsmedel i utredningen. Den misstänkte har också rätt att på begäran få ut kopior av handlingar från sidomaterialet (23 kap. 21 a § andra stycket rättegångsbalken).

För att den misstänkte ska veta vilka delar av sidomaterialet som han eller hon vill begära ut måste det finnas en möjlighet för honom eller henne att skaffa sig en översikt av vad som finns i sidomaterialet. Något krav på att det ska upprättas någon slags förteckning eller liknande över innehållet i sidomaterialet finns inte i dag. Däremot framgår det av Åklagarmyndighetens rättsliga vägledning att åklagaren är ansvarig för att den misstänkte och försvararen på ett överskådligt sätt informeras om vilket material som hänförs till sidomaterialet. Där anges även att det är av största vikt för den misstänkte och försvararens möjligheter till kontroll av sidomaterialet att det så enkelt som möjligt går att få en överblick över det utredningsmaterial som inte tagits med i förundersökningsprotokollet (Åklagarmyndighetens rättsliga vägledning 2022:26 Den misstänktes rätt till insyn i en brottsutredning s. 15–17). Av utredningens betänkande framgår dock att det är ovanligt att den misstänkte och försvararen informeras om förekomsten av sidomaterial på det sätt som vägledningen ger uttryck för. Utredningen föreslår att det ska införas en rätt för den misstänkte att på begäran få en sammanställning över sidomaterialet. Förslaget syftar till att stärka den misstänktes rätt till insyn och hans eller hennes möjlighet att ta tillvara sin rätt. Samtliga remissinstanser tillstyrker eller invänder inte mot utredningens förslag, däribland *Ekobrottsmyndigheten*, *Polismyndigheten*, *Sveriges advokatsamfund* och *Åklagarmyndigheten*.

Regeringen instämmer med utredningen och remissinstanserna att det bör införas en rätt för den misstänkte och försvararen att få en sammanställning över sidomaterialet. Förslaget innebär att förutsättningarna för den misstänkte och försvararen att skaffa sig en god insyn i sidomaterialet förbättras. Det blir också tydligare för både den misstänkte och de brottsutredande myndigheterna vad som gäller i fråga om den misstänktes rätt att få en översikt över sidomaterialet.

Göteborgs universitet (Juridiska institutionen) förordar att sammanställningen, när den misstänkte har en offentlig försvarare förordnad för sig, ska lämnas eller skickas till försvararen på samma sätt som gäller för en kopia av förundersökningsprotokollet eller anteckningarna från förundersökningen (23 kap. 21 a § första stycket andra meningen rättegångsbalken). Regeringen kan dock inte se att den misstänkte skulle ha behov av att få en sammanställning i samtliga fall när det finns en offentlig försvarare. Ett krav på att skicka en sammanställning i samtliga fall då den misstänkte har en offentlig försvarare skulle således leda till att åklagare i många fall får lägga tid på att upprätta sammanställningar i onödan. Det är inte en tillfredsställande ordning. Som utredningen föreslår, och som *Ekobrottsmyndigheten* förordar, bör i stället en sammanställning upprättas och lämnas på den misstänktes eller försvarens begäran.

Det huvudsakliga syftet med en sammanställning är att göra sidomaterialet överskådligt för den misstänkte och försvararen så att de kan ta ställning till om det finns anledning att begära att få ta del av visst material. En alltför detaljerad sammanställning kan riskera att göra materialet svåröverskådligt. Det kan också, som vissa remissinstanser påpekar, riskera att den kommer att omfatta känsliga uppgifter, t.ex. underrättelseuppgifter. Samtidigt får inte materialet anges så oprecist att väsentlig information inte framgår. Som *Sveriges advokatsamfund* framhåller är det viktigt att sammanställningen på ett enkelt och tydligt sätt åskådliggör vilket material som finns, eftersom det inte sällan är omfattande och svåröverblickbart. *Tullverket* anser att utformningen bör regleras. Det framstår dock inte som rimligt eller lämpligt. Eftersom materialet kan skifta i omfattning och karaktär bör det i stället bedömas från fall till fall på vilket sätt sammanställningen ska utformas.

Sammanställningen kan komma att innehålla sekretessbelagda uppgifter. Som utredningen konstaterar bör sammanställningen, på samma sätt som gäller för förundersökningsprotokollet, anteckningarna från förundersökningen och handlingar från sidomaterialet, i sådana fall kunna lämnas ut med förbehåll som inskränker rätten att lämna uppgiften vidare eller att använda uppgiften (23 kap. 21 a § tredje stycket rättegångsbalken).

Av förvaltningslagen följer att myndigheter ska lämna den enskilde sådan hjälp att han eller hon kan ta tillvara sina intressen, i den utsträckning som är lämplig med hänsyn till frågans art, den enskildes behov av hjälp och myndighetens verksamhet, se 6 § andra stycket förvaltningslagen (2017:900). Serviceskyldigheten omfattar även de brottsbekämpande myndigheterna. Om den misstänkte behöver få en muntlig beskrivning av sidomaterialet för att tillgodogöra sig det, vilket *Sveriges advokatsamfund* uppmärksammar, kan myndigheterna således vara skyldiga att bistå med sådan hjälp.

12.6 Förordnande om postkontroll

Regeringens förslag: I ett beslut om postkontroll, dvs. kvarhållande av försändelse, enligt rättegångsbalken och preventivlagen ska det anges vilka försändelser som förordnandet omfattar.

Prop. 2022/23:126 **Utredningens förslag (SOU 2018:61)** stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna: Merparten av remissinstanserna tillstyrker eller invänder inte mot utredningens förslag, däribland *Göteborgs universitet (Juridiska institutionen)*, *Helsingborgs tingsrätt*, *Journalistförbundet*, *Svenska kyrkan* och *Åklagarmyndigheten*. Åklagarmyndigheten framhåller vikten av att det inte ställs för höga krav på specifikationen av försändelsen. Liknande synpunkter framförs av Helsingborgs tingsrätt. *Ekobrottsmyndigheten* framhåller att det bör finnas utrymme för att förordnandet inte avgränsas närmare än till samtliga försändelser till eller från en viss adressat. *Svea hovrätt* anser att utformningen av lagtexten leder till en mer omfattande precisering och specificering än som egentligen avses. *Göteborgs universitet (Juridiska institutionen)* och *Civil Rights Defenders* anser att offentliga ombud bör delta i ärenden om postkontroll. *Svenska kyrkan* anser att ett motsvarande förbud som finns för beslag i 27 kap. 2 § rättegångsbalken bör finnas för granskning av försändelser som är föremål för postkontroll enligt preventivlagen. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* anser att tvångsmedlet bör benämnas postkontroll i rättegångsbalken. *Umeå universitet (Samhällsvetenskapliga fakulteten)* anser att det är oklart om försändelser kan hållas kvar hos utlämningsställen, såsom livsmedelsbutiker, eller om de faller utanför tillämpningsområdet. Universitetet anser dessutom att en domstol bör kontrollera interimistiska förordnanden om postkontroll även om förordnandet upphört före rättens prövning.

Brå avstyrker förslaget eftersom det i åtskilliga situationer kan vara oklart vem som kan förväntas vara avsändare, hur försändelsen kommer att se ut och hur många försändelser det kan vara fråga om. *Brå* anser även att förslaget innebär att överraskningsmomentet går förlorat, eftersom sökanden kommer att vara tvungen att avslöja vad intrånget består i.

Skälen för regeringens förslag: Postkontroll, eller kvarhållande av försändelse, innebär att en försändelse som väntas komma in till ett befordringsföretag får hållas kvar till dess ett beslut om beslag har fattats (27 kap. 9 § första stycket rättegångsbalken). Sker postkontroll i preventivt syfte får försändelsen hållas kvar till dess den närmare har undersökts, öppnats eller granskats (4 § preventivlagen). Kraven på vad ett beslut om postkontroll under förundersökning ska innehålla är inte lika omfattande som för andra tvångsmedel. I ett förordnande om postkontroll under förundersökning ska det endast framgå under vilken tid förordnandet gäller och att meddelande om åtgärden inte utan tillstånd av undersökningsledaren eller åklagaren får lämnas till avsändaren, mottagaren eller någon annan (27 kap. 9 § andra stycket rättegångsbalken). Vid postkontroll enligt preventivlagen ska utöver uppgift om under vilken tid tillståndet gäller även anges den brottslighet som ligger till grund för beslutet (8 § första stycket 2 preventivlagen).

Av förarbetena framgår att det är viktigt att ett förordnande inte ges större omfattning än nödvändigt och att adress eller annat kännetecken för den eller de avsedda försändelserna bör anges om det är möjligt (NJA II 1943 s. 363). Förarbetsuttalandena har dock, som utredningen konstaterar, inte fått genomslag vid tillämpningen. Av utredningen framgår att nödvändiga avgränsningar saknas i besluten även när postkontroll används vid misstanke om en särskild försändelse.

För att även reglerna om postkontroll ska nå upp till de höga krav som bör ställas på precisering anser utredningen att det bör införas ett uttryckligt krav på att det av ett beslut om postkontroll ska framgå vilka försändelser beslutet avser. Utredningen om preventiva tvångsmedel ansluter sig till denna bedömning (SOU 2022:52 s. 242–246). Som utredningen konstaterar innebär den granskning av försändelser som postkontroll syftar till en inte obetydlig risk för integritetsintrång. Ett försvårande eller avbrytande av postförsändelser innebär dessutom en begränsning i yttrande- och informationsfriheterna, se regeringens proposition om ändring i regeringsformen (prop. 1975/76:209 s. 123). Det är med hänsyn till detta angeläget att beslut om postkontroll inte ges större omfattning än nödvändigt. Att gränserna för beslutet är tydliga förenklar också en efterföljande tillsyn, som syftar till att tillämpningen inte ska medföra för långtgående intrång i enskildas personliga integritet. Därtill kan verkställigheten av beslutet förenklas om ramarna för vad som får göras är klara, eftersom den som ska genomföra åtgärden inte behöver överväga var gränsen för beslutet går. En tydligare utformning av beslutet minskar också risken för att verkställaren av försiktighetsskäl håller sig ifrån åtgärder som hade omfattats av beslutet, liksom för att åtgärder som faller utanför vidtas. Det finns således flera skäl som talar för att ett förordnande inte bör ges större omfattning än nödvändigt. För att säkerställa att så inte sker bör det, som utredningen föreslår, införas ett uttryckligt krav på att det ska anges vilka försändelser som ett beslut om postkontroll omfattar. Ett motsvarande krav finns dessutom i den nya lagen om särskild kontroll av vissa utläningar (prop. 2021/22:131 s. 168).

Att det av beslutet om postkontroll ska framgå vilka försändelser som omfattas innebär att det är sådana försändelser som kan vara av betydelse som ska anges. Det finns inget som hindrar att alla försändelser som skickas till en adressat omfattas av beslutet, om det bedöms nödvändigt. Någon risk för att förslaget skulle leda till en försämrad möjlighet för de brottsbekämpande myndigheterna att använda postkontroll, vilket några remissinstanser uttrycker oro för, bör alltså inte uppstå. Regeringen anser inte heller, till skillnad från *Svea hovrätt*, att utformningen av lagtexten leder till en mer omfattande precisering än som avses.

Som redovisas ovan ska det av beslutet om postkontroll framgå att det inte får lämnas ett meddelande om att försändelsen ska hållas kvar till avsändaren, mottagaren eller annan, om inte undersökningsledaren eller åklagaren lämnar sitt tillstånd till det (27 kap. 9 § andra stycket rättegångsbalken och 4 § andra stycket preventivlagen). Befordringsföretaget har dessutom tystnadsplikt när det gäller kvarhållandet av en försändelse, se 5 kap. 3 § postlagen (2010:1045). I det avseendet ändras inget genom det som nu föreslås. Någon risk för att överraskningsmomentet går förlorat med anledning av förslaget, som *Brå* gör gällande, finns således inte.

Göteborgs universitet (Juridiska institutionen) och *Civil Rights Defenders* anser att det bör införas krav på medverkan av offentliga ombud vid prövningen av ärenden om postkontroll. När det gäller postkontroll enligt preventivlagen har frågan redan övervägts i ett tidigare lagstiftnings-ärende men avfärdats med motiveringen att det integritetsintrång som tvångsmedlet kan medföra typiskt sett är mindre än när det gäller de övriga tvångsmedel där krav på offentligt ombud finns, såsom hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig kameraövervakning. Dessutom

Prop. 2022/23:126 har de frågor som offentliga ombud särskilt bevakar ansetts komma upp mer sällan i ärenden om postkontroll (prop. 2013/14:237 s. 121 och 122). Dessa skäl gör sig alltjämt gällande, både när det gäller postkontroll i preventivt syfte och postkontroll under förundersökningen. Något krav på medverkan av offentliga ombud i ärenden om postkontroll bör således inte införas.

Svenska kyrkan anser att motsvarande beslagsförbud som gäller under förundersökning också ska gälla för postkontroll i preventivt syfte. I likhet med utredningen anser regeringen att det med hänsyn till att den brottslighet som omfattas av preventivlagen är av allvarligt slag och att åtgärden förutsätter tillstånd från domstol inte är motiverat med ett sådant förbud.

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden anser att benämningen postkontroll bör införas i lagtexten på samma sätt som gäller för övriga hemliga tvångsmedel i 27 kap. rättegångsbalken. Regeringen instämmer i nämndens bedömning att det skulle underlätta om tvångsmedlet fick en benämning i rättegångsbalken. I det här lagstiftningsärendet saknas det dock förutsättningar att göra de särskilda lagtekniska överväganden som krävs för en sådan ändring.

Umeå universitet (Samhällsvetenskapliga fakulteten) anser att det är oklart om reglerna är tillämpliga på försändelser hos ett utlämningsställe, såsom en livsmedelsbutik. Regeringen konstaterar att det redan av de ursprungliga förarbetena till bestämmelsen i rättegångsbalken framgår att åtskillnad inte ska göras mellan olika befordringsanstalter vid tillämpning av regleringen. I dessa förarbeten uttalas att kvarhållande kan ske inte bara vid post- eller telegrafanstalt utan även vid järnvägs- eller annan befordringsanstalt (NJA II 1943 s. 364).

13 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 oktober 2023.

Ändringarna i preventivlagen som upphäver det utvidgade tillämpningsområdet ska träda i kraft den 1 oktober 2028.

Äldre föreskrifter i rättegångsbalken och lagen om hemlig dataavläsning ska fortfarande gälla för tillstånd som har beviljats före ikraftträdandet.

Äldre bestämmelser om möjligheter att använda överskottsinformation i rättegångsbalken och i preventivlagen ska gälla för uppgifter från tvångsätgärder som har verkställts före ikraftträdandet.

Utredningens förslag (SOU 2022:52) stämmer inte överens med regeringens. Utredningen föreslår att lagändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2024.

Remissinstanserna: De flesta av remissinstanserna har inga synpunkter på förslaget. *Polismyndigheten* anser att förslagen bör träda i kraft snarast möjligt, i vart fall senast den 1 oktober 2023.

Utredningens förslag (SOU 2022:19) stämmer inte överens med regeringens. Utredningen föreslår att lagändringarna ska träda i kraft den 1 januari 2024. Utredningen föreslår inte några övergångsbestämmelser om tillstånd som har beviljats före ikraftträdandet.

Remissinstanserna: De flesta av remissinstanserna har inga synpunkter på förslaget. *Polismyndigheten* och *Säkerhetspolisen* anser att det är angeläget att lagändringarna träder i kraft så snart som möjligt. Enligt *Polismyndigheten* bör tiden för ikraftträdande därför om möjligt ändras till den 1 juli 2023. *Åklagarmyndigheten* påpekar att de föreslagna lagändringarna kommer kräva att myndighetens ärendehanteringssystem justeras och att det därför är viktigt att lagförslagen beslutas i god tid före ikraftträdandet.

Utredningens förslag (SOU 2018:61) stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen föreslår att lagändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2019.

Remissinstanserna har inga synpunkter på förslaget.

Skälen för regeringens förslag: Brottsutvecklingen i Sverige med bl.a. skjutningar och sprängningar i kriminella miljöer är exceptionell och mycket allvarlig. Brottsligheten medför risker och otrygghet som skadar samhället i grunden. Utvecklingen måste brytas. De brottsbekämpande myndigheterna har ett påtagligt behov av effektivare verktyg för att förhindra, utreda och lagföra allvarlig brottslighet. Regeringen anser mot denna bakgrund, i likhet med *Polismyndigheten*, att det är ytterst angeläget att lagändringarna kan träda i kraft så snart som möjligt. Det bedöms kunna ske den 1 oktober 2023.

I avsnitt 6.2 föreslås att regleringen om ett utvidgat tillämpningsområde för lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (preventivlagen) ska tidsbegränsas till att gälla i fem år efter ikraftträdandet. Ändringarna i preventivlagen som upphäver det utvidgade tillämpningsrådet bör därför träda i kraft den 1 oktober 2028.

Utgångspunkten när det gäller processrättslig lagstiftning är att nya regler ska tillämpas på varje processuell företeelse som inträffar efter det att regleringen har trätt i kraft.

Förslagen i avsnitt 7–11 innebär att möjligheterna att använda hemliga tvångsmedel under en förundersökning utökas i flera olika avseenden. Som exempel kan nämnas att det vid hemlig övervakning av elektronisk kommunikation som används för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott blir tillåtet att hämta in uppgifter om meddelanden i realtid. Som *Lagrådet* anför bör det för tydlighetens skull regleras vad som gäller för ett tillstånd som har beslutats före ikraftträdandet, men som ännu inte har löpt ut. Övergångsbestämmelsen bör i enlighet med *Lagrådet*s förslag innebära att äldre föreskrifter i rättegångsbalken och lagen om hemlig dataavläsning fortfarande ska gälla för tillstånd som har beviljats före ikraftträdandet.

Förslaget i avsnitt 12.2 innebär att möjligheterna att använda överskottsinformation under förundersökning och i preventivt syfte utökas. Av rättssäkerhetsskäl bör det inte vara tillåtet att använda sådan information i större utsträckning än vad som var tillåtet vid den tidpunkt då informationen samlades in. Med hänsyn till detta bör det föreskrivas att äldre bestämmelser ska tillämpas i fråga om överskottsinformation som samlats in före de nya reglernas ikraftträdande.

14 Konsekvenser

14.1 Konsekvenser för det brottsbekämpande arbetet och för enskilda

Regeringens bedömning: Förslagen innebär sammantaget en ökad risk för den personliga integriteten men bidrar samtidigt till att förbättra möjligheterna för de brottsbekämpande myndigheterna att förhindra, utreda och lagföra allvarlig brottslighet. Därmed innebär förslagen en ökad rättstrygghet för enskilda. Vissa förslag leder också till en förbättrad rättssäkerhet. Förslagen ger sammantaget uttryck för en rimlig avvägning mellan behovet av en effektiv brottsbekämpning och den enskildes rätt till skydd för sin personliga integritet.

Utredningens bedömning (SOU 2022:52) stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna: Flera remissinstanser, bl.a. *JO, JK, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, Sveriges advokatsamfund* och *Uppsala universitet (Juridiska fakulteten)*, efterlyser en helhetssyn på regleringen om hemliga tvångsmedel. De anser att det är svårt att få en överblick av de samlade och långsiktiga effekterna av förslagen. *Svea hovrätt* framhåller att det finns en risk för att lagstiftaren går längre än vad som är nödvändigt om det nu införs en större förändring av systemet kring hemliga tvångsmedel utan att regelverket dessförinnan ses över och pågående utvärderingar och utredningar färdigställs. *Centrum för rättvisa* efterfrågar en mer ingående analys av förslagets förenlighet med Europadomstolens praxis på området. *Institutet för mänskliga rättigheter* anser att utredningens analys av konsekvenserna för barn och ungdomar är bristfällig och efterlyser en mer utförlig redogörelse för hur förslagen förhåller sig till barnkonventionen.

Utredningens bedömning (SOU 2022:19) stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna: *JO* konstaterar att det pågår många lagstiftningsärenden som på ett eller annat sätt berör hemliga tvångsmedel och att det försvårar för remissinstanserna att bilda sig en uppfattning om de samlade och långsiktiga konsekvenserna av förslagen. *Brå, Integritetsskyddsmyndigheten, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* och *Stockholms universitet (Juridiska fakulteten)* framför liknande synpunkter. *Institutet för mänskliga rättigheter* efterlyser en mer utförlig redogörelse för hur förslagen förhåller sig till Sveriges internationella åtaganden om mänskliga rättigheter och till barnkonventionen. *Centrum för rättvisa* efterfrågar en mer ingående analys av förslagets förenlighet med Europadomstolens praxis på området. *ECPAT* anser att utredningens avvägningar är väl förankrade i internationell och nationell rätt. *ECPAT* framhåller även att den enskildes rätt att inte bli utsatt för brott aktualiseras och betonar vikten av att staten lever upp till sin positiva förpliktelse att skydda barn från intrång och kränkningar i privatlivet. *ECPAT* påtalar vidare att det är angeläget att barns rättigheter beaktas vid beslut om hemliga tvångsmedel, både när det är ett barn som misstänks för brott och när det är någon till barnet närstående som misstänks för brott. Flera

remissinstanser, bl.a. *Polismyndigheten, Stockholms tingsrätt, Svea hovrätt, Säkerhetspolisen och Åklagarmyndigheten*, anser att den befintliga regleringen om hemliga tvångsmedel är komplicerad och svårtillgänglig och att dessa problem blir värre i och med utredningens förslag. Stockholms universitet (Juridiska fakulteten) framför liknande synpunkter och lämnar förslag på en justerad disposition av 27 kap. rättegångsbalken.

Utredningens bedömning (SOU 2018:61) stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna uttalar sig inte särskilt om bedömningen.

Skälen för regeringens bedömning

Konsekvenser för det brottsbekämpande arbetet

Förslagen innebär i huvudsak att hemliga tvångsmedel ska få användas i fler fall än i dag och syftar till att ge de brottsbekämpande myndigheterna effektivare verktyg i arbetet med att förhindra, utreda och lagföra allvarliga brott. De senaste årens brotts-, teknik- och samhällsutveckling innebär att de brottsbekämpande myndigheterna måste arbeta på ett delvis annat sätt och det finns därför ett påtagligt behov av att utredningsverktygen anpassas till den utvecklingen. Regeringen redogör för detta behov och den förväntade effektiviteten mer utförligt i avsnitt 4 och 6–11.

När det gäller de utökade möjligheterna att använda preventiva tvångsmedel, dvs. hemliga tvångsmedel som används i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet, tar förslagen sikte på att skapa bättre förutsättningar för att förhindra viss allvarlig brottslighet som förekommer inom kriminella nätverk. Det kan t.ex. röra sig om skjutningar, sprängningar och mord (se avsnitt 6). Förslagen i denna del förväntas leda till att färre sådana brott begås. Förslagen om utökade möjligheterna att använda hemliga tvångsmedel inom ramen för en förundersökning, dvs. när det finns en konkret brottsmisstanke, har däremot ett bredare tillämpningsområde (se avsnitt 7–11). Även om förslagen i denna del i viss utsträckning tar sikte på utredning av brott som begås inom kriminella nätverk, syftar de också till att underlätta utredningsarbetet beträffande annan allvarlig brottslighet. Som exempel kan nämnas sexualbrott mot barn som begås på nätet. Förslagen i denna del förväntas leda till att fler brott kan utredas och lagföras. Förbättrade utredningsmöjligheter innebär också en ökad upptäcktsrisk, vilket på sikt kan ha brottsförebyggande effekter och leda till att färre brott begås. Om fler personer lagförs för brott och döms till en frihetsberövande påföljd, kan det också leda till minskad brottslighet. Förslaget om att ta bort de befintliga begränsningarna i fråga om användning av överskottsinformation i samband med verkställighet av hemliga tvångsmedel förväntas också leda till att fler brott kan förhindras, utredas och lagföras (se avsnitt 12).

Förslagen om hemlig tvångsmedelsanvändning inom ramen för en förundersökning bedöms även ge bättre förutsättningar för internationellt straffrättsligt samarbete, både inom ramen för lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål och lagen (2017:1000) om en europeisk utredningsorder. Det har särskilt stor betydelse vid gränsöver-skridande brottslighet som t.ex. cyberbrott.

Enskilda tillförsäkras skydd mot godtyckliga ingrepp i sitt privat- och familjeliv från statens sida genom bl.a. artikel 8 i Europakonventionen och artikel 7 i EU:s rättighetsstadga. En inskränkning av rätten till skydd för privat- och familjeliv får bara ske i lag och om det är nödvändigt för att uppnå vissa särskilt angivna ändamål (artikel 8.2 i Europakonventionen och artikel 52.1 i EU:s rättighetsstadga, se även avsnitt 5.2). Som ett flertal remissinstanser framhåller innebär användning av hemliga tvångsmedel betydande inskränkningar i den enskildes rätt till skydd för privatliv och personliga integritet. Europadomstolen har vid flera tillfällen uttalat att det måste vara förutsebart för den enskilde när hemliga tvångsmedel får användas. Det krävs att det finns klara och detaljerade regler som beskriver när myndigheterna får använda hemliga tvångsmedel mot en person (se t.ex. Europadomstolens dom den 2 augusti 1984 i målet *Malone mot Förenade kungariket*, nr 8691/79). Europadomstolen har också genom åren utvecklat vissa minimigarantier som bör finnas i nationell rätt för att undvika att enskilda utsätts för godtycklig maktutövning (Europadomstolens dom den 4 december 2015 i målet *Roman Zakharov mot Ryssland*, nr 47143/06, punkt 231).

Den svenska regleringen om hemliga tvångsmedel finns i lag. De förslag som nu lämnas är utformade på ett sätt som gör att det även i fortsättningen kommer att vara förutsebart för den enskilde när och hur hemliga tvångsmedel får användas. Regleringen uppfyller även i övrigt de minimigarantier som har utvecklats i Europadomstolens praxis.

Flera remissinstanser, bl.a. *Polismyndigheten*, *Stockholms tingsrätt*, *Svea hovrätt*, *Säkerhetspolisen* och *Åklagarmyndigheten*, anser att regleringen om hemliga tvångsmedel i rättegångsbalken är komplicerad och svårtillgänglig och att dessa problem blir värre i och med utredningens förslag. *Stockholms universitet (Juridiska fakulteten)* framför liknande synpunkter och lämnar förslag på en justerad disposition av lagtexten. Regeringen har förståelse för dessa synpunkter och föreslår därför, i linje med universitetets förslag, ett antal redaktionella ändringar och nya rubriker som syftar till att göra regleringen mer överskådlig och lättillgänglig.

Förslagen innebär inte att några nya hemliga tvångsmedel införs. Däremot utökas tillämpningsområdet för de befintliga hemliga tvångsmedlen och tillståndsförfarandet effektiviseras i vissa avseenden. Fler personer än i dag förväntas därför bli föremål för hemliga tvångsmedel. En användning av tvångsmedel i preventivt syfte eller för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett visst brott innebär en ökad risk för att hemliga tvångsmedel används mot personer som visar sig inte vara delaktiga i brott. Därtill kommer risken för att tredje man kan drabbas av tvångsmedelsanvändningen. Förslagen innebär sammantaget en ökad risk för den personliga integriteten.

Av artikel 8 i Europakonventionen följer inte bara ett förbud mot godtyckliga ingrepp i privatlivet, utan även en positiv förpliktelse för staten att skydda enskilda mot ingrepp i t.ex. privatlivet från andra (Europadomstolens dom den 12 november 2013 i målet *Söderman mot Sverige*, nr 5786/08). Ett sådant skydd kan tillgodoses genom både lagstiftning och andra åtgärder, t.ex. genom att kriminalisera vissa gärningar eller genom att säkerställa att brottsbekämpningen fungerar på

ett tillfredsställande sätt. De nu aktuella förslagen bedöms ge de brottsbekämpande myndigheterna bättre förutsättningar att utreda allvarlig brottslighet men också förbättrade möjligheter att förhindra brott och att avbryta pågående brottslighet. Det kan alltså antas att förslagen kommer att leda till att fler brott mot enskilda kommer att klaras upp. En sådan utveckling kan också leda till att fler brottsoffer får upprättelse. Det framstår som särskilt viktigt i fråga om systematisk brottslighet eller annan seriebrottslighet, t.ex. sexualbrott mot barn som begås på nätet. Förslagen förväntas alltså leda till en ökad rättstrygghet för enskilda och ett förstärkt skydd för den personliga integriteten i det avseendet.

Vissa av förslagen bidrar till en förbättrad rättssäkerhet för enskilda och ett stärkt skydd för enskildas personliga integritet (se avsnitt 12). Förslaget om att det i ett tillstånd till postkontroll ska anges vilka försändelser som tillståndet avser, begränsar på ett bättre sätt än i dag de brottsbekämpande myndigheternas utrymme för ingrepp i berördas korrespondens till vad som är nödvändigt. Förslaget om att de brottsbekämpande myndigheterna måste dokumentera beslut och åtgärder om hemliga tvångsmedel innebär indirekt ett skydd mot obefogade integritetsintrång. En sådan dokumentationsskyldighet skapar bättre förutsättningar för en efterhandskontroll av de vidtagna åtgärderna, både för tillsynsmyndigheterna och för den som åtgärden riktats mot. Genom förslaget om att den misstänkte ska ha rätt till en sammanställning över sidomaterialet till ett förundersökningsprotokoll stärks den misstänktes rätt till insyn i förundersökningen, vilket är positivt för rättssäkerheten. Även förslaget om att upptagningar och uppteckningar ska bevaras så länge en förundersökning eller en rättegång pågår innebär en förbättrad rättssäkerhet för den enskilde. Förslaget om borttagandet av begränsningarna för användning av överskottsinformation medför dessutom att det blir tydligare när överskottsinformation kan användas och för vilka ändamål.

Flera remissinstanser, bl.a. *Brå*, *Integritetsskyddsmyndigheten*, *JK*, *JO*, *Sveriges advokatsamfund* och *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden*, anser att den omständigheten att det pågår flera parallella lagstiftningsarbeten om hemliga tvångsmedel gör det svårt att få en uppfattning om de samlade och långsiktiga konsekvenserna av förslagen. Regeringen har viss förståelse för dessa synpunkter. Den allvarliga utvecklingen av brottsligheten innebär dock att det finns ett påtagligt behov av att i flera olika avseenden stärka de brottsbekämpande myndigheternas förutsättningar att förhindra, utreda och lagföra allvarlig brottslighet. Som exempel kan nämnas att regeringen bedömer att det är nödvändigt att redan nu utvidga möjligheterna att använda hemlig dataavläsning, trots att lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning är tidsbegränsad och föremål för utvärdering (avsnitt 7.1). Vidare anser regeringen att det är en fördel att frågorna om preventiva tvångsmedel (avsnitt 6), hemliga tvångsmedel under en förundersökning (avsnitt 7–11) samt rättssäkerhetsgarantier och användning av överskottsinformation (avsnitt 12) i detta lagstiftningsärende behandlas i ett sammanhang, eftersom det gör det lättare att bedöma de sammanfattade effekterna av förslagen.

Sammanfattningsvis innebär förslagen ökade integritetsrisker för enskilda. Det kan dock betonas att det finns ett väl utbyggt system med rättssäkerhetsgarantier som syftar till att begränsa integritetsintrånget för enskilda och att möjliggöra en effektiv tillsyn. Dessutom föreslås ett antal

Prop. 2022/23:126 lagändringar som särskilt tar sikte på att ytterligare stärka rättssäkerheten och skyddet för den enskildes integritet. Teknikutvecklingen innebär också att det är möjligt att i större omfattning än tidigare begränsa integritetsintrånget för enskilda. Som exempel kan nämnas att hemliga rumsavlyssning och hemlig kameraövervakning i många fall kan genomföras på ett mer riktat sätt mot den som är föremål för tillståndet. Regeringen bedömer att förslagen sammantaget innebär en rimlig avvägning mellan behovet av en effektiv brottsbekämpning och den enskildes rätt till skydd för sin personliga integritet.

Konsekvenser för barn

Institutet för mänskliga rättigheter efterfrågar en mer utförlig redogörelse för hur förslagen förhåller sig till barnkonventionen. Precis som bl.a. *ECPAT* framhåller träffar förslagen om utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel även straffmyndiga barn i åldern 15–17 år. Detsamma gäller förslagen om att hemliga tvångsmedel i större utsträckning ska få användas i preventivt syfte. För barn under 15 år gäller, enligt 36 f § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, att tvångsmedel endast får användas om det anges i lagen med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, i 23 kap. 7–9 a §§ och 28 kap. 10 f § rättegångsbalken eller i annan författning där det uttryckligen anges att tvångsmedlet får användas mot den som är under 15 år. Barn i allmänhet kan också på ett mer indirekt sätt beröras av förslagen, t.ex. om en nära anhörig är misstänkt för allvarlig brottslighet och av den anledningen är föremål för hemliga tvångsmedel i någon form.

Sedan den 1 januari 2020 gäller barnkonventionen som lag i Sverige. All lagstiftning som rör barn ska utformas i överensstämmelse med barnkonventionens bestämmelser (prop. 2017/18:186 s. 94). För svenskt vidkommande räknas enligt artikel 1 varje människa under 18 år som barn. Av artikel 3 följer att vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, ska i första hand beaktas vad som bedöms vara barnets bästa. Vid en bedömning av vad som är barnets bästa ingår att ta hänsyn till samtliga grundläggande principer och barnkonventionen i sin helhet. Genom artikel 16 fastslås vidare att inget barn får utsättas för godtyckliga ingripanden i bl.a. sitt privatliv. I artikel 40 uppställs även vissa krav i fråga om barn som misstänks för brott. Där framgår t.ex. att ett barn som misstänks för att ha begått ett brott har rätt att få sitt privatliv till fullo respekterat under alla stadier i förfarandet. Ett barns privatliv skyddas även genom artikel 8 i Europakonventionen och artikel 7 i EU:s rättighetsstadga. Rätten till skydd för privatliv är dock inte absolut utan får inskränkas (artikel 8.2 i Europakonventionen, artikel 52.1 i EU:s rättighetsstadga, se även avsnitt 5.2).

Som anförs i avsnittet om konsekvenser för enskilda ovan gör regeringen bedömningen att förslagen sammantaget innebär en rimlig avvägning mellan behovet av en effektiv brottsbekämpning och den enskildes rätt till skydd för sin personliga integritet. Det finns ingen anledning att göra någon annan bedömning i fråga om straffmyndiga barn som kan bli föremål för hemliga tvångsmedel. Det ska dock framhållas att

det vid användning av hemliga tvångsmedel mot barn kan finnas skäl att vara återhållsam. Vid varje beslut om hemliga tvångsmedel som rör ett barn ska också barnets bästa beaktas. Det följer av artikel 3 i barnkonventionen. Inom ramen för den proportionalitetsbedömning som ska göras vid varje enskilt beslut om hemliga tvångsmedel bör dessutom t.ex. barnets ålder, mognad och utveckling beaktas.

Genom artikel 34 i barnkonventionen har konventionsstaterna åtagit sig att skydda barn från alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp. En liknande förpliktelse kan även utläsas ur artikel 8 i Europakonventionen (Europadomstolens dom den 12 november 2013 i målet Söderman mot Sverige, nr 5786/08). Förslagen om utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel innebär förbättrade möjligheter för de brottsbekämpande myndigheterna att utreda och lagföra brott mot enskilda, vilket kan antas få betydelse för rättstryggheten i samhället. Såvitt avser just brott mot barn kan nämnas att förslagen om utvidgade brottskataloger i avsnitt 8 bl.a. innebär att hemliga tvångsmedel i form av hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning samt motsvarande hemlig dataavläsning kommer att kunna användas vid utredning av ett flertal sexualbrott mot barn. Som *ECPAT* framhåller kan en sådan utökad möjlighet att använda hemliga tvångsmedel antas få stor betydelse vid utredningar om sexualbrott mot barn, särskilt i de fall brottsligheten begås på nätet eller med hjälp av annan elektronisk kommunikation.

Övriga konsekvenser

Samtliga förslag är könsneutrala. Även med bestämmelser som gäller lika för alla kan olika grupper påverkas av dem i olika utsträckning. Enligt kriminalstatistiken misstänks och lagförs fler män än kvinnor för allvarlig brottslighet. Det är därför högst sannolikt att fler män än kvinnor kommer att beröras av de nya reglerna.

Regeringen bedömer att förslagen kommer att bidra till en ökad trygghet i samhället eftersom fler brott kommer att förhindras, utredas och lagföras. Kvinnor uttrycker i större utsträckning än män otrygghet enligt de nationella trygghetsundersökningar som Brå årligen genomför. Det innebär att förslagen kan bidra till att uppnå det jämställdhetspolitiska målet att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv.

Förslagen bedöms inte medföra några konsekvenser för miljön eller det kommunala självstyret.

14.2 Ekonomiska konsekvenser

Regeringens bedömning: Förslagen leder till ökade kostnader för Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, Ekobrottsmyndigheten, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, Skatteverket och Sveriges Domstolar. I enlighet med budgetpropositionen för 2023 tillförs myndigheterna medel från och med 2024 för att finansiera dessa kostnader. I övrigt bedöms de kostnadsökningar som förslagen kan medföra inte vara större än att de kan hanteras inom befintliga ramar.

Utredningens bedömning (SOU 2022:52) stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna, bl.a. *Polismyndigheten*, *Tullverket* och *Åklagarmyndigheten*, instämmer i eller har inget att invända mot bedömningen. *Domstolsverket* framhåller att konsekvenserna för de allmänna domstolarna måste bedömas samlat med förslagen om utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel under förundersökning. Enligt verket förstärker förslagen om preventiva tvångsmedel behovet av att ytterligare medel tillförs Sveriges Domstolar. *Södertörns tingsrätt* ställer sig tveksam till utredningens slutsats att de ekonomiska konsekvenserna för domstolarna ryms inom befintlig anslagsram. Enligt tingsrätten framstår en väsentlig ökning av antalet ärenden som trolig oaktat att fler ärenden kan komma att initieras i ett tidigare skede. Tingsrätten framhåller även vikten av att säkerställa en hållbar försörjning av offentliga ombud på både kort och lång sikt. *Malmö tingsrätt* anser att det kan finnas anledning att överväga domstolarnas resursbehov ytterligare när det finns erfarenhet av den nya lagstiftningen. *Domarnämnden* framhåller att en tänkbar konsekvens av förslagen är att behovet av antalet förordnade offentliga ombud kan komma att öka. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* framhåller att det på sikt sannolikt kommer att uppkomma ytterligare behov av resurstillskott till nämndens verksamhet när konsekvenserna av förslagen blir märkbara. Nämnden tillägger att om det beslutas om ytterligare åtgärder som påverkar nämndens verksamhet, t.ex. en skyldighet att underrätta nämnden om beslut inom preventivlagens utvidgade tillämpningsområde, kan resursbehovet komma att öka. *JO*, *Civil Rights Defenders*, *Uppsala universitet (Juridiska fakulteten)* och *Integritetsskyddsmyndigheten* understryker vikten av en effektiv tillsyn och att Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden har de resurser som krävs.

Utredningens bedömning (SOU 2022:19) stämmer delvis överens med regeringens. Utredningen bedömer att de ökade kostnaderna för domstolarna ryms inom befintligt anslag. Utredningen gör inte någon bedömning av konsekvenserna för Skatteverket.

Remissinstanserna: En majoritet av remissinstanserna, bl.a. *Polismyndigheten*, *Tullverket*, *Åklagarmyndigheten* och *Ekobrottsmyndigheten*, instämmer i eller har inget att invända mot bedömningen. *Domarnämnden* framhåller att behovet av offentliga ombud kan komma att öka. *Domstolsverket* ställer sig tveksam till slutsatsen att de ökade kostnaderna för domstolarna kan rymmas inom befintlig anslagsram. Även *Attunda tingsrätt*, *Göteborgs tingsrätt*, *Helsingborgs tingsrätt* och *Stockholms tingsrätt* framför liknande synpunkter. Domstolsverket begär ett årligt tillskott med tio miljoner kronor på anslaget. *Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden* framhåller att det sannolikt kommer att uppstå ytterligare behov av resurser hos nämnden när konsekvenserna av de samlade förslagen blir synbara. *Skatteverket* understryker att myndigheten biträder Ekobrottsmyndigheten i många utredningar och att förslagen därför innebär ökade kostnader även för Skatteverket. Skatteverket uppskattar de ökade kostnaderna till cirka åtta miljoner kronor årligen. *Kriminalvården* instämmer i utredningens bedömning att förslagen kommer att påverka myndighetens beläggning men att omfattningen och därmed de ekonomiska

konsekvenserna av förslagen inte går att bedöma i dagsläget. Kriminalvården framhåller att det är viktigt att förslagen följs upp för att kunna avgöra vilken resursökning som bör komma i fråga. *JO, Integritetsskyddsmyndigheten* och *Institutet för mänskliga rättigheter* betonar vikten av att Säkerhets- och integritetsskyddsnamnden tillförs de resurser som krävs för att kunna bedriva en effektiv tillsyn.

Utredningens bedömning (SOU 2018:61) stämmer överens med regeringens.

Remissinstanserna: *Tullverket* gör gällande att upprättande av sammanställningar över sidomaterialet kommer att öka arbetsbelastningen inom myndigheten.

Skälen för regeringens bedömning

Fler verktyg i brottsbekämpningen medför ökade kostnader

Användningen av hemliga tvångsmedel, såväl i preventivt syfte som inom ramen för en förundersökning, kan vara resurskrävande för de brottsbekämpande myndigheterna. Förutom att tillståndsförfarandet tar resurser i anspråk kräver ofta verkställigheten omfattande förberedelser. Dessutom ska myndigheterna hantera och bearbeta all den information som samlas in.

Förslagen bedöms generellt leda till en ökad användning av hemliga tvångsmedel, vilket i sin tur medför ökade kostnader för de myndigheter som berörs av förslagen. I enlighet med budgetpropositionen för 2023 tillförs Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Tullverket, Ekobrottsmyndigheten, Säkerhets- och integritetsskyddsnamnden, Skatteverket och Sveriges Domstolar medel fr.o.m. 2024 med anledning av förslagen (prop. 2022/23:1 utg.omr. 3, bet. 2022/23:SkU1, rskr. 2022/23:82, prop. 2022/23:1 utg.omr. 4, bet. 2022/23:JuU1, rskr. 2022/23:85). Lagstiftningen föreslås även vara i kraft i tre månader under 2023. De kostnadsökningar som uppkommer för myndigheterna under den perioden bedöms dock inte vara större än att de ryms inom befintliga anslagsramar.

Konsekvenser för Polismyndigheten och Tullverket

Utredningen om utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel (SOU 2022:19) bedömer att förslagen kommer att leda till ett ökat resursbehov hos Polismyndigheten och Tullverket. För Polismyndighetens del är det fråga om uppskattningsvis 175–200 årsarbetskrafter och för Tullverkets del uppskattningsvis 31–48 årsarbetskrafter. Därutöver tillkommer ökade kostnader för verkställighet av hemliga tvångsmedlen, bl.a. i form av ersättning till teleoperatörer.

Utredningen om preventiva tvångsmedel (SOU 2022:52) bedömer att förslagen om utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel kommer innebära ett ökat antal ärenden hos Polismyndigheten och Tullverket och därmed ett ökat resursbehov. För Polismyndighetens del uppskattas antalet ärenden till cirka 100 ärenden per år och för Tullverkets del till cirka 30–40 ärenden per år.

Utredningen om rättssäkerhetsgarantier och hemliga tvångsmedel (SOU 2018:61) bedömer att förslagen inte kommer att leda till ökade kostnader

Prop. 2022/23:126 för Polismyndigheten eller Tullverket i sådan omfattning att de inte kan hanteras inom befintliga anslagsramar.

Regeringen instämmer i utredningarnas bedömningar om resursbehovet för Polismyndigheten och Tullverket. Den kostnadsökning som förslagen medför kommer att täckas av de medel som myndigheterna tillförs fr.o.m. 2024 i enlighet med budgetpropositionen för 2023.

Konsekvenser för Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Skatteverket och Finansinspektionen

Utredningen om utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel (SOU 2022:19) bedömer att utredningens förslag kommer att leda till ökade kostnader för Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten. Det är framför allt fråga om ett tillkommande behov av åklagare och administrativ personal för att hantera en ökad användning av hemliga tvångsmedel och för att utreda och lagföra brott. Det kommer också krävas utbildningsinsatser för både åklagare och administrativ personal samt ett utökat administrativt operativt stöd. För Ekobrottsmyndighetens del bedöms förslagen även leda till ett tillkommande behov av utredare, avlyssnings- och spaningspersonal samt ny it-utrustning.

Skatteverket understryker att verket, som biträder Ekobrottsmyndigheten i många utredningar med bl.a. bearbetning och analys av insamlat material, till följd av förslagen i SOU 2022:19 kommer att få vissa kostnadsökningar som kräver att verket tillskjuts resurser.

Finansinspektionen biträder Ekobrottsmyndigheten vid förundersökningar om brott enligt lagen (2016:1307) om straff för marknadsmissbruk på värdepappersmarknaden. Förslaget om att hemliga tvångsmedel i större utsträckning ska få användas vid en förundersökning om grovt insiderbrott kan därför medföra ökade kostnader för Finansinspektionen.

Utredningen om preventiva tvångsmedel (SOU 2022:52) bedömer att utredningens förslag kommer att leda till vissa ökade kostnader för Åklagarmyndigheten, men att de kostnaderna inte är större än att de rymms inom befintlig anslagsram.

Regeringen instämmer i utredningarnas bedömningar av resursbehovet för Åklagarmyndigheten och Ekobrottsmyndigheten. Regeringen delar *Skatteverkets* uppfattning att det kommer att uppkomma ett ökat resursbehov även för Skatteverket. De kostnadsökningar som förslagen medför för Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten och Skatteverket kommer att täckas av de medel som myndigheterna tillförs fr.o.m. 2024 i enlighet med budgetpropositionen för 2023. De kostnadsökningar som förslagen medför för Finansinspektionen bedöms inte vara större än att de kan hanteras inom befintlig anslagsram.

När det gäller den ökade arbetsbörda som kan orsakas av förslaget om den misstänktes rätt till en sammanställning över sidomaterialet som ska upprättas av åklagaren, gör regeringen bedömningen att det inte kommer att aktualiseras i fler fall än att de ökade kostnaderna kan hanteras inom befintliga anslagsramar.

Konsekvenser för Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden

Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden utövar tillsyn över de brottsbekämpande myndigheternas användning av hemliga tvångsmedel. De

samlade förslagen innebär att omfattningen av nämndens tillsynsuppdrag kommer att öka. För att nämnden ska kunna utföra en effektiv och rätts-säker tillsyn behöver nämnden tillföras medel. Den kostnadsökning som förslagen medför kommer att täckas av de medel som nämnden tillförs fr.o.m. 2024 i enlighet med budgetpropositionen för 2023.

Konsekvenser för de allmänna domstolarna och anslaget Rättsliga biträden m.m.

De samlade förslagen om utökade möjligheter att använda hemliga tvångs-medel, både i underrättelseverksamhet och förundersökning, kommer att leda till en ökning av antalet tvångsmedelsärenden vid de allmänna domstolarna. Utredningen om utökade möjligheter att använda hemliga tvångs-medel, som understryker att det är svårt att göra någon säker prognos, uppskattar att det kan bli fråga om en ökning av antalet ärenden med 10–20 procent. Till det kommer den ökning av antalet ärenden som föranleds av förslagen om preventiv tvångsmedelsanvändning. Regeringen instämmer i *Domstolsverkets* bedömning att de ökade kostnader som förslagen kan förväntas leda till inte rymms inom den befintliga anslagsramen för Sveriges Domstolar. Den kostnadsökning som förslagen medför kommer att täckas av de medel som anslaget tillförs fr.o.m. 2024 i enlighet med budgetpropositionen för 2023.

Förslagen innebär även att offentliga ombud kommer att behövas i fler tvångsmedelsärenden än i dag. Kostnaderna för detta bedöms dock rymmas inom tilldelade medel för anslaget Rättsliga biträden m.m.

Konsekvenser för Kriminalvården

Förslagen om hemliga tvångsmedel i en förundersökning bedöms leda till en ökad lagföring när det gäller allvarlig brottslighet. Detta kommer att innebära en ökad belastning för Kriminalvården. De ökade kostnaderna bedöms dock rymmas inom befintligt anslag.

Konsekvenser för företagen

Förslagen kan förväntas innebära en ökad arbetsbörda för de företag som är skyldiga att medverka vid verkställighet av hemliga tvångsmedel. Den som är skyldig att lagra uppgifter har rätt till ersättning för kostnader som uppstår när lagrade uppgifter lämnas ut, se 9 kap. 29 a § lagen (2022:482) om elektronisk kommunikation. Ersättningen ska betalas av den myndighet som har begärt uppgifterna.

En skyldighet för operatörer att medverka gäller även vid verkställighet av hemlig dataavläsning (24 § lagen om hemlig dataavläsning). Aktörerna är även i dessa fall berättigade till ersättning av den verkställande myndig-heten för kostnader som uppstår till följd av medverkan.

Med hänsyn till myndigheternas ersättningskyldighet bedöms förslagen vara kostnadsneutrala för operatörerna.

15 Författningskommentar

15.1 Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

I 27 kap. görs omfattande ändringar. Ändringarna innebär bl.a. att den del av kapitlet som gäller hemliga tvångsmedel får en delvis annan disposition. Det införs också flera nya rubriker för att regleringen ska bli mer överskådlig. I sak innebär ändringarna bl.a. att det införs utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel. De grundläggande principer som gäller vid all användning av tvångsmedel ska beaktas vid tillämpningen av de nya bestämmelserna. Om den som tvångsmedlet riktas mot är ett barn, måste särskilda hänsyn tas till det. Det gäller både vid tillståndsprövningen och verkställigheten. Barnet får inte förorsakas skada eller olägenhet utöver vad som är absolut nödvändigt.

23 kap.

21 a § Så snart åtal har beslutats har den misstänkte och försvararen rätt att på begäran få en papperskopia av protokoll eller anteckningar från förundersökningen. Om en offentlig försvarare har förordnats för den misstänkte, ska en kopia lämnas eller sändas till försvararen.

Den misstänkte och försvararen har också rätt att på begäran få *en sammanställning över och* en kopia av handlingar som innehåller sådant som har förekommit vid förundersökningen och som inte ingår i protokollet eller anteckningarna. En kopia behöver inte lämnas om det finns

1. risk för att *en* sekretessbelagd uppgift obehörigen kommer att lämnas vidare, eller
2. hinder mot det med hänsyn till materialets omfattning eller karaktär.

När den misstänkte eller försvararen får ta del av ett protokoll eller en annan handling som innehåller *en* sekretessbelagd uppgift, får ett förbehåll göras i enlighet med 10 kap. 4 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Paragrafen innehåller regler om den misstänktes rätt till bl.a. kopior av förundersökningsmaterialet. Övervägandena finns i avsnitt 12.5.

Genom tillägget i *andra stycket* införs en rätt för den misstänkte och hans eller hennes försvarare att på begäran få en sammanställning över förundersökningens sidomaterial. Med sidomaterial avses sådant material som inte ingår i förundersökningsprotokollet eller anteckningarna från förundersökningen.

I sammanställningen ska sidomaterialet beskrivas på ett sådant sätt att den misstänkte och försvararen kan ta ställning till om det finns anledning att begära att få ta del av materialet som inte omfattas av förundersökningsprotokollet eller anteckningarna från förundersökningen. Även sådant material som, enligt 18 a § andra stycket, den misstänkte på grund av sekretess inte kan få del av ska framgå av sammanställningen. Beskrivningen av sådant material får dock inte äventyra det som sekretessen ska skydda.

Övriga ändringar är språkliga.

27 kap.

9 § Rätten får förordna att *en* försändelse som får tas i beslag och som väntas komma in till ett befordringsföretag *ska*, när försändelsen kommer in, hållas kvar till dess att frågan om beslag har avgjorts. *Frågan om att hålla kvar en försändelse får endast* tas upp på yrkande av undersökningsledaren eller åklagaren.

Ett förordnande *ska* meddelas att gälla *en* viss tid, högst en månad, från den dag då förordnandet delgavs befordringsföretaget. I förordnandet *ska* det *anges vilka försändelser som förordnandet omfattar och att det* utan tillstånd av undersökningsledaren eller åklagaren *inte* får lämnas *meddelande om åtgärden* till avsändaren, mottagaren eller någon annan.

När en försändelse *hållits kvar* på grund av ett förordnande, *ska* befordringsföretaget *snarast möjligt anmäla det till* den som har begärt förordnandet. *Den som har begärt förordnandet ska omedelbart* pröva om *försändelsen ska tas i beslag.*

I paragrafen anges de närmare förutsättningarna för tvångsmedlet kvarhållande av försändelse. Övervägandena finns i avsnitt 12.6.

Tillägget i *andra stycket* innebär att det i ett förordnande *ska* anges vilka försändelser som förordnandet omfattar. Förordnandet *ska* inte omfatta fler försändelser än vad som är nödvändigt för att syftet med kontrollen *ska* uppnås. Vad som är nödvändigt får avgöras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Exempel på avgränsningar kan vara att undanta kuvert eller vykort, om syftet är att hålla kvar större försändelser. Ett förordnande kan också avgränsas till att avse endast inrikes eller utrikes försändelser, eller försändelser från ett visst land. Det kan också avgränsas till att omfatta försändelser till eller från en viss adressat. Ett annat exempel är att kännetecknen på den eller de förväntade försändelserna som kontrollen omfattar anges.

Övriga ändringar är språkliga.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation

18 § Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation innebär att meddelanden, som i ett elektroniskt kommunikationsnät överförs eller har överförts till eller från ett telefonnummer eller *en* annan adress, i hemlighet avlyssnas eller tas upp genom ett tekniskt hjälpmedel för återgivning av innehållet i meddelandet.

Ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation ger *även* rätt att vidta *sådana* åtgärder som anges i 19 §.

Paragrafen innehåller en definition av tvångsmedlet hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation. Övervägandena finns i avsnitt 14.1.

Bestämmelserna i hittillsvarande *andra stycket*, som innehåller en uppräkningslista av vid vilka brott tvångsmedlet får användas, flyttas med vissa ändringar till en ny paragraf, se 18 a § *andra stycket*.

Andra stycket motsvarar hittillsvarande *tredje stycket*. Ändringarna är endast språkliga.

Det införs även en ny rubrik närmast före paragrafen.

18 a § Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får användas om någon är skäligen misstänkt för brott som avses i *andra stycket* och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf får användas vid en förundersökning om

1. ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,
2. grovt dataintrång enligt 4 kap. 9 c § andra stycket brottsbalken,
3. grovt sexuellt övergrepp, sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering, utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling, sexuellt ofredande mot barn eller grovt sexuellt ofredande mot barn enligt 6 kap. 2 § tredje stycket, 5 §, 6 §, 8 §, 9 § eller 10 § första eller tredje stycket brottsbalken,
4. kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte enligt 6 kap. 10 a § brottsbalken, om det kan antas att brottet inte leder till endast böter,
5. grovt bedrägeri enligt 9 kap. 3 § brottsbalken, om gärningen har begåtts med hjälp av elektronisk kommunikation,
6. utpressning enligt 9 kap. 4 § första stycket brottsbalken, om det kan antas att brotts straffvärde överstiger fängelse i tre månader,
7. sabotage enligt 13 kap. 4 § brottsbalken,
8. mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatssabotage enligt 13 kap. 1 §, 3 § första eller andra stycket, 5 a § eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,
9. mened enligt 15 kap. 1 § första stycket brottsbalken, om det kan antas att brotts straffvärde överstiger fängelse i tre månader,
10. grovt barnpornografibrott eller barnpornografibrott som inte är ringa enligt 16 kap. 10 a § brottsbalken,
11. övergrepp i rättsak eller skyddande av brottsling enligt 17 kap. 10 § första eller fjärde stycket eller 11 § första eller andra stycket brottsbalken, om det kan antas att brotts straffvärde överstiger fängelse i tre månader,
12. grovt skyddande av brottsling enligt 17 kap. 11 § tredje stycket brottsbalken,
13. brott mot medborgerlig frihet enligt 18 kap. 5 § brottsbalken,
14. spioneri, utlandsspioneri, obehörig befattning med hemlig uppgift, grov obehörig befattning med hemlig uppgift eller olovlig underrättelseverksamhet mot Sverige, mot främmande makt eller mot person enligt 19 kap. 5, 6 a, 7, 8, 10, 10 a eller 10 b § brottsbalken,
15. grovt penningtvåtsbrott eller näringspenningtvätt, grovt brott, enligt 5 § eller 7 § andra stycket lagen (2014:307) om straff för penningtvåtsbrott,
16. grovt insiderbrott enligt 2 kap. 1 § tredje stycket lagen (2016:1307) om straff för marknadsmissbruk på värdepappersmarknaden,
17. företagsspioneri enligt 26 § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att gärningen har begåtts på uppdrag av eller har understötts av en främmande makt eller av någon som har agerat för en främmande makt räknning,
18. deltagande i en terroristorganisation, samröre med en terroristorganisation, finansiering av terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, offentlig uppmaning till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, rekrytering till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, utbildning för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet eller resa för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet enligt 4 a, 5, 6, 7, 8, 9 eller 10 § terroristbrottslagen (2022:666),
19. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 1–5, 7, 8, 10 eller 12–18, om en sådan gärning är belagd med straff,
20. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 6, 9 eller 11, om en sådan gärning är belagd med straff och det kan antas att gärningens straffvärde överstiger fängelse i tre månader,
21. ett annat brott, om det kan antas att brotts straffvärde överstiger fängelse i två år, eller
22. flera brott, om
 - a) en och samma person är skäligen misstänkt för samtliga brott,
 - b) det kan antas att den samlade brottslighetens straffvärde överstiger fängelse i två år,

c) *det kan antas att vart och ett av brotten har utgjort ett led i en brottslighet som har utövats i organiserad form eller systematiskt, och*

d) *det för vart och ett av brotten är föreskrivet fängelse i ett år eller mer.*

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf får endast avse ett telefonnummer eller en annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som

1. under den tid som tillståndet avser innehas eller har innehafts av den misstänkte eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av den misstänkte, eller

2. det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om användning av hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation när någon är skäligen misstänkt för brott. Paragrafen utformas efter synpunkter från *Lagrådet*. Övervägandena finns i avsnitt 7.2 och 8.

Enligt *första stycket* får hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation användas om någon är skäligen misstänkt för brott och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen. Stycket motsvarar delvis hittillsvarande 20 § första stycket första meningen och innebär inte någon ändring i sak.

I *andra stycket* anges vilka brott som kan leda till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf. Stycket motsvarar delvis hittillsvarande 18 § andra stycket.

Punkterna 1, 7, 8, 13, 14, 17, 18 och 21 motsvarar hittillsvarande 18 § andra stycket 1–7 och 9 med beaktande av den ändring som träder i kraft den 1 juli 2023. De brott för vilka det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år tas bort ur uppräknningen eftersom sådana brott ändå omfattas av första punkten. Utmönstringen innebär inte någon ändring i sak. Vidare tas orden ”med hänsyn till omständigheterna” bort i punkt 21. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Genom *punkterna 2–6, 9–12, 15 och 16* införs en möjlighet att meddela tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation vid utredning av vissa ytterligare brott. Punkt 3 gäller bl.a. sexuellt övergrepp mot barn och utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling. Bestämmelsen omfattar även brott som är mindre grova (6 kap. 6 § andra stycket och 9 § andra stycket brottsbalken). När det gäller kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte krävs enligt punkt 4 att det kan antas att brottet inte kommer att leda till endast böter. Enligt punkt 5 får avlyssning användas vid en förundersökning om grovt bedrägeri. En förutsättning är att gärningen har begåtts med hjälp av elektronisk kommunikation. Det innebär att elektronisk kommunikation ska ha varit ett verktyg för att begå brottet eller att elektronisk kommunikation ska ha använts för att understödja brottet. Ett exempel kan vara att en målsägande blir uppringd och förmås lämna ifrån sig inloggningsuppgifter eller att öppna sitt bank-id, vilket leder till att han eller hon blir av med pengar. En annan situation kan vara att gärningsmannen tar en första kontakt per telefon och sedan vid ett fysiskt möte fullbordar brottet genom att exempelvis lura till sig målsägandens betalkort. Punkt 11 gäller bl.a. övergrepp i rättssak. Bestämmelsen omfattar även brott som med hänsyn till omständigheterna är mindre allvarliga (17 kap. 10 § fjärde stycket brottsbalken). När det gäller utpressning, mened, övergrepp i rättssak och skyddande av

Prop. 2022/23:126 brottsling krävs enligt punkterna 6, 9 och 11 att det kan antas att brottet straffvärde överstiger fängelse i tre månader. Omständigheter som inverkar höjande eller sänkande på straffvärdet ska beaktas i den utsträckning som de är kända (29 kap. 1–3 §§ brottsbalken).

Punkt 19 motsvarar hittillsvarande 18 § andra stycket 8. Ändringen innebär att hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får användas även vid försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i punkt 2–5, 10, 12, 15 eller 16, om en sådan gärning är belagd med straff.

Punkt 20 innebär att hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får användas även vid en förundersökning om försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i punkt 6, 9 eller 11, om en sådan gärning är belagd med straff. På samma sätt som när det gäller fullbordade brott krävs att det kan antas att gärningens straffvärde överstiger fängelse i tre månader.

Genom *punkt 22* införs en straffvärdeventil för flerfaldig brottslighet. Straffvärdeventilen innebär att hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation under de förutsättningar som anges i punkterna a–d får användas även vid en förundersökning om flera brott vars samlade straffvärde överstiger en viss nivå.

Av *punkt a* framgår att en och samma person ska vara skäligen misstänkt för samtliga brott. Det är alltså inte tillåtet att beakta brottsmisstankar mot flera olika personer. Den omständigheten att det kan finnas flera gärningsmän eller röra sig om annan medverkan till brott än gärningsmannaskap utgör däremot inte något hinder mot att tillämpa straffvärdeventilen.

Enligt *punkt b* krävs att det kan antas att den samlade brottslighetens straffvärde överstiger fängelse i två år. Det samlade straffvärdet ska bedömas i enlighet med de principer som har utvecklats i praxis (se t.ex. rättsfallen NJA 2019 s. 238 och NJA 2020 s. 703). Omständigheter som inverkar höjande eller sänkande på straffvärdet ska beaktas i den utsträckning som de är kända (29 kap. 1–3 §§ brottsbalken).

Punkt c innebär att det ska kunna antas att vart och ett av brotten har utgjort ett led i en brottslighet som har utövats i organiserad form eller systematiskt. Punkten är utformad med 29 kap. 2 § 6 brottsbalken som förebild. Med brottslighet som har utövats i organiserad form avses brottslighet som har begåtts inom ramen för en struktur där flera personer har samverkat under en inte helt obetydlig tidsperiod för att begå brott. Det är inte tillräckligt att de aktuella brotten har skett i samverkan. Personerna ska ha ingått i en sammanslutning eller ett nätverk av viss kontinuitet vars syfte att begå brott sträckt sig längre än till enbart de ifrågavarande brotten. Att vart och ett av brotten ska ha utgjort ett led i en brottslighet som har utövats i organiserad form innebär att varje brott ska ha haft ett naturligt samband med brottsligheten. Det är inte nödvändigt att brotten har begåtts av den eller dem som har organiserat brottsligheten. Med brottslighet som har utövats systematiskt avses brottslighet där ett visst tillvägagångssätt har upprepats ett flertal gånger av antingen en ensam gärningsman eller av flera personer i samförstånd (prop. 2009/10:147 s. 43). Även brott med olika rubricering kan ingå i en brottslighet som har utövats systematiskt. Om en person är misstänkt för dels brott som ingår i en organiserad eller systematisk brottslighet, dels brott som inte gör det, ska de senare brotten inte beaktas vid bedömningen av det samlade straffvärdet.

Det är tillräckligt att det kan antas att brotten har ingått i en brottslighet som har utövats i organiserad form eller systematiskt. Det innebär att det ska finnas konkreta omständigheter som talar för att så är fallet. När det gäller systematisk brottslighet är det framför allt fråga om att påvisa att ett visst tillvägagångssätt har upprepats flera gånger. Det kan givetvis ytterst sällan åberopas muntlig bevisning eller annars läggas fram en ingående utredning i fråga om de omständigheter som ligger till grund för åklagarens påstående. Rätten får därför, på samma sätt som i fråga om brottsrubricering och straffvärde, bedöma om de i ärendet åberopade omständigheterna är tillräckliga för att det ska kunna antas att brotten har utgjort ett led i en brottslighet som har utövats i organiserad form eller systematiskt.

I *punkt d* anges att det för vart och ett av brotten ska vara föreskrivet fängelse i ett år eller mer. Om det finns misstankar om brott med lägre maximistraff än så, ska de inte beaktas vid bedömningen av det samlade straffvärdet. Bestämmelsen är tillämplig även på osjälvständiga brottsformer. Straffbara fall av försök, förberedelse och stämpling omfattas alltså av straffvärdeventilen.

Tredje stycket motsvarar delvis hittillsvarande 20 § första stycket 1 och 2. Ändringarna i förhållande till de bestämmelserna är endast språkliga och redaktionella.

18 b § *Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får även användas i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brott som avses i andra stycket, om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.*

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf får användas vid en förundersökning om

1. ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år,
2. grovt dataintrång enligt 4 kap. 9 c § andra stycket brottsbalken, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i ett år,
3. våldtäkt eller våldtäkt mot barn enligt 6 kap. 1 § första stycket eller 4 § första eller andra stycket brottsbalken,
4. grovt bedrägeri enligt 9 kap. 3 § brottsbalken, om gärningen har begåtts med hjälp av elektronisk kommunikation och det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i ett år,
5. utpressning enligt 9 kap. 4 § första stycket brottsbalken, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i ett år,
6. grov utpressning enligt 9 kap. 4 § andra stycket brottsbalken,
7. allmänfarlig ödeläggelse eller grovt sabotage enligt 13 kap. 3 § första stycket eller 5 § brottsbalken,
8. krigsanstiftan eller grovt utlandsspioneri enligt 19 kap. 2 eller 6 b § brottsbalken,
9. grovt narkotikabrott enligt 3 § första stycket narkotikastrafflagen (1968:64),
10. grovt vapenbrott enligt 9 kap. 1 a § första stycket vapenlagen (1996:67),
11. grov narkotikasmuggling, grov vapensmuggling eller grov smuggling av explosiv vara enligt 6 § tredje stycket, 6 a § tredje stycket eller 6 b § tredje stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,
12. grovt brott enligt 29 a § första stycket lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor,
13. grovt penningtvättsbrott eller näringspenningtvätt, grovt brott, enligt 5 § eller 7 § andra stycket lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i ett år,
14. terroristbrott enligt 4 § terroristbrottslagen (2022:666),
15. ett brott som avses i 18 a § andra stycket 3, 4, 7, 8, 10, 13, 14, 17 eller 18,

16. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 1, 3, 6–12, 14 eller 15, om en sådan gärning är belagd med straff,

17. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 2, 4, 5 eller 13, om en sådan gärning är belagd med straff och det kan antas att gärningens straffvärde överstiger fängelse i ett år,

18. ett annat brott, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i fyra år, eller

19. flera brott, om

a) det kan antas att samtliga brott har begåtts av en och samma person,

b) det kan antas att den samlade brottslighetens straffvärde överstiger fängelse i fyra år,

c) det kan antas att vart och ett av brotten har utgjort ett led i en brottslighet som har utövats i organiserad form eller systematiskt, och

d) det för vart och ett av brotten inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader eller det är fråga om försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott, om en sådan gärning är belagd med straff.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf får endast avse ett telefonnummer eller en annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som

1. det finns särskild anledning att anta att gärningsmannen eller någon annan som har medverkat till brottet eller brotten under den tid som tillståndet avser har använt eller kommer att använda, eller

2. det finns synnerlig anledning att anta att gärningsmannen eller någon annan som har medverkat till brottet eller brotten under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om användning av hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brott. Paragrafen utformas efter synpunkter från *Lagrådet*. Övervägandena finns i avsnitt 9.1.

Enligt *första stycket* får hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, utöver i de fall som avses i 18 a §, även användas för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brott. Syftet med avlyssningen ska vara att kunna identifiera en skäligen misstänkt gärningsman. Om det finns en skäligen misstänkt person kan avlyssning användas i syfte att identifiera ytterligare personer som skäligen misstanke kan riktas mot. Avlyssningen ska vidare vara av synnerlig vikt för utredningen. Det innebär, på samma sätt som vid beslut enligt 18 a §, ett kvalitetskrav på de upplysningar som åtgärden kan ge. Upplysningarna får inte inskränka sig till detaljer av mindre betydelse. Uttrycket innefattar därutöver ett krav på att utredningsläget gör åtgärden nödvändig, se regeringens proposition om vissa tvångsmedelsfrågor (prop. 1988/89:124 s. 44 och 45).

I *andra stycket* anges vilka brott som kan leda till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf.

Punkt 1 innebär att avlyssning får användas i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet vid en förundersökning om ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år. Kravet motsvarar det som enligt 20 d § *andra stycket 1* gäller för hemlig rumsavlyssning.

Punkterna 2–15 innebär att tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf också får användas vid en förundersökning om ett antal särskilt uppräknade brott. När det gäller grovt

dataintrång, grovt bedrägeri, utpressning, grovt penningtvåtsbrott eller näringspenningtvätt, grovt brott, krävs enligt punkterna 2, 4, 5 och 13 att det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i ett år. Omständigheter som inverkar höjande eller sänkande på straffvärdet ska beaktas i den utsträckning som de är kända (29 kap. 1–3 §§ brottsbalken). Punkt 3 gäller bl.a. våldtäkt. Bestämmelsen omfattar inte brott som är mindre grova (6 kap. 1 § andra stycket brottsbalken). Enligt punkt 4 får avlyssning användas vid en förundersökning om grovt bedrägeri. En förutsättning är att gärningen har begåtts med hjälp av elektronisk kommunikation. Kravet motsvarar det som gäller enligt 18 a § andra stycket 5, se kommentaren till den paragrafen. Punkt 7 gäller bl.a. allmänfarlig ödeläggelse. Bestämmelsen omfattar inte brott som är mindre allvarliga (13 kap. 3 § andra stycket brottsbalken). Punkt 14 gäller terroristbrott. Bestämmelsen omfattar även brott som är mindre grova, se 4 § tredje stycket terroristbrottslagen (2022:666). Punkt 15 gäller brott som avses i 18 a § andra stycket 3, 4, 7, 8, 10, 13, 14, 17 och 18. Det är bl.a. fråga om sexualbrott mot barn, barnpornografibrott, spioneri och brott enligt terroristbrottslagen. Se vidare kommentaren till 18 a §.

Punkt 16 innebär att hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf får användas även vid en förundersökning om försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i punkt 1, 3, 6–12, 14 eller 15, om en sådan gärning är belagd med straff.

Punkt 17 innebär att hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf får användas även vid en förundersökning om försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i punkt 2, 4, 5, eller 13, om en sådan gärning är belagd med straff. På samma sätt som när det gäller fullbordade brott krävs att det kan antas att gärningens straffvärde överstiger fängelse i ett år.

Punkt 18 innehåller en straffvärdeventil för enstaka brott. Straffvärdeventilen innebär att hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får användas för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet vid en förundersökning om ett enskilt brott som kan antas ha ett straffvärde som överstiger fängelse i fyra år. Kravet motsvarar det som enligt 20 d § andra stycket 5 gäller för hemlig rumsavlyssning.

I *punkt 19* finns en straffvärdeventil för flerfaldig brottslighet. Straffvärdeventilen innebär att hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation under de förutsättningar som anges i punkterna a–d får användas i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brotten vid en förundersökning om flera brott vars samlade straffvärde överstiger en viss nivå.

Enligt *punkt a* ska det kunna antas att samtliga brott har begåtts av en och samma person. Det innebär att det ska finnas konkreta omständigheter som talar för att så är fallet. Det kan t.ex. handla om att en målsägande vid upprepade tillfällen har blivit uppringd från ett visst telefonnummer och uppger att han eller hon känner igen rösten. Det kan också vara så att ett upprepat tillvägagångssätt eller något annat samband mellan brotten ger stöd för antagandet att brotten har begåtts av en och samma person. Den omständigheten att det kan finnas flera gärningsmän eller röra sig om annan medverkan till brott än gärningsmannaskap utgör inte något hinder mot att tillämpa straffvärdeventilen. I sådana fall måste utredningen dock ge stöd för antagandet att i vart fall en av de inblandade har varit delaktig

Prop. 2022/23:126 i samtliga brott och att den personens brottslighet uppfyller kraven i punkterna b–d.

Punkt b innebär att det ska kunna antas att den samlade brottslighetens straffvärde överstiger fängelse i fyra år. Se vidare kommentaren till 18 a § andra stycket 22 b.

Punkt c motsvarar vad som enligt 18 a § andra stycket 22 c gäller för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation när det finns en skäligen misstänkt, se kommentaren till den paragrafen.

Enligt *punkt d* krävs att det för vart och ett av brotten inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader eller att det är fråga om försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott, om en sådan gärning är belagd med straff. Om det finns misstankar om andra brott än sådana som avses i denna punkt, ska de inte beaktas vid bedömningen av det samlade straffvärdet.

I *tredje stycket* anges kraven på samband mellan den person som avlyssningen riktas mot och den adress eller kommunikationsutrustning som avlyssningen avser. Uppräkningen av vilka adresser och kommunikationsutrustningar som avlyssningen får avse är uttömmande.

Enligt *första punkten* får avlyssningen avse ett telefonnummer eller en annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som det finns särskild anledning att anta att gärningsmannen eller någon annan som har medverkat till brottet eller brotten under den tid som tillståndet avser har använt eller kommer att använda. Det krävs inte att gärningsmannen är identifierad. Tvärtom tar bestämmelsen i första hand sikte på situationer där det inte finns någon identifierad person som är skäligen misstänkt för brottet eller brotten. Bestämmelsen kan dock tillämpas även i andra situationer. Avlyssningen kan t.ex. riktas mot en kommunikationsutrustning som har använts av en gärningsman som är avliden i syfte att utreda om det finns andra personer som har medverkat till brottet. Det ska finnas särskild anledning att anta att förutsättningarna i punkten är uppfyllda. Det ska alltså inte enbart vara fråga om ett allmänt antagande om att gärningsmannen har använt eller kommer att använda adressen eller utrustningen, utan det ska finnas någon faktisk omständighet som med viss styrka talar för att så är fallet. Ett exempel kan vara en utredning om människorov där det är känt att kidnapparna kontaktar målsägandens anhöriga från ett visst telefonnummer. Ett annat exempel kan vara att utredningen ger vid handen att ett brott begås med hjälp av en viss elektronisk kommunikationsutrustning, men att den person som använder utrustningen inte är identifierad. Punkten omfattar inte bara en gärningsman utan även någon annan som har medverkat till brottet eller brotten. Med medverkan avses, förutom gärningsmannaskap, medhjälp eller anstiftan (23 kap. 4 § brottsbalken). Om ett tillstånd avser förfluten tid, ska förutsättningarna i första och andra punkterna ha varit uppfyllda under den tiden. Det ska alltså finnas särskild anledning att anta att gärningsmannen har använt exempelvis ett visst telefonnummer under den tid som tillståndet avser.

Andra punkten innebär att avlyssningen även får avse ett telefonnummer eller en annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som det finns synnerlig anledning att anta att gärningsmannen eller någon annan som har medverkat till brottet eller brotten under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta. Kravet på

sambandet mellan den som avlyssningen riktas mot och den adress eller utrustning som avlyssningen avser är högre ställt än i första punkten. Det ska finnas synnerlig anledning att anta att förutsättningarna är uppfyllda. Det ska med andra ord på grund av tillförlitliga uppgifter vara så gott som säkert att gärningsmannen har kontaktat eller kommer att kontakta adressen eller utrustningen. I övrigt gäller samma förutsättningar som enligt första punkten.

Det kan många gånger finnas anledning att förena ett tillstånd till hemlig avlyssning enligt paragrafen med villkor som syftar till att begränsa integritetsintrånget (21 § sjätte stycket). Det gäller i synnerhet tillstånd enligt tredje stycket 2.

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation

19 § Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation innebär att uppgifter i hemlighet hämtas in om

1. meddelanden som i ett elektroniskt kommunikationsnät överförs eller har överförts till eller från ett telefonnummer eller *en* annan adress,
2. vilka elektroniska kommunikationsutrustningar som har funnits inom ett visst geografiskt område, eller
3. i vilket geografiskt område en viss elektronisk kommunikationsutrustning finns eller har funnits.

Genom hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får sådana meddelanden som avses i första stycket 1 även hindras från att nå fram.

Paragrafen innehåller en definition av tvångsmedlet hemlig övervakning av elektronisk kommunikation. Övervägandena finns i avsnitt 14.1.

I första stycket görs en språklig ändring.

Bestämmelserna i hittillsvarande tredje stycket, som innehåller en uppräkningslista av vid vilka brott tvångsmedlet får användas, flyttas med vissa ändringar till en ny paragraf, se 19 a § andra stycket.

Bestämmelserna i hittillsvarande fjärde stycket, som reglerar vid vilka brott tvångsmedlet får användas i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet, flyttas med vissa ändringar till en ny paragraf, se 19 b § andra stycket.

Det införs även en ny rubrik närmast före paragrafen.

19 a § *Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får användas om någon är skäligen misstänkt för brott som avses i andra stycket och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.*

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf får användas vid en förundersökning om

1. ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader,
2. dataintrång enligt 4 kap. 9 c § första stycket brottsbalken,
3. barnpornografibrott som inte är ringa enligt 16 kap. 10 a § brottsbalken,
4. narkotikabrott enligt 1 § narkotikastrafflagen (1968:64),
5. narkotikasmuggling enligt 6 § första stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,
6. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 1–5, om en sådan gärning är belagd med straff, eller
7. andra brott som kan leda till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt 18 a § andra stycket.

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf får endast avse ett telefonnummer eller en annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som

1. under den tid som tillståndet avser innehas eller har innehafts av den misstänkte eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av den misstänkte, eller

2. det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om användning av hemlig övervakning av elektronisk kommunikation när någon är skäligen misstänkt för brott. Paragrafen utformas efter synpunkter från *Lagrådet*. Övervägandena finns i avsnitt 7.2 och 8.

Enligt *första stycket* får hemlig övervakning av elektronisk kommunikation användas om någon är skäligen misstänkt för brott och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen. Stycket motsvarar delvis hittillsvarande 20 § första stycket första meningen och innebär inte någon ändring i sak.

I *andra stycket* anges vilka brott som kan leda till hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf.

Punkterna 1–6 motsvarar hittillsvarande 19 § tredje stycket 1–4. Ändringarna är endast redaktionella.

Enligt *punkt 7* får hemlig övervakning av elektronisk kommunikation även användas vid en förundersökning om andra brott som kan leda till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt 18 a § andra stycket. Utvidgningen av brottskatalogen i det stycket får alltså genomslag även för övervakning enligt denna paragraf. Dessutom får hemlig övervakning av elektronisk kommunikation användas med stöd av de straffvärdeventiler för enstaka brott och flerfaldig brottslighet som regleras i 18 a § andra stycket 21 och 22. Se vidare kommentaren till 18 a §.

Tredje stycket motsvarar delvis hittillsvarande 20 § första stycket 1 och 2. Ändringarna i förhållande till de bestämmelserna är endast språkliga och redaktionella.

19 b § *Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får även användas i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brott som avses i andra stycket, om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.*

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf får användas vid en förundersökning om

1. ett brott som avses i 18 a § andra stycket 1–21, eller

2. flera brott, om

a) det kan antas att samtliga brott har begåtts av en och samma person,

b) det kan antas att den samlade brottslighetens straffvärde överstiger fängelse i två år,

c) det kan antas att vart och ett av brotten har utgjort ett led i en brottslighet som har utövats i organiserad form eller systematiskt, och

d) det för vart och ett av brotten är föreskrivet fängelse i ett år eller mer.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om användning av hemlig övervakning av elektronisk kommunikation i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brott. Paragrafen utformas efter synpunkter från *Lagrådet*. Övervägandena finns i avsnitt 7.2 och 8.

Första stycket motsvarar delvis hittillsvarande 20 § andra stycket. Den särskilda begränsningen att övervakning som avser uppgifter om meddelanden endast får avse förfluten tid slopas. Det är alltså tillåtet att hämta in uppgifter om meddelanden i realtid vid övervakning enligt paragrafen. Övriga ändringar i förhållande till hittillsvarande 20 § andra stycket är språkliga och redaktionella.

Andra stycket motsvarar delvis hittillsvarande 19 § fjärde stycket. I likhet med vad som hittills har gällt får hemlig övervakning av elektronisk kommunikation användas för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet i fråga om sådana brott som kan leda till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation när det finns en skäligen misstänkt.

Punkt 1 innehåller en hänvisning till 18 a § andra stycket 1–21. Utvidgningen av brottskatalogen i det stycket får alltså genomslag även för övervakning enligt denna paragraf.

I *punkt 2* finns en straffvärdeventil för flerfaldig brottslighet. Straffvärdeventilen innebär att hemlig övervakning av elektronisk kommunikation under de förutsättningar som anges i punkterna a–d får användas i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brotten vid en förundersökning om flera brott vars samlade straffvärde överstiger en viss nivå.

Punkt a motsvarar vad som enligt 18 b § andra stycket 19 a gäller för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas, se kommentaren till den paragrafen.

Punkterna b–d motsvarar vad som enligt 18 a § andra stycket 22 b–d gäller för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation när det finns en skäligen misstänkt, se kommentaren till den paragrafen.

Hemlig kameraövervakning

20 a § Hemlig kameraövervakning innebär att fjärrstyrda tv-kameror, andra optisk-elektroniska instrument eller därmed jämförbara utrustningar används för optisk personövervakning vid förundersökning i brottmål, utan att upplysning om övervakningen lämnas.

Paragrafen innehåller en definition av tvångsmedlet hemlig kameraövervakning. Övervägandena finns i avsnitt 14.1.

Bestämmelserna i det hittillsvarande andra stycket, som innehåller en uppräkningslista av vid vilka brott tvångsmedlet får användas, tas bort och ersätts av delvis motsvarande bestämmelser i 20 b § första stycket.

Det införs även en ny rubrik närmast före paragrafen.

20 b § Hemlig kameraövervakning får användas vid en förundersökning om brott som avses i 18 a § andra stycket, om någon är skäligen misstänkt för brottet eller brotten och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Ett tillstånd till hemlig kameraövervakning enligt första stycket får endast avse en sådan plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig.

Trots andra stycket får ett tillstånd till hemlig kameraövervakning enligt första stycket avse den skäligen misstänkte i stället för en viss plats, om det finns särskilda skäl för det. Beslutet får då verkställas endast genom att övervakningen riktas mot en plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig. De tekniska hjälpmedel som används får aldrig placeras på en plats som skyddas mot intrång.

Prop. 2022/23:126 Paragrafen innehåller bestämmelser om användning av hemlig kameraövervakning när någon är skäligen misstänkt för brott. Övervägandena finns i avsnitt 7.2, 8, 10.1, 10.2 och 10.4.

Första stycket ändras genom att det anges vid vilka brott som hemlig kameraövervakning får användas när någon är skäligen misstänkt för brott. I likhet med vad som hittills har gällt får hemlig kameraövervakning användas i motsvarande fall som hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får användas när det finns en skäligen misstänkt. Det framgår genom en hänvisning till 18 a § andra stycket. Utvidgningen av brottskatalogen och införandet av en straffvärdeventil för flerfaldig brottslighet i det stycket får alltså genomslag även för kameraövervakning enligt denna paragraf. Se vidare kommentaren till 18 a §.

Andra stycket ändras på så sätt att det anges att begränsningen till en viss plats avser ett tillstånd i stället för en åtgärd. Ändringen är en följd av att det genom tredje stycket införs en möjlighet att knyta tillståndet till en person. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Genom *tredje stycket*, som är nytt, införs en möjlighet att knyta ett tillstånd till hemlig kameraövervakning till den skäligen misstänkte i stället för en viss plats. Ett tillstånd får avse den skäligen misstänkte endast om det finns särskilda skäl för det. Sådana skäl kan finnas om det saknas rimliga förutsättningar att få tillgång till de uppgifter som behövs i utredningen genom hemlig kameraövervakning som avser en viss plats. Ett exempel på en sådan situation är att den misstänkte är i rörelse på platser där det inte är möjligt att bedriva fysisk spaning utan upptäckt, men där det däremot är möjligt att följa den misstänkte med hjälp av kameror.

Det finns inget hinder mot att vid samma tillfälle meddela tillstånd till övervakning som avser såväl en viss plats som den skäligen misstänkte, om det finns förutsättningar för det. Det kan t.ex. handla om att tillstånd till hemlig kameraövervakning ges för dels en plats i form av den misstänktes trapphus för att man ska kunna se vem som besöker den misstänktes bostad, dels den misstänkte som person för att man ska kunna följa den misstänkte med kameror när han eller hon rör sig utomhus.

Beslutet får verkställas endast genom att övervakningen riktas mot en plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig. Kravet på att det ska kunna antas att den misstänkte kommer att uppehålla sig på platsen har samma innebörd som i andra stycket. En skillnad i förhållande till det stycket är att kravet ska beaktas vid verkställigheten och inte vid tillståndsprövningen.

Av sista meningen framgår att de tekniska hjälpmedel som används vid övervakningen aldrig får placeras på en plats som skyddas mot intrång. Med detta avses samma slags intrångsskyddade platser som i 25 a §. Om inte något annat följer av de villkor som gäller för tillståndet och det bedöms proportionerligt är det dock tillåtet att rikta övervakningen mot en intrångsskyddad plats. Det är alltså tillåtet att från luften eller med en kamera som placeras på en allmän plats kameraövervaka det som sker exempelvis på en intrångsskyddad tomt eller i en bostad.

I 22 a § andra stycket finns ytterligare bestämmelser om begränsningar vid verkställigheten, se kommentaren till den paragrafen.

När ett tillstånd meddelas med stöd av tredje stycket är det enligt 21 § sjätte stycket obligatoriskt att ange villkor för att tillgodose intresset av att

enskildas personliga integritet inte kränks i onödan, se vidare Prop. 2022/23:126 kommentaren till den paragrafen.

Övriga ändringar är språkliga och redaktionella.

20 c § Om det vid en förundersökning om brott som avses i andra stycket inte finns någon som är skäligen misstänkt för brottet eller brotten, får hemlig kameraövervakning även användas i syfte att fastställa vem som skäligen kan misstänkas för brottet eller brotten, om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Hemlig kameraövervakning enligt denna paragraf får användas vid en förundersökning om

1. ett brott som avses i 18 a § andra stycket 1–21, eller

2. flera brott, om

a) det kan antas att samtliga brott har begåtts av en och samma person,

b) det kan antas att den samlade brottslighetens straffvärde överstiger fängelse i två år,

c) det kan antas att vart och ett av brotten har utgjort ett led i en brottslighet som har utövats i organiserad form eller systematiskt, och

d) det för vart och ett av brotten är föreskrivet fängelse i ett år eller mer.

Hemlig kameraövervakning enligt denna paragraf får endast användas för att övervaka en plats där brottet eller något av brotten har begåtts eller en nära omgivning till en sådan plats.

Paragrafen anger förutsättningarna för att använda hemlig kameraövervakning när det inte finns någon som är skäligen misstänkt för brottet eller brotten. Övervägandena finns i avsnitt 7.2 och 8.

Ändringarna i första stycket innebär att begränsningen när det gäller vilka platser som får övervakas flyttas till ett nytt tredje stycke.

I andra stycket anges vid vilka brott som hemlig kameraövervakning får användas om det inte finns någon som är skäligen misstänkt. I likhet med vad som hittills har gällt får hemlig kameraövervakning användas i syfte att fastställa vem som skäligen kan misstänkas i motsvarande fall som hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får användas när det finns en skäligen misstänkt.

Punkt 1 innehåller en hänvisning till 18 a § andra stycket 1–21. Utvidgningen av brottskatalogen i den paragrafen får alltså genomslag även för hemlig kameraövervakning enligt denna paragraf. Se vidare kommentaren till 18 a §.

I punkt 2 införs en straffvärdeventil för flerfaldig brottslighet. Straffvärdeventilen innebär att hemlig kameraövervakning under de förutsättningar som anges i punkterna a–d får användas i syfte att fastställa vem som skäligen kan misstänkas för brotten vid en förundersökning om flera brott vars samlade straffvärde överstiger en viss nivå.

Punkt a motsvarar vad som enligt 18 b § andra stycket 19 a gäller för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas, se kommentaren till den paragrafen.

Punkterna b–d motsvarar vad som enligt 18 a § andra stycket 22 b–d gäller för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation när det finns en skäligen misstänkt, se kommentaren till den paragrafen.

Enligt tredje stycket, som är nytt, får hemlig kameraövervakning enligt denna paragraf endast användas för att övervaka en plats där brottet eller – i fall som avses i andra stycket 2 – något av brotten har begåtts eller en

Prop. 2022/23:126 nära omgivning till en sådan plats. Begränsningen motsvarar den som hittills har följt av första stycket.

Övriga ändringar är språkliga och redaktionella.

Hemlig rumsavlyssning

20 d § Med hemlig rumsavlyssning avses avlyssning eller upptagning som

1. görs i hemlighet och med ett tekniskt hjälpmedel som är avsett att återge ljud, och

2. avser tal i enrum, samtal mellan andra eller förhandlingar vid sammanträden eller andra sammankomster som allmänheten inte har tillträde till.

Hemlig rumsavlyssning får användas vid en förundersökning om

1. ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år,

2. spioneri, utlandsspioneri eller grovt utlandsspioneri enligt 19 kap. 5, 6 a eller 6 b § brottsbalken,

3. *företagsspioneri enligt 26 § lagen (2018:558) om företagshemligheter*, om det finns anledning att anta att gärningen har begåtts på uppdrag av eller har understötts av en främmande makt eller av någon som har agerat för en främmande makts räkning och det kan antas att brottet inte leder till endast böter,

4. *försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 1–3, om en sådan gärning är belagd med straff,*

5. ett annat brott, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i fyra år, eller

6. flera brott, om

a) en och samma person är skäligen misstänkt för samtliga brott,

b) det kan antas att den samlade brottslighetens straffvärde överstiger fängelse i fyra år,

c) det kan antas att vart och ett av brotten har utgjort ett led i en brottslighet som har utövats i organiserad form eller systematiskt, och

d) det för vart och ett av brotten inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader eller det är fråga om försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott, om en sådan gärning är belagd med straff.

Paragrafen innehåller en definition av tvångsmedlet hemlig rumsavlyssning och anger när tvångsmedlet får användas under en förundersökning. Övervägandena finns i avsnitt 7.2.

I *andra stycket* anges vilka brott som kan leda till hemlig rumsavlyssning.

Punkt 4 motsvarar hittillsvarande punkt 5.

Punkt 5 motsvarar delvis hittillsvarande punkt 4. Den ändras på så sätt att möjligheten att använda hemlig rumsavlyssning vid en förundersökning om ett enskilt brott som kan antas ha ett straffvärde som överstiger fängelse i fyra år inte förutsätter att det är fråga om vissa särskilt uppräknade brott. Som en följd av det tas hittillsvarande punkt 6 bort. Vidare tas orden ”med hänsyn till omständigheterna” bort. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Genom *punkt 6*, som är ny, införs en straffvärdeventil för flerfaldig brottslighet. Straffvärdeventilen innebär att hemlig rumsavlyssning under de förutsättningar som anges i punkterna a–d får användas vid en förundersökning om flera brott vars samlade straffvärde överstiger en viss nivå.

Punkt a motsvarar vad som enligt 18 a § andra stycket 22 a gäller för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation när det finns en skäligen misstänkt, se kommentaren till den paragrafen.

Enligt *punkt b* krävs att det kan antas att den samlade brottslighetens straffvärde överstiger fängelse i fyra år. Se vidare kommentaren till 18 a § andra stycket 22 b.

Punkt c motsvarar 18 a § andra stycket 22 c, se kommentaren till den paragrafen.

Punkt d motsvarar vad som enligt 18 b § andra stycket 19 d gäller för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation som används i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas, se kommentaren till den paragrafen.

Övriga ändringar är språkliga. Det införs även en ny rubrik närmast före paragrafen.

20 e § Hemlig rumsavlyssning får *endast* användas om någon är skäligen misstänkt för brott som avses i 20 d § *andra stycket* och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning får endast avse en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. Tillståndet får avse någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där.

Trots andra stycket får ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning avse den skäligen misstänkte i stället för en viss plats, om det finns särskilda skäl för det. Beslutet får då verkställas endast genom att avlyssningen riktas mot en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. Avlyssningen får riktas mot någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där. De tekniska hjälpmedel som används får aldrig placeras på en plats som skyddas mot intrång.

Paragrafen innehåller bestämmelser om förutsättningarna för att använda hemlig rumsavlyssning. Övervägandena finns i avsnitt 10.1, 10.2 och 10.4.

Andra stycket ändras på så sätt att det anges att begränsningen till en viss plats avser ett tillstånd i stället för en åtgärd. Ändringen är en följd av att det genom tredje stycket införs en möjlighet att knyta tillståndet till en person. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Genom *tredje stycket*, som är nytt, införs en möjlighet att knyta ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning till den skäligen misstänkte i stället för en viss plats. Ett tillstånd får avse den skäligen misstänkte endast om det finns särskilda skäl för det. Sådana skäl kan finnas om det saknas rimliga förutsättningar att få tillgång till de uppgifter som behövs i utredningen genom hemlig rumsavlyssning som avser en viss plats. Ett exempel på en sådan situation är att den misstänkte för samtal som är intressanta för utredningen samtidigt som han eller hon rör sig utomhus mellan olika platser.

Det finns inget hinder mot att vid samma tillfälle meddela tillstånd till hemlig rumsavlyssning som avser såväl en viss plats som den skäligen misstänkte, om det finns förutsättningar för det. Det kan t.ex. handla om att tillstånd till rumsavlyssning ges för dels en plats i form av den misstänktes bostad, dels den misstänkte som person för att man ska kunna avlyssna den misstänkte när han eller hon rör sig utomhus.

Beslutet får verkställas endast genom att avlyssningen riktas mot en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. Att avlyssningen riktas mot en viss plats innebär att ljud

Prop. 2022/23:126 fångas upp från den platsen. Ytterligare en begränsning är att avlyssningen får riktas mot någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där. De aktuella kraven har samma innebörd som i andra stycket. En skillnad i förhållande till det stycket är att kraven ska beaktas vid verkställigheten och inte vid tillståndsprövningen.

Av sista meningen framgår att de tekniska hjälpmedel som används vid verkställigheten av ett tillstånd som avser den skäligen misstänkte i stället för en viss plats aldrig får placeras på en plats som skyddas mot intrång. Med detta avses samma slags intrångsskyddade platser som i 25 a §. Om inte något annat följer av de villkor som gäller för tillståndet och det bedöms proportionerligt är det dock tillåtet att rikta övervakningen mot en intrångsskyddad plats. Det är alltså tillåtet att med en avlyssningsutrustning som placeras på en allmän plats avlyssna det som sker på exempelvis en intrångsskyddad tomt.

I 22 a § andra stycket finns ytterligare bestämmelser om begränsningar vid verkställigheten, se kommentaren till den paragrafen.

När ett tillstånd meddelas med stöd av tredje stycket är det enligt 21 § sjätte stycket obligatoriskt att meddela villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan, se vidare kommentaren till den paragrafen.

Bestämmelserna i hittillsvarande tredje stycket ersätts av motsvarande bestämmelser i 22 a § första stycket.

Övriga ändringar är språkliga och redaktionella.

Tillståndsprövning

21 § Frågor om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning prövas av rätten på ansökan av åklagaren. *Om en ansökan om hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning avser den skäligen misstänkte i stället för en viss plats, ska åklagaren i samband med ansökan föreslå sådana villkor som avses i sjätte stycket.*

I ett beslut att tillåta åtgärder enligt första stycket ska det anges vilken tid tillståndet avser. Tiden får inte bestämmas längre än nödvändigt. När det gäller tid som infaller efter beslutet får tiden inte överstiga en månad från dagen för beslutet.

I ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska det anges vilket telefonnummer eller annan adress, vilken elektronisk kommunikationsutrustning eller vilket geografiskt område tillståndet avser. Det ska vidare särskilt anges om åtgärden får verkställas utanför allmänt tillgängliga elektroniska kommunikationsnät.

I ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning ska det anges vilken plats tillståndet gäller. *Om tillståndet avser den skäligen misstänkte, ska i stället det anges i beslutet.* Om tillståndet är förenat med ett *tillträdestillstånd* enligt 25 a §, ska även det anges i beslutet.

I ett beslut att tillåta hemlig rumsavlyssning ska det också anges vem som är skäligen misstänkt för brottet *eller brotten*.

I ett beslut att tillåta åtgärder enligt första stycket ska det, när det finns skäl till detta, också i övrigt anges villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan. *I ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning som avser den skäligen misstänkte ska sådana villkor alltid anges.*

Paragrafen innehåller bestämmelser om ansökan och beslut om hemliga tvångsmedel enligt 27 kap. Övervägandena finns i avsnitt 10.3.

Genom tillägget i *första stycket* införs en ny skyldighet för åklagaren i vissa fall. Om en ansökan om hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning enligt 20 b § tredje stycket eller 20 e § tredje stycket avser den skäligen misstänkte i stället för en viss plats, ska åklagaren i samband med ansökan till rätten föreslå villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan. Åklagarens förslag till villkor kan t.ex. tas in i ansökan eller i en promemoria som ges in till rätten.

Fjärde stycket innehåller särskilda bestämmelser om innehållet i ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning. Ändringen innebär att om ett tillstånd avser den skäligen misstänkte i stället för en viss plats, ska det anges i beslutet.

I *femte stycket* görs en följdändring med anledning av att det i 20 d § andra stycket 6 införs en straffvärdeventil för flerfaldig brottslighet.

Tillägget i *sjätte stycket* innebär att det är obligatoriskt att förena ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning som avser den skäligen misstänkte med villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan. Eftersom tillståndet inte är begränsat till en viss plats måste det ställas höga krav på villkorens utformning. Villkoren bör vara formulerade så att övervakningen eller avlyssningen är proportionerlig och i övrigt godtagbar oavsett var den kommer att verkställas. I normalfallet bör villkoren omfatta någon form av områdes- eller platsangivelse, låt vara att den kan vara brett formulerad. Tillståndet kan t.ex. avgränsas till en viss stadsdel där det är känt att ett visst möte kommer att äga rum. Andra villkor kan exempelvis vara att övervakning eller avlyssning bara får ske när det genom spaning eller på annat sätt kan konstateras att den misstänkte är på plats, agerar på ett visst sätt eller sammanträffar med en viss person.

Övriga ändringar är språkliga. Det införs även en ny rubrik närmast före paragrafen.

21 a § Om det kan befaras att det skulle medföra en fördröjning av väsentlig betydelse för utredningen att inhämta rättens tillstånd i *en fråga om* hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning, får tillstånd till åtgärden ges av åklagaren i avvaktan på rättens beslut.

Om åklagaren har gett ett sådant tillstånd, ska han eller hon *snarast möjligt* skriftligt anmäla beslutet till rätten. I anmälan ska skälen för åtgärden anges. Rätten ska skyndsamt pröva ärendet. Om rätten finner att det inte finns skäl för åtgärden, ska den upphäva beslutet.

Om åklagarens beslut har verkställts innan rätten gjort en prövning som avses i andra stycket, ska rätten pröva om det funnits skäl för åtgärden. Om rätten finner att det saknats sådana skäl, får de inhämtade uppgifterna inte användas i en brottsutredning till nackdel för den som har omfattats av avlyssningen eller övervakningen, eller för någon annan som uppgifterna avser.

Paragrafen reglerar åklagarens möjligheter att meddela interimistiska beslut om hemliga tvångsmedel och förfarandet när ett sådant beslut har meddelats. Övervägandena finns i avsnitt 11.1 och 11.2.

Ändringen i *första stycket* innebär att det införs en möjlighet för åklagaren att fatta interimistiska beslut om hemlig rumsavlyssning.

Prop. 2022/23:126 Genom att bestämmelsen ändras till att avse tillstånd i en fråga om de aktuella tvångsmedlen, i stället för tillstånd till de aktuella tvångsmedlen, omfattar beslutanderätten även tillträdestillstånd enligt 25 a §. Det gäller oavsett om det är fråga om tillträdestillstånd för hemlig rumsavlyssning eller för hemlig kameraövervakning.

I *andra stycket* görs en språklig ändring.

Vissa gemensamma bestämmelser

21 b § *Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation* eller *hemlig övervakning av elektronisk kommunikation* får inte avse meddelanden som endast överförs eller har överförts i ett elektroniskt kommunikationsnät som med hänsyn till sin begränsade omfattning och omständigheterna i övrigt får anses vara av mindre betydelse från allmän kommunikationssynpunkt.

I paragrafen, som i hittillsvarande lydelse betecknas 20 §, anges vissa begränsningar för när hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får användas. Övervägandena finns i avsnitt 14.1.

Det hittillsvarande första stycket tas bort och ersätts av motsvarande bestämmelser i nya paragrafer, se 18 a § första och tredje styckena och 19 a § första och tredje styckena.

Det hittillsvarande andra stycket flyttas med vissa ändringar till en ny paragraf, se 19 b § första stycket.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande tredje stycket. Ändringarna är endast språkliga. Det införs även en ny rubrik närmast före paragrafen.

22 a § *Ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning får inte avse*

1. *en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för verksamhet som tystnadsplikt gäller för enligt 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen,*

2. *en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för verksamhet som bedrivs av advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuk-sköterskor, psykologer, psykoterapeuter eller familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2001:453), eller*

3. *en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas av präster inom trossamfund eller av dem som har motsvarande ställning inom sådana samfund, för bikt eller enskild själavård.*

Om ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning avser den skäligen misstänkte i stället för en viss plats, får de tekniska hjälpmedel som används inte placeras på sådana platser som avses i första stycket. Övervakningen eller avlyssningen får inte heller riktas mot sådana platser.

Paragrafen, som är ny, innehåller ett förbud mot att använda hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning på vissa platser. Paragrafen utformas efter synpunkter från *Lagrådet*. Övervägandena finns i avsnitt 10.4.

Första stycket motsvarar delvis hittillsvarande 20 e § tredje stycket. Ändringen innebär att förbudet mot att använda hemlig rumsavlyssning på vissa platser utvidgas till att omfatta även hemlig kameraövervakning.

Andra stycket innebär att förbudet mot att övervaka eller avlyssna sådana platser som avses i första stycket, t.ex. en läkarmottagning, gäller även när

ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning enligt 20 b § tredje stycket eller 20 e § tredje stycket knyts till den skäligen misstänkte i stället för en viss plats. De tekniska hjälpmedel som används vid övervakningen eller avlyssningen får då inte placeras på sådana platser. Övervakningen eller avlyssningen får inte heller riktas mot sådana platser. Oavsett var utrustningen placeras är det alltså inte tillåtet att rikta en kamera mot eller fånga upp ljud från en sådan plats som avses i första stycket.

23 a § *Åklagare får besluta att uppgifter som har kommit fram vid användning av hemliga tvångsmedel enligt detta kapitel får användas för ett annat ändamål än det som har legat till grund för åtgärden.*

Paragrafen reglerar hur överskottsinformation från användning av hemliga tvångsmedel får användas. Övervägandena finns i avsnitt 12.2.

Ändringarna innebär att överskottsinformation från användning av hemliga tvångsmedel får användas utan särskilda begränsningar för ett annat ändamål än det som har legat till grund för åtgärden. Överskottsinformation får användas inom andra förundersökningar än den där informationen hämtades in, men också för att förebygga, förhindra eller upptäcka brott eller brottslig verksamhet. Både sådan information som rör det brott som tillståndet avser och information om ett annat brott eller annan brottslig verksamhet får användas, liksom information om annat än brott eller brottslig verksamhet. Informationen får även vidareförmedlas från de brottsbekämpande myndigheterna för andra ändamål än brottsbekämpning. Det kan exempelvis gälla uppgifter om att ett barn far illa, utan att det innebär brott, som bör komma socialtjänsten tillhanda, eller uppgifter som är viktiga för landets försvar som Försvarsmakten bör få del av. Användningen av informationen måste vara i överensstämmelse med tillämpliga regler i övrigt, såsom dataskydds- och sekretessregler.

Den proportionalitetsprincip som gäller för de tvångsmedel från vilka överskottsinformation kan komma fram gäller under hela verkställigheten. Principen ska alltså, även sedan beslut om tvångsmedlet fattats, beaktas av den som beslutar om användning av överskottsinformation (jfr prop. 2021/22:119 s. 169 och 174). Det innebär att åtgärden endast får beslutas om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den enskilde eller för något annat motstående intresse. Vid bedömningen av det intrång som användningen kan innebära för den enskilde bör bl.a. beaktas innehållet i eller innebörden av uppgifterna, och hur känsliga de kan vara för den som berörs. Exempelvis kan uppgifter som inhämtats vid ett samtal som till sin karaktär är av mer personlig art vara särskilt känsliga. Ju känsligare uppgifterna är, desto tyngre måste betydelsen av det andra ändamål de ska användas för väga. Exempel på motstående intressen kan vara om användningen för ett annat syfte medför en risk för att det ursprungliga ändamålet med den hemliga tvångsåtgärden går förlorat, liksom om sådan användning innebär att utredningsmetoder eller informatörer riskerar att röjas. Överlämnandet ska begränsas till de uppgifter som är av betydelse för det andra ändamål som informationen ska användas för.

För att överskottsinformation ska få användas för ett annat ändamål krävs beslut av åklagare. Beslutet kan gälla användning i ett enskilt eller

Prop. 2022/23:126 flera fall. Avgörande är att förutsättningarna för användningen kan bedömas på ett fullgott sätt.

De hemliga tvångsmedel som omfattas av paragrafen är hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning och postkontroll. Ändringarna gäller inte hemlig dataavläsning, se kommentaren till 28 § lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning.

24 § En upptagning eller uppteckning som har gjorts vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning ska granskas snarast möjligt. I fråga om sådan granskning tillämpas 12 § första stycket.

Upptagningar och uppteckningar som avses i första stycket ska bevaras till dess de förundersökningar där de använts har lagts ned eller avslutats eller, om åtal väckts, målet eller målen har avgjorts slutligt. I de delar som upptagningarna och uppteckningarna är av betydelse för att förhindra förestående brott ska de bevaras så länge det behövs för att förhindra brott.

När uppgifter inte längre ska bevaras enligt andra stycket ska de förstöras. Om den misstänkte medger det får de förstöras tidigare.

Paragrafen reglerar hanteringen av upptagningar och uppteckningar från hemliga tvångsmedel. Övervägandena finns i avsnitt 12.4.

Ändringen i *andra stycket* innebär att upptagningar och uppteckningar från hemliga tvångsmedel ska bevaras till dess de förundersökningar där de använts lagts ned eller avslutats eller, om åtal väckts, målet har avgjorts slutligt, dvs. genom slutligt beslut eller en dom som har fått laga kraft. Om upptagningar och uppteckningar har förts vidare till en annan förundersökning med stöd av 23 a § ska de bevaras till dess den förundersökningen har lagts ned eller avslutats eller, om åtal väckts, målet eller målen har avgjorts slutligt.

Vad som i hittillsvarande *andra stycket* stadgats om förstöring framgår nu av *tredje stycket*. Ändringarna i tredje stycket innebär även att upptagningar och uppteckningar får förstöras innan förundersökningen har lagts ned eller avslutats eller, om åtal har väckts, målet har avgjorts slutligt om den misstänkte medger det. Den misstänkte kan dock inte tvinga fram ett förstörande med stöd av bestämmelsen.

Som en följd av borttagandet av begränsningarna för användning av överskottsinformation i 23 a § tas motsvarande begränsningar bort i tredje stycket. Behandling får ske med stöd av 23 a § utan särskilda begränsningar. Se kommentaren till den paragrafen.

Tillträdestillstånd

25 a § Vid hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning får den verkställande myndigheten, efter särskilt tillstånd, i hemlighet skaffa sig tillträde till och installera tekniska hjälpmedel på en plats som annars skyddas mot intrång.

Ett tillträdestillstånd enligt första stycket får endast avse den plats som ska övervakas eller avlyssnas eller, om det finns särskilda skäl, en plats som direkt angränsar till den platsen. Ett tillstånd att skaffa sig tillträde till en sådan angränsande plats får dock inte avse någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes. Ett tillstånd som avser hemlig kameraövervakning får aldrig avse tillträde för installation av tekniska hjälpmedel i någons stadigvarande bostad.

Om ett tillträdestillstånd avser ett fordon, får den verkställande myndigheten, om det behövs, tillfälligt flytta fordonet i samband med tillträdet.

Om ett tekniskt hjälpmedel har installerats med stöd av ett *tillträdestillstånd*, ska hjälpmedlet tas bort eller göras obrukbart så snart som möjligt efter det att tiden för tillståndet har gått ut eller tillståndet har upphävts.

När ett beslut om hemlig kameraövervakning *eller hemlig rumsavlyssning* verkställs får olägenhet eller skada inte förorsakas utöver vad som är absolut nödvändigt.

Paragrafen innehåller bestämmelser om tillträdestillstånd. Övervägandena finns i avsnitt 11.2.

Ändringarna i *första* och *andra styckena* innebär att det införs en möjlighet att meddela ett tillträdestillstånd för hemlig kameraövervakning även om platsen inte ska bli föremål för hemlig rumsavlyssning. De särskilda begränsningar som hittills har funnits i första stycket flyttas till andra stycket. Vidare introduceras ordet tillträdestillstånd i lagtexten utan att någon ändring i sak är avsedd.

Övriga ändringar är språkliga och redaktionella. Det införs även en ny rubrik närmast före paragrafen.

Offentligt ombud

26 § *Offentliga ombud ska bevaka enskildas integritetsintressen i ärenden hos domstol om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning.*

Ett offentligt ombud har rätt att ta del av det som förekommer i ärendet, yttra sig i ärendet och överklaga rättsens beslut.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om offentliga ombuds medverkan i ärenden om hemliga tvångsmedel. Övervägandena finns i avsnitt 14.1.

Den hittillsvarande 26 § upphör att gälla och ersätts av en likalydande paragraf med samma beteckning. Syftet med ändringen är att tydliggöra att det görs en ändring av nivån på rubriken närmast före paragrafen.

Underrättelse till enskild

31 § Den som är eller har varit misstänkt för brott ska, om inte annat följer av 33 §, underrättas om sådan hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning som han eller hon har utsatts för.

Om avlyssning eller övervakning av elektronisk kommunikation har avsett ett telefonnummer eller *en* annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som innehas av någon annan än den misstänkte, ska även innehavaren underrättas. Detta gäller dock inte om annat följer av 33 § eller inhämtning har skett med stöd av 19 b § och integritetsintrånget för den enskilde kan antas vara ringa.

Om kameraövervakning eller rumsavlyssning har avsett en plats som innehas av någon annan än den misstänkte och som allmänheten inte har tillträde till, ska även innehavaren av platsen underrättas om inte annat följer av 33 §.

En underrättelse ska lämnas så snart det kan ske utan men för utredningen, dock senast en månad efter det att förundersökningen avslutades.

En underrättelse behöver inte lämnas till den som enligt 23 kap. 18 §, 18 a §, 24 kap. 9 a § eller på något annat sätt redan har fått del av eller tillgång till uppgifterna. Någon underrättelse behöver inte heller lämnas om den med hänsyn till omständigheterna uppenbart är utan betydelse.

Prop. 2022/23:126 Paragrafen innehåller regler om underrättelse till den som har utsatts för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning. Övervägandena finns i avsnitt 14.1.

Den redaktionella ändringen i *andra stycket* är en följd av att hittillsvarande 20 § andra stycket flyttas till 19 b § första stycket. I stycket görs också en språklig ändring.

Det görs även en ändring av nivån på rubriken närmast före paragrafen.

Behörig domstol för prövning av vissa frågor om hemliga tvångsmedel

34 § Frågor om tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning eller kvarhållande av försändelse enligt 9 § eller 9 a § andra stycket får vid *en* förundersökning om *följande* brott, utöver av domstol som föreskrivs i 19 kap., prövas av Stockholms tingsrätt:

1. *sabotage eller grovt sabotage enligt 13 kap. 4 eller 5 § brottsbalken,*

2. *mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, grov allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatsabotage enligt 13 kap. 1, 2, 3, 5 a eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,*

3. *uppror, väpnat hot mot laglig ordning eller brott mot medborgerlig frihet enligt 18 kap. 1, 3 eller 5 § brottsbalken,*

4. *högförräderi, krigsanstiftan, spioneri, grovt spioneri, utlandsspioneri, grovt utlandsspioneri, obehörig befattning med hemlig uppgift, grov obehörig befattning med hemlig uppgift eller olovlig underrättelseverksamhet mot Sverige, mot främmande makt eller mot person enligt 19 kap. 1, 2, 5, 6, 6 a, 6 b, 7, 8, 10, 10 a eller 10 b § brottsbalken,*

5. *företagsspioneri enligt 26 § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att gärningen har begåtts på uppdrag av eller har understötts av en främmande makt eller av någon som har agerat för en främmande macts räkning,*

6. *terroristbrott, deltagande i en terroristorganisation, samröre med en terroristorganisation, finansiering av terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, offentlig uppmaning till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, rekrytering till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, utbildning för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet eller resa för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet enligt 4, 4 a, 5, 6, 7, 8, 9 eller 10 § terroristbrottslagen (2022:666), eller*

7. *försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 1–6, om en sådan gärning är belagd med straff.*

Paragrafen innehåller en alternativ forumregel för prövning av vissa frågor om hemliga tvångsmedel. Övervägandena finns i avsnitt 8.

Ändringen av paragrafen innebär att hänvisningen till 18 § andra stycket 2–7 ersätts med en uppräknning av de aktuella brotten. Uppräkningen av brotten görs med beaktande av de ändringar i 18 § som träder i kraft den 1 juni respektive 1 juli 2023. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Det införs även en ny rubrik närmast före paragrafen.

Dokumentation

35 § *Beslut och åtgärder som rör hemliga tvångsmedel enligt detta kapitel ska dokumenteras.*

Paragrafen, som är ny, innehåller en dokumentationsskyldighet. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 12.3.

Av paragrafen framgår att det finns en skyldighet att dokumentera beslut och åtgärder som rör hemliga tvångsmedel. Uppgifterna ska dokumenteras på ett sådant sätt att det är möjligt att på ett överskådligt sätt följa beslut och andra åtgärder avseende tvångsmedelsanvändningen. Exempel på uppgifter som det kan finnas behov av att dokumentera är uppgifter om tillståndet, såsom när det beviljats och om det har ändrats eller upphävts. Även datum och tidpunkt för verkställigheten samt vilken adress, utrustning eller plats som verkställigheten avsett eller skett på kan dokumenteras. Om det funnits tillträdestillstånd eller samtycke från innehavaren av en plats som omfattats av verkställigheten kan det behöva dokumenteras. Dokumentationsskyldigheten kan även omfatta frågor om förstöring av upptagningar och uppteckningar, liksom om avlyssningsförbudet i 22 § har aktualiserats. Även en uppgift som har betydelse för förstöringstidpunkten kan dokumenteras, t.ex. en uppgift om när förundersökningen avslutades. Därutöver kan åtgärder som gäller användning av överskottsinformation och en uppgift om en underrättelse till en enskild behöva dokumenteras, även om underrättelsen lämnats muntligen, exempelvis vid ett förhör.

Det införs även en ny rubrik närmast före paragrafen.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2023.
2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för tillstånd som har beviljats före ikraftträdandet.
3. För uppgifter från tvångsmedel som har verkställts före ikraftträdandet gäller 27 kap. 23 a och 24 §§ i den äldre lydelsen.

Övergångsbestämmelsen i punkt 2 införs och utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 13.

Enligt *första punkten* träder lagen i kraft den 1 oktober 2023.

I *andra punkten* anges att äldre föreskrifter fortfarande gäller för tillstånd som har beviljats före ikraftträdandet. Det innebär bl.a. att det inte är tillåtet att hämta in uppgifter om meddelanden i realtid om ett tillstånd till hemlig övervakning av elektronisk kommunikation har meddelats med stöd av hittillsvarande 27 kap. 20 § andra stycket.

I *tredje punkten* anges att 27 kap. 23 a och 24 §§ gäller i den äldre lydelsen för uppgifter från tvångsmedel som har verkställts före ikraftträdandet.

15.2 Förslaget till lag om ändring i lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.

Bestämmelserna i 28 §, som handlar om interimistiska beslut om hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter, upphör att gälla. Ändringen är en följd av att det i rättegångsbalken och lagen om hemlig dataavläsning införs en möjlighet för åklagaren att fatta interimistiska beslut om sådana tvångsmedel. Övervägandena finns i avsnitt 11.3.

15.3 Förslaget till lag om ändring i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål

4 kap.

25 b § Tekniskt bistånd med hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig övervakning av elektronisk kommunikation i form av omedelbar överföring av meddelanden eller uppgifter om meddelanden får lämnas i Sverige enligt denna paragraf.

Tekniskt bistånd lämnas på ansökan av en annan stat som är medlem i Europeiska unionen eller av Island eller Norge, om

1. avlyssningen eller övervakningen avser någon som befinner sig i en av dessa stater,

2. ansökan innehåller en bekräftelse på att ett beslut om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig övervakning av elektronisk kommunikation i en brottsutredning har meddelats i den ansökande staten, och

3. omedelbar överföring av meddelanden eller uppgifter om meddelanden kan ske under betryggande former till den ansökande staten.

Av ansökan ska det framgå under vilken tid åtgärden önskas. Ansökan ska vidare innehålla sådana uppgifter som behövs för att åtgärden ska kunna genomföras. Om den person som ansökan avser inte befinner sig i den ansökande staten, ska det också framgå av ansökan att ett sådant tillstånd som avses i 26 a § har lämnats av den stat där personen finns.

Ansökan ska prövas av åklagare. För beslutet om tekniskt bistånd tillämpas 27 kap. 18 §, 19 § första stycket, 21 § andra och tredje styckena, 21 b § och 23 § rättegångsbalken.

Om omedelbar överföring av meddelanden sker, får upptagning eller uppteckning inte göras i Sverige.

Paragrafen innehåller regler om tekniskt bistånd i Sverige med hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig övervakning av elektronisk kommunikation.

I *fjärde stycket* görs följdändringar med anledning av de redaktionella ändringarna i 27 kap. rättegångsbalken.

28 a § En ansökan om hemlig rumsavlyssning av någon som befinner sig i Sverige handläggs av åklagare. Åklagaren ska genast pröva om det finns förutsättningar för åtgärden och i sådant fall ansöka om rättens tillstånd *eller, när det får ske enligt 27 kap. 21 a § rättegångsbalken, själv besluta om åtgärden.*

Upptagningar och uppteckningar behöver inte granskas enligt 27 kap. 24 § rättegångsbalken.

Om åklagaren har fattat beslut enligt första stycket, ska återredovisning enligt 2 kap. 17 § ske först sedan rätten har fattat beslut om hemlig rumsavlyssning. Upptagningar och uppteckningar får bevaras efter det att ärendet om rättslig hjälp har avslutats och återredovisning skett enligt 2 kap. 17 § endast om detta är tillåtet enligt 27 kap. 24 § rättegångsbalken.

I fråga om underrättelse till en enskild enligt 27 kap. 31–33 §§ rättegångsbalken ska bestämmelserna i 4 kap. 25 § tredje stycket denna lag tillämpas.

Paragrafen innehåller bestämmelser om hemlig rumsavlyssning av någon som befinner sig i Sverige. Övervägandena finns i avsnitt 11.3.

Ändringen i *första stycket* innebär att åklagarens möjligheter att meddela interimistiska beslut vid tillämpning av lagen omfattar även hemlig rumsavlyssning. Hänvisningen till 27 kap. 21 a § rättegångsbalken innebär också att åklagaren får meddela interimistiska beslut om tillträdestillstånd för hemlig rumsavlyssning.

Tillägget i *tredje stycket* innebär att insamlade uppgifter inte får lämnas över till den ansökande staten innan rätten har fattat beslut om åtgärden. Det överensstämmer med vad som gäller för interimistiska beslut om övriga hemliga tvångsmedel.

15.4 Förslaget till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

1 § *Ett tillstånd* till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 18 § första stycket rättegångsbalken, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 19 § rättegångsbalken, hemlig kameraövervakning enligt 27 kap. 20 a § rättegångsbalken *eller postkontroll enligt 4 § får beviljas* om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar

1. sabotage eller grovt sabotage enligt 13 kap. 4 eller 5 § brottsbalken,
2. mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, grov allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatsabotage enligt 13 kap. 1, 2, 3, 5 a eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,
3. uppror, väpnat hot mot laglig ordning eller brott mot medborgerlig frihet enligt 18 kap. 1, 3 eller 5 § brottsbalken,
4. högförräderi, krigsanstiftan, spioneri, grovt spioneri, utlandsspioneri, grovt utlandsspioneri, grov obehörig befattning med hemlig uppgift eller grov olovlig underrättelseverksamhet mot Sverige, mot främmande makt eller mot person enligt 19 kap. 1, 2, 5, 6, 6 a, 6 b eller 8 § eller 10 § andra stycket, 10 a § andra stycket eller 10 b § andra stycket brottsbalken,
5. företagsspioneri enligt 26 § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att den brottsliga verksamheten kommer att utövas på uppdrag av eller understödjas av en främmande makt eller av någon som kommer att agera för en främmande makts räkning,
6. terroristbrott, deltagande i en terroristorganisation, grovt brott, samröre med en terroristorganisation, grovt brott, finansiering av terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, offentlig uppmaning till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, rekrytering till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, eller utbildning för terrorism eller särskilt allvarlig

Prop. 2022/23:126 brottslighet, grovt brott, enligt 4 §, 4 a § tredje stycket, 5 § tredje stycket, 6 § tredje stycket, 7 § tredje stycket, 8 § tredje stycket eller 9 § tredje stycket terroristbrottslagen (2022:666), eller

7. mord, grov misshandel, synnerligen grov misshandel, människorov eller olaga frihetsberövande enligt 3 kap. 1, 2 eller 6 § eller 4 kap. 1 § eller 2 § första stycket brottsbalken i avsikt att påverka offentliga organ eller den som yrkesmässigt bedriver nyhetsförmedling eller annan journalistik att vidta eller avstå från att vidta en åtgärd eller att hämnas en åtgärd.

Ett tillstånd enligt första stycket får också beviljas om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som avses i första stycket och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Paragrafen reglerar förutsättningarna för preventiv tvångsmedelsanvändning. Övervägandena finns i avsnitt 6.1.

I *första stycket* läggs postkontroll till i uppräkningslistan av vilka hemliga tvångsmedel som tillstånd kan beviljas till. Tillägget motsvarar regleringen i hittillsvarande 4 § första stycket om att tillstånd till postkontroll kan beviljas enligt lagen. Vad som avses med postkontroll anges i 4 §, se kommentaren till den paragrafen.

I *punkt 7* ändras brottskatalogen på så sätt att brottet dråp utgår.

Övriga ändringar är språkliga och redaktionella.

1 a § *Ett tillstånd till sådana tvångsmedel som avses i 1 § första stycket får också beviljas om*

1. det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som innefattar
a) mord, människorov, allmänfarlig ödeläggelse eller grov allmänfarlig ödeläggelse enligt 3 kap. 1 §, 4 kap. 1 § första stycket eller 13 kap. 3 § första eller tredje stycket brottsbalken,

b) grovt narkotikabrott eller synnerligen grovt narkotikabrott enligt 3 § narkotikastrafflagen (1968:64),

c) grovt vapenbrott eller synnerligen grovt vapenbrott enligt 9 kap. 1 a § vapenlagen (1996:67),

d) grov narkotikasmuggling, synnerligen grov narkotikasmuggling, grov vapensmuggling, synnerligen grov vapensmuggling, grov smuggling av explosiv vara eller synnerligen grov smuggling av explosiv vara enligt 6 § tredje eller fjärde stycket, 6 a § tredje eller fjärde stycket eller 6 b § tredje eller fjärde stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling, eller

e) grovt brott eller synnerligen grovt brott enligt 29 a § lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor, och

2. det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Paragrafen, som är ny, anger förutsättningarna för preventiv tvångsmedelsanvändning i vissa fall. Övervägandena finns i avsnitt 6.1.

Av paragrafen framgår att ett tillstånd till sådana tvångsmedel som avses i 1 § första stycket, utöver i de fall som regleras i 1 §, får beviljas under de förutsättningar som anges i punkterna 1 och 2. En första förutsättning är att det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som innefattar något av de brott som räknas upp i punkterna a–e (punkt 1). Det är fråga om brott som faller under Polismyndighetens och Tullverkets verksamhetsområden. En andra förutsättning är att det kan befaras att en

person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja den brottsliga verksamheten (punkt 2).

Förutsättningarna för preventiv tvångsmedelsanvändning enligt paragrafen motsvarar de i 1 § andra stycket men med en annan brottskatalog. Rekviriten har samma innebörd som i den bestämmelsen (jfr i det följande prop. 2005/06:177 s. 83 och 84 och prop. 2013/14:237 s. 196 och 197). Genom begreppet brottslig verksamhet framgår att regleringen inte ställer upp något krav på att det ska finnas en misstanke om ett specifikt brott. Däremot måste den befarade brottsliga verksamheten innefatta något av de brott som anges i punkterna a–e. Kravet på att det ska finnas en påtaglig risk för viss brottslig verksamhet innebär att riskbedömningen ska vara grundad på faktiska omständigheter som föreligger vid beslutstillfället och att risken ska avse en klart förutsebar utveckling utifrån dessa omständigheter. Att risken ska vara påtaglig innebär också ett krav på viss sannolikhet för att risken ska förverkligas. Kravet på organisation eller grupp innebär inte någon begränsning till en särskild typ av organisation eller grupp. Utöver den riskbedömning som ska göras i förhållande till gruppen eller organisationen ska det göras en riskbedömning i förhållande till den person som man överväger att rikta tvångsmedlet mot. För att ett tillstånd till preventiva tvångsmedel ska få beviljas krävs att det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja den brottsliga verksamheten. Omständigheter som kan tala för att det kan befaras att en person medvetet kommer att främja viss brottslig verksamhet kan t.ex. vara den ställning som personen har i organisationen eller att denne tidigare har dömts för brottslighet som är relevant i sammanhanget.

2 § Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt 1 eller 1 a § får endast avse ett telefonnummer eller en annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som

1. under den tid *som* tillståndet avser innehas eller har innehaft av den person som avses i 1 eller 1 a § eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av honom eller henne, eller

2. det finns synnerlig anledning att anta att den person som avses i 1 eller 1 a § under den tid *som* tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

Avlyssning eller övervakning får inte avse meddelanden som endast överförs eller har överförts i ett elektroniskt kommunikationsnät som med hänsyn till sin begränsade omfattning och omständigheterna i övrigt får anses vara av mindre betydelse från allmän kommunikationssynpunkt.

Paragrafen anger vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken kommunikationsutrustning som hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får avse. Övervägandena finns i avsnitt 6.1.

Första stycket ändras så att det även omfattar den nya 1 a § om tillstånd till preventiva tvångsmedel i vissa fall.

Övriga ändringar är språkliga och redaktionella.

3 § Hemlig kameraövervakning enligt 1 eller 1 a § får endast avse

1. en plats där den person som avses i 1 eller 1 a § kan antas komma att uppehålla sig, eller

Prop. 2022/23:126 2. en plats där den brottsliga verksamheten som avses i 1 *eller* 1 a § kan antas komma att utövas eller en nära omgivning till denna plats.

Paragrafen anger vilka platser som hemlig kameraövervakning får avse. Övervägandena finns i avsnitt 6.1.

Paragrafen ändras så att den även omfattar den nya 1 a § om tillstånd till preventiva tvångsmedel i vissa fall.

4 § *Med postkontroll avses i denna lag att en försändelse som finns hos ett befordringsföretag hålls kvar till dess att den har undersökts, öppnats eller granskats.*

Paragrafen anger vad som avses med postkontroll enligt lagen. Övervägandena finns i avsnitt 6.1.

Ändringarna innebär att det införs en definition av tvångsmedlet postkontroll. Med postkontroll avses enligt paragrafen att en försändelse som finns hos ett befordringsföretag hålls kvar till dess att den har undersökts, öppnats eller granskats. Bestämmelsen motsvarar delvis hittillsvarande 4 §. Med försändelse avses liksom hittills t.ex. brev och paket. Med befordringsföretag avses t.ex. Postnord eller ett tele-, järnvägs- eller åkeriföretag (prop. 2005/06:177 s. 86). Regleringen om att tillstånd till postkontroll kan meddelas enligt lagen flyttas till 1 § första stycket.

Paragrafens hittillsvarande andra stycke ändras meningen flyttas till 8 § fjärde stycket.

Övriga ändringar är språkliga.

5 § *Ett tillstånd enligt denna lag får beviljas endast om*

1. åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra sådan brottslig verksamhet som avses i 1 *eller* 1 a §, och

2. skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den person som avses i 1 *eller* 1 a § eller för något annat motstående intresse.

Paragrafen anger vissa grundläggande förutsättningar för att tillstånd enligt lagen ska få beviljas. Övervägandena finns i avsnitt 6.1.

Paragrafen ändras så att den även omfattar den nya 1 a § om tillstånd till preventiva tvångsmedel i vissa fall.

Övriga ändringar är språkliga.

6 § *Frågor om tillstånd till tvångsmedel prövas av rätten på ansökan av åklagaren.*

Frågor om tillstånd till tvångsmedel enligt 1 § prövas av Stockholms tingsrätt. Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om vilka tingsrätter som får pröva en ansökan om tillstånd till tvångsmedel enligt 1 a §.

Vid tillståndsprövningen ska *det* som föreskrivs om offentliga ombud i 27 kap. 26–30 §§ rättegångsbalken tillämpas.

Paragrafen reglerar bl.a. vilken domstol som är behörig att pröva frågor om tillstånd till tvångsmedel. Övervägandena finns i avsnitt 6.3.

Regleringen om behörig domstol i *första stycket* flyttas till andra stycket.

Enligt *andra stycket första meningen* prövas frågor om tillstånd till tvångsmedel enligt 1 § av Stockholms tingsrätt. Regleringen motsvarar

vad som hittills har gällt enligt första stycket första meningen. Av *andra meningen* framgår att regeringen i förordning kan bestämma vilken eller vilka tingsrätter som är behöriga att pröva en ansökan om tillstånd till tvångsmedel enligt 1 a §.

Tredje stycket motsvarar hittillsvarande andra stycket.

Övriga ändringar är språkliga.

6 b § När rätten har beslutat i frågor om tillstånd till tvångsmedel enligt 1 a § ska den skyndsamt underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden om beslutet.

I paragrafen, som är ny, regleras en skyldighet för domstol att underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden vid beslut i frågor om tillstånd till hemliga tvångsmedel enligt 1 a §. Paragrafen utformas i enlighet med *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 6.1.

Underrättelseskyldigheten omfattar alla rättens beslut i frågor om tillstånd till tvångsmedel enligt 1 a § och gäller alltså t.ex. både bifall och avslag samt kompletterande beslut. Underrättelsen ska lämnas skyndsamt, vilket innebär att underrättelsen bör lämnas i nära anslutning till beslutstillfället.

8 § I ett beslut om tillstånd till tvångsmedel ska det anges

1. vilket eller vilka tvångsmedel som får användas,
2. vilken *brottslig verksamhet enligt 1 eller 1 a §* som ligger till grund för tillståndet, och
3. under vilken tid tillståndet gäller.

I ett beslut om tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska det, förutom de uppgifter som framgår av första stycket, anges

1. vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken elektronisk kommunikationsutrustning tillståndet avser, och
2. om åtgärden får verkställas utanför allmänt tillgängliga elektroniska kommunikationsnät.

I ett beslut om tillstånd till hemlig kameraövervakning ska, förutom de uppgifter som framgår av första stycket, den plats anges som tillståndet avser.

I ett beslut om tillstånd till postkontroll ska det, förutom de uppgifter som framgår av första stycket, anges

1. vilka försändelser som tillståndet omfattar, och
2. att information om åtgärden inte får lämnas till någon utan medgivande av den som har begärt åtgärden.

I ett beslut om tillstånd till tvångsmedel ska det, när det finns skäl till detta, också i övrigt anges villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan.

Paragrafen reglerar vad ett tillståndsbeslut ska innehålla. Övervägandena finns i avsnitt 6.1 och 12.5.

I första stycket andra punkten görs ett tillägg så att den även omfattar den nya 1 a § om tillstånd till preventiva tvångsmedel i vissa fall.

I fjärde stycket, som är nytt, regleras vad som ska anges i ett beslut om tillstånd till postkontroll utöver de uppgifter som framgår av första stycket. Enligt *första punkten* ska det anges vilka försändelser som tillståndet omfattar. Förordnandet ska inte omfatta fler försändelser än vad som är nödvändigt för att syftet med kontrollen ska uppnås. Vad som är nödvändigt får avgöras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet.

Prop. 2022/23:126 Exempel på avgränsningar kan vara att undanta kuvert eller vykort, om syftet är att hålla kvar större försändelser. Ett förordnande kan också avgränsas till att avse endast inrikes eller utrikes försändelser, eller försändelser från ett visst land. Det kan också avgränsas till att omfatta alla försändelser till eller från en viss adressat. Ett annat exempel är att kännetecknen på den eller de förväntade försändelserna som kontrollen omfattar anges. Enligt *andra punkten* ska det anges att information om åtgärden inte får lämnas till någon utan medgivande av den som har begärt åtgärden. Bestämmelsen motsvarar hittillsvarande 4 § andra stycket andra meningen.

Femte stycket motsvarar hittillsvarande fjärde stycket.

Övriga ändringar är språkliga och redaktionella.

10 § Om det inte längre finns skäl för ett tillstånd till tvångsmedelsanvändning enligt denna lag, ska åklagaren eller rätten omedelbart *upphäva* beslutet om tillstånd. Polismyndigheten, Säkerhetspolisen *eller Tullverket* ska omedelbart underrätta åklagaren om omständigheter som har betydelse för om beslutet ska *upphävas*.

I paragrafen regleras bl.a. skyldigheten att omedelbart upphäva beslutet om tvångsmedel om det inte längre finns skäl för det. Övervägandena finns i avsnitt 6.1.

Med anledning av införandet av den nya 1 a § om tillstånd till preventiv tvångsmedelsanvändning i vissa fall görs ett tillägg så att även Tullverket omedelbart ska underrätta åklagaren om omständigheter som har betydelse för om beslutet ska upphävas.

Övriga ändringar är språkliga.

12 § *Åklagare får besluta att uppgifter som har kommit fram vid användning av tvångsmedel enligt denna lag får användas för ett annat ändamål än det som har legat till grund för tillståndet.*

Paragrafen reglerar hur överskottsinformation från användning av hemliga tvångsmedel får användas. Övervägandena finns i avsnitt 12.2.

Ändringarna innebär att överskottsinformation som har kommit fram vid användning av tvångsmedel får användas utan särskilda begränsningar för ett annat ändamål än det som har legat till grund för tillståndet. Det hittillsvarande andra stycket, som innehåller begränsningar för användning av överskottsinformation för att utreda brott, tas bort. Ändringarna motsvarar de ändringar som görs i 27 kap. 23 a § rättegångsbalken, se kommentaren till den paragrafen. Ändringarna gäller inte hemlig dataavläsning, se kommentaren till 29 § lagen om hemlig dataavläsning.

13 § En upptagning eller uppteckning som har gjorts vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation eller hemlig kameraövervakning ska granskas snarast möjligt. Granskningen får utföras av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen, Polismyndigheten *eller Tullverket*. Efter anvisning av rätten, en åklagare eller någon av de nämnda myndigheterna får granskningen *även* utföras av en sakkunnig eller någon annan som har anlitats i ärendet.

Upptagningar och uppteckningar ska, i de delar de är av betydelse för att förhindra förestående brott, bevaras så länge det behövs för att förhindra brott. I de delar upptagningarna och uppteckningarna innehåller sådana uppgifter om brott som enligt 12 § får användas för att utreda brott ska de bevaras till dess att förundersökningen har lagts ned eller avslutats eller, om åtal har väckts, målet har avgjorts slutligt. De ska därefter förstöras.

Paragrafen reglerar hanteringen av upptagningar och uppteckningar från tvångsmedelsanvändning. Övervägandena finns i avsnitt 6.1 och 12.2.

Med anledning av införandet av den nya 1 a § om tillstånd till preventiv tvångsmedelsanvändning i vissa fall görs ett tillägg i *första stycket* så att även Tullverket får granska en upptagning eller uppteckning som har gjorts vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation eller hemlig kameraövervakning.

Det hittillsvarande tredje stycket, som innehåller begränsningar för behandling av uppgifter från upptagningar och uppteckningar, tas bort som en följd av borttagandet av begränsningarna för användning av överskottsinformation i 12 §.

Övriga ändringar är språkliga.

14 § En försändelse som omfattas av *ett tillstånd till postkontroll* får undersökas, öppnas eller granskas av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen, Polismyndigheten eller Tullverket. Efter anvisning av rätten, en åklagare eller någon av de nämnda myndigheterna får granskningen *även* utföras av en sakkunnig eller någon annan som har anlitats i ärendet. Försändelsen ska undersökas snarast möjligt. När undersökningen har slutförts, ska *försändelsen* sändas till den som försändelsen är ställd till, om *den* inte tas i beslag.

Paragrafen reglerar hur en försändelse som omfattas av ett tillstånd till postkontroll får undersökas, öppnas eller granskas. Övervägandena finns i avsnitt 6.1.

Med anledning av införandet av den nya 1 a § om tillstånd till preventiv tvångsmedelsanvändning i vissa fall görs ett tillägg så att även Tullverket får undersöka, öppna eller granska en försändelse.

Övriga ändringar är språkliga och redaktionella.

16 § Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7 eller 1 a § ska underrättas om åtgärden. Om åtgärden har avsett ett telefonnummer eller *en* annan adress, en viss elektronisk kommunikationsutrustning eller en plats som innehas av någon annan, ska även han eller hon underrättas. Vid hemlig kameraövervakning behöver dock innehavaren av en plats som allmänheten har tillträde till inte underrättas.

Underrättelsen ska lämnas så snart det kan ske efter det att det ärende som åtgärden vidtogs i avslutades.

En underrättelse behöver inte lämnas till den som redan har fått del av eller tillgång till uppgifterna. En underrättelse behöver inte heller lämnas om den med hänsyn till omständigheterna uppenbart är utan betydelse.

Paragrafen innehåller regler om underrättelse till enskild när ett tvångsmedel har använts. Övervägandena finns i avsnitt 6.1.

I *första stycket* görs ett tillägg så att det även omfattar den nya 1 a § om tillstånd till preventiv tvångsmedelsanvändning i vissa fall. En följd av att

Prop. 2022/23:126 postkontroll läggs till i 1 § är att underrättelseskyldigheten i de aktuella fallen gäller för samtliga tvångsmedel enligt lagen, dvs. även för postkontroll. I stycket görs också en språklig ändring.

17 § En underrättelse enligt 16 § ska innehålla uppgifter om vilket tvångsmedel som har använts och om tiden för åtgärden. Vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken elektronisk kommunikationsutrustning som åtgärden har avsett. Vid hemlig kameraövervakning ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilken plats som har övervakats. Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7 eller 1 a § ska få uppgift om vilken misstanke som har legat till grund för åtgärden. Den som inte är eller har varit misstänkt ska få uppgift om detta.

Paragrafen anger vad en underrättelse till enskild om användning av tvångsmedel ska innehålla. Övervägandena finns i avsnitt 6.1.

I paragrafen görs ett tillägg så att den även omfattar den nya 1 a § om tillstånd till preventiv tvångsmedelsanvändning i vissa fall.

19 § Beslut och åtgärder som rör tvångsmedel enligt denna lag ska dokumenteras.

Paragrafen, som är ny, innehåller en dokumentationsskyldighet. Paragrafen utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 12.3.

Av paragrafen framgår att det finns en skyldighet att dokumentera beslut och åtgärder som rör tvångsmedelsanvändning. Uppgifterna ska dokumenteras på ett sådant sätt att det är möjligt att på ett överskådligt sätt följa beslut och andra åtgärder avseende tvångsmedelsanvändningen. Exempel på uppgifter som det kan finnas behov av att dokumentera är uppgifter om tillståndet, såsom när det beviljats och om det har ändrats eller upphävts. Även datum och tidpunkt för verkställigheten samt vilken adress, utrustning eller plats som verkställigheten avsett eller skett på kan dokumenteras. Om det funnits tillträdestillstånd eller samtycke från innehavaren av en plats som omfattats av verkställigheten kan det behöva dokumenteras. Dokumentationsskyldigheten kan även omfatta frågor om förstöring av upptagningar och uppteckningar, liksom om avlyssningsförbudet i 11 § har aktualiserats. Även en uppgift som har betydelse för förstöringstidpunkten kan dokumenteras, t.ex. en uppgift om när ärendet avslutades. Med ärendet avses den del av en utredning som avser en viss person som har utsatts för tvångsmedelsåtgärden, se propositionen *Ytterligare rättssäkerhetsgarantier vid användandet av hemliga tvångsmedel*, m.m. (prop. 2006/07:133 s. 96). Därutöver kan även åtgärder som gäller användning av överskottsinformation och en uppgift om en underrättelse till en enskild behöva dokumenteras, även om underrättelsen lämnats muntligen.

15.5 Förslaget till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott Prop. 2022/23:126

2 § Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt 1 § får endast avse ett telefonnummer eller en annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som

1. under den tid som tillståndet avser innehas eller har innehafts av den person som avses i 1 § eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av honom eller henne, eller

2. det finns synnerlig anledning att anta att den person som avses i 1 § under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

Avlyssning eller övervakning får inte avse meddelanden som endast överförs eller har överförts i ett elektroniskt kommunikationsnät som med hänsyn till sin begränsade omfattning och omständigheterna i övrigt får anses vara av mindre betydelse från allmän kommunikationssynpunkt.

Paragrafen anger vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken kommunikationsutrustning som hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får avse. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

Med anledning av att 1 a § upphävs tas hänvisningarna till den paragrafen i *första stycket* bort.

3 § Hemlig kameraövervakning enligt 1 § får endast avse

1. en plats där den person som avses i 1 § kan antas komma att uppehålla sig, eller

2. en plats där den brottsliga verksamheten som avses i 1 § kan antas komma att utövas eller en nära omgivning till denna plats.

Paragrafen anger vilka platser som hemlig kameraövervakning får avse. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

Med anledning av att 1 a § upphävs tas hänvisningarna till den paragrafen bort.

5 § Ett tillstånd enligt denna lag får beviljas endast om

1. åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra sådan brottslig verksamhet som avses i 1 §, och

2. skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den person som avses i 1 § eller för något annat motstående intresse.

Paragrafen anger vissa grundläggande förutsättningar för att tillstånd enligt lagen ska få beviljas. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

Med anledning av att 1 a § upphävs tas hänvisningarna till den paragrafen bort.

6 § Frågor om tillstånd till tvångsmedel prövas av rätten på ansökan av åklagaren.

Frågor om tillstånd till tvångsmedel enligt 1 § prövas av Stockholms tingsrätt.

Vid tillståndsprövningen ska det som föreskrivs om offentliga ombud i 27 kap. 26–30 §§ rättegångsbalken tillämpas.

Paragrafen reglerar bl.a. vilken domstol som är behörig att pröva frågor om tillstånd till tvångsmedel. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

Med anledning av att 1 a § upphävs slopas upplysningsbestämmelsen i *andra stycket* om att regeringen i förordning kan bestämma vilka tingsrätter som är behöriga att pröva en ansökan om tillstånd till tvångsmedel enligt 1 a §.

8 § I ett beslut om tillstånd till tvångsmedel ska det anges

1. vilket eller vilka tvångsmedel som får användas,
2. vilken brottslig verksamhet enligt 1 § som ligger till grund för tillståndet, och
3. under vilken tid tillståndet gäller.

I ett beslut om tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska det, förutom de uppgifter som framgår av första stycket, anges

1. vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken elektronisk kommunikationsutrustning tillståndet avser, och
2. om åtgärden får verkställas utanför allmänt tillgängliga elektroniska kommunikationsnät.

I ett beslut om tillstånd till hemlig kameraövervakning ska, förutom de uppgifter som framgår av första stycket, den plats anges som tillståndet avser.

I ett beslut om tillstånd till postkontroll ska det, förutom de uppgifter som framgår av första stycket, anges

1. vilka försändelser som tillståndet omfattar, och
2. att information om åtgärden inte får lämnas till någon utan medgivande av den som har begärt åtgärden.

I ett beslut om tillstånd till tvångsmedel ska det, när det finns skäl till detta, också i övrigt anges villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan.

Paragrafen reglerar vad ett tillståndsbeslut ska innehålla. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

Med anledning av att 1 a § upphävs tas hänvisningen till den paragrafen i *första stycket* bort.

10 § Om det inte längre finns skäl för ett tillstånd till tvångsmedelsanvändning enligt denna lag, ska åklagaren eller rätten omedelbart upphäva beslutet om tillstånd. Polismyndigheten *eller* Säkerhetspolisen ska omedelbart underrätta åklagaren om omständigheter som har betydelse för om beslutet ska upphävas.

I paragrafen regleras bl.a. skyldigheten att omedelbart upphäva beslutet om tvångsmedel om det inte längre finns skäl för det. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

Med anledning av att 1 a § upphävs tas Tullverket bort från uppräknningen av aktörer som omedelbart ska underrätta åklagaren om omständigheter som har betydelse för om beslutet ska upphävas.

13 § En upptagning eller uppteckning som har gjorts vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation eller hemlig kameraövervakning ska granskas snarast möjligt. Granskningen får utföras av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen *eller* Polismyndigheten. Efter anvisning av rätten, en åklagare eller någon av de nämnda myndigheterna får granskningen även utföras av en sakkunnig eller någon annan som har anlitats i ärendet.

Upptagningar och uppteckningar ska, i de delar de är av betydelse för att förhindra förestående brott, bevaras så länge det behövs för att förhindra brott. I de delar upptagningarna och uppteckningarna innehåller sådana uppgifter om brott

som enligt 12 § får användas för att utreda brott ska de bevaras till dess att förundersökningen har lagts ned eller avslutats eller, om åtal har väckts, målet har avgjorts slutligt. De ska därefter förstöras.

Paragrafen reglerar hanteringen av upptagningar och uppteckningar från tvångsmedelsanvändning. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

Med anledning av att 1 a § upphävs tas Tullverket bort från uppräknningen av aktörer i *första stycket* som får granska en upptagning eller uppteckning som har gjorts vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation eller hemlig kameraövervakning.

14 § En försändelse som omfattas av ett tillstånd till postkontroll får undersökas, öppnas eller granskas av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen eller Polismyndigheten. Efter anvisning av rätten, en åklagare eller någon av de nämnda myndigheterna får granskningen även utföras av en sakkunnig eller någon annan som har anlitats i ärendet. Försändelsen ska undersökas snarast möjligt. När undersökningen har slutförts, ska försändelsen sändas till den som försändelsen är ställd till, om den inte tas i beslag.

Paragrafen reglerar hur en försändelse som omfattas av ett tillstånd till postkontroll får undersökas, öppnas eller granskas. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

Med anledning av att 1 a § upphävs tas Tullverket bort från uppräknningen av aktörer som får undersöka, öppna eller granska en försändelse som omfattas av ett tillstånd till postkontroll.

16 § Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7 ska underrättas om åtgärden. Om åtgärden har avsett ett telefonnummer eller en annan adress, en viss elektronisk kommunikationsutrustning eller en plats som innehas av någon annan, ska även han eller hon underrättas. Vid hemlig kameraövervakning behöver dock innehavaren av en plats som allmänheten har tillträde till inte underrättas.

Underrättelsen ska lämnas så snart det kan ske efter det att det ärende som åtgärden vidtog i avslutades.

En underrättelse behöver inte lämnas till den som redan har fått del av eller tillgång till uppgifterna. En underrättelse behöver inte heller lämnas om den med hänsyn till omständigheterna uppenbart är utan betydelse.

Paragrafen innehåller regler om underrättelse till enskild när ett tvångsmedel har använts. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

Med anledning av att 1 a § upphävs tas hänvisningen till den paragrafen i *första stycket* bort.

17 § En underrättelse enligt 16 § ska innehålla uppgifter om vilket tvångsmedel som har använts och om tiden för åtgärden. Vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken elektronisk kommunikationsutrustning som åtgärden har avsett. Vid hemlig kameraövervakning ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilken plats som har övervakats. Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7 ska få uppgift om vilken misstanke som har legat till grund för åtgärden. Den som inte är eller har varit misstänkt ska få uppgift om detta.

Prop. 2022/23:126 Paragrafen anger vad en underrättelse till enskild om användning av tvångsmedel ska innehålla. Övervägandena finns i avsnitt 6.2.

Med anledning av att 1 a § upphävs tas hänvisningen till den paragrafen bort.

15.6 Förslaget till lag om ändring i lagen (2017:1000) om en europeisk utredningsorder

2 kap.

5 § Innan åklagaren utfärdar en utredningsorder ska åklagaren ansöka om domstolens tillstånd till att utfärda utredningsordern, om utredningsåtgärden avser

1. kvarhållande av försändelse enligt 27 kap. 9 § rättegångsbalken,

2. hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning eller hemlig dataavläsning, eller

3. rättsmedicinsk undersökning enligt 16 § lagen (1995:832) om obduktion m.m.

I avvaktan på domstolens beslut får åklagaren under de förutsättningar som anges i 27 kap. 9 a och 21 a §§ rättegångsbalken eller 17 § lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning utfärda en utredningsorder för *en åtgärd som anges i första stycket 1 eller 2*. Åklagaren ska utan dröjsmål anmäla till domstolen att en utredningsorder har utfärdats.

Innan en utredningsorder för husrannsakan, genomsökning på distans, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning utfärdas, får åklagaren enligt 28 kap. 4 § första stycket, 10 d § andra stycket och 13 § första stycket rättegångsbalken ansöka om domstolens tillstånd till att utfärda utredningsordern.

För domstolens handläggning gäller *det* som *föreskrivs* i rättegångsbalken eller annan författning för den åtgärd som avses.

I paragrafen föreskrivs om domstolens prövning av vissa utredningsåtgärder. Övervägandena finns i avsnitt 11.3.

Ändringen i *andra stycket* innebär att det införs en möjlighet för åklagare att, i avvaktan på domstolens beslut, utfärda en utredningsorder om hemlig rumsavlyssning enligt de förutsättningar som gäller enligt 27 kap. 21 a § rättegångsbalken. Hänvisningen till den paragrafen innebär också att åklagaren interimistiskt får utfärda en utredningsorder om tillträdestillstånd för hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning. Om domstolen vid den efterföljande prövningen inte lämnar tillstånd till att utfärda en utredningsorder ska åklagaren återkalla densamma och informera den verkställande myndigheten om detta. Dessutom ersätts uppräknningen av hemliga tvångsmedel med en hänvisning till första stycket.

Övriga ändringar är språkliga.

3 kap.

10 § I avvaktan på domstolens beslut enligt 9 § första stycket får åklagaren, enligt de förutsättningar som anges i 27 kap. 9 a och 21 a §§ rättegångsbalken eller 17 § lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning, besluta att erkänna och verkställa en utredningsorder för kvarhållande av försändelse enligt 27 kap. 9 § rättegångsbalken eller för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, *hemlig rumsavlyssning* eller hemlig dataavläsning.

I paragrafen anges att åklagare i vissa fall kan meddela en verkställbarhetsförklaring i avvaktan på domstolens beslut. Övervägandena finns i avsnitt 11.3.

I bestämmelsen görs ett tillägg som innebär att åklagaren, i likhet med vad som gäller för övriga hemliga tvångsmedel, får meddela ett interimistiskt beslut att erkänna och verkställa en utredningsorder för hemlig rumsavlyssning. Hänvisningen till 27 kap. 21 a § rättegångsbalken innebär också att åklagaren interimistiskt får erkänna och verkställa en utredningsorder om tillträdestillstånd för hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning.

15.7 Förslaget till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning

4 § Ett tillstånd till hemlig dataavläsning *som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter* får beviljas vid en förundersökning om brott som avses i 27 kap. 18 a § andra stycket rättegångsbalken, om någon är skäligen misstänkt för brottet eller brotten och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Paragrafen reglerar under vilka förutsättningar tillstånd till hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter får beviljas under en förundersökning. Övervägandena finns i avsnitt 7.2 och 8.

Paragrafen motsvarar delvis hittillsvarande första stycket. Bestämmelserna i andra–fjärde styckena flyttas med vissa ändringar till en ny paragraf, se 4 a § första–tredje styckena.

Ändringarna i paragrafen innebär att den avgränsas till hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter. Vidare avgränsas paragrafen till fall där någon är skäligen misstänkt för brott. Det senare anges som en förutsättning för att tillstånd till hemlig dataavläsning enligt paragrafen ska få beviljas. Någon ändring i sak är inte avsedd. Avgränsningen av paragrafens tillämpningsområde föranleder följdändringar i 5 och 6 §§. I likhet med vad som hittills har gällt får hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter användas i motsvarande fall som hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får användas när det finns en skäligen misstänkt. Det framgår genom en hänvisning till 27 kap. 18 a § andra stycket rättegångsbalken. Utvidgningen av brottskatalogen och införandet av en straffvärdeventil för flerfaldig brottslighet i den paragrafen får alltså genomslag även för hemlig dataavläsning. Se vidare kommentaren till 27 kap. 18 a § rättegångsbalken.

4 a § Ett tillstånd enligt 4 § får endast avse ett avläsningsbart informationssystem som används, eller som det finns särskild anledning att anta har använts eller kommer att användas, av den misstänkte.

Ett tillstånd enligt 4 § som gäller kommunikationsavlyssnings-, kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter får även avse ett avläsningsbart informationssystem som det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

Ett tillstånd enligt 4 § som gäller kameraövervakningsuppgifter får endast avse en plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig. En sådan plats får dock inte vara någons stadigvarande bostad.

Trots tredje stycket får ett tillstånd enligt 4 § som gäller kameraövervakningsuppgifter avse den skäligen misstänkte i stället för en viss plats, om det finns särskilda skäl för det. Den hemliga dataavläsningen får då endast användas på en plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig. En sådan plats får dock inte vara någons stadigvarande bostad.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter när det finns en skäligen misstänkt. Övervägandena finns i avsnitt 10.1, 10.2 och 10.4.

Första–tredje styckena motsvarar hittillsvarande 4 § andra–fjärde styckena. Den grundläggande förutsättningen att någon ska vara skäligen misstänkt för ett brott utgår ur första stycket och framgår i stället av 4 §. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Genom *fjärde stycket* införs en möjlighet att knyta ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller kameraövervakningsuppgifter till den skäligen misstänkte i stället för en viss plats. Ett tillstånd får avse den skäligen misstänkte endast om det finns särskilda skäl för det. Sådana skäl kan finnas om det saknas rimliga förutsättningar att få tillgång till de uppgifter som behövs i utredningen genom hemlig kameraövervakning eller hemlig dataavläsning som gäller kameraövervakningsuppgifter avseende en viss plats. Det kan t.ex. gälla kartläggning av hur den misstänkte rör sig på platser där det är svårt att bedriva fysisk spaning utan att riskera upptäckt.

Det finns inget hinder mot att vid samma tillfälle meddela tillstånd till hemlig dataavläsning som avser såväl en viss plats som den skäligen misstänkte, om det finns förutsättningar för det.

Den hemliga dataavläsningen får endast användas på en plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig. Det innebär att åtgärden endast får verkställas på sådana platser. Ytterligare en begränsning är att den hemliga dataavläsningen aldrig får användas i någons stadigvarande bostad. De aktuella kraven har samma innebörd som i andra stycket. En skillnad i förhållande till det stycket är att kraven ska beaktas vid verkställigheten och inte vid tillståndsprövningen.

4 b § *Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsavlyssningsuppgifter får, om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen, även beviljas för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet eller brotten vid en förundersökning om brott som avses i 27 kap. 18 b § andra stycket rättegångsbalken.*

Hemlig dataavläsning enligt första stycket får endast avse ett avläsningsbart informationssystem som

1. det finns särskild anledning att anta att gärningsmannen eller någon annan som har medverkat till brottet eller brotten under den tid som tillståndet avser har använt eller kommer att använda, eller

2. det finns synnerlig anledning att anta att gärningsmannen eller någon annan som har medverkat till brottet eller brotten under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om användning av hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsavlyssningsuppgifter i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brott. Övervägandena finns i avsnitt 9.1.

Enligt *första stycket* får hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsavlyssningsuppgifter, utöver i de fall som avses i 4 §, även användas för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brott som avses i 27 kap. 18 b § andra stycket rättegångsbalken. Syftet med den hemliga dataavläsningen ska vara att kunna identifiera en misstänkt gärningsman. Om det finns en skäligen misstänkt person kan hemlig dataavläsning användas i syfte att identifiera ytterligare personer som skäligen misstanke kan riktas mot. När det gäller tillämpningsområdet och kravet på att åtgärden ska vara av synnerlig vikt för utredningen, se kommentaren till 27 kap. 18 b § rättegångsbalken.

I *andra stycket* anges kraven på samband mellan den person som den hemliga dataavläsningen riktas mot och det informationssystem som den hemliga dataavläsningen avser. Kraven motsvarar de som gäller enligt 27 kap. 18 b § tredje stycket rättegångsbalken, se kommentaren till den paragrafen.

5 § Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter får, *om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen*, beviljas för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet eller brotten vid en förundersökning om brott som avses i 27 kap. 19 b § andra stycket rättegångsbalken.

Hemlig dataavläsning enligt första stycket får endast avse ett avläsningsbart informationssystem som har använts vid ett brott eller i anslutning till en brottsplats vid brottstidpunkten eller som av någon annan anledning är av synnerlig vikt för utredningen.

I paragrafen regleras att tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter i vissa fall får beviljas för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brott och under vilka förhållanden en sådan åtgärd får vidtas. Övervägandena finns i avsnitt 7.2, 8 och 9.2.

I *första stycket* ersätts hänvisningen till 4 § med en hänvisning till 27 kap. 19 b § andra stycket rättegångsbalken. Hemlig dataavläsning enligt denna paragraf får alltså, i likhet med vad som hittills har gällt, användas vid samma brott som när det gäller hemlig övervakning av elektronisk kommunikation som används för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brott, se kommentaren till 27 kap. 19 b § rättegångsbalken. Som en följd av att hänvisningen till 4 § tas bort görs ett tillägg om att åtgärden ska vara av synnerlig vikt för utredningen. Någon ändring i sak är inte avsedd. Vidare slopas den särskilda begränsningen att avläsning eller upptagning av kommunikationsövervakningsuppgifter endast får avse förfluten tid. Det är alltså tillåtet att hämta in uppgifter om meddelanden i realtid vid hemlig dataavläsning enligt paragrafen.

Övriga ändringar är språkliga.

6 § Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter får beviljas vid en förundersökning om brott som avses i 27 kap. 20 d § andra stycket rättegångsbalken, *om någon är skäligen misstänkt för brottet eller brotten och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen*.

Ett tillstånd enligt första stycket får endast avse ett avläsningsbart informationssystem som används, eller som det finns särskild anledning att anta har använts eller kommer att användas, av den misstänkte.

Ett tillstånd enligt första stycket får endast avse en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. Om platsen är någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes, får tillstånd till hemlig dataavläsning beviljas endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där.

Trots tredje stycket får ett tillstånd enligt första stycket avse den skäligen misstänkte i stället för en viss plats, om det finns särskilda skäl för det. Den hemliga dataavläsningen får då endast användas på en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. Om platsen är någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes, får den hemliga dataavläsningen användas endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där.

Paragrafen reglerar förutsättningarna för att använda hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter. Övervägandena finns i avsnitt 7.2, 10.1, 10.2 och 10.4.

Ändringarna i *första stycket* innebär att hänvisningen till 4 § utgår och att de grundläggande förutsättningarna om skäligen misstanke och synnerlig vikt för utredningen framgår direkt av detta stycke. Någon ändring i sak är inte avsedd. Vilka brott som kan leda till hemlig dataavläsning enligt paragrafen framgår liksom hittills av en hänvisning till 27 kap. 20 d § andra stycket rättegångsbalken. De ändringar som görs där när det gäller straffvärdeventilerna för enstaka brott och flerfaldig brottslighet får alltså genomslag även för hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter.

Av *andra stycket*, som är nytt, följer att ett tillstånd enligt första stycket endast får avse ett avläsningsbart informationssystem som används, eller som det finns särskild anledning att anta har använts eller kommer att användas, av den misstänkte. Stycket motsvarar delvis hittillsvarande 4 § andra stycket. Någon ändring i sak är inte avsedd.

I *tredje stycket*, som motsvarar hittillsvarande andra stycket, görs följdändringar med anledning av att det genom fjärde stycket införs en möjlighet att knyta ett tillstånd till en person. Någon ändring i sak är inte avsedd.

Genom *fjärde stycket*, som är nytt, införs en möjlighet att knyta ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter till den skäligen misstänkte i stället för en viss plats. Ett tillstånd får avse den skäligen misstänkte endast om det finns särskilda skäl för det. Sådana skäl kan finnas om det saknas rimliga förutsättningar att få tillgång till de uppgifter som behövs i utredningen genom hemlig rumsavlyssning eller hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter avseende en viss plats. Ett exempel på en sådan situation är att den misstänkte för samtal som är intressanta för utredningen när han eller hon rör sig utomhus mellan olika platser.

Det finns inget hinder mot att vid samma tillfälle meddela tillstånd till hemlig dataavläsning som avser såväl en viss plats som den skäligen misstänkte, om det finns förutsättningar för det. Det kan t.ex. handla om att tillstånd till hemlig dataavläsning ges för dels en plats i form av den misstänktes bostad, dels den skäligen misstänkte som person för att man ska kunna avlyssna den misstänkte när han eller hon rör sig utomhus.

Den hemliga dataavläsningen får endast användas på en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla

sig. Det innebär att åtgärden endast får verkställas på sådana platser. Ytterligare en begränsning är att den hemliga dataavläsningen får användas i någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där. De aktuella kraven har samma innebörd som i tredje stycket. En skillnad i förhållande till det stycket är att kraven ska beaktas vid verkställigheten och inte vid tillståndsprövningen.

Bestämmelserna i hittillsvarande tredje stycket flyttas med vissa ändringar till en ny paragraf, se 6 a §.

6 a § Hemlig dataavläsning som gäller kameraövervaknings- eller rumsavlyssningsuppgifter får aldrig användas på en plats dit tillträdestillstånd enligt 13 § inte får beviljas.

Paragrafen, som är ny, innehåller ett förbud mot att använda hemlig dataavläsning som gäller kameraövervaknings- eller rumsavlyssningsuppgifter på vissa platser. Paragrafen utformas efter synpunkter från *Lagrådet*. Övervägandena finns i avsnitt 10.4.

Paragrafen motsvarar delvis hittillsvarande 6 § tredje stycket. Ändringen innebär att förbudet mot att använda hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter på vissa platser utvidgas till att omfatta även hemlig dataavläsning som gäller kameraövervakningsuppgifter.

7 § Ett tillstånd till hemlig dataavläsning får beviljas om *det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för*

1. att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 § lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, eller

2. att brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 § eller 1 a § den lagen kommer att utövas inom en organisation eller grupp och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Ett tillstånd enligt första stycket får beviljas endast om åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra sådan brottslig verksamhet som anges i det stycket.

Hemlig dataavläsning som gäller kameraövervakningsuppgifter får användas endast på en plats där den person som anges i första stycket kan antas komma att uppehålla sig. En sådan plats får dock inte vara någons stadigvarande bostad.

Ett tillstånd får inte avse rumsavlyssningsuppgifter.

I paragrafen finns bestämmelser om vad som gäller för tillstånd till hemlig dataavläsning vid sådana förhållanden som kan ligga till grund för tillstånd till hemliga tvångsmedel enligt lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (preventivlagen). Övervägandena finns i avsnitt 6.1.

Med anledning av införandet av den nya 1 a § preventivlagen ändras *första stycket andra punkten* vad avser hänvisningen till vilken brottslig verksamhet som omfattas av bestämmelsen.

Övriga ändringar är språkliga och redaktionella.

14 § Frågor om hemlig dataavläsning prövas av rätten på ansökan av *åklagaren*. En ansökan om hemlig dataavläsning enligt 9 § ska dock göras av Säkerhetspolisen.

Prop. 2022/23:126 *Om ansökan avser den skäligen misstänkte enligt 4 a § fjärde stycket eller 6 § fjärde stycket, ska åklagaren i samband med ansökan föreslå sådana villkor som avses i 18 § första stycket 4.*

I paragrafen finns regler om att rätten prövar ansökan om hemlig dataavläsning och om vem som ska göra ansökan. Övervägandena finns i avsnitt 10.3.

I *första stycket* görs en språklig ändring.

Genom *andra stycket*, som är nytt, införs en ny skyldighet för åklagaren i vissa fall. Om en ansökan om hemlig dataavläsning som gäller kameraövervakningsuppgifter eller rumsavlyssningsuppgifter avser den skäligen misstänkte i stället för en viss plats, ska åklagaren i samband med ansökan till rätten föreslå villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan. Åklagarens förslag till villkor kan t.ex. tas in i ansökan eller i en promemoria som ges in till rätten.

15 § Frågor om hemlig dataavläsning under en förundersökning prövas av den domstol som anges i 19 kap. rättegångsbalken. Om förundersökningen avser ett brott som anges i 27 kap. 34 § rättegångsbalken, får frågan även prövas av Stockholms tingsrätt.

Frågor om hemlig dataavläsning enligt 7 och 8 §§ prövas av *den domstol som är behörig enligt 6 § lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott.*

Frågor om hemlig dataavläsning enligt 9 eller 10 § prövas av Stockholms tingsrätt.

Paragrafen anger vilken domstol som är behörig att pröva frågor om tillstånd till hemlig dataavläsning. Övervägandena finns i avsnitt 6.3 och 8.

Ändringen i *första stycket* är en följd av att hänvisningen i 27 kap. 34 § rättegångsbalken ersätts med en uppräknning av vissa brott.

Med anledning av införandet av den nya 1 a § preventivlagen införs en ny bestämmelse i *andra stycket* om att frågor om hemlig dataavläsning i syfte att förhindra vissa särskilt allvarliga brott som anges i preventivlagen ska prövas enligt forumbestämmelsen i 6 § preventivlagen, se kommentaren till den paragrafen.

Av *tredje stycket*, som delvis motsvarar hittillsvarande *andra stycket*, framgår att hemlig dataavläsning för särskild kontroll av vissa utläningar ska prövas av Stockholms tingsrätt.

17 § Om det kan befaras att det skulle medföra en fördröjning av väsentlig betydelse för utredningen eller för möjligheterna att förebygga, förhindra eller upptäcka den brottsliga verksamheten att inhämta rättsens tillstånd i *en fråga* om hemlig dataavläsning, får tillstånd ges av åklagaren i avvaktan på rättsens beslut. Ett sådant tillstånd får dock aldrig avse hemlig dataavläsning vid särskild utlänningskontroll enligt 9 §.

Om åklagaren har gett ett tillstånd enligt första stycket, ska åklagaren *snarast möjligt* skriftligt anmäla beslutet till rätten. I anmälan ska skälen för åtgärden anges. Rätten ska skyndsamt pröva ärendet. Om rätten finner att det inte finns skäl för åtgärden, ska den upphäva beslutet.

Om åklagarens beslut har verkställts innan rätten gjort en prövning som avses i *andra stycket*, ska rätten pröva om det funnits skäl för åtgärden. Om rätten finner att det saknats sådana skäl, får de uppgifter som lästs av eller tagits upp inte

I paragrafen finns bestämmelser om möjligheten för åklagaren att bevilja interimistiska beslut om hemlig dataavläsning och om rättens prövning av sådana beslut. Övervägandena finns i avsnitt 11.1.

Ändringen i *första stycket* innebär att det införs en möjlighet för åklagaren att fatta interimistiska beslut om hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter.

Övriga ändringar är språkliga.

18 § I ett tillstånd till hemlig dataavläsning ska följande anges:

1. vilken tid tillståndet avser,
2. vilket avläsningsbart informationssystem tillståndet avser,
3. vilken typ av uppgift enligt 2 § första stycket som får läsas av eller tas upp,
4. villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan, och
5. vem som är skäligen misstänkt för brottet *eller brotten*, vid åtgärd som gäller rumsavlyssningsuppgifter.

Om tillståndet avser en plats enligt 4 a § tredje stycket, 6 § tredje stycket eller 7 § tredje stycket ska även platsen anges i tillståndet. Om tillståndet är förenat med ett tillträdestillstånd enligt 12 §, ska det anges i beslutet.

Om tillståndet avser den skäligen misstänkte enligt 4 a § fjärde stycket eller 6 § fjärde stycket, ska det anges i beslutet.

Tiden för tillståndet får inte bestämmas längre än nödvändigt. När det gäller tid som infaller efter beslutet får tiden inte överstiga en månad från dagen för beslutet.

Paragrafen reglerar vad ett beslut om tillstånd till hemlig dataavläsning ska innehålla. Övervägandena finns i avsnitt 6.1.

I *första stycket* görs en följdändring med anledning av att det i 27 kap. 20 d § andra stycket 6 rättegångsbalken införs en straffvärdeventil för flerfaldig brottslighet.

I *andra stycket* införs en bestämmelse som anger att om ett tillstånd till hemlig dataavläsning utanför en förundersökning gäller kameraövervakningsuppgifter ska tillståndet innehålla en uppgift om plats.

Tredje stycket, som är nytt, innebär att om ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller kameraövervaknings- eller rumsavlyssningsuppgifter avser den skäligen misstänkte i stället för en viss plats, ska det anges i beslutet.

Fjärde stycket motsvarar hittillsvarande tredje stycket.

Övriga ändringar är redaktionella.

27 § Hemlig dataavläsning enligt 2 § första stycket 6 eller 7 får inte avse uppgifter som enligt 27 kap. 2 § rättegångsbalken hindrar beslag.

Hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsavlyssnings- eller rumsavlyssningsuppgifter får inte avse uppgifter i telefonsamtal, samtal eller andra meddelanden eller tal där någon som yttrar sig, på grund av bestämmelserna i 36 kap. 5 § andra–sjätte styckena rättegångsbalken, inte skulle ha kunnat höras som vittne om det som har sagts eller på annat sätt kommit fram.

Om det under verkställigheten kommer fram uppgifter som omfattas av första eller andra *stycket* ska verkställigheten omedelbart avbrytas och upptagningar och uppteckningar omedelbart förstöras i de delar som de omfattas av förbudet.

Prop. 2022/23:126 I paragrafen regleras förbud att i vissa fall läsa av eller ta upp vissa uppgifter.

I *första stycket* görs en redaktionell ändring med anledning av den ändring i 27 kap. 2 § rättegångsbalken som trädde i kraft den 1 juni 2022. Av förbiseende gjordes inte denna ändring vid det tillfället.

I *tredje stycket* görs en språklig ändring.

28 § När hemlig dataavläsning används eller har använts under en förundersökning ska det som gäller för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 23 a och 24 §§ rättegångsbalken *i lydelsen före den 1 oktober 2023* tillämpas för åtgärden. Det som gäller för hemlig rumsavlyssning ska dock tillämpas för hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter.

För underrättelse till en enskild vid hemlig dataavläsning under förundersökning gäller 27 kap. 31–33 §§ rättegångsbalken. Det som anges där om

- hemlig kameraövervakning ska tillämpas för hemlig dataavläsning som gäller kameraövervakningsuppgifter
- hemlig rumsavlyssning ska tillämpas för hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter
- hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation ska tillämpas för hemlig dataavläsning i övrigt
- telefonnummer, annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning ska avse avläsningsbart informationssystem.

Paragrafen reglerar vad som gäller bl.a. beträffande hur överskottsinformation får användas vid hemlig dataavläsning under en förundersökning. Övervägandena finns i avsnitt 12.2.

Tillägget i *första stycket* innebär att hänvisningen till rättegångsbalkens bestämmelser avser lydelsen bestämmelserna hade före den 1 oktober 2023. Lagen om hemlig dataavläsning har trätt i kraft efter att utredningen redovisade sitt uppdrag. Utredningens överväganden om överskottsinformation omfattar således inte hemlig dataavläsning. Ändringarna är en följd av de ändrade reglerna för användning av överskottsinformation samt bevarande och behandling av uppgifter från hemliga tvångsmedel enligt 27 kap. 23 a och 24 §§ rättegångsbalken och innebär inte någon ändring i sak. De ändrade reglerna om hemlig rumsavlyssning i 27 kap. 20 d § rättegångsbalken, som 27 kap. 23 a § samma balk hänvisar till, får dock genomslag även vad gäller användning av överskottsinformation vid hemlig dataavläsning.

29 § När hemlig dataavläsning används eller har använts i fall som anges i 7 § ska 12 och 13 §§ lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott *i lydelsen före den 1 oktober 2023* tillämpas.

För underrättelse till en enskild vid hemlig dataavläsning i fall som anges i 7 § gäller 16–18 §§ lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott. Det som anges där om

- hemlig kameraövervakning ska tillämpas för hemlig dataavläsning som gäller kameraövervakningsuppgifter
- hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation ska tillämpas för hemlig dataavläsning i övrigt
- telefonnummer, annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning ska avse avläsningsbart informationssystem.

Paragrafen reglerar bl.a. hur överskottsinformation får användas vid hemlig dataavläsning i preventivlagsfallen. Övervägandena finns i avsnitt 12.2.

Tillägget i *första stycket* innebär att hänvisningen till bestämmelserna i preventivlagen avser lydelsen bestämmelserna hade före den 1 oktober 2023. Lagen om hemlig dataavläsning har trätt i kraft efter att utredningen redovisade sitt uppdrag. Utredningens överväganden om överskottsinformation omfattar således inte hemlig dataavläsning. Ändringarna är en följd av de ändrade reglerna för användning av överskottsinformation samt bevarande och behandling av uppgifter från tvångsmedelsanvändning enligt 12 och 13 §§ preventivlagen och innebär inte någon ändring i sak. De ändrade förutsättningarna för preventiv tvångsmedelsanvändning i 1 § preventivlagen, som 12 § samma lag hänvisar till, får dock genomslag även vad gäller användning av överskottsinformation vid hemlig dataavläsning.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2023.
2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för tillstånd som har beviljats före ikraftträdandet.

Övergångsbestämmelsen i punkt 2 införs och utformas enligt *Lagrådets* förslag. Övervägandena finns i avsnitt 13.

Enligt *första punkten* träder lagen i kraft den 1 oktober 2023.

I *andra punkten* anges att äldre föreskrifter fortfarande gäller för tillstånd som har beviljats före ikraftträdandet. Det innebär bl.a. att det inte är tillåtet att hämta in uppgifter om meddelanden i realtid om ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsövervakningsuppgifter enligt 5 § har meddelats före ikraftträdandet.

Sammanfattning av betänkandet Rättssäkerhetsgarantier och hemliga tvångsmedel (SOU 2018:61)

Vårt uppdrag och arbetssätt

Vi ska enligt direktiven (1) undersöka hur rättssäkerhetsgarantierna och mekanismerna till skydd för den personliga integriteten vid användning av hemliga tvångsmedel för särskilt allvarlig eller på annat sätt samhällsfarlig brottslighet har tillämpats från och med den 1 januari 2012, (2) analysera om regelverket är förenligt med de krav som regeringsformen och Europakonventionen ställer och (3) föreslå de författningsändringar och andra åtgärder som behövs om regleringen enligt utredningens bedömning inte skulle vara förenlig med kraven.

Undersökningen har utgått från samtal med aktörer som arbetar med hemliga tvångsmedel, uttalanden av Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden ("SIN") och en genomgång av meddelade tillstånd till hemlig rumsavlyssning. Sekreteraren har suttit med vid domstolssammanträden i ärenden om hemliga tvångsmedel och vid Advokatsamfundets seminarium för offentlig ombud. Vi har även samrått med andra utredningar.

Hemliga tvångsmedel

De hemliga tvångsmedlen är straffprocessuella tvångsmedel som den berörde inte är medveten om och som kan antas äga rum mot hans eller hennes vilja. Vårt uppdrag rör hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning och postkontroll.

För all användning av tvångsmedel gäller, vid sidan av kravet på uttryckligt lagstöd (legalitetsprincipen), tre allmänna principer: ändamålsprincipen, behovsprincipen och proportionalitetsprincipen. Tvångsmedlet ska således endast användas för det ändamål det är avsett för, endast när det finns ett behov av att använda tvångsmedlet – någon mindre ingripande åtgärd ska i princip inte stå till buds – och åtgärden ska vara proportionerlig i förhållande till de men som åtgärden innebär. De flesta hemliga tvångsmedlen får bara användas efter beslut av domstol och endast om det är av synnerlig vikt för brottsutredningen eller för att förhindra brottslig verksamhet.

Hemlig övervakning och avlyssning av elektronisk kommunikation

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation innebär att uppgifter (metadata) i hemlighet hämtas in om elektroniska meddelanden, t.ex. samtal, sms eller epost. Det görs bl.a. i form av samtalslistor. Genom tvångsmedlet kan man också få reda på vilka kommunikationsutrustningar (t.ex. en telefon) som funnits i ett visst område eller på vilka platser en sådan utrustning har varit. Det går också att hindra samtal och andra meddelanden från att nå mottagaren. Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ger inte tillgång till innehållet i meddelandena, t.ex. vad som sägs i samtalet eller vad det står i sms:et eller mejlet.

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får användas vid en förundersökning om brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader eller vid förundersökning om vissa särskilt angivna brott. Om det ska användas för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet gäller samma krav som för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation innebär att den brottsbekämpande myndigheten även får del av innehållet i meddelandena, t.ex. vad som står i ett sms eller sägs i ett samtal. Tvångsmedlet får användas vid en förundersökning om brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år eller för vissa särskilt angivna brott, som utreds av Säkerhetspolisen. Det får också användas om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år.

Både hemlig övervakning och hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får användas i preventivt syfte för vissa särskilt angivna brott, som främst faller under Säkerhetspolisens ansvarsområde.

Hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning

Hemlig kameraövervakning innebär att man i hemlighet använder kamerautrustning för optisk personövervakning. Det får användas under samma förutsättningar som hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får användas för.

Vid hemlig rumsavlyssning används utrustning för att ta upp ljud i form av tal i enrum, samtal mellan andra eller förhandlingar vid sammanträden eller andra sammankomster som allmänheten inte har tillträde till. Tvångsmedlet får användas vid förundersökning om brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år, spioneri, viss form av företagsspioneri och vissa andra särskilt angivna brott, om det kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i fyra år.

Postkontroll

Postkontroll under förundersökning innebär att ett befodringsföretag kvarhåller de försändelser som omfattas av kontrollen. De hålls kvar till dess frågan om beslag har avgjorts, utan att meddelande om åtgärden lämnas till avsändaren, mottagaren eller någon annan. Postkontroll i preventivt syfte innebär därutöver att försändelsen får öppnas, undersökas och granskas.

Postkontroll under förundersökning får användas om försändelsen skulle få tas i beslag hos mottagaren och det för brottet är föreskrivet fängelse i ett år eller mer.

I preventivt syfte får postkontroll användas under samma förutsättningar som gäller för hemlig övervakning och avlyssning av elektronisk kommunikation samt för hemlig kameraövervakning.

Grundläggande rättigheter och skyldigheter

I regeringsformen och Europakonventionen stadgas flera grundläggande rättigheter för enskilda. Några av dem avser privatlivet och den personliga integriteten. Det finns också rättigheter som rör rättssäkerhet, bl.a. att en rättegång ska vara rättvis. Andra rättigheter rör yttrande- och informations-

frihet. Alla fri- och rättigheter är inte absoluta utan får begränsas under vissa förutsättningar. Vad gäller hemliga tvångsmedel kan särskilt nämnas följande.

Det måste vara förutsebart när hemliga tvångsmedel får användas. Reglerna måste vara så klara och detaljerade att medborgarna skyddas från godtyckliga övervakningsåtgärder. Bl.a. ska det finnas föreskrivet karaktären på de brott som kan ge upphov till ett tvångsmedelsbeslut, en definition av den kategori personer som skulle kunna riskera att bli föremål för tvångsmedlet, en begränsning i tid för hur länge åtgärden får pågå, förfaranderegler för granskning, användning och lagring av den erhållna informationen, försiktighetsåtgärder vid överföring av uppgifter till andra parter och förutsättningar för när materialet (t.ex. inspelningar) kan eller måste raderas. Verkställda åtgärder ska dokumenteras.

Kontroll och tillsyn av tvångsmedelsanvändningen bör ske vid tre tillfällen: genom beslut om tvångsmedelsanvändning (förhandskontroll), under verkställandet och efter att åtgärden upphört.

Tillståndsgivaren, gärna en domare, måste kunna göra en egen bedömning både om huruvida skälig misstanke föreligger och om åtgärden är nödvändig och proportionell. Innehållet i beslutet måste klart och tydligt identifiera den person som ska övervakas.

Tillsynsorganet måste vara oberoende i förhållande till den verkställande myndigheten samt ha tillräckliga befogenheter och behörigheter för att genomföra en fortlöpande kontroll av tvångsmedelsanvändningen.

Den som varit föremål för en hemlig tvångsåtgärd ska underrättas om det, om det inte riskerar att äventyra syftet med åtgärden eller t.ex. avslöja den brottsbekämpande myndighetens hemliga arbetsmetoder eller agenter.

Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens tillsyn

SIN utövar tillsyn över de brottsbekämpande myndigheternas tvångsmedelsanvändning. Nämndens kritik mot myndigheterna har ofta gällt dokumentation, förstöring av material och underrättelser i efterhand till enskild. Kritik mot Åklagarmyndigheten har främst avsett sena beslut om förstöring av material och om underrättelse till enskild, medan den mot Polismyndigheten ofta rört att material inte förstörts i omedelbar anslutning till åklagarens beslut. SIN har även uppmärksammat att hemliga övervakningsåtgärder i några få fall har fortgått efter att tillståndstiden löpt ut. Generellt sett har dock tvångsmedelsåtgärderna utförts i enlighet med gällande tillstånd.

Överlag verkar de myndigheter som står under tillsyn ge SIN bra biträde. Granskningarna har dock försvårats av att myndigheternas dokumentation i vissa fall varit bristfällig.

Tidigare översyner

Hemliga tvångsmedel och dess rättssäkerhetsgarantier har genom åren varit föremål för flera utredningar. Av särskilt intresse för vårt uppdrag är det betänkande som Utredningen om vissa hemliga tvångsmedel lämnade år 2012. Utredningen hade som uppdrag bl.a. att ta ställning till om lagen om hemlig rumsavlyssning, preventivlagen och utredningslagen skulle permanentas. Utredningen bedömde att regleringen av tvångsmedlen och

dess rättssäkerhetsgarantier levde upp till regeringsformens och Europakonventionens krav samt att bestämmelserna i lagarna, med vissa justeringar, skulle permanentas.

På senare tid har flera utredningar om hemliga tvångsmedel tillsatts, bland dem kan följande nämnas. Utredningen om hemlig dataavläsning föreslog hösten 2017 att ett nytt tvångsmedel, hemlig dataavläsning, ska införas. Beslagsutredningen föreslog i december 2017 förändringar i rättegångsbalkens kapitel om hemliga tvångsmedel och att de nya tvångsmedlen kopiering och undersökning på distans ska införas. Utredningen om regeländringar för vissa hemliga tvångsmedel, som fick i uppdrag att analysera och ta ställning till om tillstånd till hemlig avlyssning och övervakning kan knytas enbart till person, föreslog i april 2018 ett förenklat tillståndsförfarande för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation i vissa fall. Det ska även nämnas att vi i oktober 2017 lämnade ett delbetänkande om lagring av uppgifter om elektronisk kommunikation i brottsbekämpande syfte (datalagring).

Våra överväganden och förslag

Vår undersökning och analys har resulterat i följande bedömningar och förslag.

Precisa lagregler och begränsningar

Bestämmelserna om vilket slags brottslighet och vilken personkrets som aktuella hemliga tvångsmedel får användas mot uppfyller de krav som regeringsformen och Europakonventionen ställer på precision och förutsebarhet, med ett undantag: hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation kan enligt bestämmelsens ordalydelse avse meddelanden mellan personer som varken är misstänkta eller kan ha upplysningar om brott. Vi föreslår därför att hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation endast får avse meddelanden som den som åtgärden riktas mot deltar i.

Det har framkommit att platsen som ska omfattas av hemlig rumsavlyssning anges olika specifikt i tillstånden. Vi har sett exempel på att i princip en hel stad anges som plats. Enligt vår mening måste tillståndet som huvudregel avse en så tydligt begränsad yta, så att det vid tillståndsprövningen ska vara möjligt att överblicka risken för onödiga integritetsintrång. Vida platser bör förenas med särskilda villkor. Det som framkommit har emellertid inte föranlett oss att lämna något förslag på författningsändringar eller andra åtgärder.

Förhandskontroll

Hemliga tvångsmedel under förundersökning och i preventivt syfte kräver tillstånd av domstol. I brådskande fall kan åklagaren meddela ett interimistiskt tillstånd, som sedan prövas av rätten. Systemet med domstolsprövning och med interimistiska åklagarbeslut fungerar bra och uppfyller kraven i regeringsformen och Europakonventionen. Det finns dock ett behov av mer vägledande överrättspraxis.

Kraven på vad rättens och åklagarens beslut ska innehålla är tillräckliga, med undantag för vad gäller tillstånd till postkontroll. De besluten riskerar

att bli oprecisa och inte tillräckligt avgränsade, eftersom det inte finns någon skyldighet att ange vilka försändelser som tillståndet omfattar. Vi föreslår att en sådan skyldighet införs.

Offentliga ombud bevakar enskildas integritetsintressen vid tillståndsprocessen för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning. Systemet med offentliga ombud fungerar bra och bidrar utöver andra rättssäkerhetsgarantier till att uppfylla kraven avseende förhandskontroll i regeringsformen och Europakonventionen.

Rättssäkerhetsgarantier vid verkställandet

Det finns ett förbud mot att avlyssna vissa samtal och andra meddelanden, t.ex. bikt inför en präst. Avlyssningsförbudet uppfyller kraven i regeringsformen och Europakonventionen.

Det finns begränsningar för hur de brottsbekämpande myndigheterna får använda överskottsinformation, dvs. uppgifter som kan användas för andra ändamål än det som legat till grund för tillståndet att använda hemliga tvångsmedel. Bestämmelserna om hur överskottsinformation får användas är av olika anledningar inte förenliga med kraven i Europakonventionen. De är otydliga och det är oklart om uttryckligt lagstöd finns för all avsedd användning. Därtill kan vissa av begränsningarna i enskilda fall leda till att Sverige inte kan uppfylla Europakonventionens krav på att förhindra och utreda brott som begås mot enskildas privatliv. Vi föreslår därför att bestämmelserna om överskottsinformation i rättegångsbalken och preventivlagen förändras. Vidare föreslår vi att överskottsinformation ska få användas i större utsträckning för att bekämpa brott samt att överskottsinformation inte ska få användas utan beslut från åklagare.

I både rättegångsbalken och preventivlagen regleras när upptagningar och uppteckningar ska förstöras. Utformningen av bestämmelsen i rättegångsbalken överensstämmer inte med hur den tillämpas. En tillämpning enligt ordalydelsen kan i det enskilda fallet innebära att en misstänkt rätt till en rättvis rättegång kränks. Vi föreslår därför att bestämmelsen ändras, så att den bättre stämmer överens med hur den tillämpas och med rätten till en rättvis rättegång. Med vårt förslag blir det tydligare när material från hemliga tvångsmedel ska bevaras och förstöras. Förslaget föranleder även en följdändring i lagen om särskild utlänningskontroll. Bestämmelserna om granskning av materialet är förenliga med kraven i regeringsformen och Europakonventionen.

Brottsbekämpande myndigheter dokumenterar inte alltid åtgärder hänförliga till hemliga tvångsåtgärder, trots föreskrifter och riktlinjer härom. Dokumentation är nödvändig för en välfungerande tillsyn. Vi föreslår därför att det införs en lagstadgad dokumentationsplikt.

Underrättelse och efterhandskontroll

Som huvudregel ska den som utsatts för ett hemligt tvångsmedel underrättas om det i efterhand. Det går emellertid att skjuta upp och senare underlåta underrättelse, om det behövs på grund av sekretess. Om myndigheten beslutar att underlåta underrättelse ska det meddelas till SIN. För Säkerhetspolisens användning av de aktuella hemliga tvångsmedlen

gäller normalt ingen underrättelseskyldighet. Systemet med underrättelser är förenligt med kraven i regeringsformen och Europakonventionen.

Systemet med tillsyn av bl.a. SIN, Justitiekanslern och Riksdagens ombudsmän (Justitieombudsmannen) samt genom regeringens skrivelse till riksdagen uppfyller de krav som ställs på efterhandskontroll i regeringsformen och Europakonventionen.

Det finns en möjlighet att begära skadestånd för den som blivit utsatt för olaglig användning av hemliga tvångsmedel. Däremot kan domstolen inte avvisa bevisning endast för att den kommit från olaglig användning av hemliga tvångsmedel. Det är förenligt med allmänna principer om bevisföring och strider varken mot regeringsformen eller Europakonventionen.

Insyn, sekretess och överföring av information

Om hemliga tvångsåtgärder har använts under en förundersökning utgör uppgifterna, upptagningarna och uppteckningarna en del av förundersökningsmaterialet. Den misstänkte har i samband med slutdelgivning av förundersökningen rätt att ta del av allt material som ligger till grund för åtalet och som bedöms relevant för rättegången, dvs. i princip det som finns i förundersökningsprotokollet. Den misstänkte har även rätt att ta del av förundersökningens sidomaterial, såvida det inte av hänsyn till allmänt eller enskilt intresse är av synnerlig vikt att sekretessbelagd uppgift i materialet inte röjs. Den misstänkte har däremot inte någon rätt till insyn i domstolens tvångsmedelsärende på grund av partsställning. Rätten till insyn och förevarande begränsningar är förenlig med kraven i regeringsformen och Europakonventionen.

För att rätten till insyn och därmed en rättvis rättegång inte endast ska bli en chimär är det viktigt att sidomaterialet lätt kan överskådas. För att säkerställa att så sker föreslår vi att den misstänkte ska få en förteckning över förundersökningens sidomaterial, om han eller hon begär det.

Konsekvenser och genomförande

Våra förslag innebär ett stärkt skydd för integriteten och en bättre rättssäkerhet, främst i form av tydligare och mer precisa regler. Förslaget om utvidgade möjligheter att använda överskottsinformation från hemliga tvångsåtgärder bedöms leda till att brottsuppleringen ökar något. Vi bedömer att förslagen inte kommer att få några offentligfinansiella effekter eller påverka miljön. De kommer inte heller att få några andra sådana konsekvenser som anges i kommittéförordningen.

Regleringen bör träda i kraft den 1 juli 2019

Betänkandets lagförslag

Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken

dels att 23 kap. 21 a § samt 27 kap. 9, 20, 23 a och 24 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny 35 §.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

23 kap.

21 a §¹

Så snart åtal har beslutats har den misstänkte och försvararen rätt att på begäran få en papperskopia av protokoll eller anteckningar från förundersökningen. Om en offentlig försvarare har förordnats för den misstänkte, ska en kopia lämnas eller sändas till försvararen.

Så snart åtal har beslutats har den misstänkte och försvararen rätt att på begäran få en papperskopia av protokoll eller anteckningar från förundersökningen *samt en förteckning över sådana handlingar som avses i andra stycket*. Om en offentlig försvarare har förordnats för den misstänkte, ska en kopia *av protokollet eller anteckningarna* lämnas eller sändas till försvararen.

Den misstänkte och försvararen har också rätt att på begäran få en kopia av handlingar som innehåller sådant som har förekommit vid förundersökningen och som inte ingår i protokollet eller anteckningarna. En sådan kopia behöver inte lämnas om det finns

1. risk för att sekretessbelagd uppgift obehörigen kommer att lämnas vidare, eller

2. hinder mot det med hänsyn till materialets omfattning eller karaktär.

När den misstänkte eller försvararen får ta del av ett protokoll eller en annan handling som innehåller sekretessbelagd uppgift, får ett förbehåll göras i enlighet med 10 kap. 4 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

27 kap.

9 §²

Rätten får förordna, att försändelse som får tas i beslag och som väntas komma in till ett befordringsföretag *skall*, när försändelsen kommer in, hållas kvar till dess frågan om beslag har avgjorts. Fråga därom får tas upp

Rätten får förordna att försändelse som får tas i beslag och som väntas komma in till ett befordringsföretag *ska*, när försändelsen kommer in, hållas kvar till dess frågan om beslag har avgjorts. Fråga därom får tas upp

¹ Senaste lydelse 2017:176.

² Senaste lydelse 1993:602.

endast på yrkande av undersökningsledaren eller åklagaren.

Ett förordnande *skall* meddelas att gälla viss tid, högst en månad, från den dag då förordnandet delgavs befordringsföretaget. I förordnandet *skall* det tas in en underrättelse om att meddelande om åtgärden inte utan tillstånd av undersökningsledaren eller åklagaren får lämnas till avsändaren, mottagaren eller någon annan.

När en försändelse på grund av ett förordnande hållits kvar, *skall* befordringsföretaget utan dröjsmål göra anmälan hos den som har begärt förordnandet. Denne *skall* omedelbart pröva, om beslag *skall* ske.

endast på yrkande av undersökningsledaren eller åklagaren.

Ett förordnande *ska* meddelas att gälla viss tid, högst en månad, från den dag då förordnandet delgavs befordringsföretaget. I förordnandet *ska* det *anges vilka försändelser förordnandet omfattar och* tas in en underrättelse om att meddelande om åtgärden inte utan tillstånd av undersökningsledaren eller åklagaren får lämnas till avsändaren, mottagaren eller någon annan.

När en försändelse på grund av ett förordnande hållits kvar *ska* befordringsföretaget utan dröjsmål göra anmälan hos den som har begärt förordnandet. Denne *ska* omedelbart pröva om beslag *ska* ske.

20 §³

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får, om inte annat följer av andra stycket, endast ske om någon är skäligen misstänkt för brottet och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen. Åtgärden får endast avse

1. ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som under den tid som tillståndet avser innehas eller har innehafts av den misstänkte eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av den misstänkte, eller

2. ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får, utöver vad som anges i första stycket, ske i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet, om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen. Övervakning som innebär att uppgifter hämtas in om meddelanden får dock endast avse förfluten tid.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får endast avse meddelanden som den misstänkte deltar i eller utförs för att kunna utröna om det är fråga om ett sådant meddelande. Om det under avlyssningen kommer fram att den

³ Senaste lydelse 2012:281.

misstänkte inte deltar i meddelandet, ska avlyssningen omedelbart avbrytas.

Avlyssning eller övervakning får inte avse meddelanden som endast överförs eller har överförts i ett elektroniskt kommunikationsnät som med hänsyn till sin begränsade omfattning och omständigheterna i övrigt får anses vara av mindre betydelse från allmän kommunikationssynpunkt.

23 a §⁴

Om det vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation eller hemlig kameraövervakning har kommit fram uppgifter om ett annat brott än det som har legat till grund för beslutet om avlyssning eller övervakning, får uppgifterna användas för att utreda brottet. Förundersökning eller motsvarande utredning om brottet får dock inledas på grund av dessa uppgifter endast om

Om det inte finns hinder enligt andra bestämmelser, får upptagningar och uppteckningar samt uppgifter som framkommit vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning eller åtgärd som avses i 9 eller 9 a §, efter beslut från åklagare, användas för andra ändamål än det som legat till grund för tillståndet. Åklagaren får besluta om sådan användning endast om skälen för den uppväger det men som användningen kan antas innebära för den som uppgifterna avser, utredningen eller något annat motstående intresse.

1. det är föreskrivet fängelse i ett år eller däröver för brottet och det kan antas att brottet inte leder till endast böter, eller

2. det finns särskilda skäl.

Om det vid hemlig rumsavlyssning har kommit fram uppgifter om ett annat brott än det som har legat till grund för beslutet om hemlig rumsavlyssning, får uppgifterna användas för att utreda brottet endast om det är fråga om

1. brott som anges i 20 d §, eller

2. annat brott, om det är föreskrivet fängelse i tre år eller däröver för brottet.

Om det har kommit fram uppgifter om förestående brott, får

24 §⁵

En upptagning eller uppteckning som har gjorts vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning ska granskas snarast möjligt. I fråga om sådan granskning tillämpas 12 § första stycket.

Upptagningar och uppteckningar som avses i första stycket ska, *i de delar de är av betydelse från brottsutredningssynpunkt*, bevaras till dess förundersökningen har lagts ned eller avslutats eller, om åtal väckts, målet har avgjorts slutligt. I de delar som upptagningarna och uppteckningarna är av betydelse för att förhindra förestående brott ska de bevaras så länge det behövs för att förhindra brott. De ska därefter förstöras.

Trots andra stycket får brottsutredande myndigheter behandla uppgifter från upptagningar och uppteckningar i enlighet med vad som är särskilt föreskrivet i lag. Uppgifter från hemlig rumsavlyssning får dock behandlas endast om de rör förestående brott eller brott som avses i 23 a § andra stycket.

Upptagningar och uppteckningar som avses i första stycket ska bevaras till dess förundersökningen har lagts ned eller avslutats eller, om åtal väckts, målet har avgjorts slutligt. I de delar som upptagningarna och uppteckningarna är av betydelse för att förhindra förestående brott ska de *därutöver* bevaras så länge det behövs för att förhindra brott. De ska därefter förstöras.

Upptagningar och uppteckningar som används vid en annan förundersökning med stöd av bestämmelserna i 23 a § ska, trots vad som föreskrivs i första stycket om förstörande, bevaras till dess den förundersökningen har lagts ned eller avslutats eller, om åtal väckts, målet har avgjorts slutligt. De ska därefter förstöras.

Upptagningar och uppteckningar får förstöras tidigare än vad som framgår av andra och tredje styckena om den misstänkte medger det.

35 §

Beslut och andra åtgärder som rör hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning eller förordnande som avses i 9 eller 9 a § ska dokumenteras om de avser

⁵ Senaste lydelse 2014:1419.

- 1. verkställighet av tillståndet,*
- 2. avlysningsförbudet i 22 §,*
- 3. upphävande av tillståndet,*
- 4. användning av upptagningar, uppteckningar och uppgifter som avses i 23 a §,*
- 5. förstörande som avses i 22 § tredje stycket eller 24 § andra eller tredje stycket,*
- 6. åtgärder som avses i 25 a §, eller*
- 7. underrättelse till enskild.*

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2019.
 2. För uppgifter från tvångsåtgärder som verkställts före ikraftträdandet gäller 27 kap. 23 a och 24 §§ i den äldre lydelsen.

Förslag till lag om ändring i lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll

Prop. 2022/23:126
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 22 § lagen (1991:572) om särskild utlänningskontroll ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

22 §¹

En upptagning eller uppteckning som har gjorts vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation ska granskas snarast möjligt. Granskningen får utföras endast av rätten, Säkerhetspolisen, Polismyndigheten eller en åklagare.

Om upptagningen eller uppteckningen innehåller något som inte är av betydelse för ändamålet med avlyssningen, ska den i denna del omedelbart förstöras efter granskningen. I fråga om brott eller förestående brott som inte är av betydelse för ändamålet med avlyssningen ska dock 27 kap. 24 § andra *och tredje styckena* rättegångsbalken tillämpas.

Om upptagningen eller uppteckningen innehåller något som inte är av betydelse för ändamålet med avlyssningen, ska den i denna del omedelbart förstöras efter granskningen. I fråga om brott eller förestående brott som inte är av betydelse för ändamålet med avlyssningen ska dock 27 kap. 24 § andra *stycket* rättegångsbalken tillämpas.

En försändelse eller någon annan handling som omfattas av tillstånd enligt 20 § får inte närmare undersökas, öppnas eller granskas av någon annan än rätten, Säkerhetspolisen, Polismyndigheten eller en åklagare. En sådan handling ska undersökas snarast möjligt. När undersökningen har slutförts, ska en försändelse som finns hos ett befordringsföretag sändas till den som försändelsen är ställd till och en annan handling återlämnas till den hos vilken handlingen påträffats, om den inte tas i beslag.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2019.

¹ Senaste lydelse 2014:589, ändrad genom 2014:1420.

Förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

*dels att 2, 8 och 12 och 13 §§ ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas en ny 19 §.*

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt 1 § får endast avse

1. ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som under den tid tillståndet avser innehas eller har innehafts av den person som avses i 1 § eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av honom eller henne, eller

2. ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som det finns synnerlig anledning att anta att den person som avses i 1 § under den tid tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får endast avse meddelanden som den person som avses i 1 § deltar i eller utförs för att kunna utröna om det är fråga om ett sådant meddelande. Om det under avlyssningen kommer fram att personen inte deltar i meddelandet, ska avlyssningen omedelbart avbrytas.

Avlyssning eller övervakning får inte avse meddelanden som endast överförs eller har överförts i ett elektroniskt kommunikationsnät som med hänsyn till sin begränsade omfattning och omständigheterna i övrigt får anses vara av mindre betydelse från allmän kommunikationssynpunkt.

8 §²

I ett beslut om tillstånd till tvångsmedel ska det anges

1. vilket eller vilka tvångsmedel som får användas,
2. vilken eller vilka av punkterna i 1 § första stycket 1–7 som ligger till grund för tillståndet, och
3. under vilken tid tillståndet gäller.

I ett beslut om tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska det, förutom de uppgifter som framgår av första stycket, anges

1. vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken elektronisk kommunikationsutrustning tillståndet avser, och

¹ Senaste lydelse 2014:1421.

² Senaste lydelse 2014:1421.

2. om åtgärden får verkställas utanför allmänt tillgängliga elektroniska kommunikationsnät.

Prop. 2022/23:126
Bilaga 2

I ett beslut om tillstånd till hemlig kameraövervakning ska, förutom de uppgifter som framgår av första stycket, den plats anges som tillståndet avser.

I ett beslut om tillstånd till tvångsmedel enligt 4 § ska, förutom de uppgifter som framgår av första stycket, de försändelser som tillståndet omfattar anges.

I ett beslut om tillstånd till tvångsmedel ska det, när det finns skäl till detta, också i övrigt anges villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan.

12 §³

Om det vid tvångsmedelsanvändning enligt denna lag har kommit fram uppgifter om annan förestående brottslig verksamhet än den som omfattas av tillstånd enligt 1 §, får uppgifterna användas för att förhindra brott.

Om det inte finns hinder enligt andra bestämmelser, får upptagningar och uppteckningar samt uppgifter som framkommit vid tvångsmedelsanvändning enligt denna lag, efter beslut från åklagare, användas för andra ändamål än det som legat till grund för tillståndet. Åklagaren får besluta om sådan användning endast om skälen för den uppväger det men som användningen kan antas innebära för den som uppgifterna avser, syftet med tvångsåtgärden eller något annat motstående intresse.

Om det har kommit fram uppgifter om brott, får uppgifterna användas för att utreda brottet endast om det är fråga om

1. brott som anges i 1 § eller försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott, om en sådan gärning är belagd med straff, eller

2. annat brott, om det är föreskrivet fängelse i tre år eller däröver för brottet.

13 §⁴

En upptagning eller uppteckning som har gjorts vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation eller hemlig kameraövervakning ska granskas snarast

³ Senaste lydelse 2014:1421.

⁴ Senaste lydelse 2014:1421.

möjligt. Granskningen får utföras endast av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen eller Polismyndigheten. Efter anvisning av rätten, en åklagare eller någon av de nämnda myndigheterna får granskningen utföras även av en sakkunnig eller någon annan som har anlitats i ärendet.

Upptagningar och uppteckningar ska, i de delar de är av betydelse för att förhindra förestående brott, bevaras så länge det behövs för att förhindra brott. I de delar upptagningarna och uppteckningarna innehåller sådana uppgifter om brott som enligt 12 § får användas för att utreda brott ska de bevaras till dess att förundersökningen har lagts ned eller avslutats eller, om åtal har väckts, målet har avgjorts slutligt. De ska därefter förstöras.

Trots andra stycket får brottsutredande myndigheter behandla uppgifter från upptagningar och uppteckningar i enlighet med vad som är särskilt föreskrivet i lag om uppgifterna rör förestående brott eller brott som avses i 12 § andra stycket.

19 §

Beslut och andra åtgärder enligt denna lag ska dokumenteras om de avser

- 1. verkställighet av tillståndet,*
- 2. avlysningsförbudet i 11 §,*
- 3. upphävande av tillståndet,*
- 4. användning av upptagningar, uppteckningar och uppgifter som avses i 12 §,*
- 5. förstörande som avses i 11 § andra stycket eller 13 § andra stycket, eller*
- 6. underrättelse till enskild.*

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2019.

2. För uppgifter från tvångsåtgärder som verkställts före ikraftträdandet gäller 12 och 13 §§ i den äldre lydelsen.

Efter remiss av betänkandet Rättssäkerhetsgarantier och hemliga tvångsmedel (SOU 2018:61) har yttranden lämnats av Brottsförebyggande rådet, Civil Rights Defenders, Integritetsskyddsmyndigheten (tidigare Datainspektionen), Diskrimineringsombudsmannen, Domarnämnden, Domstolsverket, ECPAT Sverige, Ekobrottsmyndigheten, Göteborgs tingsrätt, Göteborgs universitet (Juridiska institutionen), Helsingborgs tingsrätt, Justitiekanslern, Kustbevakningen, Polismyndigheten, Post- och telestyrelsen, Riksarkivet, Riksdagens ombudsmän, Skatteverket, Stiftelsen för Internetinfrastruktur, Stockholms tingsrätt, Svea hovrätt, Svenska Journalistförbundet, Svenska kyrkan, Sveriges advokatsamfund, Sveriges läkarförbund, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, Säkerhetspolisen, TU – Medier i Sverige, Tullverket, Umeå tingsrätt, Umeå universitet (Samhällsvetenskapliga fakulteten) och Åklagarmyndigheten.

Yttrande har även inkommit från Bonnier Broadcasting AB.

Centrum för rättvisa, Film- och tv-branschens samarbetskommitté (FTVS), Föreningen för Digitala Fri- och rättigheter, Human Rights Watch, IT & Telekomföretagen, Judiska centralrådet i Sverige, Rättighetsalliansen, Sveriges domareförbund, Sveriges muslimska råd och Sveriges psykologförbund har inte hörts av.

Sammanfattning av betänkandet Utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel (SOU 2022:19)

Vårt uppdrag

Utredningens uppdrag har varit att se över delar av regleringen om hemliga tvångsmedel. Syftet med översynen har varit att ta ställning till hur hemliga tvångsmedel ska kunna användas i en större utsträckning för att bekämpa allvarlig brottslighet. Det har ingått i uppdraget att noga väga behovet av en effektiv brottsbekämpning mot den enskildes rätt till skydd för sin personliga integritet. Det har ålegat oss att göra en sådan avvägning för varje förslag för sig och även när det gäller förslagen sammantaget. Vidare framgår av direktiven ett krav på att förslagen uppfyller högt ställda krav på rättssäkerhet.

I uppdraget har ingått att

- ta ställning till om det bör införas en möjlighet att använda hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning vid misstanke om flera brott vars samlade straffvärde kan antas överstiga ett visst straff,
- ta ställning till i vilka situationer och vid vilka straffvärden en sådan möjlighet bör kunna tillämpas,
- ta ställning till om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation bör få användas vid fler brott,
- ta ställning till om det bör vara tillåtet med hemlig övervakning av elektronisk kommunikation mot målsäganden i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet och i så fall i vilka situationer,
- ta ställning till om tillstånd till hemlig rumsavlyssning och hemlig kameraövervakning bör kunna knytas till en person,
- ta ställning till om åklagare bör få möjlighet att fatta interimistiska beslut om hemlig rumsavlyssning inklusive tillträde för att installera utrustningen,
- ta ställning till om den verkställande myndigheten bör kunna få tillstånd att i hemlighet skaffa sig tillträde till och installera tekniska hjälpmedel på en plats som annars skyddas mot intrång för att verkställa ett beslut om enbart hemlig kameraövervakning,
- ta ställning till om åklagare bör få möjlighet att interimistiskt besluta om sådant tillträde,
- ta ställning till om en straffvärdeventil bör införas i inhämtningslagen,
- ta ställning till om skyddet för den personliga integriteten bör stärkas, och
- lämna förslag till författningsändringar som bedöms nödvändiga.

Det har ålegat oss att säkerställa att en välfungerande systematik i regelverket om hemliga tvångsmedel upprätthålls och att överväga behovet av och lämna förslag till behövliga följdändringar.

Den 1 april 2020 trädde lagen om hemlig dataavläsning i kraft. Därigenom infördes hemlig dataavläsning som ett nytt hemligt

tvångsmedel. Tvångsmedlet kan användas för att genom avlyssning eller avläsning av ett avläsningsbart informationssystem få tillgång till motsvarande slags uppgifter som man kan få tillgång till genom de övriga hemliga tvångsmedlen. Hemlig dataavläsning omfattar även två nya uppgiftstyper, som inte motsvaras av de tidigare hemliga tvångsmedlen. Hemlig dataavläsning bör som utgångspunkt kunna användas i motsvarande fall som de befintliga hemliga tvångsmedlen, eftersom det annars finns en risk för att vissa allvarliga brott inte kan utredas när det visar sig vara omöjligt att använda befintliga hemliga tvångsmedel (jfr prop. 2019/20:64 s. 124). Med hänsyn till detta och av systematiska skäl omfattar våra överväganden genomgående även hemlig dataavläsning.

Straffvärdeventiler för viss flerfaldig brottslighet

Bestämmelserna om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig dataavläsning inne-håller en s.k. straffvärdeventil. Enligt ventilen får respektive tvångsmedel användas under en förundersökning avseende misstanke om ett konkret brott vars straffvärde kan antas överstiga fängelse i två år. För hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter krävs att straffvärdet kan antas överstiga fyra års fängelse och att det dessutom är fråga om ett brott som räknas upp i en särskild brottskatalog. Det är inte möjligt att använda tvångsmedlen vid misstanke om flera brott där det sammanlagda straffvärdet kan antas vara högt, men där de ingående enskilda brotten inte har ett straffvärde på den nivå som krävs.

Vi föreslår att det införs straffvärdeventiler som gör det möjligt att i vissa situationer beakta en flerfaldig brottslighets samlade straffvärde vid bedömning av om det hemliga tvångsmedlet ska få användas. Möjligheten föreslås kunna tillämpas i förundersökningar om flerfaldig brottslighet som kan antas ha utövats i organiserad form eller systematiskt. Varje brott som inräknas ska kunna antas vara ett led i den organiserade eller systematiska brottsligheten. Vi föreslår att det samlade straffvärdet ska kunna antas överstiga fängelse i två år och att endast häktningsgrundande brott och försök, förberedelse eller stämpling till häktningsgrundande brott ska få inräknas. För hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter föreslår vi emellertid att det samlade straffvärdet ska kunna antas överstiga fängelse i fyra år och att endast brott med lägst sex månaders minimistraff och försök, förberedelse eller stämpling till sådana brott ska få inräknas. Det ska inte krävas att brotten ingår i någon brottskatalog för att straffvärdeventilerna ska kunna tillämpas. Vi föreslår vidare att brottskatalogen i den nuvarande straffvärdeventilen för hemlig rumsavlyssning avskaffas.

Förslaget avseende hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation innebär att även möjligheten att använda hemlig övervakning av elektronisk kommunikation utvidgas.

En tydligare koppling mellan hemlig avlyssning och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation

Vi föreslår en bestämmelse som innebär att alla brott och all brottslighet som kan leda till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation även ska kunna leda till hemlig övervakning av sådan kommunikation. Härigenom klargörs det att ett beslut om hemlig övervakning alltid kan fattas i fråga om sådana brott och sådan brottslighet oberoende av om det samtidigt fattas ett beslut om hemlig avlyssning.

Brottskatalogerna utvidgas

Vissa brottstyper som i dagsläget sällan eller aldrig kan leda till hemliga tvångsmedel är särskilt svårutredda. Ett skäl kan vara att det är vanligt att målsägande och vittnen inte vill eller vågar lämna upplysningar till de brottsbekämpande myndigheterna. Detta kan ha ett samband med s.k. tystnads kulturer. Exempel på sådana brott, som samtidigt kan vara systemhotande, är mened och övergrepp i rätts sak. I andra fall kan de kriminellas användning av modern teknik göra det mycket svårt för de brottsbekämpande myndigheterna att ens identifiera en skäligen misstänkt för brott som kan vara systemhotande eller i övrigt särskilt angelägna att bekämpa. Exempel på detta är komplex cyberbrottslighet såsom ransomwareattacker och internetrelaterad sexualbrottslighet mot barn och barnpornografi. Det finns ett påtagligt behov av utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel vid brottslighet av det angivna slaget.

Vi föreslår att det införs en möjlighet att använda hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig dataavläsning, förutom sådan dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter, vid förundersökningar om grovt dataintrång, sexualbrott mot barn och barnpornografibrott, utpressning och grov utpressning, mened, övergrepp i rätts sak, grovt jaktbrott och grovt insiderbrott.

En möjlighet att inhämta uppgifter om meddelanden i realtid

När hemlig övervakning av elektronisk kommunikation eller hemlig dataavläsning används i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet, får uppgifter om meddelanden endast avse förfluten tid. Det har framkommit att det numera finns ett påtagligt behov av en möjlighet att i dessa fall kunna inhämta uppgifter om meddelanden även i realtid, t.ex. i utredningar om komplex cyberbrottslighet. Vi föreslår att det ska vara tillåtet att hämta in uppgifter om meddelanden i realtid vid hemlig övervakning av elektronisk kommunikation i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet. Motsvarande ändring föreslås i lagen om hemlig dataavläsning.

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation avseende målsäganden

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får användas i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet, om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen. Lagtexten innehåller inga begränsningar i

fråga om vem tvångsmedlet får riktas mot och det förekommer att hemlig övervakning av elektronisk kommunikation riktas mot en målsägande. Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten har ifrågasatt om det är rimligt att brottsbekämpande myndigheters intresse av övervakningsuppgifter tillåts urholka målsägandens integritetsskydd på detta sätt utan uttryckligt lagstöd (dnr 132-2018). Samma slags uppgifter kan hämtas in genom hemlig dataavläsning i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet.

Vi har gjort bedömningen att det även i fortsättningen bör vara möjligt att rikta hemlig övervakning av elektronisk kommunikation eller hemlig dataavläsning avseende kommunikationsövervaknings- och platsuppgifter mot målsäganden och att det inte krävs några författningsändringar.

Nya möjligheter att utreda vem som skäligen kan misstänkas

Det finns inte någon möjlighet att använda hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsavlyssningsuppgifter i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet. Det finns dock ett antal situationer där det finns ett behov av en sådan möjlighet för att man ska kunna komma framåt i utredningen om ett allvarligt brott. Det handlar bl.a. om fall där utredningen ger vid handen att någon person som döljer sig bakom ett visst telefonnummer eller en viss elektronisk adress eller kommunikationsutrustning gör sig skyldig till allvarlig brottslighet, men att det är okänt vem personen är. Ett annat exempel kan vara mordfall där det finns anledning att anta att målsäganden och gärningspersonen varit i kontakt med varandra före mordet och det är av stor vikt att man kan ta del av denna kommunikation.

Vi bedömer att behovet av en möjlighet att använda de aktuella tvångsmedlen är så stort att det överväger nackdelarna från integritetssynpunkt, inkluderat den ökade risken för att personer som sedan visar sig vara ovidkommande för utredningen drabbas av tvångsmedlet. Vi föreslår därför införande av en sådan möjlighet. Bedömningen förutsätter dock att användningsområdet görs betydligt snävare än vad som i övrigt gäller för respektive tvångsmedel. Vi föreslår därför att huvudregeln ska vara att brottet eller den samlade brottsligheten är sådan att hemlig rumsavlyssning kan förekomma. För att tillämpningsområdet inte ska bli alltför snävt föreslår vi dock att tvångsmedlen även ska kunna användas i det nya syftet vid utredning om vissa andra brott eller flerfaldig brottslighet där det föreligger ett särskilt påtagligt behov av en sådan möjlighet. Dessa andra brott ska räknas upp i en särskild brottskatalog.

Hemlig rumsavlyssning och hemlig kameraövervakning kan knytas till en person

Tillstånd till hemlig rumsavlyssning och hemlig kameraövervakning måste enligt dagens regler alltid knytas till en viss plats. Åklagarmyndigheten har väckt frågan om tillstånd till hemlig rumsavlyssning och hemlig kameraövervakning ska få knytas till en person. Bakgrunden är bl.a. att kriminella är riskmedvetna och i hög grad undviker att ha viktiga samtal i bostaden och andra miljöer där de vet att

det finns en risk för hemlig rumsavlyssning. Vidare vet man många gånger inte i förväg var ett för brottsutredningen viktigt möte kommer att äga rum. Det är också vanligt att personen är i rörelse utomhus och att det därför inte kan anges en specifik plats. Det förekommer även att man behöver kunna avlyssna eller kameraövervaka den misstänkte på en plats där spanare inte kan röra sig utan stor risk för upptäckt, såsom ödsliga platser och vissa områden som kriminella grupperingar bevakar. Det är vanligt att åklagare avstår från att ansöka om tillstånd eftersom man har inte har möjlighet att ange en viss plats. Det förekommer dock även att domstolar ger tillstånd till hemlig rumsavlyssning eller hemlig kameraövervakning som avser mycket brett angivna platser.

Vi bedömer att det finns ett behov av en möjlighet att i vissa fall knyta tillståndet till en hemlig rumsavlyssning eller hemlig kameraövervakning till den skäligen misstänkte i stället för till en viss plats. Vi anser vidare att en sådan möjlighet är godtagbar under förutsättning att den endast får användas om det finns särskilda skäl och att det ställs krav på att tillståndet alltid förenas med villkor som syftar till att minimera onödiga integritetsintrång för enskilda. Vi föreslår därför att en sådan möjlighet införs. Det bör ankomma på åklagaren att i samband med ansökan lämna förslag till villkor. Vi föreslår vidare ett antal begränsningar gällande verkställigheten, bl.a. i fråga om var den tekniska utrustningen som används får vara placerad.

I huvudsak motsvarande förslag lämnas angående hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssnings- och kameraövervakningsuppgifter.

En möjlighet till interimistiska åklagarbeslut om hemlig rumsavlyssning

Åklagare har möjlighet att i brådskande fall fatta beslut om hemliga tvångsmedel i avvaktan på rättsens prövning. Någon sådan möjlighet finns emellertid inte när det gäller hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter. Detta ställer till problem i ärenden där det krävs snabba beslut, inte minst när behovet uppstår utanför domstolarnas öppettider, men även i vissa andra brådskande fall. Åklagare föreslås därför få fatta interimistiskt beslut om hemlig rumsavlyssning och tillträdestillstånd för installation av utrustning för hemlig rumsavlyssning, om det kan befaras att det skulle medföra en fördröjning av väsentlig betydelse för utredningen att inhämta rättsens tillstånd. Åklagare föreslås även få möjlighet att, på motsvarande villkor, fatta interimistiskt beslut om hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter och tillträdestillstånd för installation av tekniska hjälpmedel i syfte att inhämta sådana uppgifter.

Tillträdestillstånd för enbart hemlig kameraövervakning

Ett tillträdestillstånd i syfte att installera kamerautrustning på en plats som annars skyddas mot intrång kan endast ges om det samtidigt ska verkställas ett beslut om hemlig rumsavlyssning. Det är dock vanligt att hemlig kameraövervakning behövs och är tillåten i ett ärende där det inte finns behov av eller förutsättningar för hemlig rumsavlyssning. I praktiken löser de brottsbekämpande myndigheterna ofta detta genom att man inhämtar

samtycke från den som förfogar över platsen. Det finns dock fall där detta inte är möjligt eller lämpligt, t.ex. för att den som kan lämna samtycke är misstänkt för inblandning i brottsligheten.

Vi föreslår införande av en möjlighet att besluta om tillträdes-tillstånd för installation av kamerautrustning utan något krav på att även hemlig rumsavlyssning ska ske, och att åklagare ska kunna fatta sådana beslut interimistiskt om det kan befaras att det skulle medföra en fördröjning av väsentlig betydelse för utredningen att inhämta rättsens tillstånd.

Det bör inte införas en straffvärdeventil i inhämtningslagen

Lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet (inhämtningslagen) reglerar de brottsbekämpande myndigheternas möjligheter att i underrättelseverksamhet hämta in uppgifter om elektronisk kommunikation. Tillstånd till sådan inhämtning kan ges antingen för brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse två år eller för vissa särskilt angivna samhällsfarliga brott. Lagen innehåller inte någon straffvärdeventil. Regleringen innebär att Ekobrottsmyndigheten inte har någon möjlighet att i sin underrättelseverksamhet inhämta uppgifter med stöd av inhämtningslagen, eftersom myndigheten inte handlägger något brott med lägst två års minimistraff. Ekobrottsmyndigheten har angett att det finns ett behov av en sådan möjlighet. Även Polismyndigheten och Tullverket har angett att det finns ett behov av en sådan möjlighet i fråga om vissa brott som i dag inte omfattas av lagen.

Vi har gjort bedömningen att någon straffvärdeventil inte bör införas med hänsyn till de svårigheter som föreligger att redan på underrättelsestadiet kunna göra ens en någorlunda rimlig bedömning av straffvärdet.

Våra förslag och den personliga integriteten

Våra förslag innebär vissa ökade integritetsrisker. Samtidigt bedöms förslagen leda till förbättrade möjligheter att utreda allvarlig brottslighet mot enskilda och att avbryta pågående sådan brottslighet. I detta avseende innebär förslagen ett förstärkt skydd för enskildas personliga integritet.

Våra sammantagna förslag bedöms ge uttryck för en rimlig avvägning av behovet av en effektiv brottsbekämpning och den enskildes rätt till skydd för sin personliga integritet. Det finns enligt vår mening inte något behov av ytterligare rättssäkerhetsgarantier. Vi vill dock framhålla vikten av en effektiv tillsyn.

Följändringar

Våra förslag föranleder vissa följändringar i lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m., lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål och lagen (2017:1000) om europeisk utredningsorder.

Ikraftträdande

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2024. Det finns inte behov av några övergångsbestämmelser.

Konsekvenser

Det är synnerligen svårt att beräkna vilket resursbehov som våra förslag kan antas medföra. Det framstår emellertid som uppenbart att ökade resursbehov som inte ryms inom befintlig anslagsram kommer att uppstå hos Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Tullverket och Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden. Ett genomförande av våra förslag kräver att det tillskjuts medel till rättsväsendet från andra utgiftsområden.

De ökade resursbehov som kan förväntas uppkomma inom Säkerhetspolisen respektive Sveriges domstolar torde rymmas inom ram.

Förslagen kommer att bidra till att fler brott kommer att kunna utredas och till effektivare utredningar. Därigenom kommer fler personer att kunna lagföras för brott. Detta förväntas bidra till att färre brott begås. Förslagen bedöms vidare ge bättre förutsättningar för internationellt rättsligt samarbete, inte minst när det gäller cyberbrott.

Tilläggsdirektiv

Den 17 mars 2022 beslutade regeringen om tilläggsdirektiv (dir. 2022:13). Arbetet fortsätter i enlighet med tilläggsdirektiven. Dessa innebär bl.a. att en av de frågor som omfattas av de ursprungliga direktiven, nämligen frågan om det bör vara möjligt att använda hemlig övervakning av elektronisk kommunikation i syfte att lokalisera en skäligen misstänkt, i stället ska behandlas i slutbetänkandet. Uppdraget ska slutredovisas senast den 14 oktober 2022.

Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken

dels att 27 kap. 18–20 b, 20 d–21 a och 25 a §§ ska ha följande lydelse,

dels att det i balken ska införas tre nya paragrafer, 27 kap. 18 a, 19 a och 20 f §§, av följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2021/22:133 *Föreslagen lydelse*

27 kap.

18 §

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation innebär att meddelanden, som i ett elektroniskt kommunikationsnät överförs eller har överförts till eller från ett telefonnummer eller annan adress, i hemlighet avlyssnas eller tas upp genom ett tekniskt hjälpmedel för återgivning av innehållet i meddelandet.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får användas vid en förundersökning om

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får, *om inte något annat anges i 18 a §*, användas vid en förundersökning om

1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,

2. grovt dataintrång enligt 4 kap. 9 c § brottsbalken,

3. sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering, utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling, sexuellt ofredande eller kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte enligt 6 kap. 5, 6, 8, 9, 10 § första stycket eller 10 a § brottsbalken,

4. utpressning som inte är att anse som ringa eller grov utpressning enligt 9 kap. 4 § brottsbalken,

2. sabotage eller grovt sabotage enligt 13 kap. 4 eller 5 § brottsbalken,

5. sabotage eller grovt sabotage enligt 13 kap. 4 eller 5 § brottsbalken,

3. mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatssabotage enligt 13 kap. 1, 2, 3, 5 a eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,

6. mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatssabotage enligt 13 kap. 1, 2, 3, 5 a eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,

4. uppror, väpnat hot mot laglig ordning eller brott mot medborgerlig frihet enligt 18 kap. 1, 3 eller 5 § brottsbalken,

5. högförräderi, krigsanstiftan, spioneri, grovt spioneri, obehörig befattning med hemlig uppgift, grov obehörig befattning med hemlig uppgift eller olovlig under rättelseverksamhet mot Sverige, mot främmande makt eller mot person enligt 19 kap. 1, 2, 5, 6, 7, 8, 10, 10 a eller 10 b § brottsbalken,

6. företagsspioneri enligt 26 § lagen (2018:558) om företags-hemligheter, om det finns anledning att anta att gärningen har begåtts på uppdrag av eller har understöts av en främmande makt eller av någon som har agerat för en främmande makts räkning,

7. terroristbrott, samröre med en terroristorganisation, finansiering av terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, offentlig uppmaning till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, rekrytering till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, utbildning för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet eller resa för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet enligt 4, 5, 6, 7, 8, 9 eller 10 § terroristbrottslagen (2022:000),

7. mened enligt 15 kap. 1 § brottsbalken som inte är att anse som ringa,

8. barnpornografibrott som inte är ringa eller grovt barnpornografibrott enligt 16 kap. 10 a § brottsbalken,

9. övergrepp i rätts sak enligt 17 kap. 10 § brottsbalken som inte är att anse som ringa,

10. uppror, väpnat hot mot laglig ordning eller brott mot medborgerlig frihet enligt 18 kap. 1, 3 eller 5 § brottsbalken,

11. högförräderi, krigsanstiftan, spioneri, grovt spioneri, obehörig befattning med hemlig uppgift, grov obehörig befattning med hemlig uppgift eller olovlig under rättelseverksamhet mot Sverige, mot främmande makt eller mot person enligt 19 kap. 1, 2, 5, 6, 7, 8, 10, 10 a eller 10 b § brottsbalken,

12. grovt jaktbrott enligt 44 § jaktlagen (1987:259),

13. grovt insiderbrott enligt 2 kap. 1 § tredje stycket lagen (2016:1307) om straff för marknadsmissbruk på värdepappersmarknaden,

14. företagsspioneri enligt 26 § lagen (2018:558) om företags-hemligheter, om det finns anledning att anta att gärningen har begåtts på uppdrag av eller har understöts av en främmande makt eller av någon som har agerat för en främmande makts räkning,

15. terroristbrott, samröre med en terroristorganisation, finansiering av terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, offentlig uppmaning till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, rekrytering till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, utbildning för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet eller resa för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet enligt 4, 5, 6, 7, 8, 9 eller 10 § terroristbrottslagen (2022:000),

8. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1–7, om en sådan gärning är belagd med straff, *eller*

9. annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år.

16. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1–15, om en sådan gärning är belagd med straff,

17. annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år, *eller*

18. *annan brottslighet som kan antas ha utövats i organiserad form eller systematiskt om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att den samlade brottslighetens straffvärde överstiger fängelse i två år. I sammanläggningen får det endast ingå brott som kan antas utgöra ett led i denna brottslighet och för vilka det är föreskrivet fängelse i ett år eller däröver eller försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott, om en sådan gärning är belagd med straff.*

Ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation ger också rätt att vidta åtgärder som anges i 19 §.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

18 a §

I fall som avses i 20 § tredje stycket får hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation användas endast vid en förundersökning om

1. brott eller brottslighet som kan leda till hemlig rumsavlyssning enligt 20 d § andra stycket,

2. brott som avses i 18 § andra stycket 2–6, 8, 10, 11, 14 eller 15,

3. våldtäkt eller våldtäkt mot barn enligt 6 kap. 1 § första stycket eller 4 § första eller andra stycket brottsbalken,

4. allmänfarlig ödeläggelse enligt 13 kap. 3 § första stycket brottsbalken,

5. grovt narkotikabrott enligt 3 § första stycket narkotikastrafflagen (1968:64),

6. grovt vapenbrott enligt 9 kap. 1 a § första stycket vapenlagen (1996:67),

7. grov narkotikasmuggling, grov vapensmuggling eller grov smuggling av explosiv vara enligt 6 § tredje stycket, 6 a § tredje stycket eller 6 b § tredje stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

8. grovt brott enligt 29 a § första stycket lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor, eller

9. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 2–8, om en sådan gärning är belagd med straff.

Om brottet eller brottsligheten är sådan som avses i 18 § andra stycket 17 eller 18 får hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt 20 § tredje stycket användas även vid en förundersökning om

1. grovt sexuellt övergrepp enligt 6 kap. 2 § andra stycket brottsbalken,

2. grovt bedrägeri enligt 9 kap. 3 § brottsbalken som begåtts med hjälp av elektronisk kommunikation,

3. grovt penningtvättsbrott eller näringspenningtvätt, grovt brott enligt 5 eller 7 § andra stycket lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott, eller

4. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1–3, om en sådan gärning är belagd med straff.

Lydelse enligt prop. 2021/22:119 Föreslagen lydelse

19 §

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation innebär att uppgifter i hemlighet hämtas in om

1. meddelanden som i ett elektroniskt kommunikationsnät överförs eller har överförts till eller från ett telefonnummer eller annan adress,

2. vilka elektroniska kommunikationsutrustningar som har funnits inom ett visst geografiskt område, eller

3. i vilket geografiskt område en viss elektronisk kommunikationsutrustning finns eller har funnits.

Genom hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får sådana meddelanden som avses i första stycket 1 även hindras från att nå fram.

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får användas vid en förundersökning om

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får, om inte

något annat anges i 19 a §, användas vid en förundersökning om

1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader,

2. dataintrång enligt 4 kap. 9 c § brottsbalken, *barnpornografibrott enligt 16 kap. 10 a § brottsbalken som inte är att anse som ringa*, narkotikabrott enligt 1 § narkotikastrafflagen (1968:64), narkotikasmygglning enligt 6 § första stycket lagen (2000:1225) om straff för smugglning,

2. dataintrång enligt 4 kap. 9 c § brottsbalken, narkotikabrott enligt 1 § narkotikastrafflagen (1968:64), narkotikasmygglning enligt 6 § första stycket lagen (2000:1225) om straff för smugglning,

3. brott som avses i 18 § andra stycket 2–7, eller

3. brott *eller brottslighet* som avses i 18 § andra stycket 2–18, eller

4. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1–3, om en sådan gärning är belagd med straff.

I fall som avses i 20 § andra stycket får hemlig övervakning av elektronisk kommunikation dock användas endast vid en förundersökning som avser brott som kan leda till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt 18 § andra stycket.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

19 a §

I fall som avses i 20 § andra stycket får hemlig övervakning av elektronisk kommunikation användas endast vid en förundersökning som avser brott eller brottslighet som kan leda till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt 18 § andra stycket.

20 §¹

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får, om inte annat följer av andra stycket, endast ske om någon är skäligen misstänkt för brottet och åtgärden är av

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får, om inte annat följer av andra *eller tredje* stycket, endast ske om någon är skäligen misstänkt för brottet och åtgärden är

¹ Senaste lydelse 2012:281.

synnerlig vikt för utredningen. Åtgärden får endast avse av synnerlig vikt för utredningen. Åtgärden får endast avse

1. ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som under den tid som tillståndet avser innehas eller har innehafts av den misstänkte eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av den misstänkte, eller

2. ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får, utöver vad som anges i första stycket, ske i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet, om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen. *Övervakning som innebär att uppgifter hämtas in om meddelanden får dock endast avse förfluten tid.*

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får, utöver vad som anges i första stycket, ske i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet, om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får, utöver vad som anges i första stycket, ske i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet, om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen. Åtgärden får då endast avse

1. ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som under den tid som tillståndet avser kan antas innehas eller ha innehafts av någon som kan misstänkas ha begått eller annars medverkat till brottet eller annars kan antas ha använts eller kan komma att användas av en sådan person, eller

2. ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som det finns synnerlig anledning att anta att någon som kan misstänkas ha begått eller annars medverkat till brottet har kontaktat eller kommer att kontakta under den tid som tillståndet avser.

Avlyssning eller övervakning får inte avse meddelanden som endast överförs eller har överförts i ett elektroniskt kommunikationsnät som med hänsyn till sin begränsade omfattning och omständigheterna i övrigt får anses vara av mindre betydelse från allmän kommunikationssynpunkt.

20 a §

Hemlig kameraövervakning innebär att fjärrstyrda tv-kameror, andra optisk-elektroniska instrument eller därmed jämförbara utrustningar används för optisk personövervakning vid förundersökning i brottmål, utan att upplysning om övervakningen lämnas.

Hemlig kameraövervakning får användas vid en förundersökning om

1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,

2. brott som avses i 18 § andra stycket 2–7,

3. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1 eller 2, om en sådan gärning är belagd med straff, *eller*

4. annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år.

2. brott som avses i 18 § andra stycket 2–15,

3. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1 eller 2, om en sådan gärning är belagd med straff,

4. annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år, *eller*

5. *annan brottslighet som kan antas ha utövats i organiserad form eller systematiskt om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att den samlade brottslighetens straffvärde överstiger fängelse i två år. I sammanläggningen får det endast ingå brott som kan antas utgöra ett led i denna brottslighet och för vilka det är föreskrivet fängelse i ett år eller däröver, eller försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott, om en sådan gärning är belagd med straff.*

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

20 b §²

Hemlig kameraövervakning får, utom i fall som avses i 20 c §, användas endast om någon är skäligen misstänkt för brottet och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Åtgärden får, utom i fall som avses i 20 c §, avse endast en sådan plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig.

Åtgärden får, utom i fall som avses i *tredje stycket eller* 20 c §, avse endast en sådan plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig.

Om det finns särskilda skäl får ett beslut om hemlig kameraöver-

² Senaste lydelse 2008:855.

vakning avse den skäligen misstänkte i stället för en viss plats. Beslutet får då verkställas endast på så sätt att övervakningen riktas mot en plats där det kan antas att den misstänkte kommer att uppehålla sig. De tekniska hjälpmedel som används får inte placeras på en plats som skyddas mot intrång.

20 d §³

Med hemlig rumsavlyssning avses avlyssning eller upptagning som

1. görs i hemlighet och med ett tekniskt hjälpmedel som är avsett att återge ljud, och

2. avser tal i enrum, samtal mellan andra eller förhandlingar vid sammanträden eller andra sammankomster som allmänheten inte har tillträde till.

Hemlig rumsavlyssning får användas vid en förundersökning om

1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år,

2. spioneri enligt 19 kap. 5 § brottsbalken,

3. brott som avses i 26 § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att gärningen har begåtts på uppdrag av eller har understötts av en främmande makt eller av någon som har agerat för en främmande makts räkning och det kan antas att brottet inte leder till endast böter,

4. annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i fyra år *och det är fråga om*

a) människohandel enligt 4 kap.

1 a § brottsbalken,

b) grov människoexploatering enligt 4 kap. 1 b § tredje stycket brottsbalken,

c) våldtäkt enligt 6 kap. 1 § första stycket brottsbalken,

d) grovt sexuellt övergrepp enligt 6 kap. 2 § andra stycket brottsbalken,

e) våldtäkt mot barn enligt 6 kap. 4 § första eller andra stycket brottsbalken,

f) grovt sexuellt övergrepp mot barn enligt 6 kap. 6 § andra stycket brottsbalken,

4. annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i fyra år,

g) grovt utnyttjande av barn för sexuell posering enligt 6 kap. 8 § tredje stycket brottsbalken,

h) grovt koppleri enligt 6 kap. 12 § tredje stycket brottsbalken,

i) grov utpressning enligt 9 kap. 4 § andra stycket brottsbalken,

j) grovt barnpornografibrott enligt 16 kap. 10 a § sjätte stycket brottsbalken,

k) grovt övergrepp i rättssak enligt 17 kap. 10 § tredje stycket brottsbalken,

l) grovt narkotikabrott enligt 3 § narkotikastrafflagen (1968:64), eller

m) grov narkotikasmuggling enligt 6 § tredje stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

5. annan brottslighet som kan antas ha utövats i organiserad form eller systematiskt om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att den samlade brottslighetens straffvärde överstiger fängelse i fyra år. I sammanläggningen får det endast ingå brott som kan antas utgöra ett led i denna brottslighet och för vilka det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader, eller försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott, om en sådan gärning är belagd med straff, eller

5. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1–3, om en sådan gärning är belagd med straff,

6. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 4, om en sådan gärning är belagd med straff och det med hänsyn till omständigheterna kan antas att gärningens straffvärde överstiger fängelse i fyra år.

6. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1–3, om en sådan gärning är belagd med straff.

Hemlig rumsavlyssning får användas endast om någon är skäligen misstänkt för ett brott som avses i 20 d § och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Åtgärden får avse endast en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. Avser åtgärden någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes, får hemlig rumsavlyssning användas endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där.

Utom i fall som avses i 20 f §, får åtgärden avse endast en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. Avser åtgärden någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes, får hemlig rumsavlyssning användas endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där.

Hemlig rumsavlyssning får inte avse

1. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för verksamhet som tystnadsplikt gäller för enligt 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen,

2. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för verksamhet som bedrivs av advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter eller familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2001:453), eller

3. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas av präster inom trossamfund eller av dem som har motsvarande ställning inom sådana samfund, för bikt eller enskild själavård.

20 f §

Om det finns särskilda skäl får ett beslut om hemlig rumsavlyssning avse den skäligen misstänkte i stället för en viss plats. Beslutet får då verkställas endast på så sätt att avlyssningen riktas mot en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. Avlyssningen får riktas mot någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där. De tekniska hjälpmedel som används får inte placeras på en plats som skyddas mot intrång eller på sådana platser som avses i 20 e § tredje stycket. Åtgärden får inte heller rik-

21 §⁵

Frågor om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning prövas av rätten på ansökan av åklagaren.

Frågor om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning prövas av rätten på ansökan av åklagaren. *Om ansökan med stöd av 20 b § tredje stycket eller 20 f § avser den skäligen misstänkte ska åklagaren i samband med ansökan föreslå sådana villkor som avses i sjätte stycket.*

I ett beslut att tillåta åtgärder enligt första stycket ska det anges vilken tid tillståndet avser. Tiden får inte bestämmas längre än nödvändigt. När det gäller tid som infaller efter beslutet får tiden inte överstiga en månad från dagen för beslutet.

I ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska det anges vilket telefonnummer eller annan adress, vilken elektronisk kommunikationsutrustning eller vilket geografiskt område tillståndet avser. Det ska vidare särskilt anges om åtgärden får verkställas utanför allmänt tillgängliga elektroniska kommunikationsnät.

I ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning ska det anges vilken plats tillståndet gäller. Om tillståndet är förenat med ett särskilt tillstånd enligt 25 a § att få tillträde till en plats för att installera tekniska hjälpmedel, ska det anges särskilt i beslutet.

I ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning ska det, *utom i fall som avses i 20 b § tredje stycket eller 20 f §*, anges vilken plats tillståndet gäller. *Om beslutet med stöd av 20 b § tredje stycket eller 20 f § avser den skäligen misstänkte ska det anges i beslutet.* Om tillståndet är förenat med ett särskilt tillstånd enligt 25 a § att få tillträde till en plats för att installera tekniska hjälpmedel, ska det anges särskilt i beslutet.

I ett beslut att tillåta hemlig rumsavlyssning ska det också anges vem som är skäligen misstänkt för brottet.

I ett beslut att tillåta åtgärder enligt första stycket ska det, när det finns skäl till detta, också i övrigt anges villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan.

I ett beslut att tillåta åtgärder enligt första stycket ska det, när det finns skäl till detta, också i övrigt anges villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan. *I ett*

⁵ Senaste lydelse 2014:1419.

beslut om tillstånd till hemlig kameraövervakning som avses i 20 b § tredje stycket eller hemlig rumsavlyssning som avses i 20 f § ska sådana villkor alltid anges.

21 a §⁶

Om det kan befaras att det skulle medföra en fördröjning av väsentlig betydelse för utredningen att inhämta rättens tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation *eller* hemlig kameraövervakning, får tillstånd till åtgärden ges av åklagaren i avvaktan på rättens beslut.

Om det kan befaras att det skulle medföra en fördröjning av väsentlig betydelse för utredningen att inhämta rättens tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, *hemlig rumsavlyssning eller tillträde som avses i 25 a §*, får tillstånd till åtgärden ges av åklagaren i avvaktan på rättens beslut.

Om åklagaren har gett ett sådant tillstånd, ska han eller hon utan dröjsmål skriftligt anmäla beslutet till rätten. I anmälan ska skälen för åtgärden anges. Rätten ska skyndsamt pröva ärendet. Om rätten finner att det inte finns skäl för åtgärden, ska den upphäva beslutet.

Om åklagarens beslut har verkställts innan rätten gjort en prövning som avses i andra stycket, ska rätten pröva om det funnits skäl för åtgärden. Om rätten finner att det saknats sådana skäl, får de inhämtade uppgifterna inte användas i en brottsutredning till nackdel för den som har omfattats av avlyssningen eller övervakningen, eller för någon annan som uppgifterna avser.

25 a §⁷

Vid hemlig rumsavlyssning får den verkställande myndigheten, efter särskilt tillstånd, i hemlighet skaffa sig tillträde till och installera tekniska hjälpmedel på en plats som annars skyddas mot intrång. Ett sådant tillstånd får avse endast den plats som ska avlyssnas eller, om det finns särskilda skäl, en plats som direkt angränsar till den platsen. Ett tillstånd att skaffa sig tillträde till en sådan angränsande plats får dock inte avse någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes.

Om en plats ska bli föremål för *både hemlig rumsavlyssning och* hemlig kameraövervakning, får ett särskilt tillstånd enligt första stycket meddelas *även* för kameraövervakningen. *Detta* får dock inte avse tillträde för installation av tekniska hjälpmedel i någons stadigvarande bostad.

Om en plats ska bli föremål för hemlig kameraövervakning, får ett särskilt tillstånd enligt första stycket meddelas för kameraövervakningen. *Tillståndet* får dock inte avse tillträde för installation av tekniska hjälpmedel i någons stadigvarande bostad.

⁶ Senaste lydelse 2014:1419.

⁷ Senaste lydelse 2014:1419.

Om ett tillstånd enligt första eller andra stycket avser ett fordon, får den verkställande myndigheten, om det behövs, tillfälligt flytta fordonet i samband med tillträdet.

Prop. 2022/23:126
Bilaga 5

Om ett tekniskt hjälpmedel har installerats med stöd av ett tillstånd enligt första eller andra stycket, ska hjälpmedlet tas bort eller göras obrukbart så snart som möjligt efter det att tiden för tillståndet har gått ut eller tillståndet har upphävts.

När ett beslut om hemlig rumsavlyssning eller hemlig kameraövervakning verkställs får olägenhet eller skada inte förorsakas utöver vad som är absolut nödvändigt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

Förslag till lag om ändring i lagen (1988:97)
om förfarandet hos kommunerna,
förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig
eller krigsfara m.m.

Härigenom föreskrivs att 28 §¹ lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m. ska upphöra att gälla.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

Förslag till lag om ändring i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål

Prop. 2022/23:126
Bilaga 5

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål att 4 kap. 27 och 28 a §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

27 §¹

En ansökan om hemlig kameraövervakning av någon som befinner sig i Sverige handläggs av åklagare. Åklagaren ska genast pröva om det finns förutsättningar för åtgärden och i sådant fall ansöka om rättens tillstånd eller, när det får ske enligt 27 kap. 21 a § rättegångsbalken, själv besluta om åtgärden.

En ansökan om hemlig kameraövervakning av någon som befinner sig i Sverige handläggs av åklagare. Åklagaren ska genast pröva om det finns förutsättningar för åtgärden och i sådant fall ansöka om rättens tillstånd eller, när det får ske enligt 27 kap. 21 a § rättegångsbalken, själv besluta om åtgärden *och i förekommande fall om tillträdestillstånd.*

Upptagningar behöver inte granskas enligt 27 kap. 24 § rättegångsbalken.

Om åklagaren har fattat beslut enligt första stycket, ska återredovisning enligt 2 kap. 17 § ske först sedan rätten fattat beslut om hemlig kameraövervakning. Upptagningar får bevaras efter det att ärendet om rättslig hjälp har avslutats och återredovisning har skett enligt 2 kap. 1 § endast om detta är tillåtet enligt 27 kap. 24 § rättegångsbalken.

I fråga om underrättelse till en enskild enligt 27 kap. 31–33 §§ rättegångsbalken ska bestämmelserna i 4 kap. 25 § tredje stycket denna lag tillämpas.

28 a §²

En ansökan om hemlig rumsavlyssning av någon som befinner sig i Sverige handläggs av åklagare. Åklagaren ska genast pröva om det finns förutsättningar för åtgärden och i sådant fall ansöka om rättens tillstånd.

En ansökan om hemlig rumsavlyssning av någon som befinner sig i Sverige handläggs av åklagare. Åklagaren ska genast pröva om det finns förutsättningar för åtgärden och i sådant fall ansöka om rättens tillstånd, *eller, när det får ske enligt 27 kap. 21 a § rättegångsbalken, själv besluta om åtgärden och i förekommande fall om tillträdestillstånd.*

Upptagningar och uppteckningar behöver inte granskas enligt 27 kap. 24 § rättegångsbalken.

Upptagningar och uppteckningar får bevaras efter det att *Om åklagaren har fattat beslut enligt första stycket, ska återredo-*

¹ Senaste lydelse 2014:1424.

² Senaste lydelse 2014:1424

ärendet om rättslig hjälp har avslutats och återredovisning skett enligt 2 kap. 17 § endast om detta är tillåtet enligt 27 kap. 24 § rättegångsbalken.

visning enligt 2 kap. 17 § ske först sedan rätten fattat beslut om hemlig rumsavlyssning. Upptagningar och uppteckningar får bevaras efter det att ärendet om rättslig hjälp har avslutats och återredovisning skett enligt 2 kap. 17 § endast om detta är tillåtet enligt 27 kap. 24 § rättegångsbalken.

I fråga om underrättelse till en enskild enligt 27 kap. 31–33 §§ rättegångsbalken ska bestämmelserna i 4 kap. 25 § tredje stycket denna lag tillämpas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

Förslag till lag om ändring i lagen (2017:1000) om en europeisk utredningsorder

Prop. 2022/23:126
Bilaga 5

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2017:1000) om en europeisk utredningsorder att 2 kap. 5 och 3 kap. 10 §§ ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2021/22:119 *Föreslagen lydelse*

2 kap.

5 §

Innan åklagaren utfärdar en utredningsorder ska åklagaren ansöka om domstolens tillstånd till att utfärda utredningsordern, om utredningsåtgärden avser

1. kvarhållande av försändelse enligt 27 kap. 9 § rättegångsbalken,
2. hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning eller hemlig dataavläsning, eller
3. rättsmedicinsk undersökning enligt 16 § lagen (1995:832) om obduktion m.m.

I avvaktan på domstolens beslut får åklagaren under de förutsättningar som anges i 27 kap. 9 a och 21 a §§ rättegångsbalken eller 17 § lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning utfärda en utredningsorder för *quarhållande av försändelse, hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning eller hemlig dataavläsning*. Åklagaren ska utan dröjsmål anmäla till domstolen att en utredningsorder har utfärdats.

I avvaktan på domstolens beslut får åklagaren under de förutsättningar som anges i 27 kap. 9 a och 21 a §§ rättegångsbalken eller 17 § lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning utfärda en utredningsorder för *en åtgärd som avses i första stycket första eller andra punkten och i förekommande fall tillträdestillstånd*. Åklagaren ska utan dröjsmål anmäla till domstolen att en utredningsorder har utfärdats.

Innan en utredningsorder för husrannsakan, genomsökning på distans, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning utfärdas, får åklagaren enligt 28 kap. 4 § första stycket, 10 d § andra stycket och 13 § första stycket rättegångsbalken ansöka om domstolens tillstånd till att utfärda utredningsordern.

För domstolens handläggning gäller vad som är föreskrivet i rättegångsbalken eller annan författning för den åtgärd som avses.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 kap.

10 §¹

I avvaktan på domstolens beslut enligt 9 § första stycket får I avvaktan på domstolens beslut enligt 9 § första stycket får

¹ Senaste lydelse 2020:67.

åklagaren, enligt de förutsättningar som anges i 27 kap. 9 a *och* 21 a §§ rättegångsbalken eller 17 § lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning, besluta att erkänna och verkställa en utredningsorder för kvarhållande av försändelse enligt 27 kap. 9 § rättegångsbalken eller för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning eller hemlig dataavläsning.

åklagaren, enligt de förutsättningar som anges i 27 kap. 9 a, 21 a *och* 25 a §§ rättegångsbalken eller 17 § lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning, besluta att erkänna och verkställa en utredningsorder för kvarhållande av försändelse enligt 27 kap. 9 § rättegångsbalken eller för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, *hemlig rumsavlyssning* eller hemlig dataavläsning *och i förekommande fall tillträdestillstånd.*

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

Förslag till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning

Prop. 2022/23:126
Bilaga 5

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning

dels att 4–6, 14, 15, 17 och 18 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas två nya paragrafer, 4 a och 5 a §§, av följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2021/22:119 *Föreslagen lydelse*

4 §

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning får, om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen och inte annat anges i 6 § första stycket, beviljas vid en förundersökning om

1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,

2. brott som avses i 27 kap. 18 § andra stycket 2–7 rättegångsbalken,

3. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1 eller 2, om en sådan gärning är belagd med straff, *eller*

4. annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år.

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning får, om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen och inte annat anges i 5 a § eller 6 § första stycket, beviljas vid en förundersökning om

2. brott som avses i 27 kap. 18 § andra stycket 2–15 rättegångsbalken,

3. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1 eller 2, om en sådan gärning är belagd med straff,

4. annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år, *eller*

5. annan brottslighet som kan antas ha utövats i organiserad form eller systematiskt om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att den samlade brottslighetens straffvärde överstiger fängelse i två år. I sammanläggningen får det endast ingå brott som kan antas utgöra ett led i denna brottslighet och för vilka det är föreskrivet fängelse i ett år eller däröver, eller försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott, om en sådan gärning är belagd med straff.

Ett tillstånd enligt första stycket får, om inte annat anges i 5 §, endast avse ett avläsningsbart informationssystem som används, eller som det finns särskild anledning att anta har använts eller kommer att

Ett tillstånd enligt första stycket får, om inte annat anges i 5 § eller 5 a §, endast avse ett avläsningsbart informationssystem som används, eller som det finns särskild anledning att anta har använts eller

användas, av någon som är skäligen misstänkt för brottet.

Ett tillstånd enligt första stycket som gäller kommunikationsavlyssnings-, kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter får, om inte annat anges i 5 §, även avse ett avläsningsbart informationssystem som det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

Ett tillstånd enligt första stycket som gäller kameraövervakningsuppgifter får endast avse en plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig. En sådan plats får dock inte vara någons stadigvarande bostad.

Nuvarande lydelse

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning enligt 4 § som gäller kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter får även beviljas för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott som avses i 4 §. *Avläsning eller upptagning av kommunikationsövervakningsuppgifter får då endast avse förfluten tid.*

Hemlig dataavläsning enligt första stycket får endast avse ett avläsningsbart informationssystem som har använts vid ett brott eller i

kommer att användas, av någon som är skäligen misstänkt för brottet.

Ett tillstånd enligt första stycket som gäller kommunikationsavlyssnings-, kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter får, om inte annat anges i 5 § *eller 5 a §*, även avse ett avläsningsbart informationssystem som det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

Ett tillstånd enligt första stycket som gäller kameraövervakningsuppgifter får, *utom i fall som avses i 4 a §*, endast avse en plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig. En sådan plats får dock inte vara någons stadigvarande bostad.

Föreslagen lydelse

4 a §

Om det finns särskilda skäl får ett tillstånd enligt 4 § första stycket som gäller kameraövervakningsuppgifter, i stället för en viss plats avse den skäligen misstänkte. Åtgärden får då endast användas på en plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig. En sådan plats får dock inte vara någons stadigvarande bostad.

5 §

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning enligt 4 § som gäller kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter får även beviljas för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott *eller brottslighet* som avses i 4 §.

5 a §

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning enligt 4 § som gäller kommunikationsavlyssningsuppgifter får även beviljas för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott eller brottslighet som avses i 27 kap. 18 a § rättegångsbalken.

Hemlig dataavläsning enligt första stycket får endast avse ett avläsningsbart informationssystem

1. som under den tid som tillståndet avser kan antas ha använts eller kan komma att användas av någon som kan misstänkas ha begått eller annars medverkat till brottet, eller

2. som det finns synnerlig anledning att anta att någon som kan misstänkas ha begått eller annars medverkat till brottet har kontaktat eller kommer att kontakta under den tid som tillståndet avser.

6 §

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning enligt 4 § som gäller rumsavlyssningsuppgifter får endast beviljas vid en förundersökning om brott som avses i 27 kap. 20 d § andra stycket rättegångsbalken.

Hemlig dataavläsning enligt första stycket får användas endast på en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. Om platsen är någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes, får tillstånd till hemlig dataavläsning beviljas endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där.

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning enligt 4 § som gäller rumsavlyssningsuppgifter får endast beviljas vid en förundersökning om brott *eller brottslighet* som avses i 27 kap. 20 d § andra stycket rättegångsbalken.

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning enligt första stycket får avse endast en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. Om platsen är någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes, får tillstånd till hemlig dataavläsning beviljas endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där.

Om det finns särskilda skäl får ett tillstånd enligt första stycket i stället för en viss plats avse den skäligen misstänkte. Åtgärden får då endast användas där det finns

särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. Om platsen är någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes, får hemlig dataavläsning ske endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där.

Hemlig dataavläsning enligt första stycket får aldrig användas på en plats dit tillträdestillstånd enligt 13 § inte får beviljas.

14 §

Frågor om hemlig dataavläsning prövas av rätten på ansökan av åklagare. En ansökan om hemlig dataavläsning enligt 9 § ska dock göras av Säkerhetspolisen eller Polismyndigheten.

Frågor om hemlig dataavläsning prövas av rätten på ansökan av åklagare. En ansökan om hemlig dataavläsning enligt 9 § ska dock göras av Säkerhetspolisen eller Polismyndigheten.

Om beslutet med stöd av 4 a § eller 6 § tredje stycket avser den skäligen misstänkte ska åklagaren i samband med ansökan föreslå sådana villkor som avses i 18 § första stycket 4.

Lydelse enligt prop. 2021/22:119

Föreslagen lydelse

15 §

Frågor om hemlig dataavläsning under en förundersökning prövas av den domstol som anges i 19 kap. rättegångsbalken. Om förundersökningen avser brott som anges i 27 kap. 18 § andra stycket 2–7 rättegångsbalken eller försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott, om en sådan gärning är belagd med straff, får frågan även prövas av Stockholms tingsrätt.

Frågor om hemlig dataavläsning under en förundersökning prövas av den domstol som anges i 19 kap. rättegångsbalken. Om förundersökningen avser brott som anges i 27 kap. 18 § andra stycket 5, 6, 10, 11, 14 eller 15 rättegångsbalken eller försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott, om en sådan gärning är belagd med straff, får frågan även prövas av Stockholms tingsrätt.

Frågor om hemlig dataavläsning enligt 7–10 §§ prövas av Stockholms tingsrätt.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

17 §

Om det kan befaras att det skulle medföra en fördröjning av väsentlig betydelse för utredningen eller för möjligheterna att förebygga, förhindra eller upp-

Om det kan befaras att det skulle medföra en fördröjning av väsentlig betydelse för utredningen eller för möjligheterna att förebygga, förhindra eller upp-

täcka den brottsliga verksamheten att inhämta rättens tillstånd i frågor om hemlig dataavläsning, får tillstånd ges av åklagaren i avvaktan på rättens beslut. Ett sådant tillstånd får dock aldrig avse *hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter eller* hemlig dataavläsning vid särskild utlänningskontroll enligt 9 §.

täcka den brottsliga verksamheten att inhämta rättens tillstånd i frågor om hemlig dataavläsning, får tillstånd ges av åklagaren i avvaktan på rättens beslut. Ett sådant tillstånd får dock aldrig avse hemlig dataavläsning vid särskild utlänningskontroll enligt 9 §.

Om åklagaren har gett ett tillstånd enligt första stycket, ska åklagaren utan dröjsmål skriftligt anmäla beslutet till rätten. I anmälan ska skälen för åtgärden anges. Rätten ska skyndsamt pröva ärendet. Om rätten finner att det inte finns skäl för åtgärden, ska den upphäva beslutet.

Om åklagarens beslut har verkställts innan rätten gjort en prövning som avses i andra stycket, ska rätten pröva om det funnits skäl för åtgärden. Om rätten finner att det saknats sådana skäl, får de uppgifter som lästs av eller tagits upp inte användas i en brottsutredning till nackdel för den som har omfattats av åtgärden, eller för någon annan som uppgifterna avser.

18 §

I ett tillstånd till hemlig dataavläsning ska följande anges:

1. vilken tid tillståndet avser,
2. vilket avläsningsbart informationssystem tillståndet avser,
3. vilken typ av uppgift enligt 2 § första stycket som får läsas av eller tas upp,
4. villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan, och
5. vem som är skäligen misstänkt för brottet, vid åtgärd som gäller rumsavlyssningsuppgifter.

Om tillståndet avser en plats enligt 4 § fjärde stycket eller 6 § andra stycket ska även platsen anges i tillståndet. Om tillståndet är förenat med ett tillträdestillstånd enligt 12 §, ska det anges i beslutet.

Om beslutet med stöd av 4 a § eller 6 § tredje stycket avser den skäligen misstänkte ska det anges i beslutet.

Tiden för tillståndet får inte bestämmas längre än nödvändigt. När det gäller tid som infaller efter beslutet får tiden inte överstiga en månad från dagen för beslutet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss av betänkandet Utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel (SOU 2022:19) har yttranden kommit in från Attunda tingsrätt, Brottsförebyggande rådet, Centrum för rättvisa, Diskrimineringsombudsmannen, Domarnämnden, Domstolsverket, ECPAT Sverige, Ekobrottsmyndigheten, Göteborgs tingsrätt, Helsingborgs tingsrätt, Institutet för mänskliga rättigheter, Integritetsskyddsmyndigheten, Justitiekanslern, Kriminalvården, Kustbevakningen, Luleå tingsrätt, Lunds universitet (Juridiska fakulteten), Polismyndigheten, Post- och telestyrelsen, Riksdagens ombudsmän, Skatteverket, Stiftelsen för Internetinfrastruktur, Stockholms tingsrätt, Stockholms universitet (Juridiska fakulteten), Svea hovrätt, Svenska Journalistförbundet, Svenska kyrkan, Sveriges advokatsamfund, Sveriges kristna råd, Sveriges Psykologförbund, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, Säkerhetspolisen, Telenor Sverige AB, Tullverket, Uppsala universitet (Juridiska fakulteten) och Åklagarmyndigheten.

Följande remissinstanser har antingen inte svarat på remissen eller angett att de avstår från att yttra sig: Amnesty international, Apple Aktiebolag, Bahnhof AB, Brottsofferjouren Sverige, Civil Rights Defenders, Dataskydd.net Sverige, Facebook Sweden AB, Föreningen för Digitala fri- och rättigheter, Google Sweden AB, Hi3G Access AB, IFPI Sverige, Institutet för Juridik och Internet, IP-Only AB, Judiska centralrådet i Sverige, Net at Once Sweden AB, Riksrevisionen, Rättighetsalliansen, Samsung Electronics Nordic AB, SNUS Swedish network users society, Svenska avdelningen av Internationella Juristkommissionen, Svenska stadsnätsföreningen, Sveriges domareförbund, Sveriges läkarförbund, Sveriges muslimska råd, TechSverige, Tele2 Sverige AB och Telia Sverige AB.

Sammanfattning av betänkandet Utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel (SOU 2022:52)

Prop. 2022/23:126
Bilaga 7

Uppdraget

Vårt uppdrag har varit att överväga i vilken utsträckning det ska införas utökade möjligheter att använda tvångsmedel utanför en förundersökning, s.k. preventiva tvångsmedel, för att förhindra allvarlig brottslighet som förekommer inom ramen för kriminella nätverk. Reglering av preventiv tvångsmedelsanvändning finns i dag i bland annat lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (preventivlagen), som huvudsakligen omfattar brott inom Säkerhetspolisens verksamhetsområde.

Det har ingått i uppdraget att noga väga behovet av en effektiv brottsbekämpning mot den enskildes rätt till skydd för grundläggande fri- och rättigheter, såsom den personliga integriteten, och säkerställa att förslagen uppfyller högt ställda krav på rättssäkerhet.

Avvägningar om behov, effektivitet och integritet

Sverige befinner sig i en situation där brottsligheten har utvecklats på ett sätt som blivit mer alltmer samhällshotande. De kriminella miljöerna växer och det dödliga skjutvapenvåldet samt narkotikahandlingen har ökat. Samtidigt har de kriminella blivit mer riskmedvetna och deras kommunikation har förändrats. I dessa miljöer finns även en tydlig tystnadskultur. Användning av hemliga tvångsmedel kan i många fall vara avgörande för en framgångsrik brottsutredning när ett brott har begåtts i kriminell miljö. Vi har funnit att användningen av hemliga tvångsmedel är ett effektivt verktyg för att få tillgång till information även i ett tidigare skede och att detta medför betydande nytta för att förhindra den särskilt allvarliga brottslighet som begås av kriminella nätverk. Vi bedömer därför att det finns behov av att i ökad utsträckning använda hemliga tvångsmedel innan det kan formuleras en konkret misstanke om att ett brott har begåtts. Detta behov kan inte tillgodoses med befintliga regler om hemliga tvångsmedel. Samtidigt bedömer vi att en utökad användning av preventiva tvångsmedel innebär risker för den personliga integriteten.

Vi har vägt behovet av en effektiv brottsbekämpning för att förhindra allvarlig brottslighet inom kriminella nätverk, åtgärdernas effektivitet och den nytta som utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel kan förväntas medföra, mot de integritetsrisker som åtgärderna för med sig. I denna avvägning har vi även beaktat statens skyldighet att upprätthålla rättstrygghet för enskilda och skydda sina medborgare mot ingrepp. Vi har funnit att en utökad användning av preventiva tvångsmedel är proportionerligt, under förutsättning att tillämpningsområdet avgränsas på ett ändamålsenligt sätt och att lagstiftningen innehåller kvalifikationskrav och rättssäkerhetsgarantier som kan balansera den ökade risken för intrång i den personliga integriteten.

Ett utökat tillämpningsområde för preventiva tvångsmedel

Vi föreslår att det utökade tillämpningsområdet ska ha samma grundläggande kvalifikationskrav och ändamål som preventivlagen har i dag. Tvångsmedelsanvändningen ska syfta till att förhindra viss särskilt allvarlig brottslig verksamhet och åtgärderna ska vara av synnerlig vikt för detta ändamål. Kravet på påtaglig risk för viss brottslig verksamhet ska gälla även inom det utökade tillämpningsområdet. Riskbedömningen innehåller högt ställda krav. Det ska vara fråga om en klar och konkret risk för brottslighet av visst slag. Denna bedömning ska grunda sig på faktiska omständigheter och inte endast på spekulationer eller allmänna antaganden. Tvångsmedelsanvändningen ska vidare vara nödvändig på så sätt att uppgifterna inte kan inhämtas med andra mindre ingripande metoder. Skälen för åtgärden ska uppväga det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den person som tvångsmedlet riktas mot eller för något annat motstående intresse.

Det utökade tillämpningsområdet föreslås avgränsas till brottslig verksamhet som utövas inom en organisation eller grupp. Det ska, med hänsyn till omständigheterna, finnas en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet av visst slag. Tvångsmedelsanvändningen får endast riktas mot en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen och kan befaras medvetet främja den brottsliga verksamheten.

Endast brott där behovet och den förväntade effektiviteten överväger integritetsintrånget för den enskilde ska kunna föranleda preventiv tvångsmedelsanvändning inom det utökade tillämpningsområdet. Det är fråga om mord, människorov, narkotikabrott, vapenbrott, sprängningsbrott och olovlig hantering av explosiva varor. Brotten är av mycket allvarligt slag och har en tydlig koppling till de allvarliga brott som begås inom kriminella nätverk.

Rättssäkerhetsgarantier och skyddet för privatlivet samt den personliga integriteten

Förslagen om ett utökat tillämpningsområde för preventiva tvångsmedel ger de brottsbekämpande myndigheterna förbättrade möjligheter att förhindra särskilt allvarliga brott mot enskilda. Därmed förstärks skyddet för enskildas personliga integritet och trygghet. Även rättstryggheten i samhället som helhet stärks. Samtidigt innebär en utökad användning av hemliga tvångsmedel vissa ökade integritetsrisker. Dessa risker måste balanseras genom omfattande rättssäkerhetsgarantier. Regleringen ska vara förenlig med högt ställda krav på rättssäkerhet och de krav på skydd för enskildas personliga integritet som följer av regeringsformen, Europakonventionen och EU:s rättighetsstadga.

Vi anser att de rättssäkerhetsgarantier som i dag finns i preventivlagen – och lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning vad avser hemlig dataavläsning utanför förundersökning – ska gälla även inom det utökade tillämpningsområdet. Det innebär att frågor om tillstånd till tvångsmedelsanvändning ska prövas av allmän domstol på ansökan av åklagare och att offentliga ombud ska medverka vid tillståndsprövningen avseende hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig dataavläsning. Dagens regler om interimistiska beslut,

tillståndsbeslutens innehåll, upphävande av tillstånd, avlyssningsförbud, användning av överskottsinformation, hantering av insamlat material samt tillsyn och kontroll ska gälla även inom det utökade tillämpningsområdet. Den som har varit utsatt för ett tvångsmedel ska dessutom som utgångspunkt underrättas om åtgärden i efterhand.

Vår bedömning är att bestämmelserna om det utökade tillämpningsområdet är tillräckligt precisa, förutsebara och avgränsade för att skydda enskilda mot godtyckliga ingrepp i deras fri- och rättigheter. De förslag som lämnats av Utredningen om rättssäkerhetsgarantier (SOU 2018:61) bör emellertid genomföras. Förslagen rör användningen av överskottsinformation, lagstadgad dokumentationsplikt, precisering av personkretsen som får utsättas för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och förtydliganden av tillståndsbeslutets innehåll vad avser postkontroll. Vi har anslutit oss till förslagen. Vi ser sammantaget inte något behov av ytterligare rättssäkerhetsgarantier.

Placering av den nya lagstiftningen

Vi föreslår att lagstiftningen om det utökade tillämpningsområdet för preventiva tvångsmedel införs i preventivlagen och tidsbegränsas till att gälla i fem år efter införandet. Genom hänvisningar till preventivlagen utökas även tillämpningsområdet för den tillfälliga lagen om hemlig dataavläsning vad avser hemlig dataavläsning utanför en förundersökning. Vidare föreslår vi att en ny portalparagraf införs i preventivlagen som innehåller bestämmelser om lagens syfte och en samlad uppräkningslista av tvångsmedel som kan användas enligt lagen.

Domstolsprövningen

Vi föreslår att en ansökan som avser den brottsliga verksamhet som omfattas av det utökade tillämpningsområdet ska prövas av samtliga tingsrätter. Det är fråga om ärenden som i dag faller under Polismyndighetens och Tullverkets verksamhetsområden. Huvudregeln föreslås vara att sådana ärenden ska prövas av rätten i någon av de orter där den brottsliga verksamheten kan antas komma att utövas eller där den person som ansökan avser uppehåller sig. Om en ansökan inom det utökade tillämpningsområdet innehåller säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter enligt säkerhetsskyddslagen ska den i stället prövas av Stockholms tingsrätt.

En ansökan som avser den brottsliga verksamhet som i dag omfattas av preventivlagen ska fortsatt prövas av Stockholms tingsrätt som exklusivt forum.

Ikraftträdande

Lagändringarna i preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning föreslås träda i kraft den 1 januari 2024. Bestämmelsen om den utökade brottskatalogen i preventivlagen föreslås att gälla till och med den 31 december 2028.

Konsekvenser

Ett genomförande av förslagen förbättrar de brottsbekämpande myndigheternas förutsättningar att förhindra allvarlig brottslighet av det slag som förekommer i kriminella nätverk och myndigheternas brottsförebyggande arbete kommer att kunna bedrivas mer effektivt.

En uppskattning av de ekonomiska konsekvenserna av våra förslag är förenad med en betydande osäkerhet, bland annat eftersom frågan om tvångsmedelsanvändning i varje enskilt ärende innefattar en prioritering utifrån nyttan respektive resursåtgången av en sådan åtgärd. Polismyndigheten och Tullverket har uppskattat att myndigheternas resursbehov ökar med anledning av förslagen, men att dessa behov till stor del sammanfaller med det ökade resursbehov som förslagen i Utredningen om utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel (SOU 2022:19) bedömts medföra för myndigheterna. Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens tillsynsuppdrag, som utgör en väsentlig del av de rättssäkerhetsgarantier som omgärdar preventiv tvångsmedelsanvändning, kommer att ökas i en sådan omfattning att nämnden bör tillföras ytterligare medel för att kunna utföra en effektiv och rättssäker tillsyn. De resursbehov som uppkommer för myndigheterna föreslås finansieras genom att medel tillförs från andra utgiftsområden. Även Åklagar-myndigheten och domstolarna, inklusive anslaget för rättsliga biträden, kommer att få vissa ökade kostnader med anledning av förslagen, men dessa bedöms rymmas inom befintliga anslag.

Förhindrande av allvarliga brott medför samtidigt ekonomiska besparingar för det allmänna, exempelvis för sjukvården, sociala myndigheter, rättsväsendet och Försäkringskassan. Dessa besparingar är svåra att beräkna men de är knappast försumbara ens för ett enskilt fall.

Förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

dels att nuvarande 2 § ska betecknas 3 § och att nuvarande 3 § ska betecknas 4 §,

dels att nya 3 och 4 §§ och 1, 2, 5, 6, 8, 10, 12–14, 16 och 17 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 2 a och 2 b §§, av följande lydelse.

Lydelse enligt lagrådsremissen

Skärpta straff för brott i kriminella nätverk

samt prop. 2021/22:55

Föreslagen lydelse

1 §¹

Tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 18 § första stycket rättegångsbalken,

hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 19 § första och andra styckena rättegångsbalken *eller* hemlig kameraövervakning enligt 27 kap. 20 a § första stycket rättegångsbalken får meddelas *om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar*

1. sabotage eller grovt sabotage enligt 13 kap. 4 eller 5 § brottsbalken,

2. mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, grov allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatssabotage enligt 13 kap. 1, 2, 3, 5 a eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,

Denna lag syftar till att förhindra vissa särskilt allvarliga brott genom att tillstånd får meddelas till

1. hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 18 § första stycket rättegångsbalken,

2. hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 19 § första och andra styckena rättegångsbalken,

*3. hemlig kameraövervakning enligt 27 kap. 20 a § första stycket rättegångsbalken, *eller**

*4. kvarhållande av en försändelse som finns hos ett befordringsföretag till dess att den har undersökts, öppnats *eller* granskats (postkontroll).*

¹ Senaste lydelse 2022:677.

3. uppror, väpnat hot mot laglig ordning eller brott mot medborgarlig frihet enligt 18 kap. 1, 3 eller 5 § brottsbalken,

4. högförräderi, krigsanstiftan, spioneri, grovt spioneri, utlandsspioneri, grovt utlandsspioneri, grov obehörig befattning med hemlig uppgift eller grov olovlig underrättelseverksamhet mot Sverige, mot främmande makt eller mot person enligt 19 kap. 1, 2, 5, 6, 6 a, 6 b eller 8 § eller 10 § andra stycket, 10 a § andra stycket eller 10 b § andra stycket brottsbalken,

5. företagsspioneri enligt 26 § lagen (2018:558) om företags-hemligheter, om det finns anledning att anta att den brottsliga verksamheten kommer att utövas på uppdrag av eller understödjas av en främmande makt eller av någon som kommer att agera för en främmande makts räkning,

6. terroristbrott, samröre med en terroristorganisation, grovt brott, finansiering av terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, offentlig uppmaning till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, rekrytering till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, eller utbildning för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, enligt 4 §, 5 § tredje stycket, 6 § tredje stycket, 7 § tredje stycket, 8 § tredje stycket eller 9 § tredje stycket terroristbrottslagen (2022:666), eller

7. mord, dråp, grov misshandel, synnerligen grov misshandel, människorov eller olaga frihetsberövande enligt 3 kap. 1, 2 eller 6 § eller 4 kap. 1 § eller 2 § första stycket brottsbalken i avsikt att påverka offentliga organ eller den som yrkesmässigt bedriver nyhetsförmedling eller annan journalistik att vidta eller avstå från att

vidta en åtgärd eller att hämnas en åtgärd.

Tillstånd enligt första stycket får också meddelas om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som avses i första stycket och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §²

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt 1 § får endast avse ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som under den tid tillståndet avser innehåses eller har innehåfts av den person som avses i 1 § eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av honom eller henne, eller ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som det finns synnerlig anledning att anta att den person som avses i 1 § under den tid tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

Avlyssning eller övervakning får inte avse meddelanden som endast överförs eller har överförts i ett elektroniskt kommunikationsnät som med hänsyn till sin begränsade omfattning och omständigheterna i övrigt får anses vara av mindre betydelse från allmän kommunikationssynpunkt.

Ett tillstånd enligt denna lag får meddelas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att

1. en person kommer att utöva brottslig verksamhet som anges i andra stycket, eller

2. det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som anges i andra stycket och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Brottslig verksamhet enligt första stycket innefattar brotten

1. sabotage eller grovt sabotage enligt 13 kap. 4 eller 5 § brottsbalken,

2. mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, grov allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatssabotage enligt 13 kap. 1, 2, 3, 5 a eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,

3. uppror, väpnat hot mot laglig ordning eller brott mot medborgerlig frihet enligt 18 kap. 1, 3 eller 5 § brottsbalken,

² Senaste lydelse 2014:1421.

4. högförräderi, krigsanstiftan, spioneri, grovt spioneri, utlandsspioneri, grovt utlandsspioneri, grov obehörig befattning med hemlig uppgift eller grov olovlig underrättelseverksamhet mot Sverige, mot främmande makt eller mot person enligt 19 kap. 1, 2, 5, 6, 6 a, 6 b eller 8 § eller 10 § andra stycket, 10 a § andra stycket eller 10 b § andra stycket brottsbalken,

5. företagsspioneri enligt 26 § lagen (2018:558) om företags-hemligheter, om det finns anledning att anta att den brottsliga verksamheten kommer att utövas på uppdrag av eller understödjas av en främmande makt eller av någon som kommer att agera för en främmande makt räknad,

6. terroristbrott, samröre med en terroristorganisation, grovt brott, finansiering av terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, offentlig uppmaning till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, rekrytering till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, eller utbildning för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, enligt 4 §, 5 § tredje stycket, 6 § tredje stycket, 7 § tredje stycket, 8 § tredje stycket eller 9 § tredje stycket terroristbrottslagen (2022:666), eller

7. mord, grov misshandel, synnerligen grov misshandel, människorov eller olaga frihetsberövande enligt 3 kap. 1 eller 6 § eller 4 kap. 1 § eller 2 § första stycket brottsbalken i avsikt att påverka offentliga organ eller den som yrkesmässigt bedriver nyhetsförmedling eller annan journalistik att vidta eller avstå från att vidta en åtgärd eller att hämnas en åtgärd.

2 a §

Ett tillstånd enligt denna lag får också meddelas om det med hänsyn

till omständigheterna finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som anges i andra stycket och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Brottslig verksamhet enligt första stycket innefattar brotten

1. mord, människorov, allmänfarlig ödeläggelse eller grov allmänfarlig ödeläggelse enligt 3 kap. 1 §, 4 kap. 1 § första stycket eller 13 kap. 3 § första eller tredje stycket brottsbalken,

2. grovt narkotikabrott eller synnerligen grovt narkotikabrott enligt 3 § narkotikastrafflagen (1968:64),

3. grovt vapenbrott eller synnerligen grovt vapenbrott enligt 9 kap. 1 a § vapenlagen (1996:67),

4. grov narkotikasmuggling, synnerligen grov narkotikasmuggling, grov vapensmuggling, synnerligen grov vapensmuggling, grov smuggling av explosiv vara eller synnerligen grov smuggling av explosiv vara enligt 6 § tredje eller fjärde stycket, 6 a § tredje eller fjärde stycket eller 6 b § tredje eller fjärde stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling, eller

5. grovt brott eller synnerligen grovt brott enligt 29 a § lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor.

2 b §

Ett tillstånd får meddelas endast om

1. åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra sådan brottslig verksamhet som anges i 2 eller 2 a §, och

2. skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den person

3 §³

Hemlig kameraövervakning enligt 1 § får endast avse

1. en plats där den person som avses i 1 § kan antas komma att uppehålla sig, eller

2. en plats där den brottsliga verksamheten som avses i 1 § kan antas komma att utövas eller en nära omgivning till denna plats.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt denna lag får endast avse

1. ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som under den tid tillståndet avser innehas eller har innehaft av den person som avses i 2 eller 2 a § eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av honom eller henne, eller

2. ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som det finns synnerlig anledning att anta att den person som avses i 2 eller 2 a § under den tid tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

Avlyssning eller övervakning får inte avse meddelanden som endast överförs eller har överförts i ett elektroniskt kommunikationsnät som med hänsyn till sin begränsade omfattning och omständigheterna i övrigt får anses vara av mindre betydelse från allmän kommunikationssynpunkt.

4 §

Under de förutsättningar som anges i 1 § får tillstånd meddelas att undersöka, öppna och granska brev, telegram, paket eller andra försändelser som finns hos ett befordringsföretag.

I det tillstånd som avses i första stycket kan rätten förordna att en försändelse som avses i tillståndet och som ankommer till ett befordringsföretag ska hållas kvar till dess att den närmare har undersökts, öppnats eller granskats. Förordnandet ska innehålla en underrättelse om att meddelande om åtgärden inte får lämnas till avsändaren, mottagaren eller någon annan, utan tillstånd av den som har begärt åtgärden.

Hemlig kameraövervakning enligt denna lag får endast avse

1. en plats där den person som avses i 2 eller 2 a § kan antas komma att uppehålla sig, eller

2. en plats där den brottsliga verksamheten som anges i 2 eller 2 a § kan antas komma att utövas eller en nära omgivning till denna plats.

5 §

Tillstånd enligt denna lag får meddelas endast om

1. åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra sådan brottslig verksamhet som avses i 1 §, och

2. skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den som avses i 1 § eller för något annat motstående intresse.

Postkontroll enligt denna lag får endast avse en försändelse som ställts till den person som avses i 2 eller 2 a § eller som har avsänts av honom eller henne.

6 §⁴

Frågan om tillstånd till tvångsmedel enligt 1–5 §§ prövas av Stockholms tingsrätt. Frågan tas upp på ansökan av åklagaren.

Frågor om tillstånd till tvångsmedel prövas av rätten på ansökan av åklagare.

Ansökan prövas av rätten i någon av de orter där den brottsliga verksamheten kan antas komma att utövas eller där den person som avses i 2 eller 2 a § uppehåller sig. En ansökan som avser brottslig verksamhet som anges i 2 § eller innehåller säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter enligt säkerhetsskyddslagen (2018:585) ska prövas av Stockholms tingsrätt.

⁴ Senaste lydelse 2014:1421.

8 §⁵

I ett beslut om tillstånd till tvångsmedel ska det anges

1. vilket eller vilka tvångsmedel som får användas,
2. vilken *eller vilka av punkterna* 2. vilken *brottslig verksamhet*
i 1 § första stycket 1–7 som ligger *enligt 2 eller 2 a §* som ligger till grund för tillståndet, och grund för tillståndet, och
3. under vilken tid tillståndet gäller.

I ett beslut om tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska det, förutom de uppgifter som framgår av första stycket, anges

1. vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken elektronisk kommunikationsutrustning tillståndet avser, och
2. om åtgärden får verkställas utanför allmänt tillgängliga elektroniska kommunikationsnät.

I ett beslut om tillstånd till hemlig kameraövervakning ska, förutom de uppgifter som framgår av första stycket, den plats anges som tillståndet avser.

I ett beslut om tillstånd till postkontroll ska det, förutom de uppgifter som framgår av första stycket, anges att information om åtgärden inte får lämnas till någon utan medgivande av den som har begärt åtgärden.

I ett beslut om tillstånd till tvångsmedel ska det, när det finns skäl till detta, också i övrigt anges villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan.

10 §⁶

Om det inte längre finns skäl för ett tillstånd till tvångsmedelsanvändning enligt denna lag, ska åklagaren eller rätten omedelbart häva beslutet om tillstånd. Polismyndigheten *eller* Säkerhetspolisen ska omedelbart underrätta åklagaren om omständigheter som har betydelse för om beslutet ska hävas.

Om det inte längre finns skäl för ett tillstånd till tvångsmedelsanvändning enligt denna lag, ska åklagaren eller rätten omedelbart häva beslutet om tillstånd. Polismyndigheten, Säkerhetspolisen *eller Tullverket* ska omedelbart underrätta åklagaren om omständigheter som har betydelse för om beslutet ska hävas.

⁵ Senaste lydelse 2014:1421.

⁶ Senaste lydelse 2014:1421.

12 §⁷

Om det vid tvångsmedelsanvändning enligt denna lag har kommit fram uppgifter om annan förestående brottslig verksamhet än den som omfattas av tillstånd enligt 1 §, får uppgifterna användas för att förhindra brott.

Om det har kommit fram uppgifter om brott, får uppgifterna användas för att utreda brottet endast om det är fråga om

1. brott som anges i 1 § eller försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott, om en sådan gärning är belagd med straff, eller

2. annat brott, om det är föreskrivet fängelse i tre år eller däröver för brottet.

Om det vid tvångsmedelsanvändning enligt denna lag har kommit fram uppgifter om annan förestående brottslig verksamhet än den som omfattas av tillstånd enligt denna lag, får uppgifterna användas för att förhindra brott.

1. brott som anges i 2 eller 2 a § eller försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott, om en sådan gärning är belagd med straff, eller

13 §⁸

En upptagning eller uppteckning som har gjorts vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation eller hemlig kameraövervakning ska granskas snarast möjligt. Granskningen får utföras endast av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen eller Polismyndigheten. Efter anvisning av rätten, en åklagare eller någon av de nämnda myndigheterna får granskningen utföras även av en sakkunnig eller någon annan som har anlitats i ärendet.

Upptagningar och uppteckningar ska, i de delar de är av betydelse för att förhindra förestående brott, bevaras så länge det behövs för att förhindra brott. I de delar upptagningarna och uppteckningarna innehåller sådana uppgifter om brott som enligt 12 § får användas för att utreda brott ska de bevaras till dess att förundersökningen har lagts ned eller avslutats eller, om åtal har väckts, målet har avgjorts slutligt. De ska därefter förstöras.

Trots andra stycket får brottsutredande myndigheter behandla uppgifter från upptagningar och uppteckningar i enlighet med vad som är särskilt föreskrivet i lag om uppgifterna rör förestående brott eller brott som avses i 12 § andra stycket.

En upptagning eller uppteckning som har gjorts vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation eller hemlig kameraövervakning ska granskas snarast möjligt. Granskningen får utföras endast av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen, Polismyndigheten eller Tullverket. Efter anvisning av rätten, en åklagare eller någon av de nämnda myndigheterna får granskningen utföras även av en sakkunnig eller någon annan som har anlitats i ärendet.

⁷ Senaste lydelse 2014:1421.

⁸ Senaste lydelse 2014:1421.

En försändelse som omfattas av tillstånd enligt 4 § får undersökas, öppnas eller granskas av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen eller Polismyndigheten. Efter anvisning av rätten, en åklagare eller någon av de nämnda myndigheterna får granskningen utföras även av en sakkunnig eller någon annan som har anlitats i ärendet. Försändelsen ska undersökas snarast möjligt. När undersökningen har slutförts, ska en försändelse som finns hos ett befodringsföretag sändas till den som försändelsen är ställd till, om försändelsen inte tas i beslag.

14 §⁹

En försändelse som omfattas av tillstånd till postkontroll enligt denna lag får undersökas, öppnas eller granskas av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen, Polismyndigheten eller Tullverket. Efter anvisning av rätten, en åklagare eller någon av de nämnda myndigheterna får granskningen utföras även av en sakkunnig eller någon annan som har anlitats i ärendet. Försändelsen ska undersökas snarast möjligt. När undersökningen har slutförts, ska en försändelse som finns hos ett befodringsföretag sändas till den som försändelsen är ställd till, om försändelsen inte tas i beslag.

16 §¹⁰

Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7 ska underrättas om åtgärden. Om åtgärden har avsett ett telefonnummer eller annan adress, en viss elektronisk kommunikationsutrustning eller en plats som innehas av någon annan, ska även han eller hon underrättas. Vid hemlig kameraövervakning behöver dock innehavaren av en plats som allmänheten har tillträde till inte underrättas.

Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 2 § andra stycket 7 eller 2 a § ska underrättas om åtgärden. Om åtgärden har avsett ett telefonnummer eller annan adress, en viss elektronisk kommunikationsutrustning eller en plats som innehas av någon annan, ska även han eller hon underrättas. Vid hemlig kameraövervakning behöver dock innehavaren av en plats som allmänheten har tillträde till inte underrättas.

Underrättelsen ska lämnas så snart det kan ske efter det att det ärende som åtgärden vidtogs i avslutades.

En underrättelse behöver inte lämnas till den som redan har fått del av eller tillgång till uppgifterna. En underrättelse behöver inte heller lämnas om den med hänsyn till omständigheterna uppenbart är utan betydelse.

17 §¹¹

En underrättelse enligt 16 § ska innehålla uppgifter om vilket tvångsmedel som har använts och om tiden för åtgärden. Vid hemlig avlyssning av elektronisk

En underrättelse enligt 16 § ska innehålla uppgifter om vilket tvångsmedel som har använts och om tiden för åtgärden. Vid hemlig avlyssning av elektronisk

⁹ Senaste lydelse 2014:1421.

¹⁰ Senaste lydelse 2014:1421.

¹¹ Senaste lydelse 2014:1421.

kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken elektronisk kommunikationsutrustning som åtgärden har avsett. Vid hemlig kameraövervakning ska underrättelsen även innehålla en uppgift om vilken plats som har övervakats. Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7 ska få uppgift om vilken misstanke som har legat till grund för åtgärden. Den som inte är eller har varit misstänkt ska få uppgift om detta.

kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken elektronisk kommunikationsutrustning som åtgärden har avsett. Vid hemlig kameraövervakning ska underrättelsen även innehålla en uppgift om vilken plats som har övervakats. Underrättelsen till den som har varit utsatt för en åtgärd enligt denna lag ska innehålla uppgift om vilken misstänkt brottslig verksamhet som har legat till grund för åtgärden. Om den som ska underrättas inte är eller har varit misstänkt för brottslig verksamhet ska detta framgå av underrättelsen.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.
 2. Bestämmelsen i 2 a § upphör att gälla vid utgången av 2028.

Förslag till lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning att 7, 15 och 18 §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning får beviljas om

1. *det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 § lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, eller*

2. *det finns en påtaglig risk för att sådan brottslig verksamhet kommer att utövas inom en organisation eller grupp och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.*

Ett tillstånd enligt första stycket får beviljas endast om åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra sådan brottslig verksamhet som anges i det stycket.

Hemlig dataavläsning som gäller kameraövervakningsuppgifter får användas endast på en plats där den person som anges i första stycket kan antas komma att uppehålla sig. En sådan plats får dock inte vara någons stadigvarande bostad.

Ett tillstånd får inte avse rumsavlyssningsuppgifter.

15 §¹

Frågor om hemlig dataavläsning under en förundersökning prövas av den domstol som anges i 19 kap. rättegångsbalken. Om förundersökningen avser brott som anges i 27 kap. 18 § andra stycket 2–7 rättegångsbalken eller försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott, om en sådan gärning är belagd med straff, får frågan även prövas av Stockholms tingsrätt.

Föreslagen lydelse

7 §

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning får beviljas om *det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för*

1. att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 2 § lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, eller

2. att brottslig verksamhet som anges i 2 eller 2 a § lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott kommer att utövas inom en organisation eller grupp och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Frågor om hemlig dataavläsning enligt 7–10 §§ prövas av Stockholms tingsrätt.

Frågor om hemlig dataavläsning enligt 7 § prövas av den domstol som anges i 6 § lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott.

Frågor om hemlig dataavläsning enligt 9 eller 10 § prövas av Stockholms tingsrätt.

Prop. 2022/23:126
Bilaga 8

18 §

I ett tillstånd till hemlig dataavläsning ska följande anges:

1. vilken tid tillståndet avser,
2. vilket avläsningsbart informationssystem tillståndet avser,
3. vilken typ av uppgift enligt 2 § första stycket som får läsas av eller tas upp,
4. villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan, och
5. vem som är skäligen misstänkt för brottet, vid åtgärd som gäller rumsavlyssningsuppgifter.

Om tillståndet avser en plats enligt 4 § fjärde stycket eller 6 § andra stycket ska även platsen anges i tillståndet. Om tillståndet är förenat med ett tillträdestillstånd enligt 12 §, ska det anges i beslutet.

Om tillståndet avser en plats enligt 4 § fjärde stycket, 6 § andra stycket eller 7 § tredje stycket ska även platsen anges i tillståndet. Om tillståndet är förenat med ett tillträdestillstånd enligt 12 §, ska det anges i beslutet.

Tiden för tillståndet får inte bestämmas längre än nödvändigt. När det gäller tid som infaller efter beslutet får tiden inte överstiga en månad från dagen för beslutet.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2024.

Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss av betänkandet Utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel (SOU 2022:52) har yttranden kommit in från Brottsförebyggande rådet, Brottsofferjouren Sverige, Centrum för rättvisa, Civil Right Defenders, Dataskydd.net Sverige, Diskrimineringsombudsmannen, Domarnämnden, Domstolsverket, Ekobrottsmyndigheten, Hovrätten för Västra Sverige, Institutet för mänskliga rättigheter, Integritetsskyddsmyndigheten, Justitiekanslern, Kriminalvården, Kustbevakningen, Malmö tingsrätt, Polismyndigheten, Post- och telestyrelsen, Riksdagens ombudsmän, Stiftelsen för internetinfrastruktur, Stockholms tingsrätt, Stockholms universitet (Juridiska fakulteten), Svea hovrätt, Svenska Journalistförbundet, Svenska kyrkan, Sveriges advokatsamfund, Sveriges domareförbund, Sveriges kristna råd, Sveriges psykologförbund, Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden, Säkerhetspolisen, Södertörns tingsrätt, Tullverket, Umeå tingsrätt, Umeå universitet (Samhällsvetenskapliga fakulteten), Uppsala universitet (Juridiska fakulteten) och Åklagarmyndigheten.

Därutöver har yttrande lämnats av Naturskyddsföreningen och Netnod.

Följande remissinstanser har antingen inte svarat på remissen eller angett att de avstår från att yttra sig: Amnesty international, Apple Aktiefbolag, Bahnhof AB, Facebook Seden AB, Föreningen för Digitala fri- och rättigheter, Google Sweden AB, Hi3G Access AB, IP-Only AB, Institutet för Juridik och Internet, Judiska centralrådet i Sverige, Net at Once Sweden AB, Riksrevisionen, Samsung Electronics Nordic AB, SNUS Swedish network users society, Svenska avdelningen av Internationella Juristkommissionen, Svenska stadsnättsföreningen, Sveriges läkarförbund, Sveriges muslimska råd, TechSverige, Tele2 Sverige AB, Telenor Sverige AB och Telia Sverige AB.

Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om rättegångsbalken¹

dels att 27 kap. 26 § ska upphöra att gälla,

dels att rubrikerna närmast före 27 kap. 26 och 31 §§ ska utgå,

dels att nuvarande 27 kap. 20 § ska betecknas 27 kap. 21 b §,

dels att 23 kap. 21 a §, 27 kap. 9, 18, 19 och 20 a–21 a §§, den nya 27 kap. 21 b § och 27 kap. 23 a, 24, 25 a, 31 och 34 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas sju nya paragrafer, 27 kap. 18 a, 18 b, 19 a, 19 b, 20 f, 26 och 35 §§, och närmast före 27 kap. 18, 19, 20 a, 20 d, 21, 21 b, 25 a, 26, 31, 34 och 35 §§ nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

23 kap.

21 a §²

Så snart åtal har beslutats har den misstänkte och försvararen rätt att på begäran få en papperskopia av protokoll eller anteckningar från förundersökningen. Om en offentlig försvarare har förordnats för den misstänkte, ska en kopia lämnas eller sändas till försvararen.

Den misstänkte och försvararen har också rätt att på begäran få en kopia av handlingar som innehåller sådant som har förekommit vid förundersökningen och som inte ingår i protokollet eller anteckningarna. En *sådan* kopia behöver inte lämnas om det finns

1. risk för att sekretessbelagd uppgift obehörigen kommer att lämnas vidare, eller

2. hinder mot det med hänsyn till materialets omfattning eller karaktär. När den misstänkte eller försvararen får ta del av ett protokoll eller en annan handling som innehåller sekretessbelagd uppgift, får ett förbehåll göras i enlighet med 10 kap. 4 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

Den misstänkte och försvararen har också rätt att på begäran få *en sammanställning över och* en kopia av handlingar som innehåller sådant som har förekommit vid förundersökningen och som inte ingår i protokollet eller anteckningarna. En kopia behöver inte lämnas om det finns

1. risk för att *en* sekretessbelagd uppgift obehörigen kommer att lämnas vidare, eller

2. hinder mot det med hänsyn till materialets omfattning eller karaktär. När den misstänkte eller försvararen får ta del av ett protokoll eller en annan handling som innehåller *en* sekretessbelagd uppgift, får ett förbehåll göras i enlighet med 10 kap. 4 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

¹ Senaste lydelse av

27 kap. 26 § 2014:1419

rubriken närmast före 27 kap. 26 § 2003:1146

rubriken närmast före 27 kap. 31 § 2007:981.

² Senaste lydelse 2017:176.

27 kap.
9 §³

Rätten får förordna, att försändelse som får tas i beslag och som väntas komma in till ett befordringsföretag *skall*, när försändelsen kommer in, hållas kvar till dess frågan om beslag har avgjorts. *Fråga därom* får tas upp *endast* på yrkande av undersökningsledaren eller åklagaren.

Ett förordnande *skall* meddelas att gälla viss tid, högst en månad, från den dag då förordnandet delgavs befordringsföretaget. I förordnandet *skall* det *tas in en underrättelse om att meddelande om åtgärden inte utan tillstånd av undersökningsledaren eller åklagaren får lämnas till avsändaren, mottagaren eller någon annan.*

När en försändelse på grund av ett förordnande *hållits kvar, skall* befordringsföretaget *utan dröjsmål göra anmälan hos* den som har begärt förordnandet. *Denne skall omedelbart* pröva, om beslag *skall ske.*

Lydelse enligt prop. 2022/23:73

Rätten får förordna att *en* försändelse som får tas i beslag och som väntas komma in till ett befordringsföretag *ska*, när försändelsen kommer in, hållas kvar till dess *att* frågan om beslag har avgjorts. *Frågan om att hålla kvar en försändelse* får *endast* tas upp på yrkande av undersökningsledaren eller åklagaren.

Ett förordnande *ska* meddelas att gälla *en* viss tid, högst en månad, från den dag då förordnandet delgavs befordringsföretaget. I förordnandet *ska* det *anges vilka försändelser som förordnandet omfattar och att det utan tillstånd av undersökningsledaren eller åklagaren inte får lämnas meddelande om åtgärden till avsändaren, mottagaren eller någon annan.*

När en försändelse *hållits kvar* på grund av ett förordnande, *ska* befordringsföretaget *snarast möjligt anmäla det till* den som har begärt förordnandet. *Den som har begärt förordnandet ska omedelbart* pröva om *försändelsen ska tas i beslag.*

Föreslagen lydelse

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation

18 §

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation innebär att meddelanden, som i ett elektroniskt kommunikationsnät överförs eller har överförts till eller från ett telefonnummer eller annan adress, i hemlighet avlyssnas eller tas upp genom ett tekniskt hjälpmedel för återgivning av innehållet i meddelandet.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får användas vid en förundersökning om

1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,

2. sabotage eller grovt sabotage enligt 13 kap. 4 eller 5 § brottsbalken,

3. mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatsabotage enligt 13 kap. 1, 2, 3, 5 a eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,

4. uppror, väpnat hot mot laglig ordning eller brott mot medborgerlig frihet enligt 18 kap. 1, 3 eller 5 § brottsbalken,

5. högförräderi, krigsanstiftan, spioneri, grovt spioneri, utlandsspioneri, grovt utlandsspioneri, obehörig befattning med hemlig uppgift, grov obehörig befattning med hemlig uppgift eller olovlig underrättelseverksamhet mot Sverige, mot främmande makt eller mot person enligt 19 kap. 1, 2, 5, 6, 6 a, 6 b, 7, 8, 10, 10 a eller 10 b § brottsbalken,

6. företagsspioneri enligt 26 § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att gärningen har begåtts på uppdrag av eller har understötts av en främmande makt eller av någon som har agerat för en främmande makts räkning,

7. terroristbrott, deltagande i en terroristorganisation, samröre med en terroristorganisation, finansiering av terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, offentlig uppmaning till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, rekrytering till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, utbildning för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet eller resa för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet enligt 4, 4 a, 5, 6, 7, 8, 9 eller 10 § terroristbrottslagen (2022:666),

8. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1–7, om en sådan gärning är belagd med straff, eller

9. annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år.

Ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation ger också rätt att vidta åtgärder som anges i 19 §.

Nuvarande lydelse

Ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation ger även rätt att vidta sådana åtgärder som anges i 19 §.

Föreslagen lydelse

18 a §

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får användas om någon är skäligen misstänkt för brott som avses i andra stycket och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf får användas vid en förundersökning om

1. ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,

2. grovt dataintrång enligt 4 kap. 9 c § andra stycket brottsbalken,

3. grovt sexuellt övergrepp, sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering, utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling, sexuellt ofredande mot barn eller grovt sexuellt ofredande mot barn enligt 6 kap. 2 § tredje stycket, 5 §, 6 §, 8 §, 9 § eller 10 § första eller tredje stycket brottsbalken,

4. kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte enligt 6 kap. 10 a § brottsbalken, om det kan antas att brottet inte leder till endast böter,

5. grovt bedrägeri enligt 9 kap. 3 § brottsbalken, om gärningen har

begåtts med hjälp av elektronisk kommunikation,

6. utpressning enligt 9 kap. 4 § första stycket brottsbalken,

7. sabotage enligt 13 kap. 4 § brottsbalken,

8. mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplats-sabotage enligt 13 kap. 1 §, 3 § första eller andra stycket, 5 a § eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,

9. mened enligt 15 kap. 1 § första stycket brottsbalken,

10. grovt barnpornografibrott eller barnpornografibrott som inte är ringa enligt 16 kap. 10 a § brottsbalken,

11. övergrepp i rätts sak eller grovt skyddande av brottsling enligt 17 kap. 10 § första eller fjärde stycket eller 11 § tredje stycket brottsbalken,

12. skyddande av brottsling enligt 17 kap. 11 § första eller andra stycket brottsbalken, om det kan antas att brottet inte leder till endast böter,

13. brott mot medborgerlig frihet enligt 18 kap. 5 § brottsbalken,

14. spioneri, utlandsspioneri, obehörig befattning med hemlig uppgift, grov obehörig befattning med hemlig uppgift eller olovlig underrättelseverksamhet mot Sverige, mot främmande makt eller mot person enligt 19 kap. 5, 6 a, 7, 8, 10, 10 a eller 10 b § brottsbalken,

15. grovt penningtvättsbrott eller näringspenningtvätt, grovt brott, enligt 5 § eller 7 § andra stycket lagen (2014:307) om straff för penningtvättsbrott,

16. grovt insiderbrott enligt 2 kap. 1 § tredje stycket lagen (2016:1307) om straff för marknadsmissbruk på värdepappersmarknaden,

17. företagsspioneri enligt 26 § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att gärningen har begåtts på uppdrag av eller har understötts av en främmande makt eller av någon som har agerat för en främmande macts räkning,

18. deltagande i en terroristorganisation, samröre med en terroristorganisation, finansiering av terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, offentlig uppmaning till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, rekrytering till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, utbildning för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet eller resa för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet enligt 4 a, 5, 6, 7, 8, 9 eller 10 § terroristbrottslagen (2022:666),

19. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 1–18, om en sådan gärning är belagd med straff,

20. ett annat brott, om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år, eller

21. flera brott, om
a) en och samma person är skäligen misstänkt för samtliga brott,

b) det med hänsyn till omständigheterna kan antas att den samlade brottslighetens straffvärde överstiger fängelse i två år,

c) det kan antas att vart och ett av brotten har utgjort ett led i en brottslighet som har utövats i organiserad form eller systematiskt, och

d) det för vart och ett av brotten är föreskrivet fängelse i ett år eller mer.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf får endast avse ett telefonnummer eller annan adress eller en

viss elektronisk kommunikations-
utrustning som

1. under den tid som tillståndet avser innehas eller har innehaft av den misstänkte eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av den misstänkte, eller

2. det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

18 b §

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får även användas i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brott som avses i andra stycket, om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf får användas vid en förundersökning om

1. ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år,

2. våldtäkt eller våldtäkt mot barn enligt 6 kap. 1 § första stycket eller 4 § första eller andra stycket brottsbalken,

3. allmänfarlig ödeläggelse eller grovt sabotage enligt 13 kap. 3 § första stycket eller 5 § brottsbalken,

4. krigsanstiftan eller grovt utlandsspioneri enligt 19 kap. 2 eller 6 b § brottsbalken,

5. grovt narkotikabrott enligt 3 § första stycket narkotikastrafflagen (1968:64),

6. grovt vapenbrott enligt 9 kap. 1 a § första stycket vapenlagen (1996:67),

7. grov narkotikasmuggling, grov vapensmuggling eller grov smuggling av explosiv vara enligt 6 § tredje stycket, 6 a § tredje stycket eller 6 b § tredje stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

8. grovt brott enligt 29 a § första stycket lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor,

9. terroristbrott enligt 4 § terroristbrottslagen (2022:666),

10. ett brott som avses i 18 a § andra stycket 2–8, 10, 13–15, 17 eller 18,

11. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 1–10, om en sådan gärning är belagd med straff,

12. ett annat brott, om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i fyra år, eller

13. flera brott, om

a) det kan antas att samtliga brott har begåtts av en och samma person,

b) det med hänsyn till omständigheterna kan antas att den samlade brottslighetens straffvärde överstiger fängelse i fyra år,

c) det kan antas att vart och ett av brotten har utgjort ett led i en brottslighet som har utövats i organiserad form eller systematiskt, och

d) det för vart och ett av brotten inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader eller det är fråga om försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott, om en sådan gärning är belagd med straff.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf får endast avse ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som

1. det finns särskild anledning att anta att gärningsmannen eller någon annan som har medverkat till brottet eller brotten under den tid som tillståndet avser har använt eller kommer att använda, eller

2. det finns synnerlig anledning att anta att gärningsmannen eller någon annan som har medverkat

till brottet eller brotten under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

Prop. 2022/23:126

Bilaga 10

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation

19 §⁴

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation innebär att uppgifter i hemlighet hämtas in om

1. meddelanden som i ett elektroniskt kommunikationsnät överförs eller har överförts till eller från ett telefonnummer eller annan adress,

2. vilka elektroniska kommunikationsutrustningar som har funnits inom ett visst geografiskt område, eller

3. i vilket geografiskt område en viss elektronisk kommunikationsutrustning finns eller har funnits.

Genom hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får sådana meddelanden som avses i första stycket 1 även hindras från att nå fram.

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får användas vid en förundersökning om

1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader,

2. dataintrång enligt 4 kap. 9 c § brottsbalken, barnpornografibrott enligt 16 kap. 10 a § brottsbalken som inte är att anse som ringa, narkotikabrott enligt 1 § narkotikastrafflagen (1968:64), narkotikasmuggling enligt 6 § första stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

3. brott som avses i 18 § andra stycket 2–7, eller

4. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1–3, om en sådan gärning är belagd med straff.

I fall som avses i 20 § andra stycket får hemlig övervakning av elektronisk kommunikation dock användas endast vid en förundersökning som avser brott som kan leda till hemlig avlyssning

⁴ Senaste lydelse 2022:316.

19 a §

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får användas om någon är skäligen misstänkt för brott som avses i andra stycket och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf får användas vid en förundersökning om

1. ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader,

2. dataintrång enligt 4 kap. 9 c § första stycket brottsbalken,

3. narkotikabrott enligt 1 § narkotikastrafflagen (1968:64),

4. narkotikasmuggling enligt 6 § första stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

5. ett brott som avses i 18 a § andra stycket 2–18,

6. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 1–5, om en sådan gärning är belagd med straff, eller

7. brott som avses i 18 a § andra stycket 20 eller 21.

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf får endast avse ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som

1. under den tid som tillståndet avser innehas eller har innehafts av den misstänkte eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av den misstänkte, eller

2. det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

19 b §

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får även användas i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brott som avses i andra stycket, om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt denna paragraf får användas vid en förundersökning om

1. ett brott som avses i 18 a § andra stycket 1–20, eller

2. flera brott, om

a) det kan antas att samtliga brott har begåtts av en och samma person,

b) det med hänsyn till omständigheterna kan antas att den samlade brottslighetens straffvärde överstiger fängelse i två år,

c) det kan antas att vart och ett av brotten har utgjort ett led i en brottslighet som har utövats i organiserad form eller systematiskt, och

d) det för vart och ett av brotten är föreskrivet fängelse i ett år eller mer.

Hemlig kameraövervakning

20 a §⁵

Hemlig kameraövervakning innebär att fjärrstyrda tv-kameror, andra optisk-elektroniska instrument eller därmed jämförbara utrustningar används för optisk personövervakning vid förundersökning i brottmål, utan att upplysning om övervakningen lämnas.

Hemlig kameraövervakning får användas vid en förundersökning om

1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,

2. brott som avses i 18 § andra stycket 2–7,

3. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1

⁵ Senaste lydelse 2022:316

eller 2, om en sådan gärning är belagd med straff, eller

4. annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år.

20 b §⁶

Hemlig kameraövervakning får, utom i fall som avses i 20 c §, användas endast om någon är skäligen misstänkt för brottet och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Åtgärden får, utom i fall som avses i 20 c §, avse endast en sådan plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig.

Hemlig kameraövervakning får användas vid en förundersökning om brott som avses i 18 a § andra stycket, om någon är skäligen misstänkt för brottet eller brotten och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Ett tillstånd till hemlig kameraövervakning enligt första stycket får endast avse en sådan plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig.

Trots andra stycket får ett tillstånd till hemlig kameraövervakning enligt första stycket avse den skäligen misstänkte i stället för en viss plats, om det finns särskilda skäl för det. Beslutet får då verkställas endast genom att övervakningen riktas mot en plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig. De tekniska hjälpmedel som används får aldrig placeras på en plats som skyddas mot intrång.

20 c §⁷

Om det inte finns någon som är skäligen misstänkt för brottet, får hemlig kameraövervakning användas för att övervaka den plats där brottet har begåtts eller en nära omgivning till denna plats. Hemlig kameraövervakning enligt denna paragraf får ske endast om syftet är att fastställa vem som skäligen kan misstänkas för brottet och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Om det vid en förundersökning om brott som avses i andra stycket inte finns någon som är skäligen misstänkt för brottet eller brotten, får hemlig kameraövervakning även användas i syfte att fastställa vem som skäligen kan misstänkas för brottet eller brotten, om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

⁶ Senaste lydelse 2008:855.

⁷ Senaste lydelse 2008:855.

Hemlig kameraövervakning enligt denna paragraf får användas vid en förundersökning om

1. ett brott som avses i 18 a § andra stycket 1–20, eller

2. flera brott, om

a) det kan antas att samtliga brott har begåtts av en och samma person,

b) det med hänsyn till omständigheterna kan antas att den samlade brottslighetens straffvärde överstiger fängelse i två år,

c) det kan antas att vart och ett av brotten har utgjort ett led i en brottslighet som har utövats i organiserad form eller systematiskt, och

d) det för vart och ett av brotten är föreskrivet fängelse i ett år eller mer.

Hemlig kameraövervakning enligt denna paragraf får endast användas för att övervaka en plats där brottet eller något av brotten har begåtts eller en nära omgivning till en sådan plats.

Hemlig rumsavlyssning

20 d §⁸

Med hemlig rumsavlyssning avses avlyssning eller upptagning som

1. görs i hemlighet och med ett tekniskt hjälpmedel som är avsett att återge ljud, och

2. avser tal i enrum, samtal mellan andra eller förhandlingar vid sammanträden eller andra sammankomster som allmänheten inte har tillträde till.

Hemlig rumsavlyssning får användas vid en förundersökning om

1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år, 1. ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år,

2. spioneri, utlandsspioneri eller grovt utlandsspioneri enligt 19 kap. 5, 6 a eller 6 b § brottsbalken,

3. brott som avses i 26 § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att gärningen har begåtts på uppdrag av eller har understötts av 3. företagsspioneri enligt 26 § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att gärningen har begåtts på uppdrag av eller har understötts av

⁸ Senaste lydelse 2022:1520.

en främmande makt eller av någon som har agerat för en främmande makts räkning och det kan antas att brottet inte leder till endast böter,

4. annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i fyra år och det är fråga om

- a) människohandel enligt 4 kap. 1 a § brottsbalken,
- b) grov människoexploatering enligt 4 kap. 1 b § tredje stycket brottsbalken,
- c) våldtäkt enligt 6 kap. 1 § första stycket brottsbalken,
- d) grovt sexuellt övergrepp enligt 6 kap. 2 § tredje stycket brottsbalken,
- e) våldtäkt mot barn enligt 6 kap. 4 § första eller andra stycket brottsbalken,
- f) grovt sexuellt övergrepp mot barn enligt 6 kap. 6 § tredje stycket brottsbalken,
- g) grovt utnyttjande av barn för sexuell posering enligt 6 kap. 8 § tredje stycket brottsbalken,
- h) grovt koppleri enligt 6 kap. 12 § tredje stycket brottsbalken,
- i) grov utpressning enligt 9 kap. 4 § andra stycket brottsbalken,
- j) grovt barnpornografibrott enligt 16 kap. 10 a § sjätte stycket brottsbalken,
- k) grovt övergrepp i rättsak enligt 17 kap. 10 § tredje stycket brottsbalken,
- l) grovt narkotikabrott enligt 3 § narkotikastrafflagen (1968:64), eller
- m) grov narkotikasmuggling enligt 6 § tredje stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

en främmande makt eller av någon som har agerat för en främmande makts räkning och det kan antas att brottet inte leder till endast böter,

4. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 1–3, om en sådan gärning är belagd med straff,

5. ett annat brott, om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i fyra år, eller

6. flera brott, om
a) en och samma person är skäligen misstänkt för samtliga brott,

b) det med hänsyn till omständigheterna kan antas att den samlade brottslighetens straffvärde överstiger fängelse i fyra år,

c) det kan antas att vart och ett av brotten har utgjort ett led i en brottslighet som har utövats i organiserad form eller systematiskt, och

d) det för vart och ett av brotten inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader eller det är fråga om försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott, om en sådan gärning är belagd med straff.

5. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1–3, om en sådan gärning är belagd med straff,

6. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 4, om en sådan gärning är belagd med straff och det med hänsyn till omständigheterna kan antas att gärningens straffvärde överstiger fängelse i fyra år.

20 e §⁹

Hemlig rumsavlyssning får användas *endast* om någon är skäligen misstänkt för *ett* brott som avses i 20 d § och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Åtgärden får avse *endast* en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. *Avser åtgärden* någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes, *får hemlig rumsavlyssning användas* endast om det finns synnerlig anledning att

Hemlig rumsavlyssning får *endast* användas om någon är skäligen misstänkt för brott som avses i 20 d § *andra stycket* och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning får endast avse en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. *Tillståndet får avse* någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes endast om det finns synnerlig anledning att anta

⁹ Senaste lydelse 2014:1419.

anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där.

att den misstänkte kommer att uppehålla sig där.

Trots andra stycket får ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning avse den skäligen misstänkte i stället för en viss plats, om det finns särskilda skäl för det. Beslutet får då verkställas endast genom att avlyssningen riktas mot en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. Avlyssningen får riktas mot någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där. De tekniska hjälpmedel som används får aldrig placeras på en plats som skyddas mot intrång.

Hemlig rumsavlyssning får inte avse

1. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för verksamhet som tystnadsplikt gäller för enligt 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen,

2. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för verksamhet som bedrivs av advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter eller familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2001:453), eller

3. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas av präster inom trossamfund eller av dem som har motsvarande ställning inom sådana samfund, för bikt eller enskild själavård.

20 f §

Ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning får inte avse

1. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att

användas för verksamhet som tystnadsplikt gäller för enligt 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen,

2. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas för verksamhet som bedrivs av advokater, läkare, tandläkare, barnmorskor, sjuksköterskor, psykologer, psykoterapeuter eller familjerådgivare enligt socialtjänstlagen (2001:453), eller

3. en plats som stadigvarande används eller är särskilt avsedd att användas av präster inom trossamfund eller av dem som har motsvarande ställning inom sådana samfund, för bikt eller enskild själavård.

Om ett tillstånd till hemlig rumsavlyssning avser den skäligen misstänkte i stället för en viss plats, får de tekniska hjälpmedel som används inte placeras på sådana platser som avses i första stycket. Avlyssningen får inte heller riktas mot sådana platser.

Tillståndsprövning

21 §¹⁰

Frågor om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning prövas av rätten på ansökan av åklagaren.

Frågor om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning prövas av rätten på ansökan av åklagaren. Om en ansökan om hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning avser den skäligen misstänkte i stället för en viss plats, ska åklagaren i samband med ansökan föreslå sådana villkor som avses i sjätte stycket.

¹⁰ Senaste lydelse 2014:1419.

I ett beslut att tillåta åtgärder enligt första stycket ska det anges vilken tid tillståndet avser. Tiden får inte bestämmas längre än nödvändigt. När det gäller tid som infaller efter beslutet får tiden inte överstiga en månad från dagen för beslutet.

I ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska det anges vilket telefonnummer eller annan adress, vilken elektronisk kommunikationsutrustning eller vilket geografiskt område tillståndet avser. Det ska vidare särskilt anges om åtgärden får verkställas utanför allmänt tillgängliga elektroniska kommunikationsnät.

I ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning ska det anges vilken plats tillståndet gäller. Om tillståndet är förenat med ett *särskilt tillstånd* enligt 25 a § *att få tillträde till en plats för att installera tekniska hjälpmedel*, ska det anges *särskilt* i beslutet.

I ett beslut att tillåta hemlig rumsavlyssning ska det också anges vem som är skäligen misstänkt för brottet.

I ett beslut att tillåta åtgärder enligt första stycket ska det, när det finns skäl till detta, också i övrigt anges villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan.

I ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning ska det anges vilken plats tillståndet gäller. *Om tillståndet avser den skäligen misstänkte, ska i stället det anges i beslutet.* Om tillståndet är förenat med ett *tillträdestillstånd* enligt 25 a §, ska *även* det anges i beslutet.

I ett beslut att tillåta hemlig rumsavlyssning ska det också anges vem som är skäligen misstänkt för brottet *eller brotten*.

I ett beslut att tillåta åtgärder enligt första stycket ska det, när det finns skäl till detta, också i övrigt anges villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan. *I ett tillstånd till hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning som avser den skäligen misstänkte ska sådana villkor alltid anges.*

21 a §¹¹

Om det kan befaras att det skulle medföra en fördröjning av väsentlig betydelse för utredningen att inhämta rättens tillstånd *till* hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation *eller* hemlig kameraövervakning, får tillstånd till åtgärden ges av åklagaren i avvaktan på rättens beslut.

Om det kan befaras att det skulle medföra en fördröjning av väsentlig betydelse för utredningen att inhämta rättens tillstånd *i en fråga om* hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning *eller hemlig rumsavlyssning*, får tillstånd till åtgärden ges av

åklagaren i avvaktan på rätts
beslut.

Om åklagaren har gett ett sådant tillstånd, ska han eller hon *utan dröjsmål* skriftligt anmäla beslutet till rätten. I anmälan ska skälen för åtgärden anges. Rätten ska skyndsamt pröva ärendet. Om rätten finner att det inte finns skäl för åtgärden, ska den upphäva beslutet.

Om åklagaren har gett ett sådant tillstånd, ska han eller hon *snarast möjligt* skriftligt anmäla beslutet till rätten. I anmälan ska skälen för åtgärden anges. Rätten ska skyndsamt pröva ärendet. Om rätten finner att det inte finns skäl för åtgärden, ska den upphäva beslutet.

Om åklagarens beslut har verkställts innan rätten gjort en prövning som avses i andra stycket, ska rätten pröva om det funnits skäl för åtgärden. Om rätten finner att det saknats sådana skäl, får de inhämtade uppgifterna inte användas i en brottsutredning till nackdel för den som har omfattats av avlyssningen eller övervakningen, eller för någon annan som uppgifterna avser.

Vissa gemensamma bestämmelser

20 §

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får, om inte annat följer av andra stycket, endast ske om någon är skäligen misstänkt för brottet och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen. Åtgärden får endast avse

1. ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som under den tid som tillståndet avser innehas eller har innehafts av den misstänkte eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av den misstänkte, eller

2. ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får, utöver vad som anges i första

21 b §¹²

¹² Senaste lydelse av tidigare 27 kap. 20 § 2012:281.

stycket, ske i syfte att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet, om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen. Övervakning som innebär att uppgifter hämtas in om meddelanden får dock endast avse förfluten tid.

Avlyssning eller övervakning får inte avse meddelanden som endast överförs eller har överförts i ett elektroniskt kommunikationsnät som med hänsyn till sin begränsade omfattning och omständigheterna i övrigt får anses vara av mindre betydelse från allmän kommunikationssynpunkt.

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får inte avse meddelanden som endast överförs eller har överförts i ett elektroniskt kommunikationsnät som med hänsyn till sin begränsade omfattning och omständigheterna i övrigt får anses vara av mindre betydelse från allmän kommunikationssynpunkt.

23 a §¹³

Om det vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation eller hemlig kameraövervakning har kommit fram uppgifter om ett annat brott än det som har legat till grund för beslutet om avlyssning eller övervakning, får uppgifterna användas för att utreda brottet. Förundersökning eller motsvarande utredning om brottet får dock inledas på grund av dessa uppgifter endast om

1. det är föreskrivet fängelse i ett år eller däröver för brottet och det kan antas att brottet inte leder till endast böter, eller

2. det finns särskilda skäl.

Om det vid hemlig rumsavlyssning har kommit fram uppgifter om ett annat brott än det som har legat till grund för beslutet om hemlig rumsavlyssning, får uppgifterna användas för att utreda brottet endast om det är fråga om

Åklagare får besluta att uppgifter som har kommit fram vid användning av hemliga tvångsmedel enligt detta kapitel får användas för ett annat ändamål än det som har legat till grund för åtgärden.

1. brott som anges i 20 d §, eller
2. annat brott, om det är
föreskrivet fängelse i tre år eller
däröver för brottet.

Om det har kommit fram
uppgifter om förestående brott, får
uppgifterna användas för att
förhindra brott.

24 §¹⁴

En upptagning eller uppteckning som har gjorts vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning ska granskas snarast möjligt. I fråga om sådan granskning tillämpas 12 § första stycket.

Upptagningar och uppteckningar som avses i första stycket ska, i de delar de är av betydelse från brottsutredningssynpunkt, bevaras till dess förundersökningen har lagts ned eller avslutats eller, om åtal väckts, målet har avgjorts slutligt. I de delar som upptagningarna och uppteckningarna är av betydelse för att förhindra förestående brott ska de bevaras så länge det behövs för att förhindra brott. De ska därefter förstöras.

Trots andra stycket får brottsutredande myndigheter behandla uppgifter från upptagningar och uppteckningar i enlighet med vad som är särskilt föreskrivet i lag. Uppgifter från hemlig rumsavlyssning får dock behandlas endast om de rör förestående brott eller brott som avses i 23 a § andra stycket.

Upptagningar och uppteckningar som avses i första stycket ska bevaras till dess de förundersökningar där de använts har lagts ned eller avslutats eller, om åtal väckts, målet har avgjorts slutligt. I de delar som upptagningarna och uppteckningarna är av betydelse för att förhindra förestående brott ska de bevaras så länge det behövs för att förhindra brott.

När uppgifter inte längre ska bevaras enligt andra stycket ska de förstöras. Om den misstänkte medger det får de förstöras tidigare.

¹⁴ Senaste lydelse 2014:1419.

25 a §¹⁵

Vid hemlig rumsavlyssning får den verkställande myndigheten, efter särskilt tillstånd, i hemlighet skaffa sig tillträde till och installera tekniska hjälpmedel på en plats som annars skyddas mot intrång. *Ett sådant tillstånd får avse endast den plats som ska avlyssnas eller, om det finns särskilda skäl, en plats som direkt angränsar till den platsen. Ett tillstånd att skaffa sig tillträde till en sådan angränsande plats får dock inte avse någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes.*

Om en plats ska bli föremål för både hemlig rumsavlyssning och hemlig kameraövervakning, får ett särskilt tillstånd enligt första stycket meddelas även för kameraövervakningen. Detta får dock inte avse tillträde för installation av tekniska hjälpmedel i någons stadigvarande bostad.

Om ett tillstånd enligt första eller andra stycket avser ett fordon, får den verkställande myndigheten, om det behövs, tillfälligt flytta fordonet i samband med tillträdet.

Om ett tekniskt hjälpmedel har installerats med stöd av ett tillstånd enligt första eller andra stycket, ska hjälpmedlet tas bort eller göras obrukbart så snart som möjligt efter det att tiden för tillståndet har gått ut eller tillståndet har upphävts.

Vid hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning får den verkställande myndigheten, efter särskilt tillstånd, i hemlighet skaffa sig tillträde till och installera tekniska hjälpmedel på en plats som annars skyddas mot intrång.

Ett tillträdestillstånd enligt första stycket får endast avse den plats som ska övervakas eller avlyssnas eller, om det finns särskilda skäl, en plats som direkt angränsar till den platsen. Ett tillstånd att skaffa sig tillträde till en sådan angränsande plats får dock inte avse någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes. Ett tillstånd som avser hemlig kameraövervakning får aldrig avse tillträde för installation av tekniska hjälpmedel i någons stadigvarande bostad.

Ett tillträdestillstånd får inte avse en sådan plats som anges i 20 f § första stycket.

Om ett tillträdestillstånd avser ett fordon, får den verkställande myndigheten, om det behövs, tillfälligt flytta fordonet i samband med tillträdet.

Om ett tekniskt hjälpmedel har installerats med stöd av ett tillträdestillstånd, ska hjälpmedlet tas bort eller göras obrukbart så snart som möjligt efter det att tiden för tillståndet har gått ut eller tillståndet har upphävts.

När ett beslut om *hemlig rumsavlyssning* eller hemlig kameraövervakning verkställs får olägenhet eller skada inte förorsakas utöver vad som är absolut nödvändigt.

När ett beslut om hemlig kameraövervakning eller *hemlig rumsavlyssning* verkställs får olägenhet eller skada inte förorsakas utöver vad som är absolut nödvändigt.

Offentligt ombud

26 §

Offentliga ombud ska bevaka enskildas integritetsintressen i ärenden hos domstol om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och hemlig rumsavlyssning.

Ett offentligt ombud har rätt att ta del av det som förekommer i ärendet, yttra sig i ärendet och överklaga rättsens beslut.

Underrättelse till enskild

31 §¹⁶

Den som är eller har varit misstänkt för brott ska, om inte annat följer av 33 §, underrättas om sådan hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning eller hemlig rumsavlyssning som han eller hon har utsatts för.

Om avlyssning eller övervakning av elektronisk kommunikation har avsett ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som innehas av någon annan än den misstänkte, ska även innehavaren underrättas. Detta gäller dock inte om annat följer av 33 § eller inhämtning har skett med stöd av 20 § *andra stycket* och integritetsintränet för den enskilde kan antas vara ringa.

Om avlyssning eller övervakning av elektronisk kommunikation har avsett ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som innehas av någon annan än den misstänkte, ska även innehavaren underrättas. Detta gäller dock inte om annat följer av 33 § eller inhämtning har skett med stöd av 19 b § och integritetsintränet för den enskilde kan antas vara ringa.

Om kameraövervakning eller rumsavlyssning har avsett en plats som innehas av någon annan än den misstänkte och som allmänheten inte har tillträde till, ska även innehavaren av platsen underrättas om inte annat följer av 33 §.

¹⁶ Senaste lydelse 2017:176.

En underrättelse ska lämnas så snart det kan ske utan men för utredningen, dock senast en månad efter det att förundersökningen avslutades.

En underrättelse behöver inte lämnas till den som enligt 23 kap. 18 §, 18 a §, 24 kap. 9 a § eller på något annat sätt redan har fått del av eller tillgång till uppgifterna. Någon underrättelse behöver inte heller lämnas om den med hänsyn till omständigheterna uppenbart är utan betydelse.

Behörig domstol för prövning av
vissa frågor om hemliga
tvångsmedel

34 §¹⁷

Frågor om tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning eller kvarhållande av försändelse enligt 9 § eller 9 a § andra stycket får vid förundersökning om brott som avses i 18 § andra stycket 2–7 eller försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott, om en sådan gärning är belagd med straff, utöver av domstol som föreskrivs i 19 kap., prövas av Stockholms tingsrätt.

Frågor om tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning eller kvarhållande av försändelse enligt 9 § eller 9 a § andra stycket får vid en förundersökning om följande brott, utöver av domstol som föreskrivs i 19 kap., prövas av Stockholms tingsrätt:

1. sabotage eller grovt sabotage enligt 13 kap. 4 eller 5 § brottsbalken,

2. mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, grov allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatssabotage enligt 13 kap. 1, 2, 3, 5 a eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,

3. uppror, väpnat hot mot laglig ordning eller brott mot medborgerlig frihet enligt 18 kap. 1, 3 eller 5 § brottsbalken,

4. högförräderi, krigsanstiftan, spioneri, grovt spioneri, utlandsspioneri, grovt utlandsspioneri, obehörig befatning med hemlig uppgift, grov obehörig befatning

med hemlig uppgift eller olovlig underrättelseverksamhet mot Sverige, mot främmande makt eller mot person enligt 19 kap. 1, 2, 5, 6, 6 a, 6 b, 7, 8, 10, 10 a eller 10 b § brottsbalken,

5. företagsspioneri enligt 26 § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att gärningen har begåtts på uppdrag av eller har understötts av en främmande makt eller av någon som har agerat för en främmande maktis räkning,

6. terroristbrott, deltagande i en terroristorganisation, samröre med en terroristorganisation, finansiering av terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, offentlig uppmaning till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, rekrytering till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, utbildning för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet eller resa för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet enligt 4, 4 a, 5, 6, 7, 8, 9 eller 10 § terroristbrottslagen (2022:666), eller

7. försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som avses i 1–6, om en sådan gärning är belagd med straff.

Dokumentation

35 §

Beslut och åtgärder om hemliga tvångsmedel enligt detta kapitel ska dokumenteras.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2023.
 2. För uppgifter från tvångsmedel som har verkställts före ikraftträdandet gäller 27 kap. 23 a och 24 §§ i den äldre lydelsen.

Förslag till lag om ändring i lagen (1988:97) om
förfarandet hos kommunerna,
förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig
eller krigsfara m.m.

Härigenom föreskrivs att 28 § lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.¹ ska upphöra att gälla vid utgången av september 2023.

Förslag till lag om ändring i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål

Prop. 2022/23:126
Bilaga 10

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 25 b och 28 a §§ lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

25 b §²

Tekniskt bistånd med hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig övervakning av elektronisk kommunikation i form av omedelbar överföring av meddelanden eller uppgifter om meddelanden får lämnas i Sverige enligt denna paragraf.

Tekniskt bistånd lämnas på ansökan av en annan stat som är medlem i Europeiska unionen eller av Island eller Norge, om

1. avlyssningen eller övervakningen avser någon som befinner sig i en av dessa stater,

2. ansökan innehåller en bekräftelse på att ett beslut om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig övervakning av elektronisk kommunikation i en brottsutredning har meddelats i den ansökande staten, och

3. omedelbar överföring av meddelanden eller uppgifter om meddelanden kan ske under betryggande former till den ansökande staten.

Av ansökan ska det framgå under vilken tid åtgärden önskas. Ansökan ska vidare innehålla sådana uppgifter som behövs för att åtgärden ska kunna genomföras. Om den person som ansökan avser inte befinner sig i den ansökande staten, ska det också framgå av ansökan att ett sådant tillstånd som avses i 26 a § har lämnats av den stat där personen finns.

Ansökan ska prövas av åklagare. För beslutet om tekniskt bistånd tillämpas 27 kap. 18 § första och tredje styckena, 19 § första stycket, 20 § tredje stycket, 21 § andra och tredje styckena samt 23 § rättegångsbalken.

Ansökan ska prövas av åklagare. För beslutet om tekniskt bistånd tillämpas 27 kap. 18 §, 19 § första stycket, 21 § andra och tredje styckena, 21 b § och 23 § rättegångsbalken.

Om omedelbar överföring av meddelanden sker, får upptagning eller uppteckning inte göras i Sverige.

28 a §³

En ansökan om hemlig rumsavlyssning av någon som befinner sig i Sverige handläggs av åklagare. Åklagaren ska genast pröva om det finns förutsättningar för åtgärden och i sådant fall ansöka om rättens tillstånd.

En ansökan om hemlig rumsavlyssning av någon som befinner sig i Sverige handläggs av åklagare. Åklagaren ska genast pröva om det finns förutsättningar för åtgärden och i sådant fall ansöka om rättens tillstånd *eller, när det*

² Senaste lydelse 2012:284.

³ Senaste lydelse 2014:1424.

*får ske enligt 27 kap. 21 a §
rättegångsbalken, själv besluta om
åtgärden.*

Upptagningar och uppteckningar behöver inte granskas enligt 27 kap. 24 § rättegångsbalken.

Upptagningar och uppteckningar får bevaras efter det att ärendet om rättslig hjälp har avslutats och återredovisning skett enligt 2 kap. 17 § endast om detta är tillåtet enligt 27 kap. 24 § rättegångsbalken.

Om åklagaren har fattat beslut enligt första stycket, ska återredovisning enligt 2 kap. 17 § ske först sedan rätten har fattat beslut om hemlig rumsavlyssning.

Upptagningar och uppteckningar får bevaras efter det att ärendet om rättslig hjälp har avslutats och återredovisning skett enligt 2 kap. 17 § endast om detta är tillåtet enligt 27 kap. 24 § rättegångsbalken.

I fråga om underrättelse till en enskild enligt 27 kap. 31–33 §§ rättegångsbalken ska bestämmelserna i 4 kap. 25 § tredje stycket denna lag tillämpas.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2023.

Förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

Prop. 2022/23:126
Bilaga 10

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

dels att 1–6, 8, 10, 12–14, 16 och 17 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 1 a och 19 §§, av följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2022/23:73

Föreslagen lydelse

1 §

Tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 18 § första stycket rättegångsbalken, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 19 § första och andra styckena rättegångsbalken eller hemlig kameraövervakning enligt 27 kap. 20 a § första stycket rättegångsbalken får meddelas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar

Ett tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 18 § första stycket rättegångsbalken, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 19 § rättegångsbalken, hemlig kameraövervakning enligt 27 kap. 20 a § rättegångsbalken eller postkontroll enligt 4 § får beviljas om det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar

1. sabotage eller grovt sabotage enligt 13 kap. 4 eller 5 § brottsbalken,
2. mordbrand, grov mordbrand, allmänfarlig ödeläggelse, kapning, sjö- eller luftfartssabotage eller flygplatsabotage enligt 13 kap. 1, 2, 3, 5 a eller 5 b § brottsbalken, om brottet innefattar sabotage enligt 4 § samma kapitel,
3. uppror, väpnat hot mot laglig ordning eller brott mot medborgerlig frihet enligt 18 kap. 1, 3 eller 5 § brottsbalken,
4. högförräderi, krigsanstiftan, spioneri, grovt spioneri, utlandsspioneri, grovt utlandsspioneri, grov obehörig befattning med hemlig uppgift eller grov olovlig underrättelseverksamhet mot Sverige, mot främmande makt eller mot person enligt 19 kap. 1, 2, 5, 6, 6 a, 6 b eller 8 § eller 10 § andra stycket, 10 a § andra stycket eller 10 b § andra stycket brottsbalken,
5. företagsspioneri enligt 26 § lagen (2018:558) om företags-hemligheter, om det finns anledning att anta att den brottsliga verksamheten kommer att utövas på uppdrag av eller understödjas av en främmande makt eller av någon som kommer att agera för en främmande makts räkning,
6. terroristbrott, deltagande i en terroristorganisation, grovt brott, samröre med en terroristorganisation, grovt brott, finansiering av terrorism

eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, offentlig uppmaning till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, rekrytering till terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, eller utbildning för terrorism eller särskilt allvarlig brottslighet, grovt brott, enligt 4 §, 4 a § tredje stycket, 5 § tredje stycket, 6 § tredje stycket, 7 § tredje stycket, 8 § tredje stycket eller 9 § tredje stycket terroristbrottslagen (2022:666), eller

7. mord, *dråp*, grov misshandel, synnerligen grov misshandel, människorov eller olaga frihetsberövande enligt 3 kap. 1, 2 eller 6 § eller 4 kap. 1 § eller 2 § första stycket brottsbalken i avsikt att påverka offentliga organ eller den som yrkesmässigt bedriver nyhetsförmedling eller annan journalistik att vidta eller avstå från att vidta en åtgärd eller att hämnas en åtgärd.

Tillstånd enligt första stycket får också *meddelas* om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som avses i första stycket och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Nuvarande lydelse

7. mord, grov misshandel, synnerligen grov misshandel, människorov eller olaga frihetsberövande enligt 3 kap. 1, 2 eller 6 § eller 4 kap. 1 § eller 2 § första stycket brottsbalken i avsikt att påverka offentliga organ eller den som yrkesmässigt bedriver nyhetsförmedling eller annan journalistik att vidta eller avstå från att vidta en åtgärd eller att hämnas en åtgärd.

Ett tillstånd enligt första stycket får också *beviljas* om det finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som avses i första stycket och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Föreslagen lydelse

1 a §

Ett tillstånd till sådana tvångsmedel som avses i 1 § första stycket får också beviljas om

1. det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att det inom en organisation eller grupp kommer att utövas brottslig verksamhet som innefattar

a) mord, människorov, allmänfarlig ödeläggelse eller grov allmänfarlig ödeläggelse enligt 3 kap. 1 §, 4 kap. 1 § första stycket eller 13 kap. 3 § första eller tredje stycket brottsbalken,

b) grovt narkotikabrott eller synnerligen grovt narkotikabrott enligt 3 § narkotikastrafflagen (1968:64),

c) grovt vapenbrott eller synnerligen grovt vapenbrott enligt 9 kap. 1 a § vapenlagen (1996:67),

d) grov narkotikasmuggling, synnerligen grov narkotikasmuggling, grov vapensmuggling, synnerligen grov vapensmuggling, grov smuggling av explosiv vara eller synnerligen grov smuggling av explosiv vara enligt 6 § tredje eller fjärde stycket, 6 a § tredje eller fjärde stycket eller 6 b § tredje eller fjärde stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling, eller

e) grovt brott eller synnerligen grovt brott enligt 29 a § lagen (2010:1011) om brandfarliga och explosiva varor, och

2. det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

2 §¹

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt 1 § får endast avse

1. ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som under den tid tillståndet avser innehas eller har innehaft av den person som avses i 1 § eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av honom eller henne, eller

2. ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som det finns synnerlig anledning att anta att den person som avses i 1 § under den tid tillståndet avser har

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt 1 eller 1 a § får endast avse ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som

1. under den tid som tillståndet avser innehas eller har innehaft av den person som avses i 1 eller 1 a § eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av honom eller henne, eller

2. det finns synnerlig anledning att anta att den person som avses i 1 eller 1 a § under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

¹ Senaste lydelse 2014:1421.

kontaktat eller kommer att
kontakta.

Avlyssning eller övervakning får inte avse meddelanden som endast överförs eller har överförts i ett elektroniskt kommunikationsnät som med hänsyn till sin begränsade omfattning och omständigheterna i övrigt fås anses vara av mindre betydelse från allmän kommunikationssynpunkt.

3 §²

Hemlig kameraövervakning enligt 1 § får endast avse

1. en plats där den person som avses i 1 § kan antas komma att uppehålla sig, eller

2. en plats där den brottsliga verksamheten som avses i 1 § kan antas komma att utövas eller en nära omgivning till denna plats.

Hemlig kameraövervakning enligt 1 eller 1 a § får endast avse

1. en plats där den person som avses i 1 eller 1 a § kan antas komma att uppehålla sig, eller

2. en plats där den brottsliga verksamheten som avses i 1 eller 1 a § kan antas komma att utövas eller en nära omgivning till denna plats.

4 §

Under de förutsättningar som anges i 1 § får tillstånd meddelas att undersöka, öppna och granska brev, telegram, paket eller andra försändelser som finns hos ett befordringsföretag.

I det tillstånd som avses i första stycket kan rätten förordna att en försändelse som avses i tillståndet och som ankommer till ett befordringsföretag ska hållas kvar till dess att den närmare har undersökts, öppnats eller granskats. Förordnandet ska innehålla en underrättelse om att meddelande om åtgärden inte får lämnas till avsändaren, mottagaren eller någon annan, utan tillstånd av den som har begärt åtgärden.

Med postkontroll avses i denna lag att en försändelse som finns hos ett befordringsföretag hålls kvar till dess att den har undersökts, öppnats eller granskats.

5 §

Tillstånd enligt denna lag får meddelas endast om

1. åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra sådan brottslig verksamhet som avses i 1 §, och

Ett tillstånd enligt denna lag får beviljas endast om

1. åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra sådan brottslig verksamhet som avses i 1 eller 1 a §, och

2. skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den som avses i 1 § eller för något annat motstående intresse.

2. skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den person som avses i 1 eller 1 a § eller för något annat motstående intresse.

6 §³

Frågan om tillstånd till tvångsmedel enligt 1–5 §§ prövas av Stockholms tingsrätt. Frågan tas upp på ansökan av åklagaren.

Frågor om tillstånd till tvångsmedel prövas av rätten på ansökan av åklagaren.

Frågor om tillstånd till tvångsmedel enligt 1 § prövas av Stockholms tingsrätt. Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om vilka tingsrätter som får pröva en ansökan om tillstånd till tvångsmedel enligt 1 a §.

Vid tillståndsprövningen ska vad som föreskrivs om offentliga ombud i 27 kap. 26–30 §§ rättegångsbalken tillämpas.

Vid tillståndsprövningen ska det som föreskrivs om offentliga ombud i 27 kap. 26–30 §§ rättegångsbalken tillämpas.

8 §⁴

I ett beslut om tillstånd till tvångsmedel ska det anges

1. vilket eller vilka tvångsmedel som får användas,
2. vilken eller vilka av punkterna i 1 § första stycket 1–7 som ligger till grund för tillståndet, och
3. under vilken tid tillståndet gäller.

2. vilken brottslig verksamhet enligt 1 eller 1 a § som ligger till grund för tillståndet, och

I ett beslut om tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska det, förutom de uppgifter som framgår av första stycket, anges

1. vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken elektronisk kommunikationsutrustning tillståndet avser, och
2. om åtgärden får verkställas utanför allmänt tillgängliga elektroniska kommunikationsnät.

I ett beslut om tillstånd till hemlig kameraövervakning ska, förutom de uppgifter som framgår av första stycket, den plats anges som tillståndet avser.

I ett beslut om tillstånd till postkontroll ska det, förutom de uppgifter som framgår av första stycket, anges

1. vilka försändelser som tillståndet omfattar, och

³ Senaste lydelse 2014:1421.

⁴ Senaste lydelse 2014:1421.

2. att information om åtgärden inte får lämnas till någon utan medgivande av den som har begärt åtgärden.

I ett beslut om tillstånd till tvångsmedel ska det, när det finns skäl till detta, också i övrigt anges villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan.

10 §⁵

Om det inte längre finns skäl för ett tillstånd till tvångsmedelsanvändning enligt denna lag, ska åklagaren eller rätten omedelbart *häva* beslutet om tillstånd. Polismyndigheten *eller* Säkerhetspolisen ska omedelbart underrätta åklagaren om omständigheter som har betydelse för om beslutet ska *hävas*.

Om det inte längre finns skäl för ett tillstånd till tvångsmedelsanvändning enligt denna lag, ska åklagaren eller rätten omedelbart *upphäva* beslutet om tillstånd. Polismyndigheten, Säkerhetspolisen *eller* Tullverket ska omedelbart underrätta åklagaren om omständigheter som har betydelse för om beslutet ska *upphävas*.

12 §⁶

Om det vid tvångsmedelsanvändning enligt denna lag har kommit fram uppgifter om annan förestående brottslig verksamhet än den som omfattas av tillstånd enligt 1 §, får uppgifterna användas för att förhindra brott.

Åklagare får besluta att uppgifter som har kommit fram vid användning av tvångsmedel enligt denna lag får användas för ett annat ändamål än det som har legat till grund för tillståndet.

Om det har kommit fram uppgifter om brott, får uppgifterna användas för att utreda brottet endast om det är fråga om

1. brott som anges i 1 § eller försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott, om en sådan gärning är belagd med straff, eller

2. annat brott, om det är föreskrivet fängelse i tre år eller däröver för brottet.

13 §⁷

En upptagning eller uppteckning som har gjorts vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation eller

En upptagning eller uppteckning som har gjorts vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation eller

⁵ Senaste lydelse 2014:1421.

⁶ Senaste lydelse 2014:1421.

⁷ Senaste lydelse 2014:1421.

hemlig kameraövervakning ska granskas snarast möjligt. Granskningen får utföras *endast* av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen *eller* Polismyndigheten. Efter anvisning av rätten, en åklagare eller någon av de nämnda myndigheterna får granskningen utföras *även* av en sakkunnig eller någon annan som har anlitats i ärendet.

hemlig kameraövervakning ska granskas snarast möjligt. Granskningen får utföras av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen, Polismyndigheten *eller Tullverket*. Efter anvisning av rätten, en åklagare eller någon av de nämnda myndigheterna får granskningen *även* utföras av en sakkunnig eller någon annan som har anlitats i ärendet.

Upptagningar och uppteckningar ska, i de delar de är av betydelse för att förhindra förestående brott, bevaras så länge det behövs för att förhindra brott. I de delar upptagningarna och uppteckningarna innehåller sådana uppgifter om brott som enligt 12 § får användas för att utreda brott ska de bevaras till dess att förundersökningen har lagts ned eller avslutats eller, om åtal har väckts, målet har avgjorts slutligt. De ska därefter förstöras.

Trots andra stycket får brottsutredande myndigheter behandla uppgifter från upptagningar och uppteckningar i enlighet med vad som är särskilt föreskrivet i lag om uppgifterna rör förestående brott eller brott som avses i 12 § andra stycket.

14 §⁸

En försändelse som omfattas av tillstånd *enligt 4 §* får undersökas, öppnas eller granskas av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen *eller* Polismyndigheten. Efter anvisning av rätten, en åklagare eller någon av de nämnda myndigheterna får granskningen utföras *även* av en sakkunnig eller någon annan som har anlitats i ärendet. Försändelsen ska undersökas snarast möjligt. När undersökningen har slutförts, ska *en försändelse som finns hos ett befordringsföretag* sändas till den som försändelsen är ställd till, om *försändelsen* inte tas i beslag.

En försändelse som omfattas av *ett tillstånd till postkontroll* får undersökas, öppnas eller granskas av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen, Polismyndigheten *eller Tullverket*. Efter anvisning av rätten, en åklagare eller någon av de nämnda myndigheterna får granskningen *även* utföras av en sakkunnig eller någon annan som har anlitats i ärendet. Försändelsen ska undersökas snarast möjligt. När undersökningen har slutförts, ska *försändelsen* sändas till den som försändelsen är ställd till, om *den* inte tas i beslag.

16 §⁹

Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7 ska

Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7 *eller*

⁸ Senaste lydelse 2014:1421.

⁹ Senaste lydelse 2014:1421.

underrättas om åtgärden. Om åtgärden har avsett ett telefonnummer eller annan adress, en viss elektronisk kommunikationsutrustning eller en plats som innehas av någon annan, ska även han eller hon underrättas. Vid hemlig kameraövervakning behöver dock innehavaren av en plats som allmänheten har tillträde till inte underrättas.

Underrättelsen ska lämnas så snart det kan ske efter det att det ärende som åtgärden vidtos i avslutades.

En underrättelse behöver inte lämnas till den som redan har fått del av eller tillgång till uppgifterna. En underrättelse behöver inte heller lämnas om den med hänsyn till omständigheterna uppenbart är utan betydelse.

17 §¹⁰

En underrättelse enligt 16 § ska innehålla uppgifter om vilket tvångsmedel som har använts och om tiden för åtgärden. Vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken elektronisk kommunikationsutrustning som åtgärden har avsett. Vid hemlig kameraövervakning ska underrättelsen även innehålla en uppgift om vilken plats som har övervakats. Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7 ska få uppgift om vilken misstanke som har legat till grund för åtgärden. Den som inte är eller har varit misstänkt ska få uppgift om detta.

1 a § ska underrättas om åtgärden. Om åtgärden har avsett ett telefonnummer eller annan adress, en viss elektronisk kommunikationsutrustning eller en plats som innehas av någon annan, ska även han eller hon underrättas. Vid hemlig kameraövervakning behöver dock innehavaren av en plats som allmänheten har tillträde till inte underrättas.

En underrättelse enligt 16 § ska innehålla uppgifter om vilket tvångsmedel som har använts och om tiden för åtgärden. Vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken elektronisk kommunikationsutrustning som åtgärden har avsett. Vid hemlig kameraövervakning ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilken plats som har övervakats. Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7 eller 1 a § ska få uppgift om vilken misstanke som har legat till grund för åtgärden. Den som inte är eller har varit misstänkt ska få uppgift om detta.

19 §

Beslut och åtgärder om tvångsmedel enligt denna lag ska dokumenteras.

1. Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2023.

2. För uppgifter från tvångsmedel som har verkställts före ikraftträdandet gäller 12 och 13 §§ i den äldre lydelsen.

Prop. 2022/23:126
Bilaga 10

Förslag till lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott¹

dels att 1 a § ska upphöra att gälla,

dels att 2, 3, 5, 6, 8, 10, 13, 14, 16 och 17 §§ ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt lagförslag 2.4

Föreslagen lydelse

2 §²

Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt 1 *eller 1 a §* får endast avse ett telefonnummer eller annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning som

1. under den tid som tillståndet avser innehas eller har innehafts av den person som avses i 1 *eller 1 a §* eller annars kan antas ha använts eller komma att användas av honom eller henne, eller

2. det finns synnerlig anledning att anta att den person som avses i 1 *eller 1 a §* under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

Avlyssning eller övervakning får inte avse meddelanden som endast överförs eller har överförts i ett elektroniskt kommunikationsnät som med hänsyn till sin begränsade omfattning och omständigheterna i övrigt får anses vara av mindre betydelse från allmän kommunikationssynpunkt.

3 §³

Hemlig kameraövervakning enligt 1 *eller 1 a §* får endast avse

1. en plats där den person som avses i 1 *eller 1 a §* kan antas komma att uppehålla sig, eller

2. en plats där den brottsliga verksamheten som avses i 1 *eller 1 a §* kan antas komma att utövas eller en nära omgivning till denna plats.

Hemlig kameraövervakning enligt 1 § får endast avse

1. en plats där den person som avses i 1 § kan antas komma att uppehålla sig, eller

2. en plats där den brottsliga verksamheten som avses i 1 § kan antas komma att utövas eller en nära omgivning till denna plats.

¹ Senaste lydelse av 1 a § 2023:000.

² Senaste lydelse 2023:000.

³ Senaste lydelse 2023:000.

5 §⁴

Ett tillstånd enligt denna lag får beviljas endast om

1. åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra sådan brottslig verksamhet som avses i 1 <i>eller</i> 1 a §, och	1. åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra sådan brottslig verksamhet som avses i 1 §, och
2. skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den person som avses i 1 <i>eller</i> 1 a § eller för något annat motstående intresse.	2. skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den person som avses i 1 § eller för något annat motstående intresse.

6 §⁵

Frågor om tillstånd till tvångsmedel prövas av rätten på ansökan av åklagaren.

Frågor om tillstånd till tvångsmedel enligt 1 § prövas av Stockholms tingsrätt. <i>Regeringen kan med stöd av 8 kap. 7 § regeringsformen meddela föreskrifter om vilka tingsrätter som får pröva en ansökan om tillstånd till tvångsmedel enligt 1 a §.</i>	Frågor om tillstånd till tvångsmedel enligt 1 § prövas av Stockholms tingsrätt.
---	---

Vid tillståndsprövningen ska det som föreskrivs om offentliga ombud i 27 kap. 26–30 §§ rättegångsbalken tillämpas.

8 §⁶

I ett beslut om tillstånd till tvångsmedel ska det anges

1. vilket eller vilka tvångsmedel som får användas,	2. vilken brottslig verksamhet enligt 1 <i>eller</i> 1 a § som ligger till grund för tillståndet, och
2. vilken brottslig verksamhet enligt 1 <i>eller</i> 1 a § som ligger till grund för tillståndet, och	2. vilken brottslig verksamhet enligt 1 § som ligger till grund för tillståndet, och
3. under vilken tid tillståndet gäller.	

I ett beslut om tillstånd till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation eller hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska det, förutom de uppgifter som framgår av första stycket, anges

1. vilket telefonnummer eller annan adress eller vilken elektronisk kommunikationsutrustning tillståndet avser, och
2. om åtgärden får verkställas utanför allmänt tillgängliga elektroniska kommunikationsnät.

I ett beslut om tillstånd till hemlig kameraövervakning ska, förutom de uppgifter som framgår av första stycket, den plats anges som tillståndet avser.

⁴ Senaste lydelse 2023:000.

⁵ Senaste lydelse 2023:000.

⁶ Senaste lydelse 2023:000.

I ett beslut om tillstånd till postkontroll ska det, förutom de uppgifter som framgår av första stycket, anges

1. vilka försändelser som tillståndet omfattar, och
2. att information om åtgärden inte får lämnas till någon utan medgivande av den som har begärt åtgärden.

I ett beslut om tillstånd till tvångsmedel ska det, när det finns skäl till detta, också i övrigt anges villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan.

10 §⁷

Om det inte längre finns skäl för ett tillstånd till tvångsmedelsanvändning enligt denna lag, ska åklagaren eller rätten omedelbart upphäva beslutet om tillstånd. Polismyndigheten, Säkerhetspolisen *eller Tullverket* ska omedelbart underrätta åklagaren om omständigheter som har betydelse för om beslutet ska upphävas.

Om det inte längre finns skäl för ett tillstånd till tvångsmedelsanvändning enligt denna lag, ska åklagaren eller rätten omedelbart upphäva beslutet om tillstånd. Polismyndigheten *eller* Säkerhetspolisen ska omedelbart underrätta åklagaren om omständigheter som har betydelse för om beslutet ska upphävas.

13 §⁸

En upptagning eller uppteckning som har gjorts vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation eller hemlig kameraövervakning ska granskas snarast möjligt. Granskningen får utföras av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen, Polismyndigheten *eller Tullverket*. Efter anvisning av rätten, en åklagare eller någon av de nämnda myndigheterna får granskningen även utföras av en sakkunnig eller någon annan som har anlitats i ärendet.

En upptagning eller uppteckning som har gjorts vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation eller hemlig kameraövervakning ska granskas snarast möjligt. Granskningen får utföras av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen *eller* Polismyndigheten. Efter anvisning av rätten, en åklagare eller någon av de nämnda myndigheterna får granskningen även utföras av en sakkunnig eller någon annan som har anlitats i ärendet.

Upptagningar och uppteckningar ska, i de delar de är av betydelse för att förhindra förestående brott, bevaras så länge det behövs för att förhindra brott. I de delar upptagningarna och uppteckningarna innehåller sådana uppgifter om brott som enligt 12 § får användas för att utreda brott ska de bevaras till dess att förundersökningen har lagts ned eller avslutats eller, om åtal har väckts, målet har avgjorts slutligt. De ska därefter förstöras.

14 §⁹

⁷ Senaste lydelse 2023:000.

⁸ Senaste lydelse 2023:000.

⁹ Senaste lydelse 2023:000.

En försändelse som omfattas av ett tillstånd till postkontroll får undersökas, öppnas eller granskas av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen, Polismyndigheten *eller Tullverket*. Efter anvisning av rätten, en åklagare eller någon av de nämnda myndigheterna får granskningen även utföras av en sakkunnig eller någon annan som har anlitats i ärendet. Försändelsen ska undersökas snarast möjligt. När undersökningen har slutförts, ska försändelsen sändas till den som försändelsen är ställd till, om den inte tas i beslag.

En försändelse som omfattas av ett tillstånd till postkontroll får undersökas, öppnas eller granskas av rätten, en åklagare, Säkerhetspolisen *eller* Polismyndigheten. Efter anvisning av rätten, en åklagare eller någon av de nämnda myndigheterna får granskningen även utföras av en sakkunnig eller någon annan som har anlitats i ärendet. Försändelsen ska undersökas snarast möjligt. När undersökningen har slutförts, ska försändelsen sändas till den som försändelsen är ställd till, om den inte tas i beslag.

16 §¹⁰

Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7 *eller* 1 a § ska underrättas om åtgärden. Om åtgärden har avsett ett telefonnummer eller annan adress, en viss elektronisk kommunikationsutrustning eller en plats som innehas av någon annan, ska även han eller hon underrättas. Vid hemlig kameraövervakning behöver dock innehavaren av en plats som allmänheten har tillträde till inte underrättas.

Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7 ska underrättas om åtgärden. Om åtgärden har avsett ett telefonnummer eller annan adress, en viss elektronisk kommunikationsutrustning eller en plats som innehas av någon annan, ska även han eller hon underrättas. Vid hemlig kameraövervakning behöver dock innehavaren av en plats som allmänheten har tillträde till inte underrättas.

Underrättelsen ska lämnas så snart det kan ske efter det att det ärende som åtgärden vidtogts i avslutades.

En underrättelse behöver inte lämnas till den som redan har fått del av eller tillgång till uppgifterna. En underrättelse behöver inte heller lämnas om den med hänsyn till omständigheterna uppenbart är utan betydelse.

17 §¹¹

En underrättelse enligt 16 § ska innehålla uppgifter om vilket tvångsmedel som har använts och om tiden för åtgärden. Vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilket telefonnummer

En underrättelse enligt 16 § ska innehålla uppgifter om vilket tvångsmedel som har använts och om tiden för åtgärden. Vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig övervakning av elektronisk kommunikation ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilket telefonnummer

¹⁰ Senaste lydelse 2023:000.

¹¹ Senaste lydelse 2023:000.

eller annan adress eller vilken elektronisk kommunikationsutrustning som åtgärden har avsett. Vid hemlig kameraövervakning ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilken plats som har övervakats. Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7 eller 1 a § ska få uppgift om vilken misstanke som har legat till grund för åtgärden. Den som inte är eller har varit misstänkt ska få uppgift om detta.

eller annan adress eller vilken elektronisk kommunikationsutrustning som åtgärden har avsett. Vid hemlig kameraövervakning ska underrättelsen även innehålla uppgift om vilken plats som har övervakats. Den som har varit utsatt för en åtgärd enligt 1 § första stycket 7 ska få uppgift om vilken misstanke som har legat till grund för åtgärden. Den som inte är eller har varit misstänkt ska få uppgift om detta.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2028.

Förslag till lag om ändring i lagen (2017:1000) om en europeisk utredningsorder

Prop. 2022/23:126
Bilaga 10

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 5 § och 3 kap. 10 § lagen (2017:1000) om en europeisk utredningsorder ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

5 §¹

Innan åklagaren utfärdar en utredningsorder ska åklagaren ansöka om domstolens tillstånd till att utfärda utredningsordern, om utredningsåtgärden avser

1. kvarhållande av försändelse enligt 27 kap. 9 § rättegångsbalken,
2. hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning eller hemlig dataavläsning, eller
3. rättsmedicinsk undersökning enligt 16 § lagen (1995:832) om obduktion m.m.

I avvaktan på domstolens beslut får åklagaren under de förutsättningar som anges i 27 kap. 9 a och 21 a §§ rättegångsbalken eller 17 § lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning utfärda en utredningsorder för *kvarhållande av försändelse, hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning eller hemlig dataavläsning*. Åklagaren ska utan dröjsmål anmäla till domstolen att en utredningsorder har utfärdats.

I avvaktan på domstolens beslut får åklagaren under de förutsättningar som anges i 27 kap. 9 a och 21 a §§ rättegångsbalken eller 17 § lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning utfärda en utredningsorder för *en åtgärd som anges i första stycket 1 eller 2*. Åklagaren ska utan dröjsmål anmäla till domstolen att en utredningsorder har utfärdats.

Innan en utredningsorder för husrannsakan, genomsökning på distans, kroppsvisitation eller kroppsbesiktning utfärdas, får åklagaren enligt 28 kap. 4 § första stycket, 10 d § andra stycket och 13 § första stycket rättegångsbalken ansöka om domstolens tillstånd till att utfärda utredningsordern.

För domstolens handläggning gäller *vad som är föreskrivet* i rättegångsbalken eller annan författning för den åtgärd som avses.

För domstolens handläggning gäller *det som föreskrivs* i rättegångsbalken eller annan författning för den åtgärd som avses.

¹ Senaste lydelse 2022:326.

I avvaktan på domstolens beslut enligt 9 § första stycket får åklagaren, enligt de förutsättningar som anges i 27 kap. 9 a och 21 a §§ rättegångsbalken eller 17 § lagen (2020:62) om hemlig data-avläsning, besluta att erkänna och verkställa en utredningsorder för kvarhållande av försändelse enligt 27 kap. 9 § rättegångsbalken eller för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning eller hemlig data-avläsning.

I avvaktan på domstolens beslut enligt 9 § första stycket får åklagaren, enligt de förutsättningar som anges i 27 kap. 9 a och 21 a §§ rättegångsbalken eller 17 § lagen (2020:62) om hemlig data-avläsning, besluta att erkänna och verkställa en utredningsorder för kvarhållande av försändelse enligt 27 kap. 9 § rättegångsbalken eller för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, *hemlig rums-avlyssning* eller hemlig data-avläsning.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2023.

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning dels att 4–7, 14, 15, 17, 18 och 27–29 §§ ska ha följande lydelse, dels att det ska införas två nya paragrafer, 4 a och 4 b §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §¹

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning får, om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen och inte annat anges i 6 § första stycket, beviljas vid en förundersökning om

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter får beviljas vid en förundersökning om brott som avses i 27 kap. 18 a § andra stycket rättegångsbalken, om någon är skäligen misstänkt för brottet eller brotten och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år,

2. brott som avses i 27 kap. 18 § andra stycket 2–7 rättegångsbalken,

3. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1 eller 2, om en sådan gärning är belagd med straff, eller

4. annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i två år.

Ett tillstånd enligt första stycket får, om inte annat anges i 5 §, endast avse ett avläsningsbart informationssystem som används, eller som det finns särskild anledning att anta har använts eller kommer att användas, av någon som är skäligen misstänkt för brottet.

Ett tillstånd enligt första stycket som gäller kommunikationsavlyssnings-, kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter får, om inte annat anges i 5 §, även avse

¹ Senaste lydelse 2022:328.

ett avläsningsbart informationssystem som det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

Ett tillstånd enligt första stycket som gäller kameraövervakningsuppgifter får endast avse en plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig. En sådan plats får dock inte vara någons stadigvarande bostad.

4 a §

Ett tillstånd enligt 4 § får endast avse ett avläsningsbart informationssystem som används, eller som det finns särskild anledning att anta har använts eller kommer att användas, av den misstänkte.

Ett tillstånd enligt 4 § som gäller kommunikationsavlyssnings-, kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter får även avse ett avläsningsbart informationssystem som det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

Ett tillstånd enligt 4 § som gäller kameraövervakningsuppgifter får endast avse en plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig. En sådan plats får dock inte vara någons stadigvarande bostad.

Trots tredje stycket får ett tillstånd enligt 4 § som gäller kameraövervakningsuppgifter avse den skäligen misstänkte i stället för en viss plats, om det finns särskilda skäl för det. Den hemliga dataavläsningen får då endast användas på en plats där den misstänkte kan antas komma att uppehålla sig. En sådan plats får dock inte vara någons stadigvarande bostad.

4 b §

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsavlyssningsuppgifter får, om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen, även beviljas för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet eller brotten vid en förundersökning om brott som avses i 27 kap. 18 b § andra stycket rättegångsbalken.

Hemlig dataavläsning enligt första stycket får endast avse ett avläsningsbart informationssystem som

1. det finns särskild anledning att anta att gärningsmannen eller någon annan som har medverkat till brottet eller brotten under den tid som tillståndet avser har använt eller kommer att använda, eller

2. det finns synnerlig anledning att anta att gärningsmannen eller någon annan som har medverkat till brottet eller brotten under den tid som tillståndet avser har kontaktat eller kommer att kontakta.

5 §

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning enligt 4 § som gäller kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter får även beviljas för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för ett brott som avses i 4 §. Avläsning eller upptagning av kommunikationsövervakningsuppgifter får då endast avse förfluten tid.

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter får, om åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen, beviljas för att utreda vem som skäligen kan misstänkas för brottet eller brotten vid en förundersökning om brott som avses i 27 kap. 19 b § andra stycket rättegångsbalken.

Hemlig dataavläsning enligt första stycket får endast avse ett avläsningsbart informationssystem som har använts vid ett brott eller i anslutning till en brottsplats vid brottstidpunkten eller som av någon annan anledning är av synnerlig vikt för utredningen.

6 §

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning enligt 4 § som gäller rumsavlyssningsuppgifter får endast beviljas vid en förundersökning om brott som avses i

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter får beviljas vid en förundersökning om brott som avses i 27 kap. 20 d § andra

stycket rättegångsbalken, om någon är skäligen misstänkt för brottet eller brotten och åtgärden är av synnerlig vikt för utredningen.

Ett tillstånd enligt första stycket får endast avse ett avläsningsbart informationssystem som används, eller som det finns särskild anledning att anta har använts eller kommer att användas, av den misstänkte.

Hemlig dataavläsning enligt första stycket får användas endast på en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. Om platsen är någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes, får tillstånd till hemlig dataavläsning beviljas endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där.

Ett tillstånd enligt första stycket får endast avse en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. Om platsen är någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes, får tillstånd till hemlig dataavläsning beviljas endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där.

Trots tredje stycket får ett tillstånd enligt första stycket avse den skäligen misstänkte i stället för en viss plats, om det finns särskilda skäl för det. Den hemliga dataavläsningen får då endast användas på en plats där det finns särskild anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig. Om platsen är någon annan stadigvarande bostad än den misstänktes, får den hemliga dataavläsningen användas endast om det finns synnerlig anledning att anta att den misstänkte kommer att uppehålla sig där.

Hemlig dataavläsning enligt första stycket får aldrig användas på en plats dit tillträdestillstånd enligt 13 § inte får beviljas.

7 §

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning får beviljas om

1. *det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för att en person kommer att utöva*

Ett tillstånd till hemlig dataavläsning får beviljas om *det med hänsyn till omständigheterna finns en påtaglig risk för*

1. att en person kommer att utöva brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 § lagen

brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 § lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, eller

2. *det finns en påtaglig risk för att sådan brottslig verksamhet kommer att utövas inom en organisation eller grupp och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.*

(2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, eller

2. att brottslig verksamhet som innefattar brott som anges i 1 § eller 1 a § den lagen kommer att utövas inom en organisation eller grupp och det kan befaras att en person som tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen medvetet kommer att främja denna verksamhet.

Ett tillstånd enligt första stycket får beviljas endast om åtgärden är av synnerlig vikt för att förhindra sådan brottslig verksamhet som anges i det stycket.

Hemlig dataavläsning som gäller kameraövervakningsuppgifter får användas endast på en plats där den person som anges i första stycket kan antas komma att uppehålla sig. En sådan plats får dock inte vara någons stadigvarande bostad.

Ett tillstånd får inte avse rumsavlyssningsuppgifter.

14 §²

Frågor om hemlig dataavläsning prövas av rätten på ansökan av åklagare. En ansökan om hemlig dataavläsning enligt 9 § ska dock göras av Säkerhetspolisen.

Frågor om hemlig dataavläsning prövas av rätten på ansökan av åklagaren. En ansökan om hemlig dataavläsning enligt 9 § ska dock göras av Säkerhetspolisen.

Om ansökan avser den skäligen misstänkte enligt 4 a § fjärde stycket eller 6 § fjärde stycket, ska åklagaren i samband med ansökan föreslå sådana villkor som avses i 18 § första stycket 4.

15 §³

Frågor om hemlig dataavläsning under en förundersökning prövas av den domstol som anges i 19 kap. rättegångsbalken. Om förundersökningen avser brott som anges i 27 kap. 18 § andra stycket 2–7 rättegångsbalken eller försök, förberedelse eller stämpling till ett sådant brott, om en sådan gärning är belagd med straff, får frågan

Frågor om hemlig dataavläsning under en förundersökning prövas av den domstol som anges i 19 kap. rättegångsbalken. Om förundersökningen avser ett brott som anges i 27 kap. 34 § rättegångsbalken, får frågan även prövas av Stockholms tingsrätt.

² Senaste lydelse 2022:711.

³ Senaste lydelse 2022:328.

även prövas av Stockholms tingsrätt.

Frågor om hemlig dataavläsning enligt 7–10 §§ prövas av Stockholms tingsrätt.

Frågor om hemlig dataavläsning enligt 7 och 8 §§ prövas av den domstol som är behörig enligt 6 § lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott.

Frågor om hemlig dataavläsning enligt 9 eller 10 § prövas av Stockholms tingsrätt.

17 §

Om det kan befaras att det skulle medföra en fördröjning av väsentlig betydelse för utredningen eller för möjligheterna att förebygga, förhindra eller upptäcka den brottsliga verksamheten att inhämta rättens tillstånd i *frågor* om hemlig dataavläsning, får tillstånd ges av åklagaren i avvaktan på rättens beslut. Ett sådant tillstånd får dock aldrig avse *hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter eller hemlig dataavläsning vid särskild utlänningskontroll enligt 9 §.*

Om åklagaren har gett ett tillstånd enligt första stycket, ska åklagaren *utan dröjsmål* skriftligt anmäla beslutet till rätten. I anmälan ska skälen för åtgärden anges. Rätten ska skyndsamt pröva ärendet. Om rätten finner att det inte finns skäl för åtgärden, ska den upphäva beslutet.

Om åklagarens beslut har verkställts innan rätten gjort en prövning som avses i andra stycket, ska rätten pröva om det funnits skäl för åtgärden. Om rätten finner att det saknats sådana skäl, får de uppgifter som lästs av eller tagits upp inte användas i en brottsutredning till nackdel för den som har omfattats av åtgärden, eller för någon annan som uppgifterna avser.

18 §

I ett tillstånd till hemlig dataavläsning ska följande anges:

1. vilken tid tillståndet avser,
2. vilket avläsningsbart informationssystem tillståndet avser,
3. vilken typ av uppgift enligt 2 § första stycket som får läsas av eller tas upp,
4. villkor för att tillgodose intresset av att enskildas personliga integritet inte kränks i onödan, och

5. vem som är skäligen misstänkt för brottet, vid åtgärd som gäller rumsavlyssningsuppgifter.

Om tillståndet avser en plats enligt 4 § fjärde stycket eller 6 § andra stycket ska även platsen anges i tillståndet. Om tillståndet är förenat med ett tillträdestillstånd enligt 12 §, ska det anges i beslutet.

5. vem som är skäligen misstänkt för brottet eller brotten, vid åtgärd som gäller rumsavlyssningsuppgifter.

Om tillståndet avser en plats enligt 4 a § tredje stycket, 6 § tredje stycket eller 7 § tredje stycket ska även platsen anges i tillståndet. Om tillståndet är förenat med ett tillträdestillstånd enligt 12 §, ska det anges i beslutet.

Om tillståndet avser den skäligen misstänkte enligt 4 a § fjärde stycket eller 6 § fjärde stycket, ska det anges i beslutet.

Tiden för tillståndet får inte bestämmas längre än nödvändigt. När det gäller tid som infaller efter beslutet får tiden inte överstiga en månad från dagen för beslutet.

27 §

Hemlig dataavläsning enligt 2 § första stycket 6 eller 7 får inte avse uppgifter som enligt 27 kap. 2 § första stycket rättegångsbalken hindrar beslag.

Hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsavlyssnings- eller rumsavlyssningsuppgifter får inte avse uppgifter i telefonsamtal, samtal eller andra meddelanden eller tal där någon som yttrar sig, på grund av bestämmelserna i 36 kap. 5 § andra–sjätte styckena rättegångsbalken, inte skulle ha kunnat höras som vittne om det som har sagts eller på annat sätt kommit fram.

Om det under verkställigheten kommer fram uppgifter som omfattas av första eller andra styckena ska verkställigheten omedelbart avbrytas och upptagningar och uppteckningar omedelbart förstöras i de delar som de omfattas av förbudet.

Hemlig dataavläsning enligt 2 § första stycket 6 eller 7 får inte avse uppgifter som enligt 27 kap. 2 § rättegångsbalken hindrar beslag.

Om det under verkställigheten kommer fram uppgifter som omfattas av första eller andra stycket ska verkställigheten omedelbart avbrytas och upptagningar och uppteckningar omedelbart förstöras i de delar som de omfattas av förbudet.

28 §

När hemlig dataavläsning används eller har använts under en förundersökning ska det som gäller för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 23 a och 24 §§ rättegångsbalken tillämpas för åtgärden. Det som gäller för hemlig rumsavlyssning ska dock tillämpas för

När hemlig dataavläsning används eller har använts under en förundersökning ska det som gäller för hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt 27 kap. 23 a och 24 §§ rättegångsbalken i lydelsen före den 1 oktober 2023 tillämpas för åtgärden. Det som gäller för hemlig rumsavlyssning ska dock tillämpas för

hemlig dataavläsning som gäller
rumsavlyssningsuppgifter.

hemlig dataavläsning som gäller
rumsavlyssningsuppgifter.

För underrättelse till en enskild vid hemlig dataavläsning under förundersökning gäller 27 kap. 31–33 §§ rättegångsbalken. Det som anges där om

– hemlig kameraövervakning ska tillämpas för hemlig dataavläsning som gäller kameraövervakningsuppgifter

– hemlig rumsavlyssning ska tillämpas för hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter

– hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation ska tillämpas för hemlig dataavläsning i övrigt

– telefonnummer, annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning ska avse avläsningsbart informationssystem.

29 §

När hemlig dataavläsning används eller har använts i fall som anges i 7 § ska 12 och 13 §§ lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott tillämpas.

När hemlig dataavläsning används eller har använts i fall som anges i 7 § ska 12 och 13 §§ lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott *i lydelsen före den 1 oktober 2023* tillämpas.

För underrättelse till en enskild vid hemlig dataavläsning i fall som anges i 7 § gäller 16–18 §§ lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott. Det som anges där om

– hemlig kameraövervakning ska tillämpas för hemlig dataavläsning som gäller kameraövervakningsuppgifter

– hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation ska tillämpas för hemlig dataavläsning i övrigt

– telefonnummer, annan adress eller en viss elektronisk kommunikationsutrustning ska avse avläsningsbart informationssystem.

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 2023.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2023-05-10

Närvarande: Justitierådet Mahmut Baran, f.d. justitierådet Mari Andersson och justitierådet Stefan Reimer

Hemliga tvångsmedel – effektiva verktyg för att förhindra och utreda allvarliga brott

Enligt en lagrådsremiss den 5 april 2023 har regeringen (Justitiedepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i rättegångsbalken,
2. lag om ändring i lagen (1988:97) om förfarandet hos kommunerna, förvaltningsmyndigheterna och domstolarna under krig eller krigsfara m.m.,
3. lag om ändring i lagen (2000:562) om internationell rättslig hjälp i brottmål,
4. lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott,
5. lag om ändring i lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott,
6. lag om ändring i lagen (2017:1000) om en europeisk utredningsorder,
7. lag om ändring i lagen (2020:62) om hemlig dataavläsning.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunniga Sophie Blomgren, Johanna Spanne och Staffan Uhlmann.

Förslagen föranleder följande yttrande.

Allmänt

I 2 kap. 6 § regeringsformen föreskrivs att var och en är gentemot det allmänna skyddad mot undersökning av brev och andra förtroliga försändelser samt mot hemlig avlyssning eller upptagning av telefonsamtal eller andra förtroliga meddelanden. Utöver detta är var och en gentemot det allmänna skyddad mot betydande intrång i den personliga integriteten, om det sker utan samtycke och innebär övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden. Av 2 kap. 20 och 21 §§ regeringsformen följer att detta skydd får begränsas endast för att tillgodose ett ändamål som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle. En begränsning får aldrig gå utöver vad som är nödvändigt med hänsyn till det ändamål som har föranlett den och inte heller sträcka sig så långt att den utgör ett hot mot den fria åsiktsbildningen såsom en av folkstyrelsens grundvalar.

I artikel 8 i den europeiska konventionen angående skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna anges att var och en har rätt till respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Inskränkningar i åtnjutandet av rättigheten får endast göras med stöd av lag och om det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till statens säkerhet, den allmänna säkerheten, landets ekonomiska välstånd eller till förebyggande av oordning eller brott eller till skydd för

hälsa eller moral eller för andra personers fri- och rättigheter. Europakonventionen gäller som svensk lag. Av 2 kap. 19 § regeringsformen framgår att lag eller annan föreskrift inte får meddelas i strid med Sveriges åtaganden på grund av Europakonventionen.

Bestämmelser om skydd för privat- och familjeliv samt den personliga integriteten finns även i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (rättighetsstadgan eller stadgan). Av artikel 7 följer att var och en har rätt till respekt för sitt privatliv och familjeliv och sina kommunikationer. I artikel 8 finns bestämmelser om rätten till personuppgifter och om användningen av dessa uppgifter.

Stadgan är tillämplig på alla åtgärder som EU-institutionerna vidtar och medlemsstaterna ska följa den när de tillämpar och genomför unionsrätten. Det innebär att rättigheterna i stadgan endast måste iaktas vid tillämpningen av nationell lagstiftning som genomför unionsrätten och nationell lagstiftning som omfattas av unionsrättens tillämpningsområde. I artikel 52.1 anges i vilken utsträckning inskränkningar får göras i de fri- och rättigheter som erkänns i stadgan. Utgångspunkten är att sådana inskränkningar endast får göras genom lag och ska vara förenliga med det väsentliga innehållet i fri- och rättigheterna. Begränsningar får, med beaktande av proportionalitetsprincipen, endast göras om de är nödvändiga och svarar mot ett allmänt samhällsintresse som erkänns av unionen eller behovet av skydd för andra människors rättigheter och friheter.

I svensk rätt begränsas skyddet mot hemlig avlyssning eller upptagning av telefonsamtal eller andra förtroliga meddelanden genom följande tvångsmedel. Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning, hemlig rumsavlyssning och hemlig dataavläsning. I en förundersökning används dessa tvångsmedel i brottsutredande syfte eller för att en rättegång ska kunna genomföras. De regleras huvudsakligen i 27 kap. rättegångsbalken och lagen om hemlig dataavläsning. Användningen av dem förutsätter att det finns en konkret brottsmisstanke som är föremål för förundersökning och, med vissa undantag, endast när det finns en utpekad person som är skäligen misstänkt för ett brott.

Under vissa förutsättningar får de hemliga tvångsmedlen användas redan i underrättelseverksamhet och då i syfte att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet (preventiva tvångsmedel). Den grundläggande regleringen om de preventiva tvångsmedlen finns i lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (preventivlagen), lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet (inhämtningslagen) och lagen om hemlig dataavläsning.

I nu aktuell lagrådsremiss föreslås bestämmelser som ytterligare inskränker det skydd och de rättigheter som ges genom regeringsformen, Europakonventionen och rättighetsstadgan. Till att börja med ska tillämpningsområdet för de hemliga tvångsmedlen – såväl de brottsutredande som de preventiva – utvidgas till att omfatta flera brottstyper genom införande av nya brottskataloger och tillägg till befintliga sådana samt straffvärdesventiler vid flerfaldig brottslighet. I sistnämnda fall ska tvångsmedlen få användas om det är flera brott och det samlade straffvärdet överstiger en viss nivå.

I dag är det – under vissa förutsättningar – möjligt att använda hemlig övervakning av elektronisk kommunikation och motsvarande hemlig dataavläsning samt hemlig kameraövervakning för att fastställa vem som skäligen kan misstänkas för ett brott. I remissen föreslås att denna möjlighet utvidgas till att omfatta hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig dataavläsning som gäller kommunikations-avlyssningsuppgifter. När det särskilt gäller hemlig rumsavlyssning och hemlig kameraövervakning föreslås vidare att ett beslut – vid sidan av en plats – ska kunna knytas till en skäligen misstänkt person. På så sätt ska en person kunna övervakas när han eller hon rör sig mellan olika platser.

Särskilt om unionsrätten och myndigheters tillgång till datalagrade uppgifter

Bestämmelser om elektroniska kommunikationsnät och elektroniska kommunikationstjänster finns i lagen (2022:482) om elektronisk kommunikation, LEK. Syftet med lagen är bl.a. att enskilda och myndigheter ska få tillgång till säkra och effektiva elektroniska kommunikationer. Lagen genomför Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2018/1972 av den 11 december 2018 om inrättande av en europeisk kodex för elektronisk kommunikation genom vilket inrättas ett harmoniserat ramverk för elektroniska kommunikationsnät och kommunikationstjänster.

Lagring och annan behandling av uppgifter om trafik över elektroniska kommunikationsnät och användaruppgifter för brottsbekämpande ändamål regleras i 9 kap. LEK. I 19 § anges att ett företag som tillhandahåller elektroniska kommunikationsnät eller kommunikationstjänster ska lagra uppgifter som är nödvändiga för att spåra och identifiera kommunikationskällan, slutmålet för kommunikationen, datum, tidpunkt och varaktighet för kommunikationen, typ av kommunikation, kommunikationsutrustning samt lokalisering av mobil kommunikationsutrustning vid kommunikationens början och slut.

Det handlar om en generell reglering av lagring av nämnda uppgifter om de genereras eller behandlas vid telefonitjänst eller hantering av meddelanden via mobil nätanslutningspunkt eller internetåtkomst. Av 21 § följer att uppgifter som lagrats får behandlas för att lämnas ut bl.a. enligt 27 kap. 19 § rättegångsbalken, dvs. för hemlig övervakning av elektronisk kommunikation. De brottsbekämpande myndigheterna kan få tillgång till de lagrade uppgifterna även med stöd av reglerna om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation i rättegångsbalken, bestämmelser i inhämtningslagen och preventivlagen. Lagringstiderna är differentierade beroende på vilken typ av uppgift det är fråga om (22 §).

Bestämmelserna i 9 kap. LEK genomför Europaparlamentets och rådets direktiv 2002/58/EG av den 12 juli 2002 om behandling av personuppgifter och integritetsskydd inom sektorn för elektronisk kommunikation (direktiv om integritet och elektronisk kommunikation).

Syftet med direktiv 2002/58/EG är att säkerställa ett likvärdigt skydd för grundläggande fri- och rättigheter, i synnerhet rätten till integritet, vid behandling av personuppgifter inom sektorn för elektronisk kommunikation samt möjliggöra fri rörlighet för dessa uppgifter inom gemenskapen. Direktivet i sig har inte något brottsbekämpande syfte.

Däremot innehåller artikel 15.1 i direktivet bestämmelser som under vissa förutsättningar möjliggör nationella undantag av den principiella skyldigheten att säkerställa konfidentialiteten för elektronisk kommunikation och därmed tillhörande uppgifter om det sker för vissa angivna ändamål, bl.a. brottsbekämpande ändamål.

Lagring av trafik- och lokaliseringssuppgifter i sig utgör dels ett undantag från förbudet i artikel 5.1 i direktiv 2002/58/EG för andra personer än användarna att lagra dessa uppgifter, dels ett ingrepp i de grundläggande rättigheter till respekt för privatlivet och skydd av personuppgifter, vilka är stadfästa i artikel 7 respektive artikel 8 i stadgan, oberoende av om de uppgifter som avser privatlivet är av känslig art eller ej eller om de berörda har fått utstå eventuella olägenheter på grund av ingreppet (målen C-511/18, C-512/18 och C-520/18, La Quadrature du Net m.fl., punkt 115).

En tolkning av artikel 15.1 i direktiv 2002/58/EG, mot bakgrund av artiklarna 7, 8, 11 och 52.1 i rättighetsstadgan, innebär att det måste uppställas krav på att det ska röra sig om grov brottslighet eller förebyggande av allvarliga hot mot allmän säkerhet, för att brottsbekämpande myndigheter ska kunna få tillgång till vissa trafik- eller lokaliseringssuppgifter oberoende av hur lång tid myndigheterna får tillgång till de lagrade uppgifterna och oberoende av omfattningen och arten av de uppgifter som omfattas av denna tidsperiod (mål C-746/18, Prokuratuur, punkt 45). Möjligheten att göra undantag från de rättigheter och skyldigheter som föreskrivs i artiklarna 5, 6 och 9 i direktivet kan inte motivera att undantaget från den principiella skyldigheten att säkerställa konfidentialiteten för elektronisk kommunikation och därmed tillhörande uppgifter, och i synnerhet från det förbud mot lagring av sådana uppgifter som uttryckligen föreskrivs i artikel 5 i direktivet, blir huvudregeln (La Quadrature du Net m.fl. punkt 111).

Det bör tilläggas att uttrycket grov brottslighet vid tillämpningen av undantaget enligt artikel 15.1 i direktiv 2002/58/EG torde ha en unionsrättslig innebörd. Det innebär att det har en självständig innebörd som inte nödvändigtvis överensstämmer med den betydelse den har enligt lagstiftningen eller den uppfattning som råder i respektive medlemsstat.

I lagrådsremissen föreslås som framgått en omfattande utvidgning av de brottsbekämpande myndigheternas möjligheter att använda hemliga tvångsmedel.

Av remissen kan utläsas att det förhållandet att en brottstyp typiskt sett är svår att utreda har haft en icke obetydlig inverkan vid bedömningen av om den ska upptas i katalogen, se t.ex. övervägandena i remissen, s. 102, 104 f., 108 och 122. Det har bl.a. anförts att vissa brott är särskilt svårutredda eftersom de typiskt sett begås i en miljö där det råder en tystnadskultur.

Vidare har bedömningarna av vilka brottstyper som ska tas upp i brottskataloger såvitt gäller brottstyper som framstår som mindre allvarliga eller i gränsfall inte baserats på ett allsidigt underlag utan bygger i stor utsträckning på framställningar eller önskemål där effektivitetsaspekterna i brottsbekämpningen är framträdande.

Beträffande brottskataloger ges i remissens allmänmotivering några utgångspunkter utifrån bl.a. unionsrätten (s. 105). Det förs dock inte några konkreta resonemang kring unionsrätten med avseende på de olika

brottstyperna, se t.ex. övervägandena rörande de olika brottstyperna i remissen, s. 106–112.

Prop. 2022/23:126
Bilaga 11

Det sagda innebär att brottstyper som enligt unionsrätten kan anses vara av mindre allvarlig art kan komma att tas upp i de kataloger genom vilka tillämpningsområdet för de hemliga tvångsmedlen utvidgas. Den principiella skyldigheten att säkerställa konfidentialiteten för elektronisk kommunikation får därmed i de delarna en underordnad betydelse.

Mot den ovan angivna bakgrunden anser Lagrådet att delar av utvidgningen av tillämpningsområdet för de hemliga tvångsmedlen riskerar att anses som oförenliga med unionsrätten.

Lagrådet utvecklar närmare sin syn beträffande de enskilda delarna av det utvidgade tillämpningsområdet i anslutning till de berörda lagrummen.

Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

27 kap. 18 a §

I paragrafen regleras när hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får användas i de fall det finns en skäligen misstänkt person. I den nuvarande regleringen krävs för dessa fall – med undantag för de s.k. Säpobrotten i nuvarande punkterna 2–7 som har samband med rikets säkerhet – att det för brottet inte är föreskrivet lägre straff än fängelse i två år eller att brottets straffvärde kan antas överstiga fängelse i två år. Det råder med andra ord vad som skulle kunna benämnas som en tvåårsnorm.

I förslaget utvidgas tillämpningsområdet i flera avseenden. Dels tillförs en lång rad nya brott i brottskatalogen med lägre straffvärde än två års fängelse, dels införs en ny straffvärdeventil gällande flerfaldig brottslighet.

De nya brotten i brottskatalogen varierar i straffvärdehänseende. I många fall är minimistraffet fängelse sex månader eller i några fall fängelse ett år. Det gäller bland annat grovt dataintrång (sex månader), grovt sexuellt övergrepp (ett år), sexuellt övergrepp mot barn (sex månader), grovt utnyttjande av barn för sexuell posering (sex månader), utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling (sex månader), grovt sexuellt ofredande mot barn (sex månader), grovt bedrägeri (sex månader) och grovt barnpornografibrott (ett år) samt grovt penningtvättsbrott (sex månader) och näringspenningtvätt, grovt brott (sex månader).

Men många andra brottstyper som förs in i den utvidgade brottskatalogen har inget minimistraff föreskrivet, varför allmänna fängelseminimum (fängelse 14 dagar) utgör den nedre gränsen. Det gäller bland annat utnyttjande av barn för sexuell posering och sexuellt ofredande av barn av normalgraden, där det numera finns grova brott med ett minimistraff om fängelse sex månader och där de brott av normalgraden som kan bli aktuella för tillämpningen därför i praktiken kommer att ha straffvärden som motsvarar någon eller några månaders fängelse, även om straffskalan sträcker sig upp till fängelse i två år.

Det gäller också brottet kontakt för att träffa ett barn i sexuellt syfte och normalgraden av brottet skyddande av brottsling, där straffskalan är böter eller fängelse i högst två år men där bötesbrotten är särskilt undantagna. Dessa brott på fängelsenivå kan knappast heller i praktiken motsvara annat än högst någon eller några månaders fängelse rent straffvärdemässigt.

Påföljden i dessa fall kommer dessutom normalt bestämmas till en icke frihetsberövande påföljd.

Avvikelsen från ”tvåårsnormen” blir därför i dessa fall avsevärd. Det ter sig enligt Lagrådets mening som synnerligen tveksamt om det någonsin är proportionerligt att använda ett så pass integritetsingripande tvångsmedel som hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation i dessa fall.

Det kan också ifrågasättas om de brottstyper som nu berörts utgör ”grov brottslighet” i den mening som krävs enligt unionsrätten. I det sammanhanget kan som exempel nämnas att ”grov brottslighet” i Europaparlamentets och rådets direktiv 2016/681/EU av den 27 april 2016 om användningen av passageraruppgifter (PNR-uppgifter) för att förebygga, förhindra, upptäcka, utreda och lagföra terroristbrott och grov brottslighet (PNR-direktivet) definieras som brott som anges i direktivets bilaga vilka kan leda till minst tre års fängelse enligt medlemsstatens nationella rätt (artikel 3.9), jfr prop. 2018/19:86 s. 64. Inget av de nyss berörda brotten uppfyller ett sådant krav. Se vad som i övrigt anförs i den delen i det inledande avsnittet.

Mot bakgrund av det anförda förordar Lagrådet att det införs en ”golvregel” för de brott som omfattas av den utvidgade brottskatalogen och som innebär att det alltid krävs att straffvärdet för de i brottskatalogen särskilt utpekade brotten kan antas överstiga fängelse i sex månader. Med en sådan ordning kan vissa brott av normalgraden, där det finns ett grovt brott med ett minimistraff om fängelse sex månader, lämpligen tas bort ur brottskatalogen.

Liknande invändningar skulle kunna anföras beträffande den föreslagna straffvärdeventilen för flerfaldig brottslighet. Också i denna situation skulle det kunna övervägas någon form av ”golvregel” för straffvärdet som innebär att de enskilda brotten i den flerfaldiga brottsligheten inte sett för sig själva är alltför lindriga. Samtidigt ställs här krav på att det ska vara fråga om ”häktningsgrundande brott” (brott med minst ett års fängelse i straffskalan). Detta sammantaget med att det också krävs att vart och ett av brotten ska utgöra ett led i en brottslighet som utövas i organiserad form eller systematiskt, gör att kravet på att det måste röra sig om tillräckligt allvarligt brottslighet kan anses nöjaktigt tillgodosett.

27 kap. 18 b §

I paragrafen regleras när hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får användas för att utröna vem som är skäligen misstänkt för brottet eller brotten som förundersökningen avser. I denna situation finns det med andra ord ingen utpekad person som tvångsmedlet kan riktas mot. Syftet är i stället att utröna vem som skäligen kan misstänkas för brottet. Det är därför ofrånkomligt att tvångsmedlet måste riktas mot en mer obestämbart krets av personer där integritetsriskerna för tredje man allmänt sett är högre.

Som en följd av de högre integritetsriskerna är huvudregeln att det ska röra sig om brott där straffvärdet motsvarar fängelse fyra år eller mer. Det rör sig med andra ord om en ”fyraårsnorm” som motsvarar vad som annars gäller som förutsättningar för att kunna bevilja hemlig rumsavlyssning.

På motsvarande sätt som i 18 a § utvidgas tillämpningsområdet genom en särskild brottskatalog där straffvärdet för vissa särskilt utpekade brott

understiger ”fyraårsnormen”. Vad som sagts beträffande 18 a § ovan gör sig gällande med än större styrka beträffande denna paragraf, eftersom det är fråga om en avvikelse från ”fyraårsnormen”.

Det finns i det sammanhanget särskild anledning att peka på följderna av regleringen i punkten 10. Genom denna görs nästintill samtliga punkter i brottskatalogen i 18 a §, som i grunden bygger på en tvåårsnorm, till en del av brottskatalogen i 18 b §, som i grunden bygger på en fyraårsnorm. Det finns heller ingen ”golvregel” som knyter an till straffvärdeventilerna i 18 a § (straffvärde om fängelse i två år) av det slag som utredningen föreslog beträffande vissa brott som grovt sexuellt övergrepp, grovt bedrägeri (med hjälp av elektronisk kommunikation), grovt penningtvättsbrott och näringspenningtvätt, grovt brott.

En golvregel av det slag som Lagrådet nyss förordat beträffande 18 a § skulle för dessa fall få läggas betydligt högre och som lägst innebära att straffvärdet för de särskilt utpekade brotten kan antas överstiga fängelse i ett år. Undantag bör dock, liksom i dag såvitt gäller hemlig rumsavlyssning, göras beträffande spioneribrottslighet (jfr 27 kap. 20 d § andra stycket 2 och 3). Det kan även finnas skäl att överväga ett undantag för andra SÄPO-brott och vissa sexualbrott mot barn.

Lagrådet avstyrker att förslaget i denna del (punkt 10) läggs till grund för lagstiftning, om det inte införs någon golvregel eller motsvarande reglering.

Beträffande punkt 10 kan vidare följande noteras. Punkten hänvisar inte till punkt 1 i andra stycket i 18 a §, dvs. ett brott för vilken det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år. Det innebär en risk att vissa brott i straffvärdeintervallet fängelse två år till fängelse fyra år inte omfattas av regleringen, trots att motsvarande brottstyper med lägre straffvärden omfattas såsom särskilt utpekade brott. Detta bör ses över i det fortsatta lagstiftningsarbetet. Lagrådet vill i det sammanhanget särskilt peka på att brottet grov utpressning inte omfattas trots att utpressning omfattas av möjligheten till hemlig avlyssning.

27 kap. 19 a §

I paragrafen regleras när hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får användas mot någon som är skäligen misstänkt för brott. Huvudregeln är att det måste röra sig om brott där det i straffskalan är föreskrivet minst sex månaders fängelse (punkt 1). Med hänvisning till tidigare terminologi råder med andra ord en ”sexmånadersnorm”. Det saknas en särskild s.k. straffvärdeventil, men i en brottskatalog pekas vissa särskilda brott ut som inte har ett minimistraff om fängelse i sex månader. Det rör sig om dataintrång, narkotikabrott och narkotikasmuggling.

I punkt 5 görs därutöver en hänvisning till brottskatalogen i 18 a § andra stycket punkterna 2–18, som gäller hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation. I punkterna 7 görs en hänvisning till punkterna 20 och 21 i 18 a § andra stycket. Hänvisningarna medför att samma typ av brott som kan ligga till grund för det mer ingripande tvångsmedlet hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation kommer att ingå i brottskatalogen för beslut om hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt 19 a §, vilket är följdriktigt eftersom ett beslut om hemlig avlyssning av

elektronisk kommunikation alltid medför rätt också till hemlig övervakning av elektronisk kommunikation.

Den utvidgade brottskatalogen som skapas genom hänvisningarna kommer emellertid i flera fall att inkludera brott med ett minimistraff om sex månaders fängelse, dvs. brott som redan omfattas av regleringen med stöd av huvudregeln i punkten 1. Här kan som exempel nämnas grovt dataintrång, grovt bedrägeri och grovt sexuellt ofredande av barn. Den dubbelreglering som härigenom förekommer leder till att regelverket blir svåröverskådligt och inte alldeles lätt att tillämpa.

27 kap. 19 b §

I paragrafen regleras när hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får användas i syfte att utrona vem som skäligen kan misstänkas. Regleringen bygger, liksom nuvarande bestämmelse, på en tvåårsnorm. Som tidigare anförts i yttrandet gällande 18 b § innebär det förhållandet att tvångsmedlet måste riktas mot en mer obestämbar krets av personer att integritetsriskerna för tredje man allmänt sett är högre. De högre integritetsriskerna för med sig att straffvärdet för de brott som ska kunna läggas till grund för ett beslut om tvångsmedlet bör sättas högre än vad som gäller enligt 19 a §.

Tvåårsnormen framgår särskilt av hänvisningarna till 18 a § andra stycket punkterna 1 och 20. Samtidigt innebär hänvisningarna till 18 a § andra stycket punkterna 2–19 att samma brottskatalog som i 19 a §, med dess sexmånadersnorm, trots vad som nyss sagts om integritetsriskerna kommer att gälla också för beslut om hemlig övervakning av elektronisk kommunikation enligt 19 b §.

Förutsättningarna för att få till stånd ett beslut om hemlig övervakning av elektronisk kommunikation när det finns en skäligen misstänkt person kommer således vad gäller brottskatalogen till stor del att sammanfalla med de fall där tvångsmedlet syftar till att utrona vem som skäligen kan misstänkas. En sådan ordning framstår som inkonsekvent och svårbegriplig. Den är inte heller förenlig med huvudregeln eller normen som tydligt pekar på att brottskatalogen i 19 b § tar sikte på brott med betydligt högre straffvärden än de fall som omfattas av 19 a §. En rimligare ordning vore att införa någon form av straffvärdeventil eller golvregel som innebär att straffvärdet för de brott som avses i 19 b § åtminstone uppgår till fängelse i sex månader eller däröver.

27 kap. 20 b §

I paragrafen regleras när hemlig kameraövervakning får användas. Liksom i dag ska samma förutsättningar som vid hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation gälla. Med andra ord råder en tvåårsnorm. Utvidgningen av brottskatalogen och införandet av en straffvärdeventil för flerfaldig brottslighet i 18 a § får alltså genomslag även för hemlig kameraövervakning. De synpunkter på brottskatalogen som Lagrådet lämnat avseende 18 a § gäller därför även för hemlig kameraövervakning.

Tillstånd till hemlig kameraövervakning ska enligt huvudregeln i andra stycket avse en viss plats. I det nya tredje stycket införs en möjlighet att i stället knyta den hemliga kameraövervakningen till den skäligen misstänkte personen, om det föreligger särskilda skäl.

Mot bakgrund av att det har rått viss osäkerhet i rättstillämpningen om hur en viss plats ska kunna avgränsas och utifrån hur de som kan bli föremål för tvångsmedlet anpassar sitt beteende för att undvika att bli föremål för kameraövervakning har Lagrådet inga invändningar mot att den nya möjligheten införs. Det är emellertid viktigt att möjligheten att knyta den hemliga kameraövervakningen till en skäligen misstänkt person även i praktiken blir en undantagsmöjlighet som används först när huvudregeln om kameraövervakning av en viss plats svårligen kan användas.

Vad som nyss sagts är av särskild betydelse eftersom beslut om den närmare användningen av hemlig kameraövervakning och placering av utrustning enligt tredje stycket huvudsakligen kommer att ske i samband med verkställigheten. Det är därför särskilt viktigt att integritetsvillkoren i tillståndsbesluten utformas med tillräcklig precision och tydlighet, men också att användningen av den nya möjligheten blir föremål för tillsyn och uppföljning av Säkerhets- och integritetskyddsmyndigheten inom ramen för dess tillsynsverksamhet.

Av det nya tredje styckets sista mening framgår att de tekniska hjälpmedel som används vid kameraövervakning aldrig får placeras på en plats som skyddas mot intrång. I författningskommentaren anges att med detta avses samma slags intrångsskyddade platser som anges i 25 a §. Om inte något annat följer av de villkor som gäller för tillståndet och det bedöms proportionerligt är det dock tillåtet att rikta övervakningen mot en intrångsskyddad plats. Det är alltså tillåtet att från luften eller med en kamera som placeras på en allmän plats kameraövervaka det som sker exempelvis på en intrångsskyddad tomt eller i en bostad.

I 20 f § finns ett förbud mot att använda hemlig rumsavlyssning på s.k. fredade platser, bl.a. redaktionslokaler och advokatkontor. I lagrådsremissen föreslås att ett beslut om hemlig rumsavlyssning ska kunna avse en person i stället för en plats. Det föreslås därför att förbudet mot att avlyssna fredade platser utökas till att omfatta avlyssning genom riktning av utrustning mot sådana platser. Oavsett var utrustningen placeras ska det alltså inte vara tillåtet att fånga upp ljud från en fredad plats.

Enligt ett nytt tredje stycke i 25 a § får ett tillträdestillstånd inte avse en sådan plats som anges i 20 f § första stycket, dvs. en fredad plats. Det innebär att en kamerautrustning inte får placeras på en sådan plats. Det föreslås däremot – till skillnad från vad som föreslås gälla för hemlig rumsavlyssning – inte något förbud i lag mot att rikta en kamera mot en plats av det slaget, t.ex. en redaktionslokal. Detta skiljer sig inte från vad som idag gäller. Det är nämligen inte heller idag förbjudet i lag att en kamera, som efter en tillståndsprövning placerats på en plats nära en fredad plats, riktas mot den fredade platsen.

I ett tillstånd till kameraövervakning som avser en plats ska det anges vilken plats tillståndet gäller. Frågan om var den hemliga kameraövervakningen ska ske och mot vilka platser den får riktas blir då föremål för rättens prövning. Det torde vara så gott som uteslutet att det inom ramen för en sådan prövning skulle medges att kameran får riktas mot en fredad plats.

När ett beslut avser en person i stället för en plats blir frågan om vilka platser en kamera ska kunna riktas mot en verkställighetsåtgärd som ska

hanteras av en polisman. Kameran skulle då kunna riktas mot en fredad plats, t.ex. av misstag eller tidsbrist, när åtgärden utförs.

Det anförda innebär att det finns en ökad risk för att en fredad plats kan komma att bli föremål för hemlig kameraövervakning genom riktning av utrustningen när beslutet avser en misstänkt person i stället för en eller flera platser. Mot denna bakgrund och för att markera vikten av att en fredad plats inte i något fall får övervakas genom riktning av kameran förordar Lagrådet att det införs ett förbud som är lika långtgående som förbudet mot hemlig rumsavlyssning av fredade platser.

27 kap. 20 c §

I paragrafen regleras när hemlig kameraövervakning får användas i syfte att utröna vem som skäligen kan misstänkas för ett brott. Denna möjlighet finns redan i dag, men är begränsad till att platsen endast får avse brottsplatsen eller en nära omgivning till en sådan plats. Någon ändring föreslås inte i detta hänseende. Även om integritetsriskerna för tredje man kan antas vara högre när det inte finns någon skäligen misstänkt person är platsen som får övervakas inskränkt till att avse bara själva brottsplatsen eller en nära omgivning till en sådan plats. Det finns därför inga invändningar mot att tvångsmedlet kan användas i motsvarande fall som hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt 18 a §.

Utvidgningen av brottskatalogen och införandet av en straffvärdeventil för flerfaldig brottslighet i 18 a § får dock genomslag även för hemlig kameraövervakning enligt denna paragraf. De synpunkter på brottskatalogen som Lagrådet lämnat gällande 18 a § gäller därför även för hemlig kameraövervakning i syfte att utröna vem som är skäligen misstänkt för brottet.

27 kap. 20 d §

I paragrafen regleras när hemlig rumsavlyssning får användas. Det rör sig om brott med ett straffminimum om fängelse fyra år eller som kan antas ha ett straffvärde som överstiger fyra år. Med andra ord råder en fyraårsnorm. I en särskild brottskatalog utvidgas tillämpningsområdet, men endast till att avse spioneri eller andra former av spioneribrottslighet. I denna del görs ingen ändring.

I en ny punkt 6 införs en straffvärdeventil för flerfaldig brottslighet uppbyggd på motsvarande sätt som 18 b § punkt 13, där det bl.a. krävs att vart och ett av brotten som ingår har ett minimistraff om fängelse sex månader. Beträffande hemlig rumsavlyssning finns det dock till skillnad mot i 18 b § ingen utvidgning av brottskatalogen till att avse andra brott, som inte uppfyller fyraårsnormen, annat än avseende vissa spioneribrott. I lagrådsremissen har det således upprätthållits den tidigare ståndpunkten att hemlig rumsavlyssning bör bedömas som ett tvångsmedel som är mer ingripande i integritetshänseende än hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation. Som en följd av detta synsätt bör det kunna övervägas om det inte i straffvärdeventilen för flerfaldig brottslighet enligt denna punkt bör föreskrivas att de ingående brotten har ett straffvärde som kan antas överstiga fängelse i ett år (jfr vad Lagrådet anför angående 18 b §).

27 kap. 20 e §

I paragrafen regleras mot vem hemlig rumsavlyssning får användas (första stycket) och att det i normalfallet krävs att tillståndet avser en viss plats (andra stycket).

I ett nytt tredje stycke tillskapas en möjlighet, på motsvarande sätt som vid hemlig kameraövervakning, att knyta den hemliga rums-avlyssningen till den skäligen misstänkte personen, om det föreligger särskilda skäl.

Mot bakgrund av att det har rätt viss osäkerhet i rättstillämpningen om hur en viss plats ska kunna avgränsas och utifrån hur de som kan bli föremål för rumsavlyssningen anpassar sitt beteende för att undvika att bli föremål för avlyssning har Lagrådet, liksom beträffande hemlig kameraövervakning, inga invändningar mot att den nya möjligheten införs. Det är emellertid i detta fall än viktigare än vid hemlig kameraövervakning att möjligheten att knyta den hemliga rumsavlyssningen till en skäligen misstänkt person även i praktiken blir en undantagsmöjlighet som används först när huvudregeln om rumsavlyssning av en viss plats svårigen kan användas.

Vad som nyss sagts är av särskild betydelse eftersom beslut om den närmare användningen av hemlig rumsavlyssning och placering av utrustning enligt tredje stycket huvudsakligen kommer att ske i samband med verkställigheten. Det gäller bland annat sådana förutsättningar som att utrustningen måste placeras så att avlyssningen endast får riktas mot en plats där det finns särskild anledning att anta att den skäligen misstänkte kommer att uppehålla sig och att den inte får riktas mot någon annans stadigvarande bostad än den misstänktes.

Som tidigare har anförts utgör hemlig rumsavlyssning många gånger det mest integritetsingripande hemliga tvångsmedlet som kan tillgripas. Det måste därför säkerställas att integritetsvillkoren i tillståndsbesluten verkligen utformas med tillräcklig precision och tydlighet samt att användningen av den nya möjligheten blir föremål för noggrann tillsyn och uppföljning av Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden inom ramen för dess tillsynsverksamhet.

27 kap. 23 a §

I paragrafen regleras när överskottsinformation från användning av hemliga tvångsmedel får användas. Ändringarna innebär att överskottsinformation får användas utan särskilda begränsningar för ett annat ändamål – bl.a. för annat än brottsbekämpande ändamål – än det som legat till grund för åtgärden. Dock krävs det alltid beslut av åklagare.

Borttagandet av de nuvarande användningsbegränsningarna när det gäller uppgifter om ett annat brott ligger i linje med de i svensk rätt grundläggande processuella principerna om fri bevisföring och fri bevisprövning. Det är emellertid fråga om en relativt stor förändring av den nuvarande ordningen, särskilt vad avser överskottsinformation från hemlig rumsavlyssning.

Kravet på beslut av åklagare och den nya dokumentationsskyldighet som följer av förslaget till 35 § sammantaget med möjligheterna till tillsyn av Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden ger, såvitt kan bedömas, i de allra flesta fall en tillräcklig garanti för att tillämpningen kommer att hålla

sig inom rimliga och proportionerliga ramar för olika brottsbekämpande ändamål.

När det gäller andra ändamål än brottsbekämpande framstår emellertid den nya provningsordningen som diskutabel. Det kan röra sig om vilka ändamål som helst, t.ex. fiskala ändamål eller andra ändamål av offentligrättslig karaktär. I dessa fall har inte åklagaren samma naturliga roll som beslutsfattare. Det skulle vara betydligt rimligare att för dessa fall koppla in en domstol i beslutsprocessen.

Lagrådet förordar mot denna bakgrund att det för andra ändamål än brottsbekämpande ska krävas att domstol beslutar om användningen av överskottsinformation. Lämpligen sker detta efter det att åklagaren har begärt rättens prövning på motsvarande sätt som vid vissa fall av husrannsakan (jfr 28 kap. 4 § rättegångsbalken). Det kan dock vara rimligt att åklagaren även beslutar i fall av mycket brådskande karaktär, t.ex. där det föreligger fara för att barn far illa.

Enligt författningskommentaren gäller proportionalitetsprincipen användningen av överskottsinformation och ska beaktas av den som beslutar om användningen. I 27 kap. 1 § tredje stycket finns en proportionalitetsbestämmelse, som endast gäller vid beslut om själva tvångsmedlet. Det skulle kunna tolkas så att proportionalitetsregeln inte gäller i övrigt vid tillämpningen av bestämmelserna i kapitlet. Lagrådet har dock ingen annan uppfattning än att proportionalitetsprincipen, även utan uttrycklig reglering, gäller för beslut om användning av överskottsinformation. Det förhållandet att proportionalitetsprincipen har reglerats i 1 § och ofta regleras särskilt i samband med tvångsmedel kan vara ägnat att leda till oklarheter. Frågan bör uppmärksammas i den fortsatta beredningen av lagstiftningsärendet.

27 kap. 35 §

I paragrafen, som är ny, införs en dokumentationsskyldighet avseende beslut och åtgärder om hemliga tvångsmedel. Bestämmelserna om dokumentationsskyldighet är ett viktigt komplement till olika rättssäkerhetsgarantier och är också av stor betydelse för att möjliggöra den tillsyn som Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten ska företa.

Enligt sin lydelse är det endast beslut och åtgärder om hemliga tvångsmedel som omfattas av dokumentationskravet. I författningskommentaren anges dock att åtgärder som gäller användning av överskottsinformation *kan behöva* dokumenteras. Lagrådet anser att sådana åtgärder bör omfattas av dokumentationsskyldigheten. I den fortsatta beredningen bör det därför klarläggas att beslut om överskottsinformation alltid ska omfattas av dokumentations-skyldigheten. Detta kan ske t.ex. genom att orden ”beslut och åtgärder om tvångsmedel” i lagtexten ersätts med ”beslut och åtgärder som rör hemliga tvångsmedel”, vilket ligger i linje med utredningens förslag.

Ikraftträdande- och övergångsregler

Enligt punkten 1 träder lagen i kraft den 1 oktober 2023. I punkten 2 har det tagits in en övergångsregel angående överskottsinformation. Det saknas emellertid en övergångsregel avseende vad som gäller för ett tillstånd som har beslutats före ikraftträdandet, men som ännu inte har löpt

ut. För tydlighetens skull bör detta regleras, varför Lagrådet föreslår att det ska tas in ytterligare en övergångsregel, som kan lyda t.ex. så här.

Prop. 2022/23:126
Bilaga 11

Äldre föreskrifter gäller fortfarande för tillstånd som har beviljats före ikraftträdandet.

Förslaget till lag om ändring i lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

Allmänt

Preventivlagen innebär att hemliga tvångsmedel får användas i syfte att förhindra att brott kommer till stånd. Preventiva tvångsmedel har hittills endast kunnat användas för brott som utreds av SÄPO eller som annars är av sådant slag att de måste ses som påtagligt systemhotande (jfr t.ex. nuvarande 1 § punkt 7 som avser allvarliga våldsbrott som begås i syfte att påverka offentliga organ eller som riktar sig mot journalistisk verksamhet).

Förslagen i lagrådsremissen innebär att preventiva tvångsmedel ska utvidgas till att mera allmänt kunna användas för att förhindra synnerligen allvarlig våldsbrottslighet, allvarlig narkotikabrottslighet samt allvarlig vapenbrottslighet och allvarlig brottslighet gällande brandfarliga och explosiva varor.

Eftersom det är fråga om en påtaglig förändring av möjligheterna att använda hemliga tvångsmedel av integritetsinskränkande slag i det brottsbekämpande arbetet, måste det säkerställas att regelsystemet präglas av tillräckligt robusta rättssäkerhetsgarantier och uppfyller grundläggande rättsstatliga principer. Det måste också säkerställas att den utvidgade möjligheten att använda preventiva tvångsmedel är försvarlig utifrån proportionalitet, effektivitet och ändamål. Dessutom måste det grundläggande syftet att förhindra brott upprätthållas. Preventiva tvångsmedel ska inte kunna användas för sådana mera allmänna underrättelseändamål som kartläggning och informationsinhämtning rörande brottslig verksamhet.

Vad som nyss sagts ställer krav på hur regelsystemet är uppbyggt. Dessutom måste säkerställas att regelsystemet och uppföljningen så långt möjligt präglas av transparens och spårbarhet. Eftersom det rör sig om integritetskränkande åtgärder mot personer som inte är misstänkta för något konkret brott krävs därutöver att intresset av att förhindra allvarlig brottslighet genom att åtgärderna vidtas klart uppväger de men som de kan innebära för den enskilde. Åtgärderna ska vidare vara nödvändiga för att uppnå det syftet och någon annan mindre ingripande åtgärd ska inte kunna vidtas i stället.

1 a §

Paragrafen reglerar förutsättningarna för de utvidgade möjligheterna till preventiva tvångsmedel.

Enligt punkten 1 krävs att det föreligger en påtaglig risk för att viss allvarlig brottslig verksamhet av särskilt utpekad slag kommer att utövas inom en organisation eller grupp.

Som framgår av författningskommentaren menas med påtaglig risk att det finns en viss sannolikhet för att den befarade risken ska förverkligas. Risken ska med andra ord framstå som närliggande och konkret utifrån de

faktiska omständigheter som riskbedömningen vid beslutstillfället vilar på. Kravet på påtaglig risk för viss brottslig verksamhet är i överensstämmelse med de krav som uppställs redan i gällande rätt och föranleder inget särskilt yttrande av Lagrådet.

Förutsättningen att den påtagliga risken ska avse att den brottsliga verksamheten kommer att utövas inom en organisation eller grupp syftar till att motverka och hindra brott som begås inom ramen för organiserad brottslighet eller annars i kriminella nätverk. Uttrycket ”organisation eller grupp” används redan i nuvarande 1 § andra stycket. Det har medvetet gjorts vitt och mer obestämt utifrån att kriminella organisationer, grupperingar och nätverk inte sällan är löst sammansatta och föränderliga. Det gäller särskilt för brott inom den s.k. gängmiljön. Lagrådet har viss förståelse för detta, men då är det samtidigt viktigt att övriga avgränsningskriterier på ett rimligt sätt kompenserar för den oklarheten.

I punkt 2 anges som förutsättning att det kan befaras att den person som det hemliga tvångsmedlet ska rikta sig mot tillhör eller verkar för organisationen eller gruppen genom att medvetet främja denna verksamhet. Även uttrycket ”främja” är vitt och kan, i likhet med medverkansregleringen i 23 kap. 4 § brottsbalken, innefatta en lång rad åtgärder av olikartat slag, ibland även av tämligen bagatellartad natur.

Med detta sagt bör avgränsningsrekvisitet ”befaras”, som i sig är ett lågt ställt krav, förstärkas och lämpligen ändras till ”särskilt kan befaras” eller något motsvarande uttryck så att personen som tvångsmedlet riktas mot med stor sannolikhet kan antas tillhöra organisationen eller gruppen och att det också med visst fog kan bedömas att just den personen kommer att medvetet främja den brottsliga verksamheten som innefattar de allvarliga brott som avses i paragrafen.

Vilka brott som ingår i brottskatalogen (punkterna a–e) har varit föremål för kritiska synpunkter under remissförfarandet från relativt många remissinstanser, särskilt vad gäller narkotikabrottsligheten. Frågan om vilken brottslighet som ska tas med i brottskatalogen har emellertid särskilt övervägts av regeringen i lagrådsremissen. Utifrån de skäl som angetts har Lagrådet, som konstaterar att det endast är fråga om allvarlig eller synnerligen allvarlig brottslighet som har klara kopplingar till brott som begås i den s.k. gängmiljön, inga ytterligare synpunkter i denna del.

6 §

I paragrafen föreskrivs att beslut om preventiva tvångsmedel ska fattas av domstol.

Som Lagrådet tidigare anfört måste det säkerställas att regelsystemet och uppföljningen så långt möjligt präglas av transparens och spårbarhet. Den tillsyn som Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden ska utföra är en viktig pusselbit i detta hänseende. Det är därför särskilt viktigt att nämnden i ett tidigt skede får kännedom om beslut om preventiva tvångsmedel och därigenom får reella möjligheter att följa upp och kontrollera dessa beslut.

Mot denna bakgrund föreslår Lagrådet att det i preventivlagen införs en bestämmelse om att rätten skyndsamt ska underrätta Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden när det fattats ett beslut enligt 1 a § (jfr 21 § lagen om hemlig dataavläsning). Bestämmelsen kan lämpligen införas som ett nytt stycke i 6 § eller som en egen paragraf.

12 §

I paragrafen regleras användningen av överskottsinformation från preventiva tvångsmedel.

Ändringarna innebär att överskottsinformation får användas utan särskilda begränsningar för ett annat ändamål än det som legat till grund för åtgärden. Dock krävs det alltid beslut av åklagare.

Borttagandet av de nuvarande användningsbegränsningarna när det gäller uppgifter om ett annat brott är som framgått av resonemangen kring motsvarande bestämmelse i rättegångsbalken i linje med de i svensk rätt grundläggande processuella principerna om fri bevis-föring och fri bevisprövning. Det är emellertid fråga om en relativt stor förändring av den nuvarande ordningen där det krävs att det rör sig om brott enligt nuvarande 1 § eller brott där det i straffskalan är föreskrivet fängelse tre år eller däröver. I dag är det inte alls tillåtet att använda överskottsinformationen för andra ändamål än utredningen av brott.

Det finns också en risk för att överskottsinformation från preventiva tvångsmedel, som används redan i underrättskedet, är mer omfattande och, eftersom den person som tvångsmedlet är riktat mot inte är misstänkt för något konkret brott, är förknippad med särskilda integritetsrisker ur ett medborgarperspektiv.

Det hänvisas till de resonemang och överväganden som Lagrådet tidigare fört gällande behandlingen av överskottsinformation enligt förslaget till 27 kap. 23 a § rättegångsbalken. När det gäller användningen av överskottsinformation från preventiva tvångsmedel för andra ändamål än för utredningen av brott är det ännu tydligare än avseende motsvarande reglering i rättegångsbalken att det inte är tillräckligt med beslut av åklagare. Det krävs alltså enligt Lagrådets mening att domstol fattar dessa beslut.

Lagrådet förordar mot denna bakgrund att det för andra ändamål än för utredningen av brott ska krävas att domstol beslutar om användningen av överskottsinformationen. Lämpligen sker detta genom att åklagaren hänskjuter frågan om användningen av överskottsinformation till den domstol som beslutat i ärendet. En sådan reglering kan förslagsvis tas in i ett nytt andra stycke enligt följande.

Om ändamålet är annat än utredning av brott ska åklagaren hänskjuta frågan till prövning av rätten. Prövningen ska ske hos den domstol som beslutat om tillstånd till tvångsmedlet.

Första stycket bör i så fall också som en följd av det nya föreslagna andra stycket ändras enligt följande.

Åklagare får besluta att uppgifter som kommit fram vid användning av tvångsmedel enligt denna lag får användas för *utredningen av annat brott* än det som har legat till grund för tillståndet.

19 §

I paragrafen regleras dokumentationsskyldigheten avseende preventiva tvångsmedel.

När det gäller beslut om användningen av överskottsinformation hänvisas till de synpunkter och överväganden som Lagrådet framfört i

Förslaget till lag om ändring i lagen om hemlig dataavläsning

4 §

Paragrafen reglerar tillstånd till hemlig dataavläsning som inte gäller rumsavlyssningsuppgifter. Lagrådet hänvisar till vad som sagts avseende 27 kap. 18 a § rättegångsbalken.

4 a §

I ett nytt fjärde stycke införs en möjlighet att knyta hemlig dataavläsning som gäller kameraövervakningsuppgifter till den skäligen misstänkte personen i stället för till en viss plats, om det föreligger särskilda skäl. Det hänvisas till vad som sagts avseende motsvarande bestämmelse i 27 kap. 20 b § rättegångsbalken.

4 b §

Paragrafen reglerar tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsavlyssningsuppgifter för att utröna vem som skäligen kan misstänkas. Det hänvisas till vad som sagts avseende motsvarande bestämmelse i 27 kap. 18 b § rättegångsbalken.

5 §

Paragrafen reglerar tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller kommunikationsövervaknings- eller platsuppgifter för att utröna vem som skäligen kan misstänkas. Det hänvisas till vad som sagts avseende motsvarande bestämmelse i 27 kap. 19 b § rättegångsbalken.

6 §

Paragrafen reglerar tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller rumsavlyssningsuppgifter och i ett nytt fjärde stycke införs en möjlighet att knyta tillståndet till den skäligen misstänkte personen i stället för till en viss plats. Det hänvisas till vad som sagts avseende motsvarande bestämmelser i 27 kap. 20 d och 20 e §§ rättegångsbalken.

I femte stycket som motsvarar nuvarande tredje stycket anges att hemlig dataavläsning enligt första stycket aldrig får användas på en plats dit tillträdestillstånd enligt 13 § inte får beviljas. Det framgår av författningskommentaren att detta förbud även gäller om tillståndet enligt fjärde stycket avser den skäligen misstänkte i stället för en viss plats. Enligt Lagrådets mening blir lagtexten tydligare om orden ”hemlig dataavläsning enligt första stycket” ersätts med ”hemlig dataavläsning enligt denna paragraf”.

7 §

I paragrafen regleras tillstånd till hemlig dataavläsning som gäller vid sådana förhållanden som kan ligga till grund för beslut om tvångs-medel enligt preventivlagen. Det hänvisas till vad som sagts avseende motsvarande bestämmelser i 1 a och 6 §§ preventivlagen.

Ikraftträdande- och övergångsregler

Prop. 2022/23:126

Det Lagrådet har framfört angående införande av en ny övergångsregel i förslaget till ändring i rättegångsbalken gäller även denna lag.

Bilaga 11

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 1 juni 2023

Närvarande: statsråden Busch, ordförande, Svantesson, Ankarberg Johansson, Edholm, J Pehrson, Jonson, Strömmer, Forssmed, Tenje, Forssell, Slottner, M Persson, Wykman, Malmer Stenergard, Kullgren, Liljestrand, Brandberg, Bohlin, Pourmokhtari

Föredragande: statsrådet Strömmer

Regeringen beslutar proposition Hemliga tvångsmedel – effektiva verktyg för att förhindra och utreda allvarliga brott